

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

026000200756

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Φιλοσοφική Σχολή

Τμήμα Φιλολογίας

Τομέας Μεσαιωνικής και Νέας Ελληνικής Φιλολογίας

103

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

ΕΛΛΑΔΙΤΕΣ ΛΟΓΙΟΙ ΚΑΙ ΚΑΛΩΤΕΧΝΕΣ
ΣΕ ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Διδακτορική Διατριβή

ΛΕΥΚΩΣΙΑ

2004

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
Φιλοσοφική Σχολή
Τμήμα Φιλολογίας
Τομέας Μεσαιωνικής και Νέας Ελληνικής Φιλολογίας

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

ΕΛΛΑΔΙΤΕΣ ΛΟΓΙΟΙ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ
ΣΕ ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Διδακτορική Διατριβή

ΛΕΥΚΩΣΙΑ

2004

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αφορμή για την εργασία αυτή στάθηκε η διαπίστωση ότι από βιβλιογραφίες για Έλληνες λογοτέχνες απουσίαζαν συχνά λήμματα από κυπριακά περιοδικά, πράγμα που οφειλόταν βασικά στις δυσκολίες πρόσβασης στα περιοδικά αυτά και στην έλλειψη έγκυρης μελέτης, που να καλύπτει όλα τα περιοδικά που εκδόθηκαν στην Κύπρο ή έστω και μόνο τα φιλολογικά – λογοτεχνικά. Η αφορμή αυτή έδωσε το έναυσμα για την παρούσα ευρύτερη μελέτη, που δεν περιορίζεται μόνο στους λογοτέχνες ούτε μόνο στα λογοτεχνικά περιοδικά.

Σκοπός της διατριβής, που έχει βασικά χαρακτήρα προσωπογραφικό και βιβλιογραφικό, είναι να εντοπιστούν μέσα από τις σελίδες κυπριακών περιοδικών από τις αρχές του 20ού αιώνα ως το 1992 κείμενα που έχουν σχέση με Ελλαδίτες λόγιους και καλλιτέχνες, δηλαδή γενικά με τους Έλληνες λογοτέχνες, μελετητές, επιστήμονες, διανοούμενους και εργάτες των Τεχνών, με εξαίρεση τους Έλληνες της Κύπρου, και να καταδειχτεί το εύρος και το βάθος των σχέσεων μεταξύ της Κύπρου και του υπόλοιπου Ελληνισμού. Ειδικότερα αυτοί μπορεί να είναι εκπαιδευτικοί, ιερωμένοι, διπλωμάτες, πολιτικοί, καλλιτέχνες του θεάτρου και του κινηματογράφου, των εικαστικών τεχνών, της μουσικής και του χορού, φιλόλογοι, θεολόγοι, νομικοί, δημοσιογράφοι και εκδότες, οικονομολόγοι και οικονομικοί παράγοντες, γιατροί, επιστήμονες θετικών επιστημών, αρχιτέκτονες και πολεοδόμοι, στρατιωτικοί και κοινωνικοί και εθνικοί παράγοντες.

Αφού αντικείμενο της μελέτης είναι η παρουσία στην Κύπρο (μέσα από τα εξεταζόμενα περιοδικά) εκτός Κύπρου Ελλήνων, τα κείμενα που ενδιαφέρουν την εργασία μπορεί να έχουν τη μορφή απλής πληροφορίας για το υπό αναφορά πρόσωπο (γι' αυτό και είναι πολύ σημαντικές για τον σκοπό αυτό οι στήλες της αλληλογραφίας, των ειδήσεων και της επιθεώρησης του τύπου σε όσα περιοδικά και για όσο καιρό εμφανίζονται) ή να παρουσιάζονται με τη μορφή κειμένων πάσης λογής, γραμμένων από τα καταχωριζόμενα πρόσωπα ή από άλλους (Κυπρίους και εκτός Κύπρου Έλληνες) για τα υπό αναφορά πρόσωπα. Τα κείμενα, πρωτοεμφανιζόμενα ή αναδημοσιεύσεις, είναι απλές

αναφορές, άρθρα, διηγήματα, δοκίμια, επιστολές, θεατρικά, παρουσιάσεις βιβλίων ή βιβλιοκρισίες, κριτικές εκθέσεων, θεάτρου και κινηματογράφου, μελέτες, μεταφράσεις, ομιλίες, ποιήματα, σημειώματα, συνεντεύξεις, χαιρετισμοί, χρονογραφήματα και άλλα. Επίσης, το αποθησαυριζόμενο υλικό περιλαμβάνει μουσικές συνθέσεις, φωτογραφίες και έργα τέχνης εικαστικών καλλιτεχνών.

Παρόλο που ως έτος έναρξης της περιόδου που καλύπτει η εργασία ορίστηκε το 1901, κρίθηκε σκόπιμο να επεκταθούν οι αναφορές προς τα πίσω ως το 1898, γιατί ένα από τα περιοδικά που κυκλοφορούν το 1901, και συγκεκριμένα το μηνιαίο παιδαγωγικό περιοδικό *Εκπαίδευσις*, είχε αρχίσει να εκδίδεται από το 1898. Ένας επιπρόσθετος λόγος είναι το γεγονός ότι το περιοδικό αυτό είναι το πρώτο, του οποίου έχει εντοπιστεί ολόκληρο σώμα. Ως χρονικό τέρμα της περιόδου τέθηκε το έτος 1992, για να παρασχεθεί χρόνος να συγκεντρωθεί το υλικό και να τύχει της απαραίτητης επεξεργασίας.

Στην εργασία καλύπτονται όλα σχεδόν τα περιοδικά που αναφέρει ο Νεοκλής Κυριαζής στο βιβλίο του *Κυπριακή Βιβλιογραφία*, δηλαδή όσα είχαν εκδοθεί ως το έτος έκδοσης του βιβλίου το 1935. Από τότε κι ως το 1960, έτος ανακηρύξεως της Κυπριακής Δημοκρατίας, τα πλείστα γνωστά περιοδικά αποτέλεσαν αντικείμενο μελέτης για τους σκοπούς της εργασίας, για τους ίδιους λόγους που ισχύουν και για τα περιοδικά της μέχρι του 1935 περιόδου. Από τη μια επειδή ο αριθμός τους ήταν περιορισμένος και από την άλλη γιατί το είδος και τα περιεχόμενά τους παρουσίαζαν ενδιαφέρον για τη μελέτη, αφού φώτιζαν σημαντικές πτυχές του υπό εξέταση θέματος. Για την περίοδο όμως από το 1960 ίσαμε το 1992, έγινε επιλογή, με κριτήρια, όπως ήταν φυσικό, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα της εργασίας. Στόχος ήταν να αποδελτιωθεί ένας όσο γίνεται μεγαλύτερος αριθμός περιοδικών που να καλύπτει το κατά το δυνατό ευρύτερο θεματολογικά φάσμα περιοδικών, τα οποία έπρεπε όμως να έχουν περιεχόμενο που να εμπίπτει στα ενδιαφέροντα της μελέτης και επίπεδο που να ικανοποιεί τις προδιαγραφές της εργασίας για σοβαρότητα. Αποδελτιώθηκαν, έτσι, περιοδικά αρχαιολογίας, αρχιτεκτονικής, βιβλιογραφίας, γεωγραφίας, διπλωματίας, εκδρομισμού, εκκλησιαστικά και θρησκευτικά, εκπαιδευτικά και παιδαγωγικά, θεάτρου, ιατρικά, κοινωνικοπολιτικά, λαογραφικά, λογοτεχνικά, νομικά, οικονομικά, παιδικά/νεανικά, ποικίλης ύλης, πολιτιστικά (πληροφοριακά

– κριτικά), συνεργατισμού, τεχνικά, φιλολογικά, φιλοσοφικά, χημείας και ψυχολογίας.

Τα προβλήματα στην έρευνα ήταν μεγάλα και είχαν σχέση με τον εντοπισμό και την πρόσβαση στα παλαιότερα, ιδιαίτερα, περιοδικά και στην εξακρίβωση της ταυτότητας μεγάλου αριθμού από τους βιβλιογραφούμενους.

Μερικοί από όσους με βοήθησαν τόσο στον εντοπισμό και στην πρόσβαση σε περιοδικά όσο και στην εξακρίβωση της ταυτότητας βιβλιογραφουμένων δεν βρίσκονται πια στη ζωή. Πρόκειται για τους αείμνηστους Κύπριο Χρυσάνθη (που με βοήθησε με τα ιατρικά περιοδικά και με πληροφορίες για συνεργάτες του περιοδικού του *Πνευματική Κύπρος*), Κώστα Προυσή και Αχιλλέα Πυλιώτη (που μου έδωσαν πολύτιμες πληροφορίες για συνεργάτες των περιοδικών *Κυπριακά Γράμματα* και *Νέα Εποχή* αντίστοιχα). Η αναφορά αυτή και η ευγνωμοσύνη μου ας είναι μνημόσυνο για την προσφορά τους εν γένει. Ευχαριστίες οφείλω σε πολλούς ακόμη οι οποίοι βοήθησαν ώστε να αποκτήσω πρόσβαση σε περιοδικά, που δεν περιλαμβάνονταν στην προσωπική μου βιβλιοθήκη και δεν είχα άλλως πως εντοπίσει· στον αρχιμανδρίτη Βασίλειο Παπαφώτη (για κάποια θρησκευτικά/εκκλησιαστικά) και τον Φοίβο Σταυρίδη (για *Τα Κυπριακά Νειάτα*). Ευχαριστώ ακόμη θερμά όλους εκείνους που μου έδωσαν πληροφορίες για περιοδικά και για τον προσδιορισμό της ταυτότητας προσώπων που καταχωρίζονται στην εργασία μου. Μνημονεύω ειδικά τους Ιάκωβο Κυθρεώτη, Ανδρέα Κυριακού, Κώστα Π. Κύρρη, Χριστόδουλο Μέση, Ανδρέα Παστελλά, Νάσα Παταπίου και Σάββα Παύλου, και από την Ελλάδα τους Δημήτρη Δασκαλόπουλο, Κυριάκο Ντελόπουλο και Γεράσιμο Ρηγάτο. Η έκφραση ευχαριστιών ονομαστικά στα μέλη του προσωπικού των διαφόρων βιβλιοθηκών, όπου επανειλημμένα προσέτρεξα, είναι αδύνατη, γι' αυτό τους ευχαριστώ συλλήβδην.

Η επεξεργασία του τεράστιου όγκου του υλικού, που έγινε με τη χρησιμοποίηση προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών, ήταν μια διαδικασία πολύχρονη. Πέρασε από διάφορα στάδια, στα οποία ανεφύησαν τεχνικά προβλήματα, τα οποία αντιμετώπισαν με επιτυχία, αφιερώνοντας χρόνο πολύ και μόχθο μεγάλο, οι φίλοι Ανδρέας Κυπριανού, Μιχαλάκης Κωνσταντίνου και Πάμπρος Θεοπέμπτου. Όλοι εργάστηκαν με γνώση και υπομονή, γι' αυτό και τους

ευχαριστώ από καρδιάς. Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στον Ηλία Μανούχο, που παρακολούθησε την πορεία της εργασίας για μεγάλο χρονικό διάστημα και προσέτρεχε πάντα πρόθυμα να αντιμετωπίσει προβλήματα τεχνικής φύσεως που συνεχώς παρουσιάζονταν. Η αφοσίωσή του ήταν πραγματικά συγκινητική. Μεγάλες ευχαριστίες οφείλω στον επόπτη καθηγητή μου κ. Ερατοσθένη Καψωμένο και στα άλλα μέλη της επιτροπής, την καθηγήτρια Σόνια Ιλίνσκαγια και την επίκουρο καθηγήτρια Γεωργία Λαδογιάννη για την ενθάρρυνσή τους και για τις πολύτιμες παρατηρήσεις και εισηγήσεις τους.

Παρά την πολύχρονη έρευνα εξακολουθούν να υπάρχουν ελλείψεις, που αφορούν κυρίως σε αβεβαιότητα γύρω από τον ακριβή αριθμό των τευχών ορισμένων περιοδικών, στην ταυτοποίηση κάποιων ονομάτων και στην εξακρίβωση ληξιαρχικών στοιχείων σε μερικές περιπτώσεις. Είμαι βέβαιος ότι θα υπάρξουν συμπληρώσεις, οι οποίες είναι πάντα ευπρόσδεκτες. Πέρα όμως από αυτό, ελπίζω ότι η εργασία θα δώσει ερεθίσματα για παραπέρα έρευνα και ότι θα ακολουθήσουν και άλλες μελέτες που θα εξετάσουν και από άλλες οπτικές και θα αναδείξουν σε μεγαλύτερη έκταση και βάθος πρόσωπα και πτυχές που απλά παρουσιάζονται εδώ. Και μόνο το θέμα των περιοδικών – για να περιοριστώ ενδεικτικά σε ένα - μπορεί να αποτελέσει αφ' εαυτού πηγή έρευνας, προβληματισμού και σπουδής, από όπου πολλά χρήσιμα για την κυπριακή επιστήμη είναι δυνατό να προκύψουν.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μελέτη «Ελλαδίτες λόγιοι και καλλιτέχνες σε κυπριακά περιοδικά (1901-1992)» καταγράφει και αναδεικνύει 5.652 Έλληνες, εξαιρουμένων των Ελλήνων της Κύπρου, που εντοπίστηκαν σε 137 περιοδικά ποικίλου περιεχομένου, τα οποία υπήρξαν αντικείμενο της έρευνας και είχαν εκδοθεί στην Κύπρο κατά τη διάρκεια μιας σχεδόν εκατονταετίας. Τα συγκεκριμένα περιοδικά αποτελούν ουσιαστικά τον καθρέφτη μέσα από τον οποίο εμφανίζονται τα πρόσωπα αυτά από τους χώρους που οριοθετήθηκαν για τους σκοπούς της έρευνας.

Οι λόγιοι αυτοί και καλλιτέχνες (λογοτέχνες, μελετητές, επιστήμονες, διανοούμενοι και εργάτες των Τεχνών) κατατάχτηκαν σε 18 κατηγορίες: Λογοτεχνία, Εκπαίδευση, Εκκλησία, Διπλωματική Εκπροσώπηση, Πολιτική, Θέατρο – Κινηματογράφος, Εικαστικές Τέχνες, Μουσική – Χορός, Φιλολογία και συναφείς Κλάδοι, Θεολογία, Νομική, Δημοσιογραφία, Οικονομία, Ιατρική, Θετικές Επιστήμες, Αρχιτεκτονική και συναφείς Κλάδοι, Στρατός, Εθνική, Κοινωνική και Άλλη Δράση.

Μερικοί από αυτούς (εκπαιδευτικοί, ιερωμένοι, διπλωμάτες, καλλιτέχνες, στρατιωτικοί και άλλοι) υπηρέτησαν στην Κύπρο, άλλοι επισκέφτηκαν για διάφορους λόγους το νησί (π.χ. για διαλέξεις, συμμετοχή σε συνέδρια, για θεατρικές παραστάσεις, μουσικές εκδηλώσεις, εκθέσεις και άλλες δραστηριότητες), άλλοι δημοσίευσαν συνεργασία τους ή αναδημοσιεύτηκαν ή μεταφράστηκαν κείμενά τους, έκριναν βιβλία ή δημοσιεύτηκε κριτική για βιβλία τους, έδωσαν συνεντεύξεις, απηύθυναν χαιρετισμούς και απάντησαν σε έρευνες, άλλοι συνεργάστηκαν σε θέματα εκκλησιαστικά και άλλα ή διαχρονικά εκδήλωσαν τη συμπάραστασή τους σε ποικίλες προσπάθειες των Κυπρίων, άλλοι τιμήθηκαν με διάφορες διακρίσεις ή έγιναν γι' αυτούς τιμητικές εκδηλώσεις, τους αφιερώθηκαν κείμενα ή τεύχη περιοδικών, βιβλιογραφήθηκε ή ανθολογήθηκε το έργο τους. Για κάποιους η παρουσία συνίσταται στην ειδησεογραφική κάλυψη δραστηριοτήτων τους (θεατρικών παραστάσεων, συναυλιών, άλλων καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, εκδόσεων, διαλέξεων) στις στήλες των περιοδικών Ειδήσεις και Επιθεώρηση του τύπου, οι οποίες

ασχολούνταν με την καταγραφή της πνευματικής και καλλιτεχνικής κίνησης ή και απλώς στη μνεία του ονόματός τους (π.χ. στη στήλη της αλληλογραφίας των περιοδικών ή στο κείμενο κάποιου συνεργάτη).

Ο συντριπτικά μεγαλύτερος αριθμός των αναφορών για τα πρόσωπα αυτά είναι συγχρονικές, προέρχονται, δηλαδή, από περιοδικά που καλύπτουν το συγκεκριμένο γεγονός ή τη σχετική δραστηριότητα τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή που αυτά γίνονται. Το ίδιο συμβαίνει και με τα δημοσιεύματα των δημιουργών, αφού οι συνεργασίες που φιλοξενούνται είναι στο μεγαλύτερό τους ποσοστό συνεργασίες ζώντων δημιουργών, με εξαίρεση, φυσικά, τις αναδημοσιεύσεις κειμένων που ανήκουν σε ζώντες, αλλά πολύ περισσότερο σε αποθανόντες δημιουργούς. Ένας πολύ μικρός αριθμός αναφορών, που δεν είναι συγχρονικές, χρησιμοποιούνται κυρίως για τις περιπτώσεις που δεν έχουμε άλλα στοιχεία συγχρονικά.

Η εργασία αποτελείται από Εισαγωγή, τρία Μέρη, Περίληψη με ανάλυση της διατριβής στα αγγλικά (Abstract), Βιβλιογραφία, Παραρτήματα και Ευρετήριο. Στην Εισαγωγή εξηγείται ο σκοπός της έρευνας και η μέθοδος που ακολουθήθηκε στον καθορισμό της χρονικής περιόδου, στην επιλογή των περιοδικών που ερευνήθηκαν και των προσώπων που περιλήφθηκαν και παρατίθεται κατάλογος των περιοδικών με στοιχεία της ταυτότητάς τους (χαρακτηρισμός, εκδότης/διευθυντής, μέλη της συντακτικής επιτροπής, τόπος έκδοσης και διάρκεια). Στο Μέρος Πρώτο με τίτλο «Η Παρουσία. Μορφές με τις οποίες εμφανίζεται» υπάρχουν τα κεφάλαια Υπηρεσία, Πολιτιστική παρέμβαση, Συνεργασία, Αναγνώριση, Ενημέρωση και Σχόλια, που αποτελούν τις γενικές μορφές με τις οποίες εμποτιστοποιείται η Παρουσία. Καθεμιά από τις γενικές μορφές (εκτός από τα Σχόλια) αναλύεται περαιτέρω σε επιμέρους εκφάνσεις, με τις οποίες συγκεκριμενοποιείται ακόμη περισσότερο και σε μεγαλύτερη λεπτομέρεια η συγκεκριμένη γενική μορφή. Μέσα από όλο αυτό το πλέγμα των αναφορών και των πληροφοριών συντίθεται, αναδεικνύεται και προβάλλεται ένα ευρύτατο φάσμα σχέσεων εκτός Κύπρου Ελλήνων με την Κύπρο.

Στο Μέρος Δεύτερο με τίτλο «Τα Πρόσωπα», γίνεται ατομική αναφορά για το καθένα από τα 5.652 πρόσωπα, τα οποία έχουν καταταχτεί στις 18 προαναφερθείσες κατηγορίες. Για την κατάταξη των προσώπων μέσα σε κάθε

κατηγορία ακολουθείται η αλφαβητική σειρά, η δε έκταση του λήμματος ποικίλλει ανάλογα με τον όγκο των πληροφοριών που τα περιοδικά προσφέρουν για το συγκεκριμένο πρόσωπο. Μπορεί να αποτελείται από δυο τρεις σειρές ή να υπερβαίνει τις 20 σελίδες, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του Παλαμά.

Στο Μέρος Τρίτο, που έχει τίτλο «Βιβλιογραφικές Καταγραφές», τα 5.652 πρόσωπα παρατίθενται με αλφαβητική σειρά και για το καθένα βρίσκονται καταγραμμένες κατά χρονολογική σειρά όλες οι παραπομπές στα διάφορα περιοδικά, οι οποίες το αφορούν. Οι καταγραφές κυμαίνονται από τη μια ως τις 328, που είναι ο μεγαλύτερος αριθμός, και αναφέρονται στον Παλαμά.

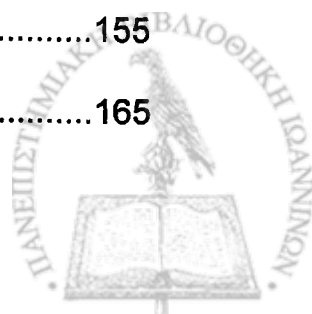
Ακολουθούν Abstract, Βιβλιογραφία, τέσσερα Παραρτήματα και Ευρετήριο. Στο Παράρτημα I υπάρχει κατάλογος των αρχιεπισκόπων Κύπρου, των Ελλήνων προξένων και των Ελλήνων πρέσβων στην Κύπρο από την έναρξη της υπό εξέταση περιόδου. Στο Παράρτημα II καταγράφονται για κάθε χρόνο της περιόδου, από τα ερευνηθέντα 137 περιοδικά εκείνα που βρίσκονταν σε κυκλοφορία το συγκεκριμένο έτος. Στο Παράρτημα III δίνονται για κάθε χρόνο (στην πραγματικότητα από το 1911) τα ονόματα των προσώπων τα οποία ενδιαφέρουν την παρούσα έρευνα και τα οποία είχαν συνάντηση με τον αρχιεπίσκοπο Κύπρου. Τέλος, στο Παράρτημα IV καταγράφονται οι εκτός Κύπρου Έλληνες, οι οποίοι περιλαμβάνονται στη μελέτη και οι οποίοι συνήψαν γάμο με Κύπριο.

Τέλος, στο Ευρετήριο ευρετηριάζονται οι 5.652 Ελλαδίτες που εντοπίστηκαν κατά την έρευνα των περιοδικών.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος.....	III
Περίληψη.....	VII
Αρκτικόλεξα.....	6
Βραχυγραφίες.....	8
Εισαγωγή.....	11
Μέρος Πρώτο. Η Παρουσία. Μορφές με τις οποίες εμφανίζεται	65-503
1. Υπηρεσία.....	67-100
1α. Σε Εκπαιδευτήρια.....	67
1β. Στην Εκκλησία.....	80
1γ. Στο Ελληνικό Προξενείο και στην Ελληνική Πρεσβεία.....	85
1δ. Στην ΕΛΔΥΚ και στην Εθνική Φρουρά.....	93
1ε. Σε Καλλιτεχνικούς Οργανισμούς.....	94
1στ. Στον Ιατρικό Τομέα.....	98
1ζ. Στη Θρησκευτική Διαφώτιση.....	98
1η. Στο Χώρο της Οικονομίας.....	99
1θ. Στο Χώρο της Δημοσιογραφίας.....	99
1ι. Σε Άλλους Τομείς.....	99
2. Πολιτιστική Παρέμβαση.....	101-244
2α. Δημοσιεύματα.....	101
2β. Κριτική Βιβλίων.....	136
2γ. Μεταφράσεις.....	155
2δ. Έκδοση Περιοδικών Εντύπων.....	165

2ε. Συμμετοχή σε Πνευματικά Σωματεία.....	166
2στ. Διαλέξεις	166
2ζ. Εκθέσεις	189
2η. Θεατρικές Παραστάσεις.....	193
2θ. Μουσικές Εκδηλώσεις	205
2ι. Εκδηλώσεις Χορού	209
2ια. Συμμετοχή σε Συνέδρια, Συμπόσια, Σεμινάρια	210
2ιβ. Συμμετοχή σε άλλες Εκδηλώσεις και Δραστηριότητες.....	228
2ιγ. Βιβλία για την Κύπρο ή που εκδόθηκαν στην Κύπρο	232
2ιδ. Έργα Ελλήνων Καλλιτεχνών που στήθηκαν στην Κύπρο	243
3. Συνεργασία.....	245-302
3α. Συνεργασία σε Εκκλησιαστικά Θέματα.....	245
3β. Άλλη Συνεργασία.....	251
3γ. Παροχή Συμβουλευτικών Υπηρεσιών	258
3δ. Συμπαράσταση	261
3ε. Επισκέψεις.....	270
3στ. Αλληλογραφία.....	290
3ζ. Ανταλλαγή Ευχών.....	300
4. Αναγνώριση	303-369
4α. Αναδημοσίευση.....	303
4β. Τιμητικές Εκδηλώσεις.....	307
4γ. Απονομή Τιμητικών Διακρίσεων.....	320
4δ. Μνημεία.....	326

4ε. Αφιερώσεις	327
4στ.Βιβλιογραφία.....	337
4ζ. Ανθολόγηση.....	338
4η. Εικονογράφηση Περιοδικών με Έργα Τέχνης	339
4θ. Συνεντεύξεις-Συνομιλίες	344
4ι. Χαιρετισμοί	352
4ια.Απάντηση σε Έρευνες.....	354
4ιβ.Θεατρικά Έργα	359
4ιγ.Μετάφραση σε Ξένες Γλώσσες	366
4ιδ.Μελοποίηση.....	368
5. Ενημέρωση	370-481
5α. Αντιπροσώπευση σε διάφορα Συνέδρια.....	372
5β. Συμμετοχή σε Επιτροπές και Φεστιβάλ.....	374
5γ. Βραβεία και Διακρίσεις.....	380
5δ. Αναφορές σε Κυπριακές Εφημερίδες και σε Ελληνικά και Ξένα Περιοδικά Έντυπα	385
5ε. Έκδοση-Παρουσίαση Βιβλίων	394
5στ.Περιοδικές Εκδόσεις	398
5ζ. Διαλέξεις-Ομιλίες-Φιλολογικά Μνημόσυνα	404
5η. Εικαστικές Εκδηλώσεις.....	418
5θ. Θεατρικές Παραστάσεις.....	423
5ι. Μουσική-Χορός	434
5ια.Συναντήσεις εκτός Κύπρου	443

5ιβ.Εκκλησιαστικές Δραστηριότητες.....	446
5ιγ.Άλλες Δραστηριότητες.....	456
5ιδ. Σχόλια.....	467
Παρατηρήσεις - Συμπεράσματα.....	482-503
Μέρος Δεύτερο. Τα Πρόσωπα.....	504-1869
Κεφάλαιο 1: Λογοτεχνία.....	505
Κεφάλαιο 2 : Εκπαίδευση.....	987
Α. Εκπαιδευτικοί που υπηρέτησαν στην Κύπρο.....	987
Β. Άλλοι εκπαιδευτικοί.....	1046
Κεφάλαιο 3 : Εκκλησία.....	1092
Κεφάλαιο 4 : Διπλωματική Εκπροσώπηση.....	1224
Α. Διπλωματικοί που υπηρέτησαν στην Κύπρο.....	1224
Β. Άλλοι διπλωμάτες.....	1246
Κεφάλαιο 5 : Πολιτική.....	1251
Κεφάλαιο 6 : Θέατρο – Κινηματογράφος.....	1302
Κεφάλαιο 7 : Εικαστικές Τέχνες.....	1404
Κεφάλαιο 8 : Μουσική – Χορός.....	1460
Κεφάλαιο 9 : Φιλολογία και συναφείς Κλάδοι.....	1507
Κεφάλαιο 10 : Θεολογία.....	1619
Κεφάλαιο 11 : Νομική.....	1675
Κεφάλαιο 12 : Δημοσιογραφία.....	1704
Κεφάλαιο 13 : Οικονομία.....	1745
Κεφάλαιο 14 : Ιατρική.....	1760
Κεφάλαιο 15 : Θετικές Επιστήμες.....	1802
Κεφάλαιο 16 : Αρχιτεκτονική και συναφείς Κλάδοι.....	1824
Κεφάλαιο 17 : Στρατός.....	1831
Κεφάλαιο 18 : Εθνική, Κοινωνική και Άλλη Δράση.....	1837
Μέρος Τρίτο. Βιβλιογραφικές Καταγραφές.....	1870-3685
Abstract.....	3686

Βιβλιογραφία	3691
Παραρτήματα	3711-3739
Παράρτημα I Αρχιεπίσκοποι Κύπρου-Έλληνες πρόξενοι και Πρέσβεις κατά την περίοδο 1882-1992.....	3711
Παράρτημα II Τα Ερευνηθέντα Περιοδικά που Εκδίδονταν Κάθε Χρόνο κατά τη Διάρκεια της Περιόδου 1898-1992.....	3714
Παράρτημα III Συναντήσεις με τον Αρχιεπίσκοπο κατά την Περίοδο 1898-1992	3731
Παράρτημα IV Εκτός Κύπρου Έλληνες που Συνήψαν Γάμο με Έλληνα της Κύπρου	3739
Ευρετήριο.....	3740

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

BBC	British Broadcasting Corporation
CIA	Central Information Agency
ΑΕΚ	Αθλητική Ένωση Κίτιον
ΑΚΕΛ	Ανορθωτικό Κόμμα του Εργαζόμενου Λαού
ΑΜΟΛ	Αθλητικός Μουσικός Όμιλος Λάρνακας
ΑΟΝ	Ανορθωτική Οργάνωση Νεολαίας
ΑΠΟΕΛ	Αθλητικός Ποδοσφαιρικός Όμιλος Ελλήνων Λευκωσίας
ΑΤΙ	Ανώτερο Τεχνολογικό Ινστιτούτο
ΑΧΕΠΑ/	
ΑΗΕΡΑ	American Hellenic Educational Progressive Association
ΓΕΕΦ	Γενικό Επιτελείο Εθνικής Φρουράς
ΓΕΣ	Γενικό Επιτελείο Στρατού
ΓΣΕΕ	Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας
ΓΣΠ	Γυμναστικός Σύλλογος Παγκύπρια
ΔΕΣΤΕ	Διεθνής Ελληνική Σύγχρονη Τέχνη
ΔΗΑΝΑ	Δημοκρατική Ανανέωση
ΔΗΚΚΙ	Δημοκρατικό Κοινωνικό Κίνημα
ΕΑΜ	Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο
ΕΑΡ	Ενωμένη Αριστερά
ΕΔΑ	Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά
ΕΔΕΚ	Ενιαία Δημοκρατική Ένωση Κέντρου
ΕΔΕΣ	Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Στρατός
ΕΔΟΝ	Ενιαία Δημοκρατική Οργάνωση Νεολαίας
ΕΘΑ	Ένωσις Θυέλλης Αναγεννήσεως
ΕΘΑΛ	Εταιρεία Θεατρικής Αναπτύξεως Λεμεσού
ΕΙΕ	Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών
ΕΙΡ	Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας
ΕΚΑΤΕ	Επιμελητήριο Καλών Τεχνών
ΕΚΕΦΕ	Δημόκριτος Εθνικό Κέντρο Έρευνας Φυσικών Επιστημών
ΕΛΑΣ	Ελληνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός

ΕΛΔΥΚ	Ελληνική Δύναμη Κύπρου
ΕΛΙΑ	Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο
ΕΛΟΤ	Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης
ΕΜΕ	Ελληνική Μεταλλευτική Εταιρεία
ΕΝΕΚ	Ένωση Νέων Επιστημόνων Κύπρου
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΟΚΑ	Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών
ΕΟΤ	Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού
ΕΠΕΚ	Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου
ΕΠΑ	Ένωσις Πεζοπορικού ΑΜΟΛ
ΕΠΟΚ	Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου
ΕΠΟΝ	Ενιαία Πανελλαδική Οργάνωση Νεολαίας
ΕΡΕ	Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση
ΕΡΤ	Ελληνική Ραδιοφωνία Τηλεόραση
ΕΣΕΑΚ	Ένωσις Συλλόγων Ελλήνων Αποφοίτων Κύπρου
ΕΣΥΔ	Ελληνικός Σύνδεσμος Υγιεινολογικής Διαπαιδαγωγήσεως
ΕΤΕΚ	Επιστημονικό Τεχνικό Επιμελητήριο Κύπρου
ΕΦΕΚ	Εθνική Φοιτητική Ένωση Κυπρίων
ΘΟΙ	Θρησκευτικό Ορθόδοξο Ίδρυμα
ΘΟΚ	Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου
ΙΚΑ	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΚΑΠΕ	Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας
ΚΕΒΕ	Κυπριακό Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο
ΚΕΕ	Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών
ΚΕΜΕ	Κέντρο Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως
ΚΕΟ	Κυπριακή Εταιρεία Οίνων και Οινοπνευματωδών
ΚΘΒΕ	Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος
ΚΝΕ	Κομμουνιστική Νεολαία
ΚΟΠΕΠ	Κυπριακός Οργανισμός Προτύπων και Ελέγχου Ποιότητας
ΚΣΠΝΒ	Κυπριακός Σύνδεσμος Παιδικού Νεανικού Βιβλίου
ΚΥΣΔΕ	Κεντρικό Υπηρεσιακό Συμβούλιο Δευτεροβάθμιας Εκπαί-δευσης
ΛΕΑ	Λύκειο Ελληνίδων Αμμοχώστου

ΟΕΛΜΕΚ	Οργάνωση Ελλήνων Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης Κύπρου
ΟΘΑΚ	Οργανισμός Θεατρικής Αναπτύξεως Κύπρου
ΟΛΜΕ	Οργάνωση Λειτουργών Μέσης Εκπαιδύσεως
ΠΑΚ	Πανελλήνιο Αντιστασιακό Κίνημα
ΠΑΣΟΚ	Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα
ΠΑΣΥΔΥ	Παγκύπρια Συντεχνία Δημοσίων Υπάλλήλων
ΠΕ	Πολιτική Επιτροπή
ΠΕΕΘ	Παγκύπρια Ένωση Ελλήνων Θεολόγων
ΠΕΧ	Παγκύπρια Εταιρεία Χημικών
ΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας, Δημοσίων Έργων
ΠΙΠΚΑ	Πατριωτικό Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας και Αντιλήψεως
ΠΟΛ	Πεζοπορικός Όμιλος Λάρνακας
ΠΣΕ	Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών
ΡΙΚ	Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου
ΣΕΓΑΣ	Σύνδεσμος Ελληνικών Γυμναστικών και Αθλητικών Σωματείων
ΣΕΗ	Σωματείο Ελλήνων Ηθοποιών
ΣΚ ΕΔΕΚ	Σοσιαλιστικό Κόμμα Ενιαία Δημοκρατική Ένωση Κέντρου
ΣΜΜΗΚ	Σύνδεσμος Μηχανολόγων Μηχανικών Κύπρου
ΤΕΔΚΝΑ	Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων του Νομού Αττικής
ΤΕΕ	Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας
ΧΑΝ	Χριστιανική Αδελφότητα Νέων
ΧΕΚΕ	Χριστιανική Ένωση Κυπρίων Επιστημόνων

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

αναδημ.	= αναδημοσίευση
ανακ.	= ανακοίνωση
αναμν.	= αναμνήσεις
ανέκδ.	= ανέκδοτο
ανθολ.	= ανθολόγηση

απόδ.	= απόδοση
απομνημ.	= απομνημονεύματα
απόσπ.	= απόσπασμα
αυτόγρ.	= αυτόγραφο
αφήγ.	= αφήγημα
αφιερ.	= αφιερωμένο
βιβλ.	= βιβλιογραφία
βιογρ.	= βιογραφικό
γεν. επιμ.	= γενική επιμέλεια
διάλ.	= διάλεξη
διασκ.	= διασκευασμένο
διήγ.	= διήγημα
διηγήμ.	= διηγήματα
δοκ.	= δοκίμιο
εικ.	= εικόνα
εισήγ.	= εισήγηση
επίγρ.	= επίγραμμα
επιγρ.	= επιγράμματα
επιλ.	= επιλογή
επιστ.	= επιστολή
ευθυμ.	= ευθυμογράφημα
θεατρ.	= θεατρικό
ιστορ. σημ.	= ιστορικό σημείωμα
κριτ	= κριτική
κριτ. θεατρ. παρ.	= κριτική θεατρικής παράστασης
κριτ. κινημ.	= κριτική κινηματογράφου
κριτ. ραδιοφ. μετ.	= κριτική ραδιοφωνικής μετάδοσης
κριτ. τηλ. παρουσ.	= κριτική τηλεοπτικής παρουσίασης
λαογρ.	= λαογραφία
μελ.	= μελέτη
μελοπ.	= μελοποίηση
μεταγλ.	= μεταγλώττιση

μετ.	= μετάφραση
μήν.	= μήνυμα
μυθιστ.	= μυθιστόρημα
οδοιπ.	= οδοιπορικό
ομιλ.	= ομιλία
παράδ.	= παράδοση
παράφρ. ποιήμ.	= παράφραση ποιήματος
παρέμβ.	= παρέμβαση
πεζ.	= πεζογράφημα
πεζοτρ.	= πεζοτραγουδο
ποιήμ.	= ποιήματα
σημ.	= σημείωμα, σημείωση
σημ. διασκ.	= σημείωμα διασκευασμένο
στοχ.	= στοχασμοί
συν.	= συνέντευξη
σχολ.	= σχολιασμένο
ταξιδ.	= ταξιδιωτικό
ταξιδ. εντυπ.	= ταξιδιωτικές εντυπώσεις
τηλ.	= τηλεγράφημα
φωτ.	= φωτογραφία
χαιρετ.	= χαιρετισμός
χρον.	= χρονογράφημα
χ.σ.	= χωρίς σελιδαρίθμηση
χφ.	= χειρόγραφο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

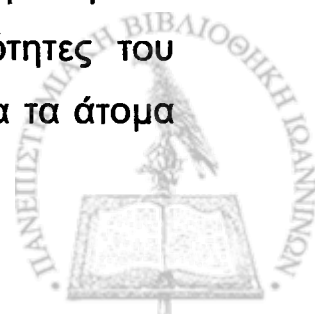
Η μελέτη «Ελλαδίτες λόγιοι και καλλιτέχνες σε κυπριακά περιοδικά (1901 – 1992)» έχει ως ερευνητικό αντικείμενο τη συγκέντρωση στοιχείων από κυπριακά περιοδικά ενός σχεδόν αιώνα, ώστε να καταγραφεί, αναδειχτεί και αποτιμηθεί η παρουσία στην Κύπρο αυτών των Ελλήνων (Ελλαδικών, Ελλήνων εκτός Ελλάδας, π.χ. της Μικράς Ασίας και της Αιγύπτου, και Ελλήνων της διασποράς). Τα περιοδικά, δηλαδή, αποτελούν ουσιαστικά τον καθρέφτη μέσα από τον οποίο εμφανίζονται χιλιάδες πρόσωπα από τους χώρους που οριοθετήσαμε, γνωστά και άγνωστα, σημαντικά και ασήμαντα.

Με τον όρο παρουσία δεν εννοείται μόνο η φυσική παρουσία, αλλά και η υπό ευρεία έννοια εμφάνισή τους στα εξεταζόμενα περιοδικά υπό τη μορφή συμμετοχής μέσω διαφόρων δημοσιευμάτων ή κάλυψης κάποιων δραστηριοτήτων τους ή ακόμη και απλής μνείας. Και εκεί όπου υπήρξε φυσική παρουσία των προσώπων αυτών στην Κύπρο, η μελέτη δεν περιορίζεται στις δραστηριότητές τους στη διάρκεια που βρίσκονταν στην Κύπρο, αλλά καταγράφει και αναδεικνύει όλες τις αναφορές σ' αυτούς, αρκεί να βρίσκονται στα περιοδικά της συγκεκριμένης περιόδου που αποδελτιώθηκαν. Ο Συκουτρής, για παράδειγμα, παρόλο που υπηρέτησε στην Κύπρο από το 1922 ως το 1924, απασχολεί τα περιοδικά για αρκετά χρόνια μετά την αναχώρησή του από την Κύπρο ειδησεογραφικά, υπό μορφή σχολίων, κριτικής βιβλίων του και μελετών για το έργο του.

Είναι φυσικό οι εκτός Κύπρου Έλληνες να ενδιαφέρονται για τα δρώμενα στην Κύπρο, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσιμες για το νησί, όπως είναι και για τους Κυπρίους φυσικό και αναμενόμενο να νοιάζονται για ό,τι γίνεται στον υπόλοιπο ελληνισμό, αφού πάντα ένιωθαν και νιώθουν ότι ανήκουν στον ίδιο εθνικά και πολιτιστικά χώρο, άσχετα αν οι ιστορικές συγκυρίες επεφύλαξαν στην Κύπρο ποικίλες ιστορικές περιπέτειες έξω από τον ελληνικό κορμό, ξεχωριστή κρατική υπόσταση και τραγική πορεία που δεν έχει φτάσει σε ένα αίσιο τέρμα. Και όλα αυτά, παρά τους αγώνες της Κύπρου για εθνική αποκατάσταση και ένωση με τη μητέρα πατρίδα που κορυφώθηκαν κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα του 1955 – 1959.

Πολλοί ήταν οι επώνυμοι Έλληνες που επισκέφτηκαν για διάφορους λόγους την Κύπρο κατά τη διάρκεια της σχεδόν εκατονταετίας, ένας αριθμός εμπνεύστηκε από τους αγώνες και τις αγωνίες του νησιού, κάποιοι εργάστηκαν εδώ και πρόσφεραν έργο σημαντικό σε ποικίλους τομείς και σε καιρούς δύσκολους, όταν το μορφωτικό επίπεδο στο νησί δεν ήταν πολύ ανεπτυγμένο (για παράδειγμα εκπαιδευτικοί), καλλιτέχνες έδειξαν δείγματα της τέχνης τους εδώ (άνθρωποι του θεάτρου, μουσικοί, εικαστικοί καλλιτέχνες), άλλοι έθεσαν τα θεμέλια ή στελέχωσαν θεσμούς, άλλοι παρέμειναν μόνιμα. Τέλος, κάποιοι σε καιρούς δύσκολους για τον άλλο ελληνισμό έβρισκαν καταφύγιο στο νησί (π.χ. κατά τη διάρκεια της δικτατορίας στην Ελλάδα). Κύπριοι, που βρίσκονταν στην Ελλάδα, αλλά και άλλοι Έλληνες παρουσίαζαν συστηματικά μέσα από τις στήλες κυπριακών περιοδικών την πνευματική κίνηση (θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες, άλλες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, εκδόσεις, διαλέξεις), ιδιαίτερα της Αθήνας, και πρόσφεραν από πρώτο χέρι ενημέρωση στους αναγνώστες τους. Παράλληλα, συνεργάτες των περιοδικών οι οποίοι ζούσαν στην Κύπρο κάλυπταν ειδησεογραφικά τα περιεχόμενα ελλαδικών περιοδικών, συνεργασίες σε εφημερίδες και εκδηλώσεις που γίνονταν στην Κύπρο και αφορούσαν σε άτομα από τον εκτός Κύπρου ελληνισμό, πράγματα που προφανώς ενδιαφέρουν την παρούσα εργασία. Ιεραρχώντας την παρουσία αυτή, με κριτήριο τη συμβολή των προσώπων στα πράγματα της Κύπρου, έχουμε κατά ανιούσα κλίμακα την περιστασιακή παρουσία με την απλή μνεία ονομάτων (π.χ. στη στήλη της αλληλογραφίας των περιοδικών ή στο κείμενο κάποιου συνεργάτη), προχωρούμε στη μικρότερης σημασίας και εμβέλειας κατάθεση (υπό τη μορφή π.χ. αναδημοσιεύσεων ή αναφοράς/κριτικής για βιβλίο του), τη δαψιλή απήχηση, ειδησεογραφική και άλλη, τη συμμετοχή με κείμενα πρωτότυπα και αξιόλογα και καταλήγουμε στην πρωτοποριακή και θεμελιακή συμμετοχή σε ιδρύματα, θεσμούς και δραστηριότητες του νησιού. Όσον αφορά, τέλος, τις βιβλιογραφικές καταγραφές για τα άτομα

που ανιχνεύτηκαν, αυτές αρχίζουν από τη μια και ξεπερνούν πολλές φορές την εκατοντάδα, πράγμα που αντανακλά τόσο τη συμμετοχή των ατόμων αυτών στα της Κύπρου όσο και την απήχηση που είχαν στους ανθρώπους της Κύπρου και το ενδιαφέρον που προκάλεσαν σ' αυτούς.

Ο συντριπτικά μεγαλύτερος αριθμός των αναφορών για τα διάφορα γεγονότα και τις δραστηριότητες είναι άμεσες συγχρονικές, προέρχονται, δηλαδή, από περιοδικά που καλύπτουν το συγκεκριμένο γεγονός ή τη σχετική δραστηριότητα τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή που αυτά γίνονται. Το ίδιο συμβαίνει και με τα δημοσιεύματα των δημιουργών, αφού οι συνεργασίες που φιλοξενούνται είναι στο μεγαλύτερό τους αριθμό συνεργασίες ζώντων δημιουργών. Εξάιρεση αποτελούν, φυσικά, οι αναδημοσιεύσεις κειμένων που ανήκουν σε ζώντες, αλλά πολύ περισσότερο σε αποθανόντες δημιουργούς. Ένας μικρός αριθμός αναφορών είναι έμμεσες, και χρησιμοποιούνται είτε ως συμπληρωματικές είτε για τις περιπτώσεις εκείνες όπου δεν έχουμε άλλα στοιχεία συγχρονικά.

Για τη μέθοδο που ακολουθήθηκε οφείλονται οι πιο κάτω εξηγήσεις: Πρώτα έγινε ο καθορισμός της χρονικής αφετηρίας της μελέτης, πράγμα σχετικά εύκολο, αφού αποφασίστηκε να είναι η αρχή του 20ού αιώνα. Άλλωστε η τυπογραφία στην Κύπρο είχε εισαχθεί μόλις το 1878 και του πρώτου κυπριακού περιοδικού¹ ένα μόνο τεύχος είναι γνωστό στην έρευνα (το δέκατο, 15/4/1882). Το αμέσως επόμενο περιοδικό, του οποίου και σώζεται ολόκληρο το σώμα, ήταν το μηνιαίο παιδαγωγικό *Εκπαίδευσις*, που κυκλοφορούσε ήδη το 1901, αφού είχε αρχίσει να εκδίδεται από τον Ιανουάριο του 1898.² Για το λόγο αυτό κρίθηκε ότι η αφετηρία μπορούσε κατ' οικονομία να μετατεθεί λίγο προς τα πίσω, δηλαδή

¹ Πρόκειται για την *Ευτέρπη* (1881-1882), την οποία εξέδιδε ο Θεόδουλος Κωνσταντινίδης (1847-1900), εκπαιδευτικός και δημοσιογράφος. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. Κουδουνάρης 2001, 170-171.

² Το εξέδιδε ως ο Χαράλαμπος Μαραθεύτης (1862-1969), εκπαιδευτικός, αδελφός του αρχιεπισκόπου Κυρίλλου Β'. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 838-839 και Κουδουνάρης 2001, 211.

στο 1898. Επομένως η έρευνα ξεκινά ουσιαστικά με το πρώτο περιοδικό, στο οποίο υπάρχουν αναφορές. Όσον αφορά το τέρμα της περιόδου, που θα απασχολούσε την έρευνα, αποφασίστηκε στη συγκεκριμένη στιγμή που αναλήφθηκε η εργασία να είναι το 1992, για να παρασχεθεί χρόνος να γίνει η επεξεργασία του υλικού. Έτσι, ουσιαστικά θα καλυπτόταν η περίοδος από την εισαγωγή της τυπογραφίας ως τις μέρες μας. Φυσικά, υπήρχε επίγνωση του ότι ένας σχεδόν αιώνας μελέτης των κυπριακών περιοδικών ήταν μια φιλόδοξη, κοπιαστική και χρονοβόρα περιπέτεια, η οποία εξ αντικειμένου εμπειρέκλειε πολλά προβλήματα, όπως ήταν ο εντοπισμός των περιοδικών, η επιλογή εκείνων που θα περιλαμβάνονταν και, τέλος, η τιθάσση του τεράστιου όγκου που θα συγκεντρωνόταν με τις χιλιάδες των ονομάτων, για μερικά από τα οποία αναμενόταν ότι δεν θα ήταν δυνατός ο προσδιορισμός της ταυτότητας. Παρόλα αυτά, κρίθηκε ότι έπρεπε να επιχειρηθεί, για να υπάρχει μια όσο γίνεται πληρέστερη εικόνα για το υπό διερεύνηση θέμα.

Από την αρχή αποφασίστηκε ότι η μελέτη δεν έπρεπε να περιοριστεί μόνο στα λογοτεχνικά ή φιλολογικά περιοδικά - πράγμα που θα ήταν φυσικότερο, γιατί θα ανταποκρινόταν στα άμεσα ενδιαφέροντα του γράφοντος - αλλά να επεκταθεί σε όσο γίνεται ευρύτερο φάσμα. Έτσι το θέμα θα γινόταν πιο ενδιαφέρον, γιατί θα προσφερόταν η δυνατότητα να συγκεντρωθούν από διάφορους κλάδους του επιστητού περισσότερα στοιχεία για πρόσωπα, γεγονότα, δραστηριότητες και θεσμούς που αντικατοπτρίζουν σε μεγαλύτερο εύρος, γιατί όχι και βάθος, αλλά και με σημαντικότερη πειστικότητα τις σχέσεις Κύπρου και υπόλοιπου ελληνισμού. Φυσικά, η επιλογή αυτή πρόσθεσε κι άλλα προβλήματα στα ήδη υπάρχοντα, κυρίως γιατί τα επιπρόσθετα άτομα προέρχονταν από κλάδους, με τους οποίους ο γράφων δεν είχε τόση οικειότητα. Αξίζει να σημειωθεί ότι κάθε χρόνος της περιόδου που μελετήθηκε καλύπτεται συνήθως από περισσότερα του ενός περιοδικά,³ εκτός από τα χρόνια 1905, 1916 και 1928, για τα οποία η πληροφόρηση προέρχεται από ένα μόνο περιοδικό.⁴

³ Στο Παράρτημα III εμφανίζεται ποια από τα ερευνηθέντα περιοδικά εκδίδονταν το κάθε έτος της περιόδου.

⁴ Για τα χρόνια 1898-1900 και 1905 υπάρχει μόνο η *Εκπαίδευσις*, για το 1916 ο *Εκκλησιαστικός Κήρυξ* και για το 1928 το *Παλλάδιον*.

Η σχεδόν εκατονταετία μπορεί να χωριστεί σε τρεις περιόδους: η πρώτη από την αφετηρία ως το 1935, η δεύτερη ίσαμε το 1960, έτος σταθμό για την κυπριακή ιστορία, όταν ανακηρύχτηκε η Κυπριακή Δημοκρατία, και η τελευταία μέχρι το 1992. Όσον αφορά τα βιβλιογραφικά εργαλεία μελέτης των περιοδικών, η πρώτη περίοδος καλύπτεται από την *Κυπριακή Βιβλιογραφία* του Νεοκλή Γ. Κυριαζή,⁵ όπου υπάρχει κατάλογος των περιοδικών που είχαν κυκλοφορήσει ως τότε, ενώ για την δεύτερη περίοδο οι πληροφορίες για τα περιοδικά προέρχονται βασικά από τα βιβλιογραφικά δελτία των περιοδικών της εποχής. Για την τελευταία περίοδο έχουμε στον τύπο των γενικών βιβλιογραφιών για τα χρόνια 1960-1966 την «Κυπριακή Βιβλιογραφία» του Κώστα Δ. Στεφάνου,⁶ για τα έτη 1968-1987 (με κάποια κενά) την αναλυτική «Κυπριολογική Βιβλιογραφία» του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών⁷ και από το 1983 ως σήμερα την *Κυπριακή Βιβλιογραφία*, που εκδίδεται από το συγγραφέα του παρόντος έργου κάθε χρόνο από το 1985 και περιλαμβάνει τις εκδόσεις κάθε φορά του αμέσως προηγούμενου χρόνου.⁸ Για την περίοδο 1967 - 1983 η συγκέντρωση πληροφοριών για τα περιοδικά δεν ήταν ιδιαίτερα δυσχερής, λόγω της συνεργασίας του γράφοντος με μερικά από αυτά ή προσωπικής ανάμιξης και λόγω, τέλος, της δυνατότητας που του πρόσφερε η εργασία του στις Πολιτιστικές Υπηρεσίες του υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού να παρακολουθεί για σκοπούς επιχορήγησης τα πολιτιστικού κυρίως περιεχομένου έντυπα.

⁵ Ν. Γ. Κυριαζή, *Κυπριακή Βιβλιογραφία*, εν Λάρνακι 1935.

⁶ Κώστα Δ. Στεφάνου. «Κυπριακή Βιβλιογραφία: Βιβλιογραφικών Δελτίων 1960-1961», *ΕΠΑΚ* (1960-1961), 337-362, «Κυπριακή Βιβλιογραφία: Βιβλιογραφικών Δελτίων του έτους 1962», *Φιλ. Κ.* (1963), 195-209, «Κυπριακή Βιβλιογραφία: Βιβλιογραφικών Δελτίων του έτους 1963», *Φιλ. Κ.* (1964), 231-245, «Κυπριακή Βιβλιογραφία: Βιβλιογραφικών Δελτίων του έτους 1964», *Φιλ. Κ.* (1965), 103-114, «Κυπριακή Βιβλιογραφία: Βιβλιογραφικών Δελτίων του έτους 1965», *Φιλ. Κ.* (1966), 239-246 και «Κυπριακή Βιβλιογραφία: Βιβλιογραφικών Δελτίων του έτους 1966», *Φιλ. Κ.* (1967-1968), 259-276.

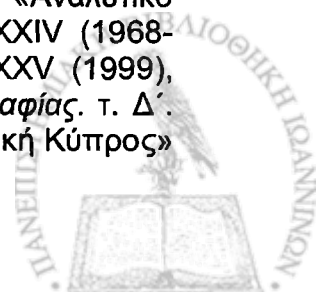
⁷ Περιλαμβάνεται στην *Επετ. ΚΕΕ*, τ. Ι (1967-1968), ΙΙ (1968-1969), ΙΙΙ (1969-1970), ΙV (1970-1971), V (1971-1972), VI (1972-1973), VIII (1975-1977), IX (1977-1979), X (1979-1980) και XII-XVI, 2 (1984-1987).

⁸ Η πρώτη κυκλοφόρησε το 1985 και περιλάμβανε τις εκδόσεις δυο χρόνων, του 1983 και 1984.

Το έργο σίγουρα θα ήταν ευχερέστερο, αν υπήρχε κατάλογος όλων των περιοδικών που εκδόθηκαν στην Κύπρο, με στοιχεία για το πού σώζονται, καθώς και σχετικές μελέτες για μεμονωμένα περιοδικά ή ομάδες περιοδικών, ακόμη και ευρετήριά τους. Αυτά όμως παραμένουν desiderata της κυπριακής επιστήμης. Μόλις τα τελευταία χρόνια άρχισαν να γίνονται ευρετήρια περιοδικών – αραιά, με λάθη και ελλείψεις στις πρώτες προσπάθειες, συχνότερα και με επιστημονικές προδιαγραφές στις πιο πρόσφατες⁹ - και μελέτες κυρίως για τα

⁹ Υπάρχουν τα ακόλουθα ευρετήρια για περιοδικά που αποδελτιώθηκαν για τους σκοπούς της έρευνας: α. Ανδρέα Μ. Λοή, «Ευρετήριο του περιοδικού *Πάφος*», *Φιλ. Κ.* (1965), 171-214, β. Ανδρέα Μ. Λοή, «Ευρετήριο των *Κυπριακών Γραμμάτων*», *Φιλ. Κ.* (1967-1968), προσάρτημα, σ. 1-122, γ. Χρ. Στ. Κυπριανού, *Ευρετήριο των πρώτων πέντε τόμων (1960-1965) του περιοδικού Πνευματική Κύπρος*, Λευκωσία 1969, δ. Θεόδωρου Παπαδόπουλλου, «Ευρετήριο της Αγωγής» στο βιβλίο Χαραλάμους Παπαδοπούλλου, *Εκπαιδευτική Πεντηκονταετηρίς*, Λευκωσία 1975, σ. 467-493, ε. *Ευρετήριο άρθρων εις την ελληνικήν διά τα έτη Α'-Θ' [1967-1976]*, *Index of Articles in English and French* (επιμ. Κωνσταντίνος Λ. Κληρίδης), ειδική έκδοση του περιοδικού *Κ. Νομ. Β.*, χ. χρ., στ. Χρ. Στ. Κυπριανού, «Ευρετήριο των δέκα πρώτων τόμων (1971-1980) του περιοδικού *Λαογραφική Κύπρος*», *Λαογρ. Κ.*, τχ. 28-30 (1980), 205-236, ζ. Π. Φ. Ιωαννίδη-Δ. Θεοδούλου, «Ευρετήριο των τόμων Α'-Ι' (τεύχη 1-51) του περιοδικού *Οικογένεια και Σχολείο*», *Οικ. και Σχ.*, τχ. 53 (1980), 92-110, η. Μ. Γ. Μιχαηλίδη, «Βιβλιογραφία Ν. Γ. Κυριαζή και Ευρετήριο συγγραφέων των *Κυπριακών Χρονικών*, Περιεχόμενα *Κυπριακών Χρονικών* κατά τόμους», *Κ. Σπ.*, τ. ΜΣΤ' (1982), 9-69, θ. Ανδρέα Χατζηθωμά, *Ευρετήριο περιοδικού Αβγή (1924-1925)*, Λευκωσία 1984, ι. Παύλου Παρασκευά, «Ευρετήριο περιοδικού *Νέα Εποχή (1921-1922)*», *Δ.ΒΕΚ*, Α' (1984-1986), 67-83, ια. Ανδρέα Χατζηθωμά, «Ευρετήριο του περιοδικού *Θέματα Κριτικής (1966-1967)*», *Δ.ΒΕΚ*, Α' (1984-1986), 155-180, ιβ. Κύπρου Χρυσάνθη, *Αναλυτικόν Ευρετήριο των πενήντα πρώτων τόμων του Δελτίου Κυπριακά Σπουδαί (1936-1986)*, Λευκωσία 1989, ιγ. *Ευρετήριο ονομάτων και θεμάτων της Ορθόδοξης Μαρτυρίας, τεύχη 1-32* [1981-1990], <Λευκωσία 1991>, ιδ. Ανδρέα Χατζηθωμά, *Αφιερώματα του περιοδικού Πνευματική Κύπρος – Αναλυτική παρουσίαση*, Λευκωσία 1992, ιε. Ανδρέα Χατζηθωμά, *Αφιερώματα λογοτεχνικών περιοδικών της Κύπρου*, Λευκωσία 1993, ιστ. Κωνσταντίνου Σ. Γιάλουκα, «Σύνδεσμος Ελλήνων Φιλολόγων Κύπρου "Στασίος" – Τα Τριαντάχρονά του: 1962-1992 – (παρουσίαση του Συνδέσμου και αποδελτίωση όλων των μέχρι και το 1993 εκδόσεων του με α) Κατάλογο κατά συγγραφέα, β) Κατάλογο κατά θέμα και γ) Κατάλογο φωτογραφικού υλικού και σχεδιαγραμμάτων)», *Στασίος*, τ. Ι' (1989-1993), 359-433, ιζ. Χρυσάνθου Στ. Κυπριανού, *Πανόραμα Λαογραφίας. Αναλυτική ευρετηρίαση των 25 πρώτων τόμων του περιοδικού «Λαογραφική Κύπρος» (1971-1995)*, Λευκωσία 1995, ιη. Χρυσάνθου Στ. Κυπριανού, «Αναλυτική βιβλιογραφία των εκδόσεων του Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου», *Φιλ. Κ.* (1996-1997), Προσάρτημα, σ. 1-66, ιθ. Ανδρέα Π. Βίττη, *Κλεις Αποστόλου Βαρνάβα (επίσημου περιοδικού της Εκκλησίας Κύπρου). Αναλυτικόν Ευρετήριο των 70 πρώτων τόμων (1918-1994). Χρονολογικόν κατά τεύχος, Κατά συγγραφέα, Κατά θέμα*. Λευκωσία 1998, κ. Αικατερίνης Αριστείδου, «Αναλυτικό Ευρετήριο της Επετηρίδας του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, τ. Ι-XXIV (1968-1998), τ. Ι-ΙΙ. Φιλοσοφικόν Παράρτημα (1979, 1985)», *Επετ. ΚΕΕ*, τ. XXV (1999), Προσάρτημα, σ. 1-120, κα. Χρυσάνθου Στ. Κυπριανού, *Πανόραμα Λαογραφίας. τ. Δ'. Αναλυτική ευρετηρίαση των 5 τελευταίων τόμων του περιοδικού «Λαογραφική Κύπρος»*

φιλολογικά και λογοτεχνικά περιοδικά.¹⁰

Παρά τις τεράστιες δυσκολίες που συνεπαγόταν, η έρευνα βασίστηκε σε αυτοψία όλων των περιοδικών που καταγράφονται. Πολλαπλά χρήσιμη για την παρούσα εργασία αποδείχτηκε η ενασχόληση του γράφοντος με βιβλιογραφικές και άλλες φιλολογικές μελέτες και έρευνες, που προηγήθηκαν, γιατί του πρόσφερε πρόσβαση σε ποικίλα έντυπα (βιβλία, περιοδικά και εφημερίδες), αλλά και κάποια οικείωση με το αντικείμενο. Είναι πρόδηλο ότι μερικές από

(1996-2000), Λευκωσία 2000, κβ. Άντρης Μελκή-Χρησιδίδη, «Ευρετηρίαση του περιοδικού *Η Αμαξα* (περιοδική έκδοση λογοτεχνίας και κριτικής, Λεμεσός 1983-1989)», *Δ.ΒΕΚ*, Στ' (2000-2001), 141-171, κγ. Λευτέρη Παπαλεοντίου και άλλων, «Ευρετήριο του περιοδικού *Κυπριακά Χρονικά* (Λευκωσία 1960-1972)», *Επετ. ΚΕΕ*, τ. XXVII (2001), 451-540, κδ. *Ευρετήριο ονομάτων και θεμάτων της Ορθόδοξης Μαρτυρίας*, τεύχη 33-64» [1991-2001], <Λευκωσία 2002>, κε. Γιώργου Σκαλιά και Σώτου Σάλιαρου, *Ευρετήριο Ακτής*, περιοδικού λογοτεχνίας και κριτικής. *Αναλυτικό ευρετήριο των 50 πρώτων τευχών (1989-2002)*, Λάρνακα 2003.

¹⁰ Τέτοιες μελέτες είναι: α. Νίκου Κρανιδιώτη, *Τα Κυπριακά Γράμματα*, Αθήνα 1970, β. Νίκου Παναγιώτου, «Το περιοδικό *Κυπριακά Γράμματα*», *Πν. Κ.*, τχ. 244 (1981), 60-64, γ. Νίκου Παναγιώτου, «Το περιοδικό *Κυπριακά Γράμματα*», *Πν. Κ.*, τχ. 282-283 (1984), προσάρτημα, σ. 4-14 (περιλαμβάνεται στο βιβλίο του Νίκου Παναγιώτου *Μελετήματα*, Λευκωσία 1986, σ. 18-29), δ. Νίκου Παναγιώτου, «Ένα τέταρτο αιώνα του περιοδικού *Πνευματική Κύπρος*», *Κ. Βιβλ.*, τχ. 3 (1985), 121-122 και *Πν. Κ.*, τχ. 308-309 (1986), 235-237 (περιλαμβάνεται στο βιβλίο του *Μελετήματα*, Λευκωσία 1986, σ. 30-32), ε. Κώστα Γ. Ιεροκηπιώτη, «Το φιλολογικό περιοδικά *Πάφος* (1935-1947)», *Πν. Κ.*, τχ. 306-307 (1986), 149-153, στ. Ανδρέα Χατζηθωμά, *Λογοτεχνικά περιοδικά της Κύπρου μετά την ανεξαρτησία*, ανάτ. από την έκδοση *25 χρόνια της Κυπριακής Λογοτεχνίας 1960-1985*, Λευκωσία 1987, ζ. Λευτέρη Παπαλεοντίου, *Το κυπριακό λογοτεχνικό περιοδικό *Αβγή* 1924-1925*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Φιλολογίας, Μεταπτυχιακός κύκλος, Θεσσαλονίκη 1988, η. Λευτέρη Παπαλεοντίου, «*Εστιάδες*, το πρώτο φεμινιστικό έντυπο στην Κύπρο», *Εντός των Τ.*, τχ. 34 (1988), 28-29, θ. Λευτέρη Παπαλεοντίου, «*Ακτή και Μέλισσα* (στα ίχνη δύο άφαντων λογοτεχνικών περιοδικών)», *Ακτή*, τχ. 3 (1990), 341-342, ι. Λευτέρη Παπαλεοντίου, «*Μούσα* (Λάρνακα 1917). Το πρώτο λογοτεχνικό περιοδικό στην Κύπρο», εφ. «*Η Σημερινή*», 7/1/1996, ια. Νίκου Παναγιώτου, «Ο περιοδικός τύπος της Κύπρου. Τα φιλολογικά και λογοτεχνικά περιοδικά της Κύπρου από το 1881 έως σήμερα», εφ. «*Η Καθημερινή*» (Αθηνών), 21/7/1996, 30-31 (Επτά Ημέρες: «*Η λογοτεχνία της Κύπρου*»), ιβ. Νίκου Παναγιώτου, «Κυπριακά φιλολογικά και λογοτεχνικά περιοδικά» στο βιβλίο *Μελετήματα Β'*, Λευκωσία 1998, σ. 84-101, ιγ. Λευτέρη Παπαλεοντίου, «Το περιοδικό *Θέατρο* (1944-1945) του Κώστα Μόντη. Μια πρώτη παρουσίαση», *Μικροφιλ.*, τχ. 5 (1999), 30-32, ιδ. Φοίβου Σταυρίδη, «*Ελληνικός Χρόνος-Hellenic Times* και *Ελικών*», *Μικροφιλ.*, τχ. 6 (1999), 34-35, ιε. Λευτέρη Παπαλεοντίου, *Κυπριακά λογοτεχνικά περιοδικά στα χρόνια της αγγλοκρατίας*, Λευκωσία, Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών, 2001 (Δημοσιεύματα του Κέντρου, XXXV), ιστ. Κωνσταντίνου Δανόπουλου, *Το περιοδικό *Κυπριακά Γράμματα* (Λευκωσία 1934-1937, 1939-1956). Εισαγωγική μελέτη*, Λευκωσία 2001.

αυτές τις μελέτες μπορούν να θεωρηθούν προδρομικές και προπομποί αυτής εδώ της εργασίας.¹¹

Για τα περιοδικά που αποδελτιώθηκαν είναι απαραίτητες, νομίζω, κάποιες εξηγήσεις. Στην περίοδο μέχρι το 1935 εμφανίζεται όχι ασήμαντος για την

¹¹ Σημειώνεται η φιλολογική εποπτεία που είχε ο γράφων των τόμων Β' - ΣΤ' του εξάτομου έργου των εκδόσεων Χρ. Ανδρέου *Κύπριοι συγγραφείς από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα*, Λευκωσία 1982-1984, τα βιβλία μου 1. *Κύπρος Χρυσάνθης. Βιβλιογραφία I (1932-1980)*, Λευκωσία 1980, 2. *Κύπρος Χρυσάνθης. Βιβλιογραφία II. Οι μεταφράσεις (1932-1980)*, Λευκωσία 1981, 3. *Κύπρος Χρυσάνθης. Βιβλιογραφία III. Παιδική λογοτεχνία (1948-1981)*, Λευκωσία 1981, 4. *Κύπρος Χρυσάνθης. Βιβλιογραφία IV. Τα ιατρικά (1940-1982)*, Λευκωσία 1983, 5. *Κύπρος Χρυσάνθης. Βιβλιογραφία V. Τα θεατρικά (1935-1985)*, Λευκωσία 1987, 6. *Βιβλιογραφία Άντη Περνάρη (1922-1980)*, Λευκωσία 1982 και τις μελέτες μου α. «Αποδελτίωση εργασιών για Νεοέλληνες λογοτέχνες (της Κύπρου και του ευρύτερου Ελληνισμού) που δημοσιεύτηκαν στους πρώτους είκοσι τόμους του περιοδικού *Πνευματική Κύπρος (1960 -1980)*» (ανάτυπο από το τχ. 239 - 240 (Αύγ.-Σεπτ. 1980) του περ. *Πνευματική Κύπρος*, β. «Αποδελτίωση των βιβλιοκρισιών που δημοσιεύτηκαν στους πρώτους είκοσι τόμους του περιοδικού *Πνευματική Κύπρος (1960 -1980)*» (ανάτυπο από το τχ. 242-243 (Νοέμ.- Δεκ. 1980) του περ. *Πνευματική Κύπρος*, γ. «Δημοσιεύματα Άντη Περνάρη και πληροφορίες για τον ίδιο στο περιοδικό *Πάφος (1935- 1947)*. Αναλυτική βιβλιογραφία» (ανάτυπο από το τχ. 246-247 (Μάρτ. - Απρ. 1981) του περ. *Πνευματική Κύπρος*, δ. «Ο Άγγελος Σικελιανός στα κυπριακά περιοδικά (ανάτυπο από τη *Φιλολογική Κύπρο 1981-1982*), ε. «Ο Κώστας Προυσής για Ελλαδίτες συγγραφείς στα κυπριακά περιοδικά» (περιλαμβάνεται στην έκδοση: *Κύπρου Χρυσάνθη, Ο Κώστας Μ. Προυσής γράφει στον Κύπρο Χρυσάνθη*, Λευκωσία, Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου, 1994, σ. 36-46), στ. «Ο Γ. Θ. Βαφόπουλος στα κυπριακά περιοδικά» (περιλαμβάνεται στην έκδοση: *Κύπρου Χρυσάνθη, Λόγος για τον Γ. Θ. Βαφόπουλο*, Λευκωσία, Εθνική Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου, 1995, σ. 67-69), ζ. «Ο Πέτρος Χάρης στα κυπριακά περιοδικά» (περιλαμβάνεται στην έκδοση: *Κύπρου Χρυσάνθη, Λόγος για τον Πέτρο Χάρη*, Λευκωσία 1993, σ. 93-98), η. «Ο Παντελής Πρεβελάκης στα κυπριακά περιοδικά», *Πν. Κ.*, τχ. 286 - 288 (Δεκ. 1984), 73-75, θ. «Ο Ναπολέον Λαπαθιώτης στα κυπριακά περιοδικά έντυπα», *Πν. Κ.*, τχ. 317-318 (Μάιος-Ιούν. 1987), 106-111, ι. «Ο Δημήτριος Λουκάτος σε κυπριακά περιοδικά», *Λαογρ. Κ.*, τχ. 43 (1993), 187-189.

εποχή, τον πληθυσμό¹² και το μορφωτικό επίπεδο¹³ αριθμός περιοδικών,¹⁴ και για το λόγο αυτόν, αλλά και λόγω του ιδιαίτερου ενδιαφέροντος που παρουσίαζαν (ήταν οι πρώτες προσπάθειες, είχαν αξιόλογη ποικιλία¹⁵ και υψηλό επίπεδο¹⁶) ερευνήθηκαν όλα τα ελληνόφωνα περιοδικά, τα οποία βρίσκονται καταγραμμένα στη Βιβλιογραφία του Κυριαζή.¹⁷ Από τα περιοδικά της περιόδου 1935 ως το 1960, ερευνήθηκαν τα πλείστα, για τους ίδιους λόγους που ισχύουν και για τα περιοδικά της μέχρι του 1935 περιόδου. Από τη μια επειδή ο αριθμός τους δεν ήταν υπερβολικά μεγάλος και επομένως μπορούσαν

¹² Το 1878 ο πληθυσμός του νησιού ανερχόταν σε 177.089, από τους οποίους 131.631 Έλληνες (74,4%), το 1881, που έγινε η πρώτη απογραφή πληθυσμού, σε 186.173 (Έλληνες 137.631, δηλ. 74%), το 1921 (δεύτερη απογραφή) σε 310.715 (Έλληνες 244.887, δηλ. 78,8%), το 1931 (τρίτη απογραφή) σε 347.959 (Έλληνες 276.572, δηλ. 79,5%) και το 1946 (τελευταία απογραφή της αγγλικής αποικιακής διοίκησης) σε 449.490 (Έλληνες 361.373, δηλ. 80,4%). Το 1881 ο πληθυσμός της ήταν κατ' εξοχήν αγροτικός, αφού μόνον 16,8% κατοικούσαν στις πόλεις. Βλ. Διαλέξεις 1, 1984, 17.

¹³ Το 1881 υπήρχαν 99 δημοτικά σχολεία με 4.907 μαθητές και μαθήτριες, το 1891 223 σχολεία με 10.458 και το 1901 273 με 16.470 μαθητές, το 1911 24.882 μαθητές και το 1929/1930 30665 μαθητές. Βλ. Περισίτης 1998, 121, 122. Το 1911 το ποσοστό των αγράμματων ανάμεσα στους άντρες ήταν 79,9% και στις γυναίκες 93,22%, το 1921 αντίστοιχα 50,37% και 78,18% και το 1931 40,9% και 67,58%. Ο. π., 36.

¹⁴ Ο αριθμός τους ανέρχεται στα 33, από τα οποία δύο (*Απόστολος Βαρνάβας* και *Report of the Department of Antiquities*) συνεχίζονται ως σήμερα και άλλα τέσσερα κυκλοφόρησαν και κατά τη δεύτερη περίοδο (*Κυπριακά Χρονικά*, *Η Γνώσις*, *Κυπριακά Γράμματα* και *Πάφος*).

¹⁵ Από τις 24 κατηγορίες στις οποίες κατατάσσονται πιο κάτω τα περιοδικά από πλευράς περιεχομένου, η περίοδος αντιπροσωπεύεται στις 10.

¹⁶ Ενδεικτικά αναφέρονται ο *Εκκλησιαστικός Κήρυξ* (1911-1918), *Απόστολος Βαρνάβας* της Εκκλησίας της Κύπρου, *Κυπριακά Χρονικά* (1923-1937) και *Αβγή*. Βέβαια, στην περίοδο αυτή ξεκίνησαν και τα σημαντικά περιοδικά *Κυπριακά Γράμματα* και η *Πάφος*, όμως η ανάπτυξή τους συντελείται στην επόμενη περίοδο. Είναι χαρακτηριστικό για το επίπεδο ειδικά της *Αβγής* ότι ο Αιμίλιος Χουρμούζιος (σε επιστολή του προς τον Αντώνη Ιντιάνο, ημερ. 28/10/1935, που βρίσκεται στην κατοχή του γράφοντος) την θεωρεί πρόδρομο των *Κυπριακών Γραμμάτων*, τα οποία, όπως είναι γνωστό, θεωρούνται το καλύτερο λογοτεχνικό περιοδικό που εκδόθηκε ως τώρα στην Κύπρο.

¹⁷ Κυριαζής 1935, 300- 304. Όλα, εκτός από το θρησκευτικό *Πίστις* (1913-1914) του Ιωάννη Παπαπορφυρίου (1874-1945), τη *Μέλισσα* (1918 κατά τον Κυριαζή 1935, 303, 1919 κατά Παπαλεοντίου 2001, 59) του Χρηστάκη Παπανικολάου (1898-1961) και *Εκπαιδευτική Σάλπιγξ* του Παγκύπριου Ιεροδιδασκαλείου (1930-1931 κατά Κυριαζή 1935, 301), τα οποία δεν έχουν εντοπιστεί από την έρευνα.

σε ικανοποιητικό βαθμό να ερευνηθούν¹⁸ και από την άλλη γιατί το είδος και τα περιεχόμενά τους παρουσίαζαν ενδιαφέρον για τη μελέτη, αφού φώτιζαν, σε μια περίοδο ζυμώσεων¹⁹ (β' παγκόσμιος πόλεμος, πολιτικές διεργασίες, απελευθερωτικός αγώνας 1955-1959) σημαντικές πτυχές του υπό εξέταση θέματος. Για την περίοδο όμως από το 1960 ίσαμε το 1992, έγινε επιλογή,²⁰ με κριτήρια, όπως ήταν φυσικό, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα της εργασίας. Στόχος ήταν να αποδελτιωθεί ένας όσο γίνεται μεγαλύτερος αριθμός περιοδικών που να καλύπτει το κατά το δυνατό ευρύτερο θεματολογικά φάσμα,²¹ τα οποία έπρεπε όμως να έχουν περιεχόμενο που να εμπίπτει στα ενδιαφέροντα της μελέτης και επίπεδο που να ικανοποιεί τις προδιαγραφές της εργασίας για σοβαρότητα.

Συνολικά έχουν ερευνηθεί 137 περιοδικά διαφόρων κατηγοριών, στα οποία περιλαμβάνονται και αγγλόφωνα. Πρέπει στο σημείο αυτό να αναφερθεί ότι υπάρχουν περιοδικά που φέρουν τον ίδιο τίτλο, που όμως δεν εκδόθηκαν την ίδια χρονική περίοδο, γι' αυτό και είναι ευκόλως διακριτά. Στις παραπομπές διακρίνονται και με τη διαφορετική συντομογραφική ή άλλη εμφάνιση.²² Τα

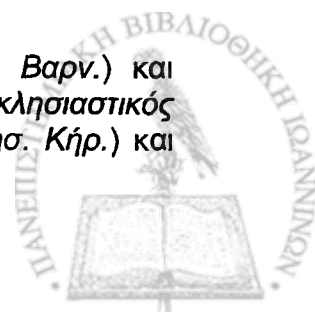
¹⁸ Ο αριθμός τους ανέρχεται στα 35 καινούρια, που κατατάσσονται σε 11 κατηγορίες. Υπενθυμίζω ότι άλλα έξι συνεχίστηκαν από την προηγούμενη περίοδο (δύο μάλιστα, όπως έχει ήδη αναφερθεί κυκλοφορούν ως σήμερα). Από τα 35 αυτά, 10 συνεχίστηκαν και στην τελευταία περίοδο, με τα μισά να φτάνουν ως τις μέρες μας (*Κυπριακά Σπουδαί, Νέος Δημοκράτης, Νέα Εποχή, Πνευματική Κύπρος, Φιλολογική Κύπρος*).

¹⁹ Είναι χαρακτηριστικό ότι στην περίοδο αυτή εκδόθηκαν 10 περιοδικά κοινωνικοπολιτικού περιεχομένου.

²⁰ Η επιλογή ήταν απαραίτητη, λόγω και του μεγάλου αριθμού που κυκλοφόρησαν. Ενδεικτικά, σημειώνω ότι, σύμφωνα με την ετήσια *Κυπριακή Βιβλιογραφία* μου τα περιοδικά που εκδόθηκαν το 1983 (πρώτο χρόνο που καλύπτει η *Κυπριακή Βιβλιογραφία*) έφτασαν τα 89, και τα 151 το 1992. Διευκρινίζω ότι δεν σημαίνει πως στα 151 του 1992 περιλαμβάνονται κατ' ανάγκη όλα τα εκδοθέντα το 1983. Μερικά από τα 89 του 1983 έσβησαν και καινούρια εμφανίστηκαν, επομένως διαχρονικά ο αριθμός των περιοδικών της τρίτης περιόδου είναι μεγαλύτερος από τον αριθμό που δίνει το 1992. Στην έρευνα χρησιμοποιήθηκαν 71 καινούρια (που πρωτοεμφανίστηκαν, δηλαδή, στην τελευταία περίοδο), 10 που συνεχίστηκαν από τη δεύτερη περίοδο και δύο από την πρώτη.

²¹ Εκτός από τον αριθμό εμπλουτίστηκε σημαντικά και η ποικιλία στο περιεχόμενα, επειδή άρχισαν να εκδίδονται εξειδικευμένα περιοδικά. Έτσι, από τις 24 κατηγορίες η τρίτη περίοδος αντιπροσωπεύεται στις 23.

²² Έχουμε: *Απόστολος Βαρνάβας* (1901-1902) του Μακούλη (= *Απ. Βαρν.*) και *Απόστολος Βαρνάβας* (1918-) της Εκκλησίας Κύπρου (= *Απ. Β.*), *Εκκλησιαστικός Κήρυξ* (1911-1918) του μητροπολίτη Κιτίου Μελέτιου Μεταξάκη (= *Εκκλησ. Κήρ.*) και

περιοδικά ποικίλλουν, βέβαια, από πλευράς περιεχομένου, διάρκειας ζωής,²³ απήχησης,²⁴ επιπέδου και σημασίας για τη συγκεκριμένη έρευνα. Σε μερικά

Εκκλησιαστικός Κήρυκας (1989-1995) της Μητροπόλεως Κιτίου (= *Εκκλ. Κήρ.*), *Ζήνων* (1906-1909) του Καταλάνου (= *ΖΗΝΩΝ*) και *Ζήνων* (1980-1991) της Φιλοσοφικής Εταιρείας Κύπρου (= *Ζήνων*), *Κυπριακά Χρονικά* (1923-1937) της Λάρνακας (= *Κ. Χρον.*) και *Κυπριακά Χρονικά* (1960-1972) της Λευκωσίας (= *Κ. Χρ.*), *Νέα Εποχή* (1921-1922) του Γιάννη Σταυρινού Οικονομίδη (= *Νέα Επ.*) και *Νέα Εποχή* (1959-) νεότερη (= *Ν. Επ.*). Επίσης, η *Ιατρική Κύπρος* συντομογραφείται ως *Ιατρ. Κ.* (α) στην πρώτη της περίοδο (1969-1975) και *Ιατρ. Κ.* στη δεύτερη (1982-).

²³ Το μακροβιότερο είναι ο *Απόστολος Βαρνάβας* της Εκκλησίας της Κύπρου και το πιο βραχύβιο η *Μνήμη Κατεχομένων Εδαφών* (ένα τεύχος).

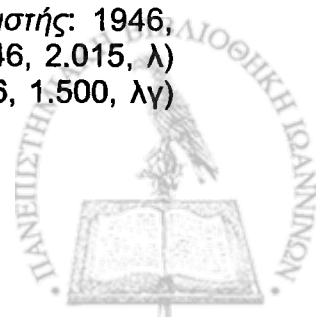
²⁴ Με βάση τα στοιχεία, τα οποία οι εκδότες έδιναν στην αποικιακή διοίκηση, το τιράζ των περιοδικών, για τα οποία υπάρχουν στοιχεία στην έκδοση *Cyprus Blue Book* (για τα χρόνια 1887/1888-1946) έχει ως ακολούθως: α) *Εκπαίδευσις*: 1897/1898, 300 αντίτυπα, που κυκλοφορούσαν στην Κύπρο, Ελλάδα, Ελβετία, Γαλλία, Τουρκία, 1898/1899, 350 στις ίδιες πιο πάνω χώρες, 1899/1900, ο ίδιος αριθμός στις προαναφερθείσες χώρες, 1900/1901, 400 στις πιο πάνω χώρες και στην Αίγυπτο, 1901/1902, ο ίδιος αριθμός στην Αίγυπτο, Παλαιστίνη, Ελλάδα, Ελβετία, Γαλλία, Κωνσταντινούπολη, 1902/1903, τα ίδια στοιχεία, 1903/1904, ο ίδιος αριθμός στις ίδιες περιοχές και στην Αγγλία, 1904/1905, τα ίδια στοιχεία, 1905/1906, ο ίδιος αριθμός στην Κύπρο, Ελλάδα, Αίγυπτο, Παλαιστίνη, Κωνσταντινούπολη, Γαλλία, 1906/1907, ο ίδιος αριθμός με αντικατάσταση της Παλαιστίνης από την Ιερουσαλήμ, 1907/1908, ο ίδιος αριθμός στην Κύπρο, Ελλάδα, Τουρκία (Κωνσταντινούπολη, Ιερουσαλήμ), Αίγυπτο (Κάιρο, Αλεξάνδρεια), β) *Χριστιανική Αλήθεια*: 1901/1902, 860 αντίτυπα στην Κύπρο, Ελλάδα, Ευρώπη, Τουρκία, Αίγυπτο, 1902/1903, 830 σε Κύπρο, Ελλάδα, Τουρκία ευρωπαϊκή και ασιατική, Αίγυπτο, γ) *Παρθενών*: 1906/1907, 450 αντίτυπα σε Κύπρο, Αίγυπτο, Ελλάδα, Σμύρνη, Κωνσταντινούπολη, δ) *Ζήνων*: 1906/1907, 650 στην Κύπρο και στο εξωτερικό, 1907/1908, ο ίδιος αριθμός σε Κύπρο, Τουρκία, Αίγυπτο, Ελλάδα, Ιταλία, Γαλλία, Αγγλία, Ν. Αφρική, Αμερική, 1908/1909 (από την περίοδο αυτή και εξής δεν μνημονεύονται χώρες κυκλοφορίας για κανένα περιοδικό), ο ίδιος αριθμός, 1909/1910, ο ίδιος αριθμός, ε) *Ο Κόσμος*: 1908/1909, 1909/1910 χωρίς αναφορά σε αριθμό, στ) *Αυγή*: 1908/1909, 650 αντίτυπα, 1909/1910, 600, 1910/1911, 350-400, ζ) *Ελικών*: 1909/1910, 200 αντίτυπα, 1910/1911, περίπου 225, η) *Ο Χριστιανός*: 1910/1911, 400, θ) *Εκκλησιαστικός Κήρυξ*: 1910/1911, δεν αναφέρεται αριθμός αντιτύπων, 1911/1912, 900, 1912/1913, 900, 1913/1914, 1800 αντίτυπα, 1914/1915, περίπου 1880, αριθμός ο οποίος επαναλαμβάνεται για τα έτη 1915/1916, 1916/1917, 1917/1918, 1918/1919 και 1919/1920, ι) *Ερμής*: 1910/1911 και 1911/1912, 500 αντίτυπα, ια) *Φως*: 1910/1911 και 1911/1912, 300 αντίτυπα, ιβ) *Κύπρος*: 1910/1911 και 1911/1912, 500 αντίτυπα, ιγ) *Ηχώ*: 1912/1913, 450 αντίτυπα, 1913/1914, 400, 1914/1915, περίπου 400, ιδ) *Πίστις*: 1912/1913, 700 αντίτυπα, 1913/1914, 600, ιε) *Αρμονία*: 1913/1914, 1914/1915, 300 αντίτυπα, ιστ) *Εστιάδες*: 1913/1914, 1914/1915, 400 αντίτυπα, ιζ) *Αγωγή*: 1919/1920 δεν αναφέρεται αριθμός, 1921, 700 αντίτυπα, αριθμός που επαναλαμβάνεται και τα έτη 1922, 1923, 1924, 1925, 1926 και 1927, ιη) *Απόστολος Βαρνάβας*: 1921, περίπου 600, αριθμός που επαναλαμβάνεται και τις χρονιές 1922, 1923 και 1924· μετά την επανέκδοση του περιοδικού το 1929 αναφέρονται 2.000 αντίτυπα, 1930, 1.500, 1931, 1.000, 1932, 800, 1933, 700, 1934, 700, 1935, 1936 και 1937, 1.000 αντίτυπα, 1939, 850, αριθμός που επαναλαμβάνεται το 1940, 1942 και 1943, ιθ) *Κυπριακά Χρονικά*: 1923, 100 αντίτυπα, αριθμός που επαναλαμβάνεται για τα χρόνια 1924, 1925, 1926, 1927 και 1928, ενώ το 1929 ο

περιοδικά της δεύτερης κυρίως περιόδου υπάρχουν ελλείψεις τευχών σε σωζόμενα σώματα, σε άλλες περιπτώσεις υπάρχει αβεβαιότητα για τον αριθμό τευχών που εκδόθηκαν και σε άλλες, πέρα από την αβεβαιότητα γύρω από το θάνατο του περιοδικού, συναντώνται τεύχη με χάσματα ανάμεσά τους (βλ. περ. Ο Φακός).

Οι συντελεστές έκδοσης των περιοδικών (εκδότες, διευθυντές, υπεύθυνοι, μέλη συντακτικής επιτροπής) ήταν κατά το πλείστον Κύπριοι, ένας όμως αρκετά σημαντικός αριθμός από αυτούς ήταν Έλληνες εκτός Κύπρου, που είτε έζησαν για μερικά χρόνια στην Κύπρο, είτε μόνιμα παρέμειναν στο νησί είτε, τέλος, ζουν στην Ελλάδα, αλλά συμμετέχουν σε ομάδες περιοδικών. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν οι Παύλος Κολεσίδης (*Χριστιανική Αλήθεια*), Νικόλαος Καταλάνος (*Ζήνων*, 1906-1909), Μελέτιος Μεταξάκης (*Εκκλησιαστικός Κήρυξ*), Γεώργιος Βοόζεμπεργ (*Ο Χριστιανός*), Ορέστης Χρηστίδης (*Φιλοσοφικά και Φιλολογικά Χρονικά*), Ιωάννης Συκουτρής (*Κυπριακά Χρονικά της Λάρνακας*), Παντελής Μπίστης (*Αγωνιστής*), Γεώργιος Παυλίδης (*Φωτεινοί Ορίζοντες*: παρόλο που δεν αναφέρεται το όνομά του ήταν ο ιδρυτής και η ψυχή του περιοδικού), Μαίρη Ροδίου-Σταύρου (*Κυπριακός Λόγος*), Μαρία Λουκοπούλου-Παττίχη (*Κυπριακός Λόγος και Επιθεώρησις Λόγου και Τέχνης*), Ιωάννης Αθανασόπουλος (*Χρονικά της Λαπήθου*). Στη δεύτερη έχουμε τους Μακούλη (*Απόστολος Βαρνάβας*, 1901-1902), Κωνσταντίνο Τσέλλο (*Εκδρομική Ηχώ*: το όνομα και η διεύθυνσή του γραφείου του σημειώνονται ως η ταχυδρομική διεύθυνση του περιοδικού), Ελένη Λεοντιάδου-Κύρρη (*Κυπριακός Λόγος*) και στην τρίτη εντάσσονται οι Χρυσάνθη Ζιτσαία (*Κυπριακός Λόγος*), Νάσος Βαγενάς, Φώτης Δημητρακόπουλος, Δημήτρης Δασκαλόπουλος (και οι τρεις στην *Ακτή*) και Αλέξης Ζήρας (*Σημείο*).

αριθμός ανεβαίνει στα 250, κ) *Αβγή*: 1924, 300 αντίτυπα, κα) *Κυπριακή Στοά*: 1924, 1925 και 1926, 500 αντίτυπα, κβ) *Παλλάδιον*: 1927 και 1928, περίπου 300 αντίτυπα, 1929, περίπου 250, 1930, 250, 1931 και 1932, 200, 1933, 155, 1934, 140, 1935, 200, κγ) *Γνώσις*: 1933, 500 αντίτυπα, 1934, 620, 1935 και 1936, 500, κδ) *Κυπριακά Γράμματα*: 1934, 1935 και 1936, 1.000 αντίτυπα, 1939, 1940, 1942, 1943, 500, 1946, 750, κε) *Πάφος*: 1936, 1937, 1938, 1939, 400 αντίτυπα, 1940, 330, 1942, 200, 1943, 300, 1944 και 1946, 400, κοτ) *Αγάπη*: 1946, 2.500 αντίτυπα, κζ) *Αγωνιστής*: 1946, 1.200 αντίτυπα, κη) *Χριστιανική Αναγέννησις*: 1946, 2.100, κθ) *Ελπίς*: 1946, 2.015, λ) *Φλόγα*: 1946, 1.000, λα) *Κυπριόπουλο*: 1946, 1.000, λβ) *Μόρφωσις*: 1946, 1.500, λγ) *Γράμματα*: 1946, 3.000 αντίτυπα.

Τα περιοδικά που ερευνήθηκαν είναι κατά χρονολογική σειρά τα παρακάτω, για το κάθε ένα από τα οποία δίνονται και διάφορα στοιχεία της ταυτότητάς του (χαρακτηρισμός, εκδότης/διευθυντής, μέλη της συντακτικής επιτροπής, τόπος έκδοσης, αριθμός τευχών, διάρκεια). Επίσης παρατίθεται και ομαδοποίησή τους σε κατηγορίες, με βάση το περιεχόμενο.

Εκπαίδευσις: «Περιοδικόν παιδαγωγικόν άπαξ του μηνός εκδιδόμενον υπό Χ. Μαραθεύτη,²⁵ πτυχιούχου παιδαγωγού». Λευκωσία. Έτος Α', τχ.1 (Ιαν. 1898) - Έτος Ι', τχ.5 (Μάιος 1907).

Απόστολος Βαρνάβας: «Εβδομαδιαίον εκκλησιαστικόν περιοδικόν. Διευθυντής: Παπαϊωάννης Μακούλης».²⁶ Λευκωσία. τχ. 1 (25/3/1901) - τχ. 52 (24/3/1902).

Χριστιανική Αλήθεια: «Εκκλησιαστικόν περιοδικόν εκδιδόμενον δις του μηνός υπό του εν Λευκωσία (Κύπρου) Θρησκευτικού συλλόγου "Ορθοδοξία"». Διευθυντής: Παύλος Κολεσιδής.²⁷ τχ. 1 (15/7/1901) - τχ. 54 (15/11/1903).

Παιδική Ηχώ: «Περιοδικόν σύγγραμμα διά παίδας, εφήβους και νεάνιδας». Εν Λεμησώ (Κύπρου). Εκδίδεται δις του μηνός. Από το τχ. 25 γίνεται *Ηχώ*. «Περιοδικόν σύγγραμμα διά παίδας, εφήβους, νεάνιδας και οικογενείας» και από το τχ. 40 γίνεται «Περιοδικόν σύγγραμμα διά πάσαν οικογένειαν». Εν Λεμεσώ (Κύπρου). Εκδίδεται την 1ην και 15ην του μηνός. Διευθυντής και συντάκτης: Ευριπίδης Σ. Χουρμούζιος.²⁸ τχ. 1 (1/1/1903) - τχ. 46 (30/11/1904).

Ζήνων: «Δεκαπενθήμερος φιλολογική, επιστημονική και εμπορική επιθεώρησις» υπό Ν. Καταλάνου (Καθηγητού).²⁹ Λευκωσία. τ. Α', τχ. 1 (15/1/1906) - τ. Δ', τχ. 19 (15/10/1909).

Παρθενών: «Δεκαπενθήμερον οικογενειακόν περιοδικόν». Υπό την προστασίαν των παρ' ημίν γυναικείων συλλόγων "Ενώσεως των Ελληνίδων" και "Φιλοπτώχου Αλεξάνδρας". Γυναικείον σύγγραμμα εκδιδόμενον τη ευγενεί

²⁵ Βλ. σημ. 2.

²⁶ Βλ. σχετικό λήμμα.

²⁷ Βλ. σχετικό λήμμα.

²⁸ 1880-1971. Πατέρας του Αιμίλιου Χουρμούζιου, δημοσιογράφος. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 1877 και Κουδουνάρης 2001, 418.

²⁹ Βλ. σχετικό λήμμα.

συνεργασία λογίων Ελληνίδων και Ελλήνων. Διευθυντής: Ευριπίδης Σ. Χουρμούζιος.³⁰ Λεμεσός. τχ. 1 (15/10/1906) - τχ. 18 (1/7/1907).

Αυγή: «Δεκαπενθήμερον περιοδικόν: Φιλολογικόν, παιδαγωγικόν, γεωργικόν και επιστημονικόν». Διευθυντής: Κ. Γ. Ελευθεριάδης.³¹ Λευκωσία. τ. Α', τχ. 1 (15/10/1908) - τ. Γ', τχ. 13 - 16 (31/8/1911).

Ο Κόσμος: «Δεκαπενθήμερον περιοδικόν σύγγραμμα εκδιδόμενον την 1ην και 15ην εκάστου μηνός». Από το τχ. 25 γίνεται μηνιαίο. Διευθυντής: Ιερώνυμος Μ. Βαρλαάμ.³² Λευκωσία. τχ. 1 (15/2/1909) - τχ. 36 (Φεβρ. 1911).

Ο Ερμής: «Μηνιαίον εμπορικόν περιοδικόν. Διευθυντής: Κ. Σαμουήλ».³³ Λευκωσία. Έτος Α', τχ. 1 (Νοέμ. 1909) - έτος Β', τχ. 14 (Δεκ. 1911).

Ελικών: «Σύγγραμμα περιοδικόν εκδιδόμενον άπαξ του μηνός». Διευθυντής: Ο. Ι. Ιασονίδης.³⁴ Λεμεσός. τχ. 1 (Ιαν. 1910) - τχ. 20 (Δεκ. 1910) και έκτακτο (Ιαν. 1911).

Εκκλησιαστικός Κήρυξ: «Εκδίδεται δις του μηνός προνοία Μελετίου Μεταξάκι,³⁵ μητροπολίτου Κιτίου». Εν Λάρνακι. τχ. 1 (15/1/1911) - τχ. 145 (15/4/1918).

Ο Χριστιανός: «Δεκαπενθήμερον ηθικο-θρησκευτικόν περιοδικόν». Διευθυντής:

³⁰ Βλ. σημ. 28.

³¹ 1881-1911. Δημοσιογράφος με σπουδές στη Φυσικομαθηματική Σχολή του πανεπιστημίου Αθηνών. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 237-240 και Κουδουνάρης 2001, 80.

³² 1849-1915. Καθηγητής των ελληνικών γραμμάτων, γλωσσομαθής. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 100-105 και Κουδουνάρης 2001, 39-40.

³³ 1867-1945. Ιδρυτής της Εμπορικής Σχολής Σαμουήλ. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. Κουδουνάρης 2001, 336.

³⁴ Ονούφριος Ιασονίδης (1846-1916). Με σπουδές Φιλολογίας (Αθήνα, Παρίσι) και Νομικών και Πολιτικών Επιστημών (Οξφόρδη). Μεταφραστής του Νομοθετικού Συμβουλίου Κύπρου και αργότερα μέλος του. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 332-334 και Κουδουνάρης 2001, 108.

³⁵ Βλ. σχετικό λήμμα.

Πορφύριος Α. Κυριακίδης.³⁶ Από το τχ. 16 προστίθεται ως αρχισυντάκτης ο Γεώργιος Α. Βοόζεμπεργ.³⁷ Λευκωσία. τχ. 1 (30/1/1911) - τχ. 24 (15/1/1912).

Φως: «Μηνιαίον φιλολογικόν περιοδικόν». Διευθυντής και συντάκτης: Χαρίλαος Ι. Παπαϊωάννου,³⁸ καθηγητής του Παγκυπρίου. Λευκωσία. τχ. 1 (Ιαν. 1911) - τχ. 11-12 (1911).

Κύπρος: «Λαογραφικόν σύγγραμμα». Υπό Ιωάννου Χατζηϊωάννου, δ.φ., καθηγητού.³⁹ Εν Λάρνακι. τ. Α' (1911).

Αρμονία: «Δεκαπενθήμερον περιοδικόν ποικίλης ύλης». Δευθυντής: Κωνσταντίνος Δ. Χριστοφίδης.⁴⁰ Εν Λάρνακι Κύπρου. τχ. 1 (15/7/1913) - τχ. 35 (15/12/1914).

Εστιάδες: «Φιλολογική δεκαπενθήμερος εφημερίς των κυριών». Διευθύντρια, συντάκτις και ιδιοκτήτρια: Περσεφόνη Α. Παπαδοπούλου.⁴¹ Εν Αμμοχώστω Κύπρου. τχ. 1 (15/11/1913) - τχ. 36 (1/5/1915).

Μούσα: «Δεκαπενθήμερο φιλολογικό περιοδικό». Εκδίδεται από ομάδα νέων.⁴² Σκάλα. τχ. 1 (15/10/1917) - τχ. 4 (30/11/1917).

³⁶ 1878-1948. Αρχιμανδρίτης, ανεψιός του αρχιεπισκόπου Κυρίλλου Γ'. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. Κουδουνάρης 2001, 321.

³⁷ Βλ. σχετικό λήμμα.

³⁸ 1881-1954. Διδάκτορας Θεολογίας, καθηγητής στην Κύπρο και στην Αθήνα. Ασχολήθηκε με την κριτική και ερμηνεία της Καινής Διαθήκης και μετέφρασε από τα αγγλικά και συμπλήρωσε το τρίτομο έργο του John Hackett, *Ιστορία της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Κύπρου*. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 1201-1203 και Κουδουνάρης 2001, 284-285.

³⁹ 1874-1946. Φιλολόγος καθηγητής στην Κύπρο και στην Ελλάδα. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 1811-1812 και Κουδουνάρης 2001, 408.

⁴⁰ 1889-1941. Δάσκαλος που εξέδωσε διάφορα βιβλία κι έγραψε με πολλά ψευδώνυμα σε έντυπα της Κύπρου. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. Κουδουνάρης 2001, 425.

⁴¹ 1888-1948. Μεγάλη παιδαγωγός, με σπουδές στην Αθήνα και τη Σορβόνη, δίδαξε στο Παρθεναγωγείο και Διδασκαλείο Φανερωμένης (Λευκωσία) και διηύθυνε το Αρσάκειο και την Παιδαγωγική Ακαδημία Πατρών. Πρωτοπόρος σε θέματα εκπαίδευσης και κοινωνικού ρόλου των γυναικών. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 1188-1189 και Κουδουνάρης 2001, 282-284.

⁴² Εκδόθηκε με πρωτοβουλία του Γιάννη Λεύκη (Παπαγγέλου) (βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 736-743 και Κουδουνάρης 2001, 185-186) και την οικονομική ενίσχυση του Παναγιώτη Κτωρίδη.

Απόστολος Βαρνάβας: «Εκκλησιαστικόν περιοδικόν, ὄργανον της Εκκλησίας Κύπρου». Λευκωσία. Εκδόθηκε σε τρεις περιόδους. Περίοδος Α' (10/7/1918 – 31/13/1/1924), περίοδος Β' (1/1/1929 – Δεκ. 1936) και περίοδος Γ' (Δεκ. 1939 – σήμερα). Διευθυντής: Ιωάννης Παπαπορφυρίου⁴³ (1918 – 31/13/1/1924), αρχιμανδρίτης Φιλόθεος Ιερείδης⁴⁴ (1/1/1929 – 29/8/1929), Σπυριδων Σπυριδάκης⁴⁵ (26/9/1929 – 3/4/1930), αρχιμανδρίτης Ιππόλυτος Μιχαηλίδης⁴⁶ (10/4/1930 – 31/7/1933, Δεκ. 1939 – Μάιο 1941, Αύγ. 1948 - 1959), Ιερώνυμος, ἑξαρχος της αρχιεπισκοπῆς⁴⁷ (Ιουλ. 1947), Ανδρέας Μιτσίδης⁴⁸ (1959 -). Έτος Α', τχ. 1 (10/7/1918) - τ. ΝΓ', τχ. 12 (Δεκ. 1992). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Φιλοσοφικά και Φιλολογικά Χρονικά: Εκδότης: Δρ Ορέστης Ε. Χρησιτίδης.⁴⁹ Λευκωσία. τ. Α' (1918), τ. Β' (1919).

Η Αγωγή: «Δεκαπενθήμερον παιδαγωγικόν περιοδικόν ὄργανον του Παγκυπρίου Διδασκαλικού Συνδέσμου»: Υπεύθυνος εκδότης: Ι. Κ. Κληρίδης,⁵⁰

⁴³ 1874-1945. Θεολόγος καθηγητής. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1211-1212, Κουδουνάρης 2001, 286 και Κούκος 1993, 21-22.

⁴⁴ 1895-1945. Θεολόγος, γραμματέας της συνόδου της Εκκλησίας Κύπρου, διευθυντής του περιοδικού *Πάνταινος* του πατριαρχείου Αλεξάνδρειας. Πέθανε στην Αλεξάνδρεια. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 336-337 και Κουδουνάρης 2001, 385-386.

⁴⁵ Βλ. σχετικό λήμμα.

⁴⁶ 1881-1960. Υπηρέτησε σε διάφορες θέσεις στο πατριαρχείο Ιεροσολύμων (βιβλιοφύλακας της Κεντρικής Πατριαρχικής Βιβλιοθήκης, αρχιγραμματέας και συνοδικό μέλος, αρχισυντάκτης του περιοδικού του πατριαρχείου *Νέα Σιών* και από το 1929 στην αρχιεπισκοπή Κύπρου, όπου, ανάμεσα σε άλλα, υπήρξε αρχιγραμματέας της συνόδου. Βλ. Κουδουνάρης 2001, 113 για βιοεργογραφικό σημείωμα.

⁴⁷ 1878-1958.

⁴⁸ 1932-. Θεολόγος επιθεωρητής Μέσης Εκπαίδευσης, διευθυντής του αρχιεπισκοπικού γραφείου. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 911-914.

⁴⁹ Βλ. σχετικό λήμμα.

⁵⁰ Ιωάννης Κληρίδης (1887-1961). Πατέρας του προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Γλαύκου Κληρίδη. Δάσκαλος, δικηγόρος, δήμαρχος Λευκωσίας, σημαντικός παράγοντας της πολιτικής ζωής, υποψήφιος πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας κατά την πρώτη με την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας εκλογή (1960). Βλ. Κουδουνάρης 2001, 150 για βιοεργογραφικό σημείωμα.

στη συνέχεια Γεώργιος Χατζηπαύλου⁵¹ και, τέλος, Χαράλαμπος Παπαδόπουλλος.⁵² Λευκωσία. τχ. 2 (18/1/5/1920) - τχ. 71-72 (15/7/1924). Δεν εντοπίστηκε το τχ. 1.

Νέα Εποχή: «Λογοτεχνικό περιοδικό». Εκδότης: Γιάννης Σταυρινός Οικονομίδης.⁵³ Αμμόχωστος. τχ. 1 (1/7/1921) - τχ. 11 (1/5/1922).

Κυπριακά Χρονικά: «Μηνιαίον επιστημονικόν περιοδικόν». Εκδίδονται υπό τετραμελούς επιτροπείας: Ο Κιτίου Νικόδημος Μυλωνάς,⁵⁴ πρόεδρος, Ν. Γ. Κυριαζής,⁵⁵ Λ. Ζ. Πιερίδης,⁵⁶ Ι. Α. Γ. Συκουτρής,⁵⁷ γραμματεύς διευθύνων. Εν Λάρνακι. τ. Α', τχ. 1 (Ιαν. 1923) - τ. ΙΓ', τχ. 4 (Οκτ. - Δεκ. 1937).

Αβγή: «Λογοτεχνική έκδοση». Βγαίνει κάθε μήνα. [Διευθυντής: Αιμίλιος Χουρμούζιος].⁵⁸ Λεμεσός. τχ. 1 (Απρ. 1924) - τχ. 12 (Μάρτ. 1925).

⁵¹ 1884-1967. Δάσκαλος και δικηγόρος, εκδότης εφημερίδων και πολιτικός. Αρχηγός του Λαϊκού Κόμματος εξορίστηκε από τους Άγγλους κατά την εξέγερση του 1931. Το διάταγμα εξορίας του ανακλήθηκε το 1946 κι επέστρεψε στην Κύπρο το 1947. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1843-1844 και Κουδουνάρης 2001, 411-412.

⁵² 1882-1962. Πολύ αξιόλογος εκπαιδευτικός στη δημοτική εκπαίδευση, συγγραφέας σχολικών εγχειριδίων, που δημοσίευσε πάμπολλα άρθρα σε κυπριακά έντυπα. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1191-1194 και Κουδουνάρης 2001, 279.

⁵³ 1894-1987. Δικηγόρος και πεζογράφος. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1072-1077 και Κουδουνάρης 2001, 266.

⁵⁴ 1889-1937. Μέλος του Νομοθετικού Συμβουλίου εξορίστηκε από τους Άγγλους κατά την εξέγερση του 1931 και πέθανε στα Ιεροσόλυμα εξόριστος. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 975-977 και Κουδουνάρης 2001, 252-253.

⁵⁵ Νεοκλής Κυριαζής (1877-1956). Γιατρός, σημαντικός κοινωνικός παράγοντας Λάρνακας, ερευνητής και βιβλιογράφος. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 627631 και Κουδουνάρης 2001, 162-163.

⁵⁶ Λουκής Ζ. Πιερίδης (1865-1933). Λόγιος, πρόξενος της Σουηδίας στην Κύπρο, στις προσπάθειες του οποίου οφειλόταν η κάθοδος στην Κύπρο για ανασκαφές της Σουηδικής Αρχαιολογικής Αποστολής. Κατήρτισε σημαντικότερο αρχείο και βιβλιοθήκη για την Κύπρο, τα οποία δωρήθηκαν (1946) από τον ανεψιό του Ζήνωνα Πιερίδη στο Κυπριακό Μουσείο. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1346-1347 και Κουδουνάρης 2001, 315.

⁵⁷ Βλ. σχετικό λήμμα.

⁵⁸ 1904-1973. Ο γνωστός κριτικός, αρχισυντάκτης και διευθυντής σύνταξης της «Καθημερινής» Αθηνών, καθώς και γενικός διευθυντής του Εθνικού Θεάτρου. Τη συντακτική επιτροπή φαίνεται ότι αποτελούσαν, εκτός από τον Χουρμούζιο οι Αντώνης Ιντιάνος (1899-1968· δικηγόρος, αρχαιολόγος, ερευνητής και κριτικός, από τους πρωτεργάτες και του περιοδικού *Κυπριακά Γράμματα* στη συνέχεια), Γιάννης Λεύκης

Αγωγή:⁵⁹ «Παιδαγωγικόν και φιλολογικόν περιοδικόν εκδιδόμενον κατά δεκαπενθημερίαν». Ιδιοκτήτης και συντάκτης υπεύθυνος: Χαράλαμπος Παπαδόπουλλος.⁶⁰ Λευκωσία. τχ. 1 (1/11/1924) - τχ. 45-48 (Μάρτ - Απρ. 1927).

Κυπριακή Στοά: «Φιλοσοφικόν και πολιτικόν περιοδικόν εκδιδόμενον κατά δεκαπενθημερίαν». Διευθυντής και συντάκτης υπεύθυνος: Ιωάννης Χ. Κυριακίδης, δ.φ.⁶¹ Λευκωσία. τχ. 1 (8/11/1924) - τχ. 30-33 (Απρ. - Ιούν. 1926).

Νέοι Στοχασμοί: «Δεκαήμερος λογοτεχνική και πολιτική επιθεώρησις». Διευθυντής επί της φιλολογικής ύλης: Λάρας Κρυστάλλης.⁶² Αμμόχωστος και (από το τχ. 9) Πάφος τχ. 1 (4/4/1925) - τχ. 13 (18/8/1926).

Παλλάδιον: «Περιοδικόν εκδιδόμενον άπαξ του μηνός τη συνεργασία κυριών». Διευθύντρια και ιδιοκτήτρια: Πολυξένη Λοϊζιάς.⁶³ Λεμεσός. τ. Α', τχ. 1 (Δεκ. 1926) - τ. Θ', τχ. 9-10 (1935).

Κυπριακά Νέα: «Δεκαπενθήμερο φιλολογικό παράρτημα (της ομώνυμης εφημερίδας)». Διευθυντής: Δόνης Αλβάνης.⁶⁴ Λευκωσία. τχ. 1 (Ιούλ. 1933) - τχ. 3 (30/7/1933).

(βλ. περιοδικό *Μούσα*) και Χριστόδουλος Χριστοδουλίδης (1902-1940; κριτικός, μέλος της κεντρικής επιτροπής του ΚΚΕ, που έζησε στην Ελλάδα και στη Μόσχα και τα ίχνη του χάθηκαν κατά τη διάρκεια των σταλινικών εκκαθαρίσεων). Για βιοεργογραφικό σημείωμα του Χουρμούζιου βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 1871-1877 και Κουδουνάρης 2001, 417-418, του Ιντιάνου βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 339-341 και Κουδουνάρης 2001, 112, του Λεύκη βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 736-743 και Κουδουνάρης 2001, 185-186 και του Χριστοδουλίδη βλ. Κουδουνάρης 2001, 422-423.

⁵⁹ Παρόλο που αποτελεί συνέχεια του περιοδικού *Η Αγωγή*, θεωρήθηκε ξεχωριστό περιοδικό, επειδή υπάρχει χρονικό κενό μεταξύ της λήξης του πρώτου και της έναρξης του δεύτερου, όπως και νέα αρίθμηση, έστω κι αν ο διευθυντής είναι ο ίδιος, και το περιεχόμενο κινείται στις ίδιες γραμμές.

⁶⁰ Βλ. σημ. 52.

⁶¹ 1882-1963. Με σπουδές Παιδαγωγικών στο Μόναχο και στη Ζυρίχη δίδαξε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο και το Παγκύπριο Ιεροδιδασκαλείο Λάρνακας. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. Κουδουνάρης 2001, 164.

⁶² Ψευδώνυμο του Δημήτριου Νικόπουλου (1900-1951). Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 589-591.

⁶³ 1855-1942. Λογία, διευθύντρια του Παρθεναγωγείου Λεμεσού. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 759-764 και Κουδουνάρης 2001, 190.

⁶⁴ Ψευδώνυμο του Δημήτριου Αποστολίδη (1904-). Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. Κουδουνάρης 2001, 20-21.

Η Γνώσις: «Μηνιαίον φιλολογικόν, φιλοσοφικόν και παιδαγωγικόν περιοδικόν». Διευθυντής: Ιωάννης Γ. Ιωαννίδης.⁶⁵ Λευκωσία. τ. Α', τχ. 1 (Νοέμ. 1933) - τ. Δ', τχ. 4 (Απρ. 1937).

Κυπριακά Γράμματα: «Δεκαπενθήμερο περιοδικό μελέτης και τέχνης» (τχ. 1 - 24). Γίνεται μηνιαίο (τχ. 25 - 74), διμηνιαίο (τχ. 75 - 150) και πάλι μηνιαίο (τχ. 151 ως το τέλος). Υπήρξε διακοπή από τον Αύγουστο 1937 ως τον Απρίλιο 1939. Διευθυντής: Κώστας Προυσής⁶⁶ (τχ. 1 - 46, 125 -150), Νίκος Κρανιδιώτης⁶⁷ (τχ. 47 - 124, 151 ως το τέλος). Στυλοβάτης του περιοδικού την πρώτη του περίοδο ήταν ο Αντώνης Ιντιάνος.⁶⁸ Λευκωσία. τ. Α', τχ. 1 (15/9/1934) - τχ. 247-252 (Ιαν. - Ιούν. 1956).

Report of the Department of Antiquities, Cyprus: «Published by the Department of Antiquities, Cyprus». 1934 - 1992. Τα τελευταία χρόνια υπό τον τίτλο *Επιστημονική Επετηρίς του Τμήματος Αρχαιοτήτων Κύπρου*. Λευκωσία. Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Πάφος: «Μηνιαία φιλολογική έκδοση», αργότερα μηνιαίο παγκύπριο λογοτεχνικό περιοδικό, πιο ύστερα παγκύπριο λογοτεχνικό περιοδικό. Στο τέλος, τ. ΙΒ' (1947), γίνεται Φιλολογική Πάφος Τέχνη – Έρευνα – Κριτική και σημειώνεται ως υπεύθυνος επί της ύλης ο Άντης Περνάρης.⁶⁹ Κατά περιόδους

⁶⁵ 1881-1944. Φιλολόγος, καθηγητής και γυμνασιάρχης του Παγκυπρίου Γυμνασίου, ιδρυτής στη Λευκωσία της Παγκυπρίου Ακαδημίας Θηλέων, ιδιωτικής σχολής μέσης εκπαίδευσης. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 347-348 και Κουδουνάρης 2001, 116.

⁶⁶ 1911-1993. Φιλολόγος καθηγητής, επίτιμος πρόξενος της Κύπρου στη Βοστώνη, κριτικός. Συγγραφέας πολλών βιβλίων και μελετών σε περιοδικά στην Κύπρο και στην Αμερική. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1393-1397 και Κουδουνάρης 2001, 324-325.

⁶⁷ 1911-1997. Φιλολόγος καθηγητής, γραμματέας της Εθναρχίας Κύπρου, πρέσβης της Κύπρου στην Αθήνα. Ποιητής και συγγραφέας βιβλίων για το Κυπριακό. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 574-581 και Κουδουνάρης 2001, Κουδουνάρης 2001, 158-159.

⁶⁸ Βλ. σημ. 58.

⁶⁹ 1903-1980. Ψευδώνυμο του εκπαιδευτικού, δημοσιογράφου και λογοτέχνη Ανδρέα Παυλίδη. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1296-1302 και Κουδουνάρης 2001, 301-302.

γίνεται διμηνιαίο και τριμηνιαίο. Εκδότης και διευθυντής: Λοΐζος Φιλίππου.⁷⁰ Τόπος έκδοσης Λευκωσία/Πάφος. τ. Α', τχ. 1 (Σεπτ. 1935) - τ. ΙΒ', τχ. 6-9 (Ιούν. - Αύγ. 1947).

Κυπριακαί Σπουδαί: «Δελτίον της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών». Λευκωσία. Ιδρυτής και πρώτος πρόεδρος της Εταιρείας (1936 – 1976) ήταν ο Κωνσταντίνος Σπυριδάκης,⁷¹ μετά το θάνατο του οποίου ανέλαβε ο Γεώργιος Παπαχαραλάμπους⁷² (1977-1986) και στη συνέχεια ο Κύπρος Χρυσάνθης⁷³ (1987 ως το θάνατό του το 1998). Τούτον διαδέχτηκε ο Γεώργιος Κ. Ιωαννίδης⁷⁴ (1998-1999). Μετά το θάνατο του Ιωαννίδη και ως σήμερα πρόεδρος είναι ο Ανδρέας Μισίδης.⁷⁵ Την επιμέλεια για την έκδοση των δυο πρώτων τόμων είχαν οι Αχιλλέας Αιμιλιανίδης,⁷⁶ Πορφύριος Δίκαιος,⁷⁷ Αντώνης Ιντιάνος⁷⁸ και Κωνσταντίνος Σπυριδάκης, ενώ τους υπόλοιπους επιμελήθηκαν κατά καιρούς

⁷⁰ 1895-1950. Δάσκαλος, δικηγόρος, σημαντικότερος κοινωνικός παράγοντας της Πάφου και λαμπρός ερευνητής. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1716-1720 και Κουδουνάρης 2001, 385.

⁷¹ 1903-1976. Φιλολόγος, γυμνασιάρχης του Παγκυπρίου Γυμνασίου, πρόεδρος του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συμβουλίου και της Ελληνικής Κοινοτικής Συνέλευσης, υπουργός Παιδείας, ιδρυτής και πρόεδρος τριών πνευματικών σωματείων (Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών, Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου και Σύνδεσμος Ελλήνων Φιλολόγων Κύπρου «Ο Στασίνας»). Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1564-1570 και Κουδουνάρης 2001, 351.

⁷² 1897-1990. Δάσκαλος, φιλόλογος, γυμνασιάρχης του Παγκυπρίου Γυμνασίου και λαογράφος. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1217-1221 και Κουδουνάρης 2001, 287.

⁷³ 1915-1998. Γιατρός και γνωστός πολυγράφος λογοτέχνης, εκδότης περιοδικών, πρόεδρος πνευματικών σωματείων. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1922-1932 και Κουδουνάρης 2001, 428-429.

⁷⁴ 1944-1999. Φιλολόγος εκπαιδευτικός, αρχηγός του Σώματος Προσκόπων Κύπρου και μέλος διοικητικών συμβουλίων πνευματικών σωματείων. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 345-347.

⁷⁵ Βλ. σημ. 48.

⁷⁶ 1903-1978. Δικηγόρος, με σπουδές στην Αθήνα και σε ευρωπαϊκές χώρες, λόγιος, γενικός γραμματέας της Εθνικής Οργανώσεως Κύπρου. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 24-28 και Κουδουνάρης 2001, 19.

⁷⁷ 1904-1971. Αρχαιολόγος, διευθυντής του Τμήματος Αρχαιοτήτων, καθηγητής στα πανεπιστήμια Χαϊδελβέργης και Ουψάλας, που έκαμε ανασκαφές στη Χοιροκοιτία και αλλού, οι οποίες φώτισαν τη νεολιθική εποχή της Κύπρου. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 228-230 και Κουδουνάρης 2001, 73-74.

⁷⁸ Βλ. σημ. 58.

διάφορα μέλη του διοικητικού συμβουλίου. τ. Α' (1937) - τ. ΝΣΤ' (1992). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Κυπριακή Επιθεώρησης: [Έκδοση του Γραφείου Δημοσίων Πληροφοριών της αποικιοκρατικής Κυβέρνησης]. Λευκωσία. τ. Ι, τχ. 1 (Μάιος 1942) - τ. ΧΙ, τχ. 12 (Ιαν. 1956).

Ελπίς: «Θρησκευτικόν φυλλάδιον». Εκδίδεται υπό των Ελληνικών Χριστιανικών Ενώσεων Νέων (ΕΧΕΝ) Λευκωσίας και του «Ευαγγελισμού» Παλουριωτίσσης. Διευθυντής: Ιάκωβος Παύλου.⁷⁹ Λευκωσία. τχ. 1 (9/9/1943) - τχ. 44-48 (Απρ. - Αύγ. 1947).

Φλόγα: «Πρωτοποριακή έκδοση Τεύκρου Ανθία».⁸⁰ Λευκωσία. τχ. 1 (Γεν. 1944) - τχ. 29 (Γεν. 1946). Πιθανό να υπάρχουν και άλλα τχ. τα οποία δεν εντόπισα.

Το Θέατρο: Επιμελητές της ύλης: Κώστας Μόντης,⁸¹ Φοίβος Μουσουλίδης.⁸² Λευκωσία. τχ. 1 (Μάρτ. 1944) - τχ. 28 (14/10/1945).

Σπίθα: «Πολιτική και φιλολογική έκδοση Τεύκρου Ανθία».⁸³ Εκδίδεται δυο φορές τον μήνα. Λευκωσία. τχ. 1 (Ιούν. 1944) - τχ. 16 (Απρ. 1945). Πιθανό να υπάρχουν και άλλα τεύχη.

Χριστιανική Αναγέννησις: «Περιοδικόν ηθικοθρησκευτικόν, όργανον της Παγκύπριου Οργανώσεως Θρησκευτικών Ορθοδόξων Ιδρυμάτων». Διευθυντής: Αρχιμανδρίτης Ιππόλυτος Μιχαηλίδης.⁸⁴ Λευκωσία. τχ. 1 (Αύγ. 1944) - τχ. 171-172 (1 - 15/10/1951).

Αγάπη: «Θρησκευτικόν και ηθικοκοινωνικόν περιοδικόν υπό την προστασίαν της Αγιοτάτης Εκκλησίας Κύπρου εκδιδόμενον κατά μήνα εν Λευκωσία

⁷⁹ 1910-1969. Αρχιμανδρίτης. Βλ. Κουδουνάρης 2001, 108 για βιοεργογραφικό σημείωμα.

⁸⁰ 1903-1968. Δάσκαλος και δημοσιογράφος, ο γνωστός αξιόλογος και πολυγραφότατος λογοτέχνης. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 56-63 και Κουδουνάρης 2001, 26-27.

⁸¹ 1914-2004. Ο γνωστός ποιητής. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 948-955 και Κουδουνάρης 2001, 241-242.

⁸² 1916-. Επιχειρηματίας.

⁸³ Βλ. σημ. 80.

⁸⁴ Βλ. σημ. 46.

Κύπρου». Διευθυντής: Φρίξος Σ. Κουμίδης.⁸⁵ τχ. 1 (Σεπτ. 1944) - τχ. 28-29 (Δεκ. 1946).

Αγωνιστής: «Δεκαπενθήμερη πολιτική, κοινωνική, πνευματική και καλλιτεχνική επιθεώρηση». Ιδιοκτήτης/διευθυντής: Παντελής Γ. Μπίστης.⁸⁶ Λευκωσία. τχ. 1 (1/10/1944) - τχ. 124 (8/12/1949).

Ελεύθερος Κόσμος: «Μηνιαίον εγκυκλοπαιδικόν, κοινωνιολογικόν και λογοτεχνικόν περιοδικόν». Επιμελητής της ύλης: Μάρκος Ε. Κωνσταντινίδης.⁸⁷ Εκδότης - Υπεύθυνοι: Διεθνές Βιβλιοπωλείον και Πρακτορείον Τύπου. Λευκωσία. τχ. 1 (Οκτ. 1944) - τχ. 14 (Γεν. 1946).

Ανόρθωση: «Μηνιαίτικη θεωρητική έκδοση». Διευθύνεται από τριμελή συντακτική επιτροπή. Λευκωσία. τχ. 1 (Νιόβ. 1944) - τχ. 12 (Σεπτ. 1945).

Τα Γράμματα: «Προοδευτικό όργανο πνευματικής διαφώτισης». Έκδοση του ΣΑΜΕΛ (Συλλόγου Αποφοίτων Μέσης Εκπαίδευσης Λεμεσού). Λεμεσός. Ιδιοκτήτης/υπεύθυνος: Βάσος Παπαδόπουλος⁸⁸. τχ. 1 (12/5/1945) - τχ. 11 (14/12/1945).

Μόρφωσις: «Παγκύπριο εκπαιδευτικό περιοδικό». Υπεύθυνος/διευθυντής: Χρήστος Π. Εξαδάκτυλος (Χρ. Λίβας).⁸⁹ Από το τχ. 363 (Σεπτ. 1975) αναγράφεται πνευματική ομάδα που σε πλήρη συγκρότηση αποτελείται από τους Πάτροκλο Σταύρου,⁹⁰ Μιχαλάκη Μαραθεύτη,⁹¹ Ευστάθιο Χριστοδουλίδη,⁹²

⁸⁵ 1911-1983. Ο μετέπειτα (1951-1956) μητροπολίτης Πάφου Φώτιος, ο οποίος παραιτήθηκε από το θρόνο του (1956) και μετέβη στην Αθήνα, όπου και πέθανε. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 544 και Κουδουνάρης 2001, 398.

⁸⁶ Βλ. σχετικό λήμμα.

⁸⁷ 1913-. 2004. Δημοσιογράφος, γραμματέας στην προεδρία της Δημοκρατίας.

⁸⁸ 1905-1999. Γιατρός και για σειρά ετών αντιδήμαρχος Λεμεσού. Βλ. Κουδουνάρης 2001, 279-280.

⁸⁹ 1909-1985. Δάσκαλος. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 241 και Κουδουνάρης 2001, 81.

⁹⁰ 1933-. Φιλολόγος, συγγραφέας, υφυπουργός παρά τω Προέδρω της Κυπριακής Δημοκρατίας. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1596-1597.

⁹¹ 1926-. Φιλολόγος εκπαιδευτικός, διευθυντής της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Κύπρου, συγγραφέας. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 833-837.

⁹² 1928-1999. Φιλολόγος, επιθεωρητής Φιλολογικών μαθημάτων.

Νίκο Παπαξενοφώντος,⁹³ Ιωάννη Βαρνάβα,⁹⁴ Μενέλαο Χριστοδούλου,⁹⁵ Κώστα Π. Κύρρη,⁹⁶ Ανδρέα Χ. Ρουσούνιδη,⁹⁷ Σταύρο Ολύμπιο,⁹⁸ Στέφανο Ζυμπουλάκη,⁹⁹ Νίκο Παναγιώτου,¹⁰⁰ Στέλιο Σ. Μιχαηλίδη,¹⁰¹ Ανδρούλα Εξαδάκτυλου – Σταυρινού.¹⁰² Λευκωσία. τχ. 1 (Ιούν. 1945) - τχ. 474-475 (Νοέμ, - Δεκ. 1984).

Προλάτης: «Μηνιαίο κοινωνιολογικό περιοδικό». Εκδότης: Γ. Χειμαρίδης.¹⁰³ Λευκωσία. τχ. 1 (Αύγ. 1945) – τχ. 5 (Δεκ. 1945).

Πρωτοπόροι της Νέας Γενιάς: «Όργανο της Κ.Ε. της ΑΟΝ (δεκαπενθήμερον). Ιδιοκτήτης – υπεύθυνος: Νίκος Θ. Σαββίδης.¹⁰⁴ Εκδίδεται από συντακτική επιτροπή. Βαρύσια. Στα τχ. 7-11 αναγράφεται ότι διευθύνεται από συντακτική επιτροπή, με υπεύθυνο τον Νίκο Σαββίδη. Στα τχ. 12-14 σημειώνεται ως

⁹³ 1922-2004. Εκπαιδευτικός, διευθυντής δημοτικής εκπαίδευσης, μέλος της Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 1209.

⁹⁴ 1923-. Φιλολόγος γυμνασιάρχης, πρόεδρος της Επιτροπής Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας.

⁹⁵ 1936-. Φιλολόγος, γλωσσολόγος, ερευνητής στο Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών, διευθυντής του «Θησαυρού της Κυπριακής Ελληνικής Γλώσσας» της Ιεράς Μονής Κύκκου.

⁹⁶ 1927-. Ιστορικός, διευθυντής του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, συγγραφέας πολλών βιβλίων και μελετών. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 655-659.

⁹⁷ 1938-2000. Φιλολόγος, λαογράφος, ερευνητής στο Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών.

⁹⁸ 1936-. Θεολόγος εκπαιδευτικός, πρόεδρος της Επιτροπής Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας.

⁹⁹ 1941-. Ποιητής και μουσικός. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 286-288.

¹⁰⁰ Ο συγγραφέας του παρόντος έργου.

¹⁰¹ 1931-. Επιθεωρητής Δημοτικής Εκπαίδευσης.

¹⁰² 1966-. Νηπιαγωγός.

¹⁰³ 1912-2000. Τέλειωσε δάσκαλος, αλλά ποτέ δεν εργάστηκε, γιατί αρνήθηκε να παρακαθήσει σε εξετάσεις αγγλικής γλώσσας όπως ζητούσε η αποικιακή Κυβέρνηση. Γνωστός ως ο εργάτης ποιητής, γιατί δούλεψε ως εργάτης. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 1865-1868.

¹⁰⁴ 1916-1951. Οδοντογιάτρος.

διευθυντής ο Γ. Α. Σαββίδης.¹⁰⁵ Τόπος έκδοσης για τα τχ. 7-14 είναι η Λεμεσός. τχ. 1 (29/9/1945) – τχ. 14 (11/5/1946).

Το Κυπριόπουλο: «Μηνιαίο περιοδικό για τα παιδιά των σχολείων και τους νέους». Από το έτος Β', τχ. 1 (Οκτ. 1946) γίνεται *Κυπριόπουλο* «Περιοδικό για παιδιά και νέους». Διευθυντής – Ιδιοκτήτης: Μιχ. Τροκούδης.¹⁰⁶ Λευκωσία. Χρονιά Α', τχ. 1 (Οκτ. 1945) – Έτος Ζ', τχ. 10-12 (Ιούν-Αύγ. 1952).

Έρευνα: «Λεξικογραφικό δελτίο». Διευθυντής συντάξεως: Λάρας Κρυστάλλης.¹⁰⁷ Επιμελητής της ύλης: Βίκτωρ Πετρίδης.¹⁰⁸ Λεμεσός. τχ. 1 (1945) – τχ. 11-12 (1947).

Νεολαία: «Μηνιαίο όργανο της Νεολαίας του Κυπριακού Εθνικού Κόμματος». Εκδίδεται από συντακτική επιτροπή. Υπεύθυνος: Λώρης Σταυρινίδης.¹⁰⁹ Λευκωσία. Χρόνος Α', τχ. 1 (Απρ. 1946) – τχ. 8-9-10 (Ιαν. 1947).

Λογοτεχνία: «Μηνιαίον λογοτεχνικόν και επιστημονικόν περιοδικόν», αργότερα «Μηνιαίον λογοτεχνικόν περιοδικόν» και πιο ύστερα «Μηνιαίον εικονογραφημένον περιοδικόν». Διευθυντής: Γιώργος Σαμψών.¹¹⁰ Λευκωσία. Είδα τα τεύχη: Έτος Α', αρ. 7 (Οκτ. 1946), αρ. 8 (Νοέμ. 1946), έτος Β', αρ. 17 (Νοέμ. 1947), έτος Γ', αρ. 5 (Δεκ. 1948), αρ. 6 (Μάρτ. 1949) και έτος Ε', αρ. 8 (Αύγ. 1951).¹¹¹

Μηνιαίον Δελτίον Εκδρομικού: «Όργανον του Εκδρομικού Συνδέσμου Λευκωσίας». Εκδίδεται υπό του διοικητικού συμβουλίου του Εκδρομικού

¹⁰⁵ 1919-. Φιλολόγος καθηγητής, βουλευτής του ΑΚΕΛ.

¹⁰⁶ 1907-1980. Επιθεωρητής δημοτικής εκπαίδευσης. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 1679-1681.

¹⁰⁷ Βλ. σημ. 62.

¹⁰⁸ Λόγιος, που γεννήθηκε αρχές του 20ού αιώνα και πέθανε τη δεκαετία του 1960 (πληροφορία Ιάκωβου Κυθρεώτη).

¹⁰⁹ 1923-1995. Τυπογράφος.

¹¹⁰ 1903;-; Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 1485-1486. Με σπουδές φιλολογίας (πληροφορία Ιάκωβου Κυθρεώτη).

¹¹¹ Όταν η εργασία αυτή είχε ολοκληρωθεί, δημοσιεύτηκε στα *Μικροφιλολογικά*, τχ. 13 (2003), 56-60, εργασία του Γιάννη Βιολάρη, στην οποία ανακοίνωνε ότι είχε εντοπίσει αριθμό τευχών του περιοδικού. Τα επιπρόσθετα τχ. είναι 1-6 και 9-10 του έτους Α', 1-16 και 18 του έτους Β', 1 του έτους Γ', 3 του έτους Δ' και 2 του έτους Ε'. Με βάση την εργασία συμπλήρωσα στις Βιβλιογραφικές Καταγραφές τα σχετικά λήμματα. Είναι η μόνη περίπτωση που οι παραπομπές δεν προέρχονται από αυτοψία.

Συνδέσμου Λευκωσίας. Διευθυντής – υπεύθυνος: Λοΐζος Μ. Κυθραιώτης.¹¹²
Λευκωσία. τχ. 1 (Σεπτ. 1947) - τχ. 68-69 (1953).

Δελτίον Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου: «Έκδοση του Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου». Λευκωσία. 1947/1948, 1949, 1950/1951, 1952, 1953/1954, 1954/1955, 1957/1958.

Ζωντανά Νειάτα: «Μηνιαία έκδοση της Ενώσεως Συλλόγων Ελλήνων Αποφοίτων Κύπρου (ΕΣΕΑΚ)». Διευθύνεται από συνταχτική επιτροπή. Υπεύθυνος: Τάκης Γεωργίου.¹¹³ Αμμόχωστος. Χρόνος Α΄, τχ. 1 (Μάρτ. 1948 – τχ. 6 (Γεν. 1949).

Νέος Δημοκράτης: «Τριμηνιαίο πολιτικό- θεωρητικό όργανο της Κεντρικής Επιτροπής του ΑΚΕΛ». Διευθύνεται από συντακτική επιτροπή. Στη διαδρομή του χρόνου άλλαξε μέγεθος και περιοδικότητα. Λευκωσία. τχ. 1 (Ιούν. 1948) - τχ. 109 (Νοέμ. 1992). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Τα Κυπριακά Νειάτα: «Μηνιαίο περιοδικό». Διευθυντής και εκδότης: Γεώργιος Ι. Δικωμίτης.¹¹⁴ Βαρώσια. Χρόνος Α΄, τχ. 1 (Σεπτ. 1948) – τχ. 10 (Δεκ. 1949).

Ελληνική Κύπρος: «Μηνιαία έκδοσις του Γραφείου Εθναρχίας Κύπρου». Διευθυντής: Νίκος Κρανιδιώτης.¹¹⁵ Λευκωσία. τχ. 1 (Μάιος 1949) - τχ. 79-82 (Νοέμ. 1955 - Φεβρ. 1956).

Ο Φακός: «Δεκαπενθήμερο καλλιτεχνικό και φιλολογικό περιοδικό». Διευθυντής – υπεύθυνος: Αχιλλέας Χρ. Λυμπουρίδης.¹¹⁶ Λευκωσία. Έτος Α΄, τχ. 1 (1/10/1952) – τχ. 69 (Ιούν. – Ιούλ. 1959).¹¹⁷

Εκδρομική Ηχώ: «Όργανον της Ενώσεως Εκδρομικών Σωματείων Κύπρου».

¹¹² 1921-1988. Δημοσιογράφος, διευθυντής ειδήσεων του ΡΙΚ.

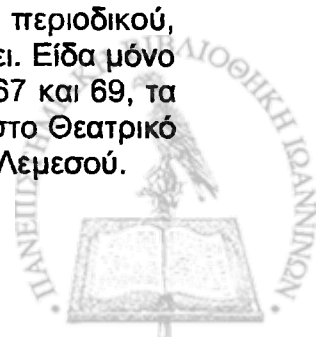
¹¹³ 1922-. Πρόεδρος της ΕΣΕΑΚ, εμπορευόμενος.

¹¹⁴ 1929-1992. Γιος του Ιωάννη Σ. Δικωμίτη (1888-1973), που εξέδιδε στην Αμμόχωστο την εφημερίδα «Ελεύθερον Βήμα».

¹¹⁵ Βλ. σημ. 67.

¹¹⁶ 1917-. Μουσικοσυνθέτης και δημοσιογράφος. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 796-797 και Κουδουνάρης 2001, 197-198.

¹¹⁷ Δυστυχώς δεν κατόρθωσα να έχω πρόσβαση σε πλήρες σώμα του περιοδικού, γιατί ο διευθυντής του, που κατέχει μια σειρά, ήταν απρόθυμος να βοηθήσει. Είδα μόνο τα τεύχη 1, 7-8, 10, 12, 18-21, 24, 27-28, 30-41, 43-45, 47-53, 56-62, 65-67 και 69, τα οποία βρίσκονται στη συλλογή του Νίκου Σ. Νικολαΐδη, την οποία δώρισε στο Θεατρικό Οργανισμό Κύπρου και στεγάζεται στο Μουσείο Λαϊκής Τέχνης του Δήμου Λεμεσού.

Εκδίδεται υπό συντακτικής επιτροπής, φροντίδι Κ. Γ. Τσέλλου.¹¹⁸ Από το τχ. 12 (Ιαν. – Απρ. 1957) όργανον της Εκδρομικής Κινήσεως Κύπρου. Εκδίδεται υπό του Εκδρομικού Συνδέσμου Λευκωσίας. τχ. 1 (1954) - τχ. 23 (1962).

Δημιουργία: «Περιοδική έκδοσις, όργανον του προσωπικού της περί την Ελληνικήν Μεταλλευτικήν Εταιρείαν ομάδος εταιρειών». Διευθύνεται υπό συντακτικής επιτροπής. Υπεύθυνος: Παύλος Ξιούτας.¹¹⁹ Λευκωσία. Αρ. 1 (15/7/1955) – αρ. 24 (1/7/1956).

Παρνασσός: «Μηνιαίον περιοδικόν τεχνών και επιστημών». Εκδίδεται από ομάδα Κυπρίων επιστημόνων και διανοουμένων. Διευθυντής: Αντώνης Πρωτοπαπάς¹²⁰. Λευκωσία. τχ. 1 (Μάιος 1956) - τχ. 8 (Δεκ. 1956 - Ιαν. 1957).

Τάιμς οφ Σάιπρους: (φέρεται και ως «Καιροί της Κύπρου» και «Κυπριακοί Καιροί») Αρχικά «Times of Cyprus», από το τχ. 4 Τάιμς οφ Σάιπρους, από το τχ. 43 Καιροί της Κύπρου και από το τχ. 100 (7/10/1960) Κυπριακοί Καιροί. Δεκαπενθήμερο περιοδικό, γίνεται από το τχ. 132 (23/1/1962) μηνιαία πολιτική, πνευματική και πολιτιστική επιθεώρηση. Διευθυντής: Charles Foley¹²¹ και από το τχ. 61 (11/12/1959) Μιλτιάδης Χριστοδούλου.¹²² Λευκωσία. τχ. 1 (15/6/1957) – τχ. 142 (Ιούν. 1963).

Νέα Έποχή: Αρχίζει ως μηνιαίο περιοδικό σύγχρονης σκέψης, μετατρέπεται σε διμηνιαίο περιοδικό σύγχρονης σκέψης (από το τχ. 89, οπότε και αλλάζει σχήμα, αλλά και περιεχόμενο· γίνεται περισσότερο λογοτεχνικό) και, τέλος, διμηνιαίο πολιτιστικό περιοδικό (από το τχ. 194). Από το τχ. 1 – 88 υπεύθυνος – ιδιοκτήτης είναι ο Σταύρος Αγγελίδης.¹²³ Στα τχ. 16 – 26 προστίθεται η ένδειξη

¹¹⁸ Βλ. σχετικό λήμμα.

¹¹⁹ 1908-1991. Φιλόλογος. Υπηρέτησε ως γυμνασιάρχης, ανώτερος υπάλληλος της ΕΜΕ και διευθυντής του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών της Κυπριακής Δημοκρατίας. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 1063-1068 και Κουδουνάρης 2001, 263-264.

¹²⁰ 1925-. Υπηρέτησε ως διευθυντής στο υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

¹²¹ 1909-; Άγγλος δημοσιογράφος.

¹²² 1919-2001. Δημοσιογράφος και συγγραφέας. Υπηρέτησε ως διευθυντής του Γραφείου Δημοσίων Πληροφοριών και Κυβερνητικός εκπρόσωπος.

¹²³ 1929-1994. Δημοσιογράφος. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 8-9.

διευθυντής: Μίνως Περγίδιος,¹²⁴ στα τχ. 27 – 65 αναγράφεται ότι το περιοδικό διευθύνεται από συντακτική επιτροπή και στα τχ. 66 – 88 κάτω από αυτή την ένδειξη σημειώνεται ως υπεύθυνος της συντακτικής επιτροπής ο Αχιλλέας Πυλιώτης.¹²⁵ Στα τχ. 89 – 193 σημειώνεται ότι διευθύνεται από επιτροπή με υπεύθυνο συντάκτη τον Αχιλλέα Πυλιώτη, από το τχ. 194 ως το τχ. 247 ο Πυλιώτης αναφέρεται ως διευθυντής με υπεύθυνο συντάκτη τον Θωμά Συμεού,¹²⁶ ο οποίος παραμένει ως υπεύθυνος συντάκτης ως σήμερα, χωρίς να υπάρχει διευθυντής. Λευκωσία. τχ. 1 (Μάρτ. 1959) - τχ. 216-217 (Δεκ. 1992). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Κυπριακή Εκπαίδευσις: «Μηνιαίον παιδαγωγικόν περιοδικόν». Έκδοσις Γραφείου Ελληνικής Παιδείας. Αργότερα, με την ίδρυση του Υπουργείου Παιδείας, γίνεται διμηνιαία εκπαιδευτική έκδοσις του Υπουργείου Παιδείας Κύπρου. Διευθύνεται υπό εκδοτικής επιτροπής. Επιμελητής: Μιχαήλ Τροκούδης¹²⁷ (για τα τχ. 1 – 5). Στη συνέχεια δεν υπάρχει οποιαδήποτε ένδειξη πέρα του ότι διευθύνεται από εκδοτική επιτροπή. Από το 1967 – 1970 διευθυντής συντάξεως είναι ο Φρίξος Βράχας,¹²⁸ το 1971 ο Ανδρέας Κούρος¹²⁹ και από το Δεκ. 1972 ως το τέλος ο Κώστας Χατζηστεφάνου.¹³⁰ Υπήρξε διακοπή από τον Ιούν. 1965 ως το Σεπτ. 1967 και το 1972 (Ιαν. – Νοέμ.). Λευκωσία. τχ. 1 (Οκτ. 1959) - τχ. 61-62 (Αύγ. 1974).

¹²⁴ 1906-1981. Δημοσιογράφος, στέλεχος του ΑΚΕΛ. Βλ. Κουδουνάρης 2001, 298.

¹²⁵ 1923-1998. Λογοτέχνης. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1398-1402.

¹²⁶ 1948-. Χημικός, ποιητής.

¹²⁷ Βλ. σημ. 106.

¹²⁸ 1919-1993. Φιλολόγος, διευθυντής της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Κύπρου, διευθυντής μέσης και ανωτέρας εκπαίδευσης στο υπουργείο Παιδείας, πληρεξούσιος υπουργός, πρόεδρος της εκδοτικής επιτροπής της Κοινοτικής Συνέλευσης Κύπρου και του υπουργείου Παιδείας, πρόεδρος του Θεατρικού Οργανισμού Κύπρου. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 125-128 και Κουδουνάρης 2001, 45-46.

¹²⁹ 1918-. Εκπαιδευτικός δημοτικής εκπαίδευσης, διευθυντής εκπαίδευσης υπουργείου Παιδείας, υπουργός Παιδείας. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 548-550 και Κουδουνάρης 2001, 156-157.

¹³⁰ 1926-. Φιλολόγος, διευθυντής εκπαίδευσης του υπουργείου Παιδείας, υφυπουργός, διευθυντής του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1849-1853.

Επετηρίς Παιδαγωγικής Ακαδημίας Κύπρου: Λευκωσία. 1959 – 1993.

Πνευματική Κύπρος: «Μηνιαία περιοδική έκδοση». Πρωτοκυκλοφόρησε από πνευματική ομάδα που απαρτιζόταν από τους Φρίξο Βράχα,¹³¹ Κώστα Μόντη,¹³² Τάκη Φυλακτού,¹³³ Ανδρέα Χριστοφίδη¹³⁴ και Κύπρο Χρυσάνθη.¹³⁵ Από το τχ. 244 κι ύστερα δεν γίνεται οποιαδήποτε αναφορά είτε ονομαστική στα μέλη είτε συλλογικά στην ομάδα και φέρεται ως υπεύθυνος ο Κύπρος Χρυσάνθης. Όσον αφορά στην περιοδικότητά του διατήρησε μεν το χαρακτηρισμό «Μηνιαίο», αλλά έγινε στην πορεία διμηνιαίο (με διπλούς αριθμούς), τριμηνιαίο (με τριπλούς αριθμούς), ακόμη και τετραμηνιαίο. Μετά το θάνατο του Χρυσάνθη συνεχίζεται η έκδοση με υπεύθυνη εκδότρια τη χήρα του Λούλλα και επιτροπή εκδόσεως από τους Ανδρούλα Ηλιοφώτου,¹³⁶ Μαρούλα Βιολάρη-Ιακωβίδου,¹³⁷ Νίκη Λαδάκη-Φιλίππου,¹³⁸ Κίκα Ολυμπίου,¹³⁹ Νίκο Παναγιώτου,¹⁴⁰ Γιώργο Ν. Χατζηκωστή¹⁴¹ και Παύλο Κ. Χατζημάρκο.¹⁴²

¹³¹ Βλ. σημ. 128.

¹³² Βλ. σημ. 81.

¹³³ 1919-. Διευθύνων σύμβουλος ασφαλιστικής εταιρείας, ποιητής.

¹³⁴ 1937-1998. Φιλόλογος εκπαιδευτικός, γενικός διευθυντής του ΡΙΚ, Κυβερνητικός εκπρόσωπος, υπουργός Παιδείας, διευθυντής του κυπριακού Πρακτορείου Ειδήσεων, δοκιμιογράφος. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1908-1912.

¹³⁵ Βλ. σημ. 73.

¹³⁶ 1935-. Φιλόλογος εκπαιδευτικός και πεζογράφος, πρόεδρος της Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 295-298.

¹³⁷ 1937-. Δημοσιογράφος, η πρώτη γυναίκα που ασχολήθηκε επαγγελματικά με τη δημοσιογραφία. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 327-328.

¹³⁸ 1937-2003. Φιλόλογος, μορφωτική λειτουργός στο υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, ποιήτρια. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1722-1726.

¹³⁹ 1939-. Φιλόλογος γυμνασιάρχης και συγγραφέας. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1091-1093.

¹⁴⁰ Βλ. σημ. 100.

¹⁴¹ 1936-. Φιλόλογος γυμνασιάρχης, συγγραφέας. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1826-1828.

¹⁴² 1933-. Φιλόλογος γυμνασιάρχης.

Λευκωσία. τχ. 1 (Οκτ. 1960) - τχ. 368 (Νοέμ. - Δεκ. 1992). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Κυπριακά Χρονικά: «Μηνιαίο πνευματικό περιοδικό». Διευθυνόταν από συντακτική επιτροπή, την οποία αποτελούσαν οι Έβη Μελεάγρου,¹⁴³ Χριστάκης Γεωργίου,¹⁴⁴ Πάνος Ιωαννίδης,¹⁴⁵ Γιάννης Κατσούρης,¹⁴⁶ Κώστας Κορέλλης,¹⁴⁷ Αλέκος Κωνσταντινίδης,¹⁴⁸ Νίνος Φένεκ Μικελλίδης,¹⁴⁹ Χαρίλαος Παπαδόπουλος,¹⁵⁰ Ανδρέας Παστελλάς,¹⁵¹ Νίκος Σιαφκάλης,¹⁵² Τάκης Χατζηδημητρίου.¹⁵³ Τη διεύθυνση ανέλαβαν αργότερα ο Τάκης Χατζηδημητρίου (τχ. 44 – 57) και Έβη Μελεάγρου και Χριστάκης Γεωργίου (τχ. 58 – 72). Διακόπηκε η έκδοσή του (Οκτ. 1967 – Οκτ. 1969). Λευκωσία. τχ. 1 (Νιόβ. 1960) - τχ. 72 (Ανοιξη 1972).

Φιλολογική Κύπρος: «Ετήσια έκδοση του Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου». Επιμελητής ύλης: Κύπρος Χρυσάνθης,¹⁵⁴ ο οποίος έγινε διευθυντής

¹⁴³ 1928-. Πεζογράφος. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 877-882.

¹⁴⁴ 1929-. Εκπαιδευτικός, πεζογράφος, θεατρικός συγγραφέας, κριτικός. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 175-178.

¹⁴⁵ 1935-. Πεζογράφος, θεατρικός συγγραφέας, διευθυντής προγραμμάτων τηλεόρασης ΡΙΚ. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 353-358.

¹⁴⁶ 1935-. Φιλολόγος εκπαιδευτικός και λογοτέχνης. Υπηρέτησε ως διευθυντής Πολιτιστικών Υπηρεσιών του υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 466-470.

¹⁴⁷ 1936-. Φιλολόγος εκπαιδευτικός.

¹⁴⁸ 1930-. Δημοσιογράφος και συγγραφέας. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 663-665.

¹⁴⁹ 1936-. Κριτικός και θεωρητικός του κινηματογράφου, ποιητής. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 907-909.

¹⁵⁰ 1932-. Διευθυντής προγραμμάτων ΡΙΚ και πρόεδρος του διοικητικού του συμβουλίου.

¹⁵¹ 1932-. Επιθεωρητής Φιλολογικών μαθημάτων, ποιητής. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 1243-1246.

¹⁵² 1934-. Σκηνοθέτης, διευθυντής του Κυπριακού Κέντρου του Διεθνούς Ινστιτούτου Θεάτρου. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 1514-1515.

¹⁵³ 1934-. Οδοντίατρος, βουλευτής, Συντονιστής Εναρμόνισης της Κύπρου με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

¹⁵⁴ Βλ. σημ. 73.

έκδοσης από το 1980 ως το 1997. Μετά το θάνατό του τον διαδέχτηκε στη θέση αυτή ο Κώστας Χατζηστεφάνου.¹⁵⁵ Λευκωσία. 1960 – 1991/1992. Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Ο Συνεργατιστής: «Το μηνιαίο όργανο της Παγκυπρίου Συνεργατικής Συνομοσπονδίας». Διευθύνεται υπό συντακτικής επιτροπής. Λευκωσία. τχ. 1 (Οκτ. 1961) - τχ. 151 (Μάρτ. 1975).

Δελτίον Ομίλου Παιδαγωγικών Ερευνών: «Εξαμηνιαίο περιοδικό παιδαγωγικής έρευνας, όργανο του Ομίλου Παιδαγωγικών Ερευνών». Λευκωσία. Υπάρχει συντακτική επιτροπή από μέλη του διοικητικού συμβουλίου του Ομίλου. Λευκωσία. τχ. 1 (Ιούν. 1962) - τχ. 52-53 (1992).

Φωτεινοί Ορίζοντες: «Μηνιαίο νεανικών περιοδικόν του Εθνικού Συμβουλίου Νεολαίας Κύπρου». Διευθύνεται υπό εκδοτικής επιτροπής. Λευκωσία. τχ. 1 (Νοέμ. 1962) - τχ. 30 (Μάιος 1965).

Cyprus Today: Αρχικά ως εκδότης φέρεται The Publications Department of the Greek Communal Chamber. Αργότερα, μετά την ίδρυση του υπουργείου Παιδείας, γίνεται A Quarterly Cultural and Informative Review of the Ministry of Education (and Culture). Ο πρώτος αρχισυντάκτης για σειρά ετών ήταν ο Φρίξος Βράχας¹⁵⁶ (Vol. III, No. 2 – Vol. IX, No. 4). Στη συνέχεια, επικεφαλής της εκδοτικής επιτροπής ήταν ο κατά καιρούς διευθυντής των Πολιτιστικών Υπηρεσιών του υπουργείου Παιδείας. Nicosia. Vol. I, No. 1 (Jan. - April 1963) - Vol. XXX, No. 3-4 (July - Dec. 1992). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Αγών: «Μηνιαίο εθνικόν, πολιτικόν, οικονομικόν και λογοτεχνικόν περιοδικόν». Διευθυντής συντάξεως: Γεώργιος Α. Λεωνίδας.¹⁵⁷ Λευκωσία. τχ. 1 (Ιούλ. 1963) - τχ. 12 (1964).

Στασίνος: «Δελτίον του Συνδέσμου Ελλήνων Φιλολόγων Κύπρου "Στασίνος"». Υπάρχει επιτροπή εκδόσεως. Λευκωσία. τ. Α' (1963) - τ. Ι' (1989 - 1993).

¹⁵⁵ Βλ. σημ. 130.

¹⁵⁶ Βλ. σημ. 128.

¹⁵⁷ 1934-. Δημοσιογράφος, διευθυντής του αθηναϊκού πρακτορείου ειδήσεων στην Κύπρο.

Δελτίον Τμήματος Πνευματικής Πολιτιστικής Αναπτύξεως: Από το Μάιο 1965 προστίθεται στον τίτλο «του Υπουργείου Παιδείας». Λευκωσία. Έτος Α', τχ. 1 (Αύγ.1964) - Έτος Β', τχ. 8 - 9 (Μάρτ. - Απρ. 1966).

Δελτίον Χειρουργικής Εταιρείας Κύπρου: «Εκδίδεται υπό του διοικητικού Συμβουλίου της Χειρουργικής Εταιρείας Κύπρου». Υπεύθυνος εκδότης: Γ. Ν. Μαραγκός.¹⁵⁸ Λευκωσία. τχ. 1 (Δεκ. 1964) - τχ. 41-42 (Μάρτ. - Ιούν. 1975).

Ελλάς του Νότου: Διευθυντής/ιδιοκτήτης: Κυριάκος Καραμάνος.¹⁵⁹ Λεμεσός. τχ. 1 (Ιαν. 1965) - τχ. 30-33 (Ιούλ. - Αύγ. 1974).

Δελτίον Επιστημονικού Φιλολογικού Συλλόγου Αμμοχώστου: Πρόεδρος του Συλλόγου ήταν ο Κυριάκος Χατζηϊωάννου.¹⁶⁰ Τους πλείστους τόμους επιμελήθηκε ο Κυριάκος Πλησής.¹⁶¹ Ένας τόμος κάθε χρόνο. Αμμόχωστος. 1965 - 1973.

Θέματα Κριτικής: «Τρίμηνη έκδοση του περιοδικού "Πνευματική Κύπρος"». Εκδίδεται από πνευματική ομάδα. Διευθυντής: Κύπρος Χρυσάνθης.¹⁶² τχ. 1 (Απρ. 1966) - τχ. 4 (1967).

Κρίκος: «Λογοτεχνικό και καλλιτεχνικό περιοδικό». Διευθύνεται από συντακτική επιτροπή. Λευκωσία. τχ. 1 (Απρ. 1967) - τχ. 8 (Οκτ. - Νοέμ. 1968).

Κυπριακόν Νομικόν Βήμα: «Διμηνιαίον νομικόν περιοδικόν. Όργανον του Παγκύπριου Δικηγορικού Συλλόγου». Λευκωσία. τ. Α', τχ. 1 (Οκτ. - Νοέμ. 1967) - τ. ΙΘ', τχ. 4 (Οκτ. - Δεκ. 1992).

¹⁵⁸ 1906-1985. Χειρουργός γιατρός με σπουδές στη Βιέννη και Ζυρίχη, πρόεδρος της Χειρουργικής Εταιρείας Κύπρου, γενικός πρόξενος της Αυστρίας στην Κύπρο. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 830-831 και *Κουδουνάρης* 2001, 210-211 για .

¹⁵⁹ 1904-1977. Δημοσιογράφος στην Ελλάδα και Κύπρο. Διευθυντής των ελληνικών προγραμμάτων ΡΙΚ και του αθηναϊκού πρακτορείου ειδήσεων στην Κύπρο. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 426-428 και *Κουδουνάρης* 2001, 135.

¹⁶⁰ 1909-1997. Φιλολόγος, γυμνασιάρχης του Ελληνικού Γυμνασίου Αμμοχώστου, πρέσβης της Κύπρου στο Κάιρο, γλωσσολόγος, λαογράφος με σημαντικότερο επιστημονικό συγγραφικό έργο. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1813-1818 και *Κουδουνάρης* 2001, 408-409.

¹⁶¹ 1929-. Φιλολόγος εκπαιδευτικός, επιθεωρητής Φιλολογικών μαθημάτων, συγγραφέας.

¹⁶² Βλ. σημ. 73.

Επετηρίς του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών: Λευκωσία. τ. Ι (1967/1968) - τ. ΧΙΧ (1992). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Δελτίον Καθηγητών Παγκυπρίου Γυμνασίου: Επιμελητής της ύλης: Χρυσάνθος Στ. Κυπριανού.¹⁶³ Λευκωσία. τ. Α' (1968) - τ. Β' (1969).

Κυπριακός Λόγος: «Επίσημον όργανον της Ομοσπονδίας Συνδέσμων Γονέων και Κηδεμόνων Δημοτικών Σχολείων Πόλεως και Επαρχίας Λευκωσίας» (τχ. 1 – 6). Από το τχ. 7 μετατρέπεται σε διμηνιαίο επιστημονικό περιοδικό μελέτης, ερεύνης, δοκιμίου και τέχνης. Από την πρώτη εκδοτική επιτροπή παρέμεινε μόνο ο Πέτρος Στυλιανού,¹⁶⁴ ο οποίος πλαισιώθηκε κατά καιρούς από διάφορους, με σταθερό πυρήνα τις Μαίρη Π. Σταύρου,¹⁶⁵ Ελένη Λεοντιάδου-Κύρρη,¹⁶⁶ Νάγια Ρούσου¹⁶⁷ και Νίκη Κατσαούνη.¹⁶⁸ Από το τχ. 40 ο Πέτρος Στυλιανού σημειώνεται ως ιδιοκτήτης – διευθυντής και αργότερα και ως ιδρυτής. Από το τχ. 49-50 προστέθηκε ως αντεπιστέλλον μέλος η Χρυσάνθη Ζιτσαία.¹⁶⁹ Λευκωσία. τχ. 1 (Ιαν. - Φεβρ. 1969) - τχ. 79-80 (Γεν. - Απρ. 1982).

Ιατρική Κύπρος: «Όργανον του Παγκυπρίου Ιατρικού Συλλόγου». Επιμελητής ύλης: Κύπρος Χρυσάνθης.¹⁷⁰ Λευκωσία. τχ. 1 (Οκτ. - Νοέμ. 1969) - τχ. 20 (Δεκ. 1975).

Επιθεώρησης Λόγου και Τέχνης: Από το τχ. 12 γίνεται «Επιθεώρηση Λόγου και Τέχνης. Μηνιαίο περιοδικό». Εκδίδεται από πνευματική ομάδα. Στα τχ. 1 – 4 σημειώνεται ως διευθυντής συντάξεως ο Σπύρος Παπαγεωργίου¹⁷¹ και στα τχ. 5

¹⁶³ 1931-. Επιθεωρητής Φιλολογικών μαθημάτων, λαογράφος. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 618-622 και 38σ.

¹⁶⁴ 1933-. Φιλόλογος, συγγραφέας, βουλευτής, υφυπουργός, δήμαρχος Έγκωμης. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1620-1625 και 65σ.

¹⁶⁵ Βλ. λήμμα Μαίρη Ροδίου – Σταύρου.

¹⁶⁶ Βλ. σχετικό λήμμα.

¹⁶⁷ 1935-. Δημοσιογράφος, ανώτερη λειτουργός στο ΡΙΚ, λέκτορας στο Intercollege. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1440-1444.

¹⁶⁸ 1943-. Εκπαιδευτικός και λογοτέχνης. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 466-470.

¹⁶⁹ Βλ. σχετικό λήμμα.

¹⁷⁰ Βλ. σημ. 73.

¹⁷¹ 1940-. Δημοσιογράφος, λογοτέχνης και συγγραφέας ιστορικών έργων. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 1166-1170.

– 30 υπεύθυνος εκδόσεως ο Μ. Φασουλιώτης.¹⁷² Από το τχ. 13 ως το τχ. 36 αναγράφονται τα μέλη της ομάδας που είναι: Ζήνων Ζαννέτος,¹⁷³ Σοφοκλής Λαζάρου,¹⁷⁴ Ανδρέας Παστελλάς,¹⁷⁵ Μαρία Παττίχη,¹⁷⁶ Ίκαρος Τυπογράφος¹⁷⁷ και Νίκη Λαδάκη – Φιλίππου¹⁷⁸. Η Μαρία Παττίχη και ο Ίκαρος Τυπογράφος απουσιάζουν από τα τχ. 31 και εξής. Στα τχ. 37 – 39 δεν σημειώνονται τα ονόματα των μελών της ομάδας, αλλά αναγράφεται ότι το περιοδικό εκδίδεται από συντακτική επιτροπή. Η διεύθυνση του περιοδικού είναι για τα τχ. 1 – 4 Αγλαντζιά, τχ. 5 – 10 Λεμεσός και τχ. 11 – 39 Λευκωσία. τχ. 1 (Ιαν. 1970) - τχ. 38-39 (Μάρτ. - Ιούν. 1974).

Οικογένεια και Σχολείο: «Διμηνιαίο παιδαγωγικό περιοδικό». Το περιοδικό εκδίδεται από την Παγκύπρια Σχολή Γονέων σε συνεργασία με τις ακόλουθες οργανώσεις, που αποτελούν μέλη της εκδοτικής επιτροπής: Συνομοσπονδία Γονέων Δημοτικής Εκπαίδευσης, Συνομοσπονδία Συνδέσμων Γονέων Μέσης Εκπαίδευσης, ΠΟΕΔ, ΟΕΛΜΕΚ, Οργάνωση Επιθεωρητών Δημοτικής Εκπαίδευσης, Σύνδεσμος Ψυχολόγων Κύπρου. Λευκωσία. τχ. 1 (Ιαν. - Φεβρ. 1970) - τχ. 113 (Νοέμ. - Δεκ. 1992). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Δελτίο Κυπριακής Επιτροπής Ουνέσκο. Bulletin of the Cyprus Commission for Unesco: Published by the Publishing Committee of the Cyprus Commission for Unesco. τχ. 1 (Μάιος 1970) - τχ. 109 (Δεκ. 1992). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Χρονικά της Λαπήθου: «Εξαμηνιαία περιοδική έκδοσις της κοινότητος Λαπήθου Κύπρου». Οι τ. IV και V ως ετήσια έκδοση. Εκδίδεται υπό συντακτικής

¹⁷² 1932-. Τυπογράφος, εκδότης εφημερίδας.

¹⁷³ 1939-. Φιλολόγος εκπαιδευτικός, που υπηρέτησε στην Κύπρο και ως γυμνασιάρχης στην Κρήτη, ποιητής, κριτικός θεάτρου. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 21σ-22σ.

¹⁷⁴ 1932-. Φιλολόγος εκπαιδευτικός, γυμνασιάρχης, και λογοτέχνης. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς* 1982-1984, 695-700.

¹⁷⁵ Βλ. σημ. 151.

¹⁷⁶ Βλ. λήμμα Μαρία Λουκοπούλου – Παττίχη. Ήταν και μέλος της εκδοτικής επιτροπής του *Κυπριακού Λόγου*.

¹⁷⁷ 1943-. Δικηγόρος.

¹⁷⁸ Βλ. σημ. 138

επιτροπής υπό την προεδρία του Κώστα Π. Κύρρη.¹⁷⁹ Αρχικά στην επιτροπή ανήκε και ο Ιωάννης Αθανασόπουλος.¹⁸⁰ Λευκωσία. τ. Ι (1970) - τ. V (1981).

Γεωγραφικά Χρονικά: «Εξαμηνιαίο όργανο του Γεωγραφικού Ομίλου Κύπρου». Εκδίδεται από επιτροπή. Λευκωσία. τχ. 1 (Ιαν. 1971) - τχ. 30-31 (Ιαν. 1991 - Ιούν. 1992).

Λαογραφική Κύπρος: «Τετραμηνιαίο λαογραφικό περιοδικό». Πνευματική ομάδα: Κύπρος Χρυσάνθης,¹⁸¹ Θεόδωρος Π. Στυλιανού,¹⁸² Γεώργιος Ν. Χατζηκωστής,¹⁸³ Νίκος Παναγιώτου,¹⁸⁴ Ανδρέας Δ. Λαδόμματος,¹⁸⁵ Γεώργιος Ι. Χατζηγεωργίου,¹⁸⁶ Γεώργιος Κ. Δράκος,¹⁸⁷ Ιάκωβος Στ. Χατζηθεοδούλου.¹⁸⁸ Γενικός υπεύθυνος: Χρυσάνθος Στ. Κυπριανού.¹⁸⁹ Από το τχ. 31 γίνεται ετήσιο λαογραφικό περιοδικό. Λευκωσία. τχ. 1 (Γεν. - Απρ. 1971) - τχ. 42 (1992). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Εκπαιδευτικό Δελτίο: «Διμηνιαίο όργανο ενημερώσεως και διαλόγου». Υπουργείο Παιδείας. Λευκωσία. τχ. 1 (Ιούλ. - Αύγ. 1971) - τχ. 33 (1988).

Επετηρίς Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου: τ. Α' (1972), τ. Β' (1982).

Δοκιμές: Διευθύνεται από επιτροπή. Λευκωσία. τχ. 1 (Δεκ. 1973) - τχ. 7 (Ιούν. 1975).

Ενημερωτικό Δελτίο Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου: Λευκωσία. τχ. 1 (Γεν. - Φεβρ. 1976) - τχ. 8 - 11 (;) (Γεν. - Δεκ. 1979).

¹⁷⁹ Βλ. σημ. 96.

¹⁸⁰ Βλ. σχετικό λήμμα.

¹⁸¹ Βλ. σημ. 73.

¹⁸² 1936-. Επιθεωρητής Φιλολογικών μαθημάτων, συγγραφέας. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 1613-1615.

¹⁸³ Βλ. σημ. 141.

¹⁸⁴ Βλ. σημ. 100.

¹⁸⁵ 1940-. Καθηγητής της τέχνης, ζωγράφος. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Καλλιτέχνες 1982-1983*, 118-120.

¹⁸⁶ 1940-. Φιλολόγος εκπαιδευτικός. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 1803.

¹⁸⁷ 1943-. Φιλολόγος γυμνασιάρχης.

¹⁸⁸ 1937-. Φιλολόγος εκπαιδευτικός.

¹⁸⁹ Βλ. σημ. 163.

Ιατρική Χειρουργική Κύπρος: «Τριμηνιαίον όργανον του Παγκυπρίου Ιατρικού Συλλόγου». Εκδοτική επιτροπή: Γ. Ν. Μαραγκός,¹⁹⁰ Κύπρος Χρυσάνθης.¹⁹¹ Λευκωσία. τ. Ι, τχ. 1 (Ιαν. - Μάρτ. 1976) - τ. VI, τχ. 1 (Ιαν. - Δεκ. 1981).

Συμβολή: «Περιοδική έκδοση της Ένωσης Νέων Επιστημόνων Κύπρου». Υπεύθυνος/ιδιοκτήτης: Α. Αγρότης.¹⁹² Λευκωσία. τχ. 1 (Μάρτ. 1978) - τχ. 13-18 (Ιούν. 1982).

Αδούλωτη Κερύνεια: «Τρίμηνη έκδοση του σωματείου "Αδούλωτη Κερύνεια"». Διευθύνεται από συντακτική επιτροπή. Λευκωσία. τχ. 1 (Ιαν. - Μάρτ. 1979) - τχ. 23 (Δεκ. 1991).

Ο Κύκλος: «Διμηνιαία έκδοση τέχνης και προβληματισμού». Πνευματική ομάδα: Στέφανος Ζυμπουλάκης,¹⁹³ Κώστας Κατσώνης,¹⁹⁴ Τρύφωνας Παπαχριστοφόρου,¹⁹⁵ Χριστόφορος Παπαχρυσόστομου,¹⁹⁶ Λούης Περεντός,¹⁹⁷ Φοίβος Σταυρίδης.¹⁹⁸ Υπεύθυνος κατά το νόμο: Φοίβος Σταυρίδης. Λάρνακα. τχ. 1 (Γεν. - Φεβρ. 1980) - τχ. 21-22 (Μάιος - Αύγ. 1986).

Ζήνων: «Δελτίον της Φιλοσοφικής Εταιρείας Κύπρου». Λευκωσία. τχ. 1 (1980) - τχ. 10-12 (1991).

Ορθόδοξη Μαρτυρία: «Έκδοση Παγκυπρίου Συλλόγου Ορθοδόξου Παραδόσεως "Οι Φίλοι του Αγίου Όρους"». Λευκωσία. τχ. 1 (Ιαν. - Απρ. 1981) - τχ. 38 (Φθιν. 1992). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

¹⁹⁰ Βλ. σημ. 158.

¹⁹¹ Βλ. σημ. 73.

¹⁹² 1944-. Νομικός, πρόεδρος του δικαστηρίου ελέγχου ενοικίων.

¹⁹³ Βλ. σημ. 99.

¹⁹⁴ 1949-. Φιλόλογος εκπαιδευτικός.

¹⁹⁵ 1945-. Δάσκαλος.

¹⁹⁶ 1948-. Φιλόλογος εκπαιδευτικός.

¹⁹⁷ 1948-. Ανώτερος τραπεζικός υπάλληλος, ποιητής. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 1282-1285.

¹⁹⁸ 1938-. Φαρμακοποιός, ποιητής, μελετητής. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 1584-1586.

Μνήμη των Κατεχομένων Εδαφών: «Εξαμηνιαίο λογοτεχνικό και επιστημονικό περιοδικό». Διευθυντής: Πέτρος Στυλιανού.¹⁹⁹ Λευκωσία. τχ. 1 (Γεν. - Ιούν. 1981).

Ιατρική Κύπρος: «Τριμηνιαίον όργανον του Παγκύπριου Ιατρικού Συλλόγου». Λευκωσία. τ. Ι, τχ. 1 (Γεν. - Μάρτ. 1982) - τ. Χ, τχ. 4 (Οκτ. - Δεκ. 1992). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Κυπριακή Μαρτυρία: «Ετήσια έκδοση Ομίλου Πνευματικής Ανανεώσεως». Πρόεδρος του Ομίλου από την ίδρυσή του ο Μιχαλάκης Μαραθεύτης.²⁰⁰ Λευκωσία. τ. Α' (1982) - τ. ΙΑ' (1992). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Επιθεώρησις Κυπριακού Δικαίου: «Τριμηνιαία έκδοση». Εκδόσεις Ασσέλια. Επιμέλεια ύλης: Ηλιάνα Νικολάου.²⁰¹ Λευκωσία. τχ. 1 (Ιαν. - Μάρτ. 1983) - τχ. 39 - 40 (Ιουλ. - Δεκ. 1992). Η έκδοση συνεχίστηκε με κενά ως το τχ. 53-56 (Ιαν. - Δεκ. 1996).

Η Άμαξα: «Περιοδική έκδοση». Εκδοτική ομάδα: Μάριος Αγαθοκλέους,²⁰² Κώστας Μακρίδης,²⁰³ Χριστάκης Κ. Μελίδης.²⁰⁴ τχ. 1 (Ιούν. 1983) - τχ. 14-16 (Μάρτ. 1989).

Ωρυμαγδός: «Άτακτο λογοπλόκο φυλλάδιο». Υπεύθυνος σύμφωνα με το νόμο: Β. Φτώχόπουλλος.²⁰⁵ Λευκωσία. τχ. 1 (Καλοκ. 1983) - τχ. 5 - 6 (Ιούν. 1986).

Σοσιαλισμός Θεωρία και Πράξη: «Περιοδική έκδοση του Γραφείου Μελετών του Σ.Κ.ΕΔΕΚ». Διευθύνεται από συντακτική επιτροπή. Λευκωσία. τχ. 1 (Γεν. 1984) - τχ. 12 (Απρ. 1991).

Ενδοσκοπήση: «Δίμηνη έκδοση Παγκύπριας Εταιρείας Ψυχικής Υγιεινής». Η ένδειξη αυτή υπάρχει στα τχ. 1 - 15. Από το τχ. 16 ως το τχ. 24 εκδίδεται από

¹⁹⁹ Βλ. σημ. 164.

²⁰⁰ Βλ. σημ. 91.

²⁰¹ 1947-. Νομικός, πρόεδρος του οικογενειακού δικαστηρίου, επίτροπος διοικήσεως.

²⁰² 1948-. Δημόσιος υπάλληλος, ποιητής. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 4σ-5σ.

²⁰³ 1949-. Νομικός, ποιητής. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 822-823.

²⁰⁴ 1954-. Δικηγόρος, ποιητής. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 883-884.

²⁰⁵ 1950-. Σκηνοθέτης, εκδότης περιοδικών κι εφημερίδας.

το «Ενόραμα Λτδ». Υπεύθυνος ύλης για τα τχ. 11 – 24 είναι ο Τάκης Ευδόκας.²⁰⁶ Από το τχ. 25 (οπότε αλλάζει και μέγεθος) ως το τέλος εκδότης είναι το συγκρότημα «Δίας» και υπεύθυνος ύλης ο Νίκος Χατζηκωστής.²⁰⁷ Λευκωσία. τχ. 1 (Ιαν. - Φεβρ. 1984) - τχ. 72 (Απρ. 1992).

Μονόγραμμα: «Τριμηνιαίο δελτίο της Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου». Επιμελητής εκδόσεως: Νίκος Ορφανίδης.²⁰⁸ Λευκωσία. τχ. 1 (Ιούλ. - Σεπτ. 1984), τχ. 2 (Οκτ. - Δεκ. 1992).

Κυπριακά Θέματα: «Μηνιαία επιθεώρησης της κυπριακής επιστημονικής ζωής». Διευθυντής: Α. Μιχαηλίδης.²⁰⁹ Λευκωσία. Β' περίοδος, τ. Α', τχ. 1 (Φθιν. 1984) - τ. Δ', τχ. 3 - 4 (Καλοκ. - Φθιν. 1989-1990).

Κυπριακή Βιβλιογραφία: «Τριμηνιαία επιθεώρηση κυπριακού βιβλίου». Σύμβουλος έκδοσης: Ανδρέας Κλ. Σοφοκλέους.²¹⁰ Λευκωσία. τ. Α', τχ. 1 (Οκτ. - Δεκ. 1984) - τ. Β', τχ. 3-4 (Ιούλ. Δεκ. 1986).

Αυτοδιάθεση: «Περιοδική έκδοση για την υπεράσπιση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης της Κύπρου». Διευθύνεται από συντακτική επιτροπή. Υπεύθυνος σύμφωνα με το νόμο: Βάσος Φτωχόπουλλος.²¹¹ Λευκωσία. τχ. 1 (17/11/1984) - τχ. 13 (Καλοκ. 1987).

Εντός των Τειχών: «Τριμηνιαίο περιοδικό της παλιάς Λευκωσίας». Υπεύθυνος κατά το νόμο: Κωστής Αχνιώτης.²¹² Λευκωσία. τχ. 1 (Μάιος 1985) - τχ. 41 (Ιούλ. - Αύγ. 1989).

Αρχιτέκτων: «Το περιοδικό του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων». Αρχικά *Ενημερωτικό Δελτίο του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων*. Λευκωσία. τχ. 1 (Γεν. - Φεβρ. 1986) - τχ. 5

²⁰⁶ 1928-. Ψυχίατρος, που υπήρξε και υποψήφιος πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 259-260

²⁰⁷ 1963-. Μαθηματικός, μέλος της διεύθυνσης του εκδοτικού συγκροτήματος «Δίας».

²⁰⁸ 1949-. Φιλολόγος, διευθυντής του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου, ποιητής και δοκιμιογράφος. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 1101-1105.

²⁰⁹ 1937-. Λογιστής.

²¹⁰ 1940-. Δάσκαλος, γεωγράφος, επικοινωνιολόγος, διευθυντής του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 1537-1539.

²¹¹ Βλ. σημ. 205.

²¹² 1952-. Καθηγητής Χημείας, δημοσιογράφος.

(Γεν. - Μάης 1987). Στη συνέχεια *Αρχιτέκτων* τχ. 6 (Γεν. 1988) - τχ. 19 (Ιούν. - Σεπτ. 1992). Η έκδοση συνεχίστηκε ως το τχ. 36 (1997).

Αρχιτέκτονες και Μηχανικοί: «Εκφραστικό όργανο του Συνδέσμου Πολιτικών Μηχανικών και Αρχιτεκτόνων Κύπρου». Λευκωσία. τχ. 1 (Οκτ. - Δεκ. 1986) - τχ. 24 (Οκτ. 1992). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Οικονομική Κύπρος: «Δεκαπενθήμερο περιοδικό». Διευθυντής: Τάσος Αναστασιάδης.²¹³ Λευκωσία. τχ. 1 (7 - 21/11/1987) - τχ. 36 (Δεκ. 1991).

Ένωσις: «Διμηνιαίο περιοδικό». Εκδότης: Βάσος Ν. Φτωχόπουλλος.²¹⁴ τχ. 1 (Δεκ. 1987) - τχ. 8-9 (Σεπτ. 1992).

Δελτίο Βιβλιογραφικής Εταιρείας Κύπρου: Πρόεδρος από την ίδρυσή της Νίκος Παναγιώτου.²¹⁵ Λευκωσία. τ. Α' (1987) - τ. Β' (1990). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Το Καινούριο: «Πολιτιστική έκδοση της ΠΑΣΥΔΥ». Διευθύνεται από συνταχτική επιτροπή. Λευκωσία. τχ. 1 (Γεν. 1988) - τχ. 13 (Άνοιξη - Καλοκαίρι 1992).

Journal of Business and Society: «Published Semiannually by Cyprus College». Nicosia. Vol. I, No. 1 (Spring 1988) - Vol. V, No. 2 (1992). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

The Cyprus Journal of Economics: «Published by the Cyprus Economic Society». Nicosia. Vol. I, No. 1 (June 1988) - Vol. V, No. 2 (Dec. 1992). Συνεχίστηκε ως Vol. IX, No. 1 (June 1996). Το διαδέχτηκε το περιοδικό *Ekonomia*.

Cyprus Diplomatist: «Published six times a year». Editor: George Lanitis.²¹⁶ Nicosia. No. 1 (Jan. - Feb. 1989) - No. 6 (Jan. - March 1990).

The Cyprus Review: «A Journal of Social, Economic and Political Issues». Published by Intercollege. Nicosia. Vol. I, No. 1 (Spring 1989) - Vol. IV, No. 2 (Fall 1992). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

²¹³ 1932-. Οικονομολόγος.

²¹⁴ Βλ. σημ. 205.

²¹⁵ Βλ. σημ. 100.

²¹⁶ 1936-. Αρχικινηματογραφιστής στο ΡΙΚ, εκπρόσωπος τύπου στην υπάτη αρμοσσία της Κυπριακής Δημοκρατίας στο Λονδίνο.

Καθ' ημάς Ανατολή: «Ορθοδοξία και Ρωμηοσύνη». Περιοδική έκδοση Πολιτισμικού Κινήματος "Οι Ρίζες". Υπεύθυνος έκδοσης: Χρύσης Ι. Μιχαηλίδης.²¹⁷ Λεμεσός. τχ. 1 (Καλοκ. 1989) – τχ. 7 (Φθιν. 1992). **Η έκδοση συνεχίστηκε ως το τχ. 9 (Χειμ. 1994).**

Ακτή: «Περιοδικό λογοτεχνίας και κριτικής». Εκδίδεται στη Λευκωσία της Κύπρου κάθε τρίμηνο. Στα τχ. 1 – 6 σημειώνεται έκδοση – διεύθυνση: Λεύκιος Ζαφειρίου,²¹⁸ Νίκος Ορφανίδης,²¹⁹ Πρόδρομος Προδρόμου.²²⁰ Από το τχ. 7 ως το τχ. 20 ο Νίκος Ορφανίδης αναφέρεται ως διευθυντής και από το τχ. 21 ως σήμερα υπεύθυνος – διευθυντής. Στα τχ. 7 – 20 αναγράφεται σύνταξη: Νάσος Βαγενάς,²²¹ Φώτης Δημητρακόπουλος,²²² Δημήτρης Δασκαλόπουλος²²³ (από το τχ. 9), Νίκος Ορφανίδης, Σάββας Παύλου,²²⁴ Πρόδρομος Προδρόμου. Από το τχ. 21 ως σήμερα μέλη της συντακτικής επιτροπής είναι οι Φώτης Δημητρακόπουλος και Νίκος Ορφανίδης. τχ. 1 (Χειμ. 1989) - τχ. 13 (Χειμ. 1992). **Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.**

Εκλογή: «Μηνιαίο περιοδικό». Εκδότης: Ανδρέας Καΐσης.²²⁵ Λευκωσία. τχ. 1 (Δεκ. 1989) - τχ. 6 (Μάιος 1990).

Ανέμη: «Επιθεώρηση Κυπριακής Παιδικής Λογοτεχνίας». Έκδοση Κυπριακού Συνδέσμου Παιδικού Νεανικού Βιβλίου. τχ. 1 (1989) - τχ. 4 (1992). **Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.**

Κυπριακή Παιδαγωγική Επιθεώρηση: «Έκδοση της Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου». Λευκωσία. τ. Α' (1989) – τ. Β' (1992). **Η έκδοση συνεχίστηκε ως τον τ. Ε' (1997).**

²¹⁷ 1956-. Καθηγητής των Εμπορικών.

²¹⁸ 1948-. Φιλολόγος εκπαιδευτικός και ποιητής. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 271-274.

²¹⁹ Βλ. σημ. 208.

²²⁰ 1958-. Οικονομολόγος, κοινωνιολόγος, βουλευτής, συγγραφέας. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 1393 και 59σ.-61σ.

²²¹ Βλ. σχετικό λήμμα.

²²² Βλ. σχετικό λήμμα.

²²³ Βλ. σχετικό λήμμα.

²²⁴ 1951-. Επιθεωρητής Φιλολογικών μαθημάτων, συγγραφέας. Για βιοεργογραφικό σημείωμα βλ. *Κύπριοι Συγγραφείς 1982-1984*, 1660-1664.

²²⁵ 1937-. Επιχειρηματίας.

Εκκλησιαστικός Κήρυκας: «Θεολογική Επετηρίδα της Ιεράς Μητροπόλεως Κιτίου». Εκδίδεται προνοία του σεβασμιωτάτου μητροπολίτου Κιτίου κ.κ. Χρυσοστόμου.²²⁶ Διευθυντής: Σταύρος Σ. Φωτίου.²²⁷ τ. Α' (1989) - τ. Δ' (1992). Συνεχίστηκε ως τον τ. Ζ' (1995).

Τεχνικός Κόσμος: «Εκδίδεται από τον Σύνδεσμο Επιστημόνων Μηχανικών Κύπρου». Λευκωσία. τχ. 1 (Γεν. 1990) - τχ. 12 (Οκτ. 1992). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Επετηρίδα Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου: Λευκωσία. τ. Α' (1990). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Αναζητήσεις: «Τριμηνιαία έκδοση του Philips College». Υπεύθυνος σύνταξης: Τάκης Ευδόκας.²²⁸ Λευκωσία. τχ. 1 (Μάιος 1991) - τχ. 6 (Δεκ. 1992). Η έκδοση συνεχίστηκε ως το τχ. 8 (Ιαν. 1994).

Μηχανολογικά Νέα: «Εκδίδεται από το Σύνδεσμο Μηχανολόγων Μηχανικών Κύπρου (ΣΜΜΗΚ)». τχ. 1 (Οκτ. - Δεκ. 1991) - τχ. 5 (Δεκ. 1992). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Χημικά Νέα: «Εκδίδεται από την Παγκύπρια Ένωση Χημικών». Λευκωσία. τχ. 1 (Νοέμ. 1991) - τχ. 4 (Οκτ. 1992). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Επιστημονική Επετηρίς Κυπριακής Εταιρείας Ιστορικών Σπουδών: Υπάρχει εκδοτική επιτροπή. Λευκωσία. τ. Α' (1992). Η έκδοση συνεχίζεται ως σήμερα.

Σημείο: «Έκδοση κριτικής και λογοτεχνίας». Σύνταξη: Λεύκιος Ζαφειρίου,²²⁹ Αλέξης Ζήρας,²³⁰ Κώστας Νικολαΐδης,²³¹ Νάτια Χαραλαμπίδου.²³² Λευκωσία. Α' (1992). Το 1998 κυκλοφόρησε ο τελευταίος τ. Ε'.

Τα πιο πάνω περιοδικά μπορούν να ομαδοποιηθούν ως ακολούθως:

Αρχαιολογικά: α) Report of the Department of Antiquities (1934-)

²²⁶ 1938-.

²²⁷ 1959-. Αναπληρωτής καθηγητής στο Τμήμα Επιστημών Αγωγής του πανεπιστημίου Κύπρου, συγγραφέας.

²²⁸ Βλ. σημ. 206.

²²⁹ Βλ. σημ. 218.

²³⁰ Βλ. σχετικό λήμμα.

²³¹ 1946-. Φιλόλογος γυμνασιάρχης.

²³² 1949-. Φιλόλογος.

Αρχιτεκτονικά: α) Αρχιτέκτων (Αρχικά Ενημερωτικό Δελτίο Συλλόγου Αρχιτεκτόνων) (1986-1997), β) Αρχιτέκτονες και Μηχανικοί (1986-)

Βιβλιογραφικά: α) Κυπριακή Βιβλιογραφία (1984-1986), β) Δελτίο Βιβλιογραφικής Εταιρείας Κύπρου (1987-)

Γεωγραφικά: α) Γεωγραφικά Χρονικά (1971-1992)

Διπλωματίας: α) *Cyprus Diplomatist* (1989)

Εκδρομισμού: α) *Μηνιαίον Δελτίον Εκδρομικού* (1947-1953), β) *Εκδρομική Ηχώ* (1954-1962)

Εκκλησιαστικά/Θρησκευτικά: α) *Απόστολος Βαρνάβας* (1901-1902), β) *Χριστιανική Αλήθεια* (1901-1903), γ) *Εκκλησιαστικός Κήρυξ* (1911-1918), δ) *Ο Χριστιανός* (1911-1912), ε) *Απόστολος Βαρνάβας* (1918-), στ) *Ελπίς* (1943-1947), ζ) *Χριστιανική Αναγέννησις* (1944-1951), η) *Αγάπη* (1944-1946), θ) *Ορθόδοξη Μαρτυρία* (1981-), ι) *Εκκλησιαστικός Κήρυκας* (1989-1995)

Εκπαιδευτικά/Παιδαγωγικά: α) *Εκπαίδευσις* (1898-1907), β) *Η Αγωγή* (1920-1924), γ) *Αγωγή* (1924-1927), δ) *Μόρφωσις* (1945-1984), ε) *Κυπριακή Εκπαίδευσις* (1959-1974), στ) *Επετηρίς της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Κύπρου* (1959-1983), ζ) *Δελτίον Ομίλου Παιδαγωγικών Ερευνών* (1962-1992), η) *Οικογένεια και Σχολείο* (1970-), θ) *Εκπαιδευτικό Δελτίο* (1971-1988), ι) *Κυπριακή Παιδαγωγική Επιθεώρηση* (1989-1997)

Θεατρικά: α) *Το Θέατρο* (1944-1945)

Ιατρικά: α) *Δελτίον Χειρουργικής Εταιρείας Κύπρου* (1964-1975), β) *Ιατρική Κύπρος* (1969-1975), γ) *Ιατρική Χειρουργική Κύπρος* (1976-1981), δ) *Ιατρική Κύπρος* (1982-)

Κοινωνικοπολιτικά: α) *Φλόγα* (1944-1946), β) *Σπίθα* (1944-1945), γ) *Αγωνιστής* (1944-1949), δ) *Ανόρθωση* (1944-1945), ε) *Τα Γράμματα* (1945), στ) *Προλάτης* (1945), ζ) *Πρωτοπόροι της Νέας Γενιάς* (1945-1946), η) *Νεολαία* (1946-1947), θ) *Νέος Δημοκράτης* (1948-), ι) *Ελληνική Κύπρος* (1949-1956), ια) *Αδούλωτη Κερύνη* (1979-1991), ιβ) *Ωρυμαγδός* (1983-1986), ιγ) *Σοσιαλισμός Θεωρία και Πράξη* (1984-1991), ιδ) *Κυπριακά Θέματα* (1984-1990), ιε) *Αυτοδιάθεση* (1984-1987), ιστ) *Εντός των Τειχών* (1985-1989), ιζ) *Ένωσις* (1987-1992), ιη) *Journal of Business and Society* (1988-), ιθ) *The Cyprus Review* (1989-), κ) *Καθ' ημάς Ανατολή* (1989-1994)

Λαογραφικά: α) *Κύπρος* (1911), β) *Λαογραφική Κύπρος* (1971-)

Λογοτεχνικά: α) *Ο Κόσμος* (1909-1911), β) *Μούσα* (1917), γ) *Νέα Εποχή* (1921-1922), δ) *Αβγή* (1924-1925), ε) *Νέοι Στοχασμοί* (1925-1926), στ) *Κυπριακά Νέα* (1933), ζ) *Κυπριακά Γράμματα* (1934-1956), η) *Πάφος* (1935-1947), θ) *Λογοτεχνία* (;1946-1951;), ι) *Νέα Εποχή* (1959-), ια) *Πνευματική Κύπρος* (1960-), ιβ) *Κυπριακά Χρονικά* (1960-1972), ιγ) *Θέματα Κριτικής* (1966-1967), ιδ) *Κρίκος* (1967-1968), ιε) *Επιθεώρησις Λόγου και Τέχνης* (1970-1974), ιστ) *Επετηρίς Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου* (1972, 1982), ιζ) *Ο Κύκλος* (1980-1986), ιη) *Η Αμαξα* (1983-1989), ιθ) *Μονόγραμμα* (1984, 1992), κ) *Το Καινούριο* (1988-1992), κα) *Ακτή* (1989-), κβ) *Ανέμη* (1989-), κγ) *Σημείο* (1992-1998)

Νομικά: α) *Κυπριακόν Νομικόν Βήμα* (1967-1995), β) *Επιθεώρησις Κυπριακού Δικαίου* (1983-1996)

Οικονομικά: α) *Ο Ερμής* (1909-1911), β) *Οικονομική Κύπρος* (1987-1991), γ) *The Cyprus Journal of Economics* (1988-1996)

Παιδικά/Νεανικά: α) *Παιδική Ηχώ/Ηχώ* (1903-1904), β) *Κυπριόπουλο* (1945-1952), γ) *Ζωντανά Νειάτα* (1948-1949), δ) *Τα Κυπριακά Νειάτα* (1948-1949), ε) *Φωτεινοί Ορίζοντες* (1962-1965)

Ποικίλης Ύλης: α) *Παρθενών* (1906-1907), β) *Αυγή* (1910-1911), γ) *Αρμονία* (1913-1914), δ) *Παλλάδιον* (1926-1935), ε) *Κυπριακή Επιθεώρησις* (1942-1956), στ) *Ελεύθερος Κόσμος* (1944-1946), ζ) *Ο Φακός* (1955-1959;), η) *Δημιουργία* (1955-1956;), θ) *Τάιμς οφ Σάιπρους* (1957-1963), ι) *Αγών* (1963-1964), ια) *Ελλάς του Νότου* (1965-1974), ιβ) *Συμβολή* (1978-1982), ιγ) *Εκλογή* (1989-1990), ιδ) *Αναζητήσεις* (1991-1994).

Πολιτιστικά/Κριτικά - Πληροφοριακά: α) *Παρνασσός* (1956-1957), β) *Cyprus Today* (1963-), γ) *Δελτίον Τμήματος Πνευματικής-Πολιτιστικής Αναπτύξεως* (1964-1966), δ) *Unesco* 1970-), ε) *Δοκιμές* (1973-1975), στ) *Ενημερωτικό Δελτίο Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου* (1976-1978)

Συνεργατισμού: α) *Ο Συνεργατιστής* (1961-1975)

Τεχνικά: α) *Τεχνικός Κόσμος* (1990-), β) *Μηχανολογικά Νέα* (1991-)

Φιλολογικά/Ιστορικά: α) *Ζήνων* (1906-1909), β) *Ελικών* (1910-1911), γ) *Φώς* (1911), δ) *Εστιάδες* (1913-1915), ε) *Κυπριακά Χρονικά* (1923-1937), στ) *Η*

Γνώσις (1933-1937), ζ) *Κυπριακά Σπουδαί* (1937-), η) *Έρευνα* (1945-1947), θ) *Δελτίον Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου* (1947-1953), ι) *Φιλολογική Κύπρος* (1960-), ια) *Στασίνας* (1963-1993), ιβ) *Δελτίον του Επιστημονικού Φιλολογικού Συλλόγου Αμμοχώστου* (1965-1973), ιγ) *Επετηρίς Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών* (1967-), ιδ) *Δελτίον Καθηγητών Παγκυπρίου Γυμνασίου* (1968-1969), ιε) *Κυπριακός Λόγος* (1969-1982), ιστ) *Χρονικά της Λαπήθου* (1970-1981), ιζ) *Μνήμη των Κατεχομένων Εδαφών* (1981), ιη) *Επετηρίδα Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου* (1990-), ιθ) *Επιστημονική Επετηρίς Κυπριακής Εταιρείας Ιστορικών Σπουδών* (1992-)

Φιλοσοφικά: α) *Φιλοσοφικά και Φιλολογικά Χρονικά* (1918-1919), β) *Κυπριακή Στοά* (1924-1926), γ) *Ζήνων* (1980-1991), δ) *Κυπριακή Μαρτυρία* (1982-)

Χημείας: α) *Χημικά Νέα* (1991-)

Ψυχολογίας: α) *Ενδοσκόπηση* (1984-1992).

Μετά την αντιμετώπιση του μεθοδολογικού προβλήματος ποια περιοδικά θα περιλαμβάνονταν, τέθηκε το δεύτερο πρόβλημα, που συνίστατο στο ποια άτομα θα απασχολούσαν την έρευνα. Παρόλο που ο όρος «Ελλαδίτες» χρησιμοποιήθηκε κυρίως από την ανεξαρτησία της Κύπρου κι ύστερα κι αναφερόταν κατά κύριο λόγο στους Έλληνες που ανήκουν στο σημερινό ελληνικό κράτος προτιμήθηκε από τον ίσως δοκιμότερο και σίγουρα εγγύτερο στην πραγματικότητα «εκτός Κύπρου Έλληνες» καθαρά για λόγους πρακτικούς και επειδή είναι πιο εύχρηστος. Εν πάση όμως περιπτώσει με τον όρο «Ελλαδίτες» στην παρούσα εργασία νοούνται όλοι οι πέρα των Ελλήνων της Κύπρου Έλληνες, δηλαδή οι Έλληνες που ζούν εντός του ελληνικού κράτους, αλλά και οι Έλληνες που ζούσαν σε πανάρχαιες ελληνικές εστίες, παρέμειναν όμως εκτός του εθνικού κορμού (π.χ. Έλληνες της Μικράς Ασίας), αλλά και τους Έλληνες της Αιγύπτου και της διασποράς (Αμερική, Αυστραλία, Ευρώπη και αλλού).

Μερικοί από τους εκτός Κύπρου Έλληνες, που παρέμειναν μόνιμα στο νησί, λόγω γάμου με κάτοικο Κύπρου, και πιθανό να απέκτησαν και την υπηκοότητα του κυπριακού Κράτους, περιλήφθηκαν στη μελέτη, αν είχαν παρουσιάσει δραστηριότητα, που καταγράφεται στα περιοδικά. Τα παιδιά τους θεωρήθηκαν Κύπριοι, αν ζουν στο νησί, Ελλαδίτες δε αν ζουν και δημιουργούν στην Ελλάδα.

Αντίθετα, Κύπριοι, που γεννήθηκαν στην Κύπρο από Κύπριους γονείς, έζησαν, έδρασαν και πέθαναν στην Ελλάδα, και πιθανό να απέκτησαν και την ελληνική ιθαγένεια, παρόλο που από μερικούς κατατάσσονται στους «Ελλαδίτες», δεν απασχόλησαν τη μελέτη, έστω κι αν υπάρχουν γι' αυτούς αναφορές στα περιοδικά.²³³ Τα παιδιά τους όμως θεωρήθηκαν Έλληνες εκτός Κύπρου (π.χ. Νίκη Λοϊζίδη).

Για δυο όμως ιδιάζουσες περιπτώσεις χρειάζεται, νομίζω, κάποια περαιτέρω διασαφήνιση. Πρόκειται για τον Σίμο Μενάρδο και τον Γιάγκο Πιερίδη. Ο πρώτος γεννήθηκε στη Μυτιλήνη από Αθηναίο πατέρα και Κυπρία μητέρα, νυμφεύτηκε Κυπρία, έζησε και εργάστηκε στην Κύπρο, έγραψε αρκετά επιστημονικά έργα για κυπριακά θέματα κι επισκεπτόταν συχνά το νησί, με το οποίο διατηρούσε στενούς δεσμούς. Γι' αυτούς όλους τους λόγους εθεωρείτο από πολλούς Κύπριος. Είναι γνωστό ότι ο φίλος του Κωστής Παλαμάς τον αποκαλεί «Κυπριώτη».²³⁴ Επειδή όμως γεννήθηκε εκτός Κύπρου από πατέρα μη Κύπριο, κρίθηκε ότι εμπίπτει στο πλαίσιο της μελέτης, γι' αυτό και περιλήφθηκε. Ο Γιάγκος Πιερίδης, εξ άλλου, γεννήθηκε στην Αθήνα από πατέρα Κύπριο και μητέρα Αθηναία, μεγάλωσε, μορφώθηκε κι εργάστηκε στην Αίγυπτο κι από το 1933 ως το θάνατό του (1970) έζησε στην Ελλάδα. Όλα του τα έργα εκδόθηκαν στην Αίγυπτο και την Ελλάδα, συνεργάστηκε όμως και με κυπριακά περιοδικά.

²³³ Ενδεικτικά αναφέρω τις περιπτώσεις των Γεωργίου Φραγκούδη (1869-1939), Νικολάου Κλ. Λανίτη (1872-1958), Μελή Νικολαΐδη (1892-1979), Σάββα Λοϊζίδη (1903-1982), Παύλου Κριναίου (1903-1986), Αιμίλιου Χουρμούζιου (1904-1973), Λουκή Ακρίτα (1908-1965), Γιώργου Μαυροΐδη (1912-2003). Η περίπτωση του τελευταίου έχει κάποιες διαφορές από τους άλλους, γιατί γεννήθηκε στην Ελλάδα από πατέρα Κύπριο και μητέρα Ελλαδίτισσα, έζησε στην Κύπρο και στην Ελλάδα, όπου πέθανε. Η Κυπριακή Πολιτεία τον τίμησε με το Αριστείο Τεχνών ως Κύπριο.

²³⁴ Σταύρου 1968, 137. Ο Ν. Κλ. Λανίτης γράφει για τον Μενάρδο: «ακαταπόνητος και σοφός ερευνητής της πατρίου ιστορίας και λαογραφίας αείμνηστος ισάδελφός μου φίλος και συγγενής». Βλ. Λανίτης 1946, 14. Επίσης, ο Γιάννης Λεύκης σημειώνει ότι, όπως ο Γκόρκι ανήκει στη Ρωσία έστω κι αν κάποια έργα του γράφτηκαν στην Ιταλία, έτσι και Κύπριοι που έγραψαν έξω από την Κύπρο πρέπει να εντάσσονται στην κυπριακή λογοτεχνία. Και συμπληρώνει: «Φυσικά κι οι τόποι όπου έγραψαν έχουν δικαιώματα πάνω τους όπως κι εμείς έχουμε απάνω στον Ευγένιο Ζήνωνα και το Σίμο Μενάρδο που δεν είναι γεννημένοι Κυπριώτες και που γράψανε στην Κύπρο». Βλ. Λεύκης 1966, 20.

Εκτός από το στοιχείο της κυπριακής από πατέρα καταγωγής, όλα τα άλλα συνηγορούσαν στο να περιληφθεί στη μελέτη, πράγμα που έγινε.²³⁵

Η αναδίφηση των χιλιάδων σελίδων των περιοδικών²³⁶ έφερε στην επιφάνεια τεράστιο αριθμό προσώπων, γνωστών και άγνωστων σε μένα, που ανέμεναν εξακρίβωση της ταυτότητάς τους, για να περιληφθούν ή όχι στη μελέτη. Εννοείται ότι δεν είναι μόνον αυτοί οι άνθρωποι που είχαν σχέση με την Κύπρο κατά τη διάρκεια μιας σχεδόν εκατονταετίας, παρόλο που χρονικά καλύπτεται από τα περιοδικά κάθε έτος της περιόδου αυτής. Απλώς συμβαίνει αυτοί να αναφέρονται στα επιλεγέντα περιοδικά. Για μερικούς από τους εντοπισθέντες υπήρχαν κάποιες πληροφορίες στα ίδια τα περιοδικά, που φώτιζαν την ιδιότητά τους ή τον τόπο καταγωγής. Στο περιοδικό *Πάφος*, για παράδειγμα, υπάρχει στο τέλος του τόμου Α' και κυρίως των τόμων Β', Γ' και Δ' κατάλογος συνεργατών, όπου διαχωρίζονται οι Κύπριοι από τους άλλους Έλληνες. Επίσης, στις στήλες αλληλογραφίας των περιοδικών υπάρχουν κάποιες ενδείξεις για την προέλευση των ατόμων με τα οποία, μέσω της στήλης, επικοινωνούν τα περιοδικά. Επιπρόσθετα προς τις πληροφορίες των ίδιων των περιοδικών, χρησιμοποιήθηκαν ως σχετικά βοηθήματα εγκυκλοπαίδειες, βιογραφικά λεξικά, ειδικά έργα, ευρετήρια, και, γενικά, βιβλία όπου μπορούσαν να εντοπιστούν κάποια βιογραφικά στοιχεία για τα άτομα αυτά.²³⁷ Από τα 5.652 πρόσωπα που εντοπίστηκαν, εξακολουθούν να παραμένουν κάποιοι, των οποίων δεν έχει εξακριβωθεί η ταυτότητα.

Με την ταυτοποίηση παρουσιάστηκαν διάφορες δυσκολίες και προβλήματα, όπως ήταν οι συνωνυμίες, π.χ. Παπαδημητρίου Δημ., Παπαδημητρίου Δημ. και Παπαδημητρίου Δημήτριος, η αναφορά μόνο στο επώνυμο, π.χ. Στεφανίδης (Θεόδωρος), η εμφάνιση του βαπτιστικού ονόματος μόνο με το αρχικό του

²³⁵ Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Χρυσάνθης, αναφερόμενος σε συνάντηση μαζί του στην Αθήνα (1965), σημειώνει πως κατά τη ρήση του Βαϊάνου «Κάποτε είναι κυπριακής καταγωγής, άλλη φορά Αιγύπτιος, συχνά Πειραιώτης κλπ., αναλόγως του ανέμου που φυσά και της διαθέσεώς του». Βλ. *Πν. Κ.*, τχ. 61 (1965), 30.

²³⁶ Αξίζει να αναφερθεί ότι το περιοδικό της Εκκλησίας Κύπρου *Απόστολος Βαρνάβας* έφτασε το 1992 τις 26.618 σελίδες, η *Πνευματική Κύπρος* τις 11.000 περίπου σελίδες πάλι ως το 1992 και τα *Κυπριακά Γράμματα* τις 8.000.

²³⁷ Τα βιβλία αυτά περιλαμβάνονται στη Βιβλιογραφία κάτω από την ομάδα «Βιβλία Αναφοράς».

γράμμα, π.χ. Σολδάτος Γ.(Γεράσιμος) ή συγκεκριμένα, π.χ. Δημ. (Δημήτριος; Δημοσθένης;), Γιανναρά Αρ. (Αριάδνη), η παρουσία γυναικών με το πατρώνυμο, με το πατρώνυμο και το επώνυμο του συζύγου ή μόνο με το επώνυμο του συζύγου, για να μην αναφερθώ και σε τυπογραφικά και άλλα λάθη στα ονόματα.

Στους ιερωμένους ειδικά, παρουσιάστηκαν πρόσθετες δυσκολίες, γιατί μερικοί στη διαδρομή του χρόνου φέρονταν ως λαϊκοί, στη συνέχεια ως επίσκοποι, που μετακινούνταν όμως από μητρόπολη σε μητρόπολη.²³⁸ Στην επικεφαλίδα πάντως του λήμματος φέρονται με τον τελευταίο τους τίτλο, για τον οποίο υπάρχουν στοιχεία κατά την περίοδο που καλύπτει η έρευνα.²³⁹ Επίσης, στην κατηγορία αυτή υπήρχε το πρόβλημα των επισκόπων που έφεραν το ίδιο όνομα,²⁴⁰ μερικοί συνέπιπταν χρονικά και τις πιο πολλές φορές δεν μνημονεύονταν το επώνυμο. Όπου εξακριβώθηκε το επώνυμό τους, προστέθηκε στο όνομα, για μεγαλύτερη ακρίβεια. Κάποιοι, τέλος, ιερωμένοι της ορθοδοξίας, που αναφέρονταν στα περιοδικά, αποδείχτηκε ότι δεν ήταν Έλληνες, αλλά αραβόφωνοι ή και άλλοι, γι' αυτό και δεν περιλήφθηκαν.

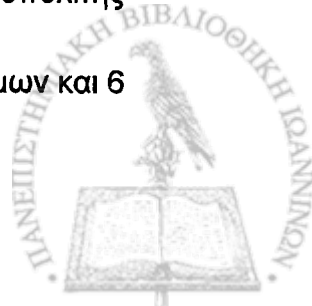
Η εργασία αποτελείται από τρία μέρη, Βιβλιογραφία, Παραρτήματα και Ευρετήριο. Στο **Μέρος Πρώτο** με τίτλο **Η Παρουσία. Μορφές με τις οποίες εμφανίζεται** εξετάζονται οι τρόποι με τους οποίους όλο το υλικό, που έχει συγκεντρωθεί μέσα από τα ερευνηθέντα περιοδικά, λαμβάνει μορφή η υπό ευρεία έννοια παρουσία - όπως εξηγήθηκε στην εισαγωγή - στην Κύπρο των 5.652 προσώπων, για τα οποία γίνεται ατομική αναφορά στο δεύτερο μέρος.

Στο πρώτο κεφάλαιο με τίτλο **Υπηρεσία** παρουσιάζονται τα πρόσωπα (εκπαιδευτικοί, ιερωμένοι, διπλωμάτες, στρατιωτικοί, καλλιτέχνες, γιατροί, δημοσιογράφοι και άλλοι), που υπηρέτησαν κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας τους για μικρότερο ή μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στην Κύπρο. Μερικοί

²³⁸ Ενδεικτικά αναφέρουμε τον πατριάρχη Αλεξανδρείας Χριστόφορο, που εμφανίζεται ως Χριστόφορος Δανηλίδης, ως μητροπολίτης Λεοντοπόλεως και ως πατριάρχης και τον επίσης Αλεξανδρείας Παρθένιο, που συναντούμε ως Παρθένιο Κοϊνίδη, ως αρχιμανδρίτη Παρθένιο, ως μητροπολίτη Καρθαγένης και ως πατριάρχη Αλεξανδρείας.

²³⁹ Έτσι, ο αρχιεπίσκοπος Αθηνών Χριστόδουλος αναφέρεται ως μητροπολίτης Δημητριάδος, γιατί αρχιεπίσκοπος έγινε το 1998.

²⁴⁰ Υπάρχουν 11 με το όνομα Γερμανός, 10 με το Ιάκωβος, 7 με το Παντελεήμων και 6 με το Χρυσόστομος.

μάλιστα από αυτούς παρέμειναν μόνιμα, διότι δημιούργησαν εδώ οικογένεια, ενώ άλλοι εξακολούθησαν να έχουν δεσμούς με το νησί και μετά την αναχώρησή τους.

Στο δεύτερο κεφάλαιο **Πολιτιστική παρέμβαση** γίνεται αναφορά συλλήβδην στα δημοσιεύματα του είδους άρθρο, διήγημα, δοκίμιο, επιστολή, θεατρικό, κριτική έκθεσης, θεατρικής παράστασης και κινηματογράφου, μελέτη, ομιλία, πεζοτράγουδο, ποίημα, σημείωμα (σε μερικές περιπτώσεις), ταξιδιωτικό και χρονογράφημα και ξεχωριστά στα δημοσιεύματα υπό τη μορφή απλής παρουσίασης και κριτικής βιβλίου και στις μεταφράσεις στα ελληνικά, στη συμμετοχή στα πολιτιστικά δρώμενα του νησιού με την έκδοση περιοδικών και βιβλίων, με τη συμμετοχή σε πνευματικά σωματεία, συνέδρια, συμπόσια, σεμινάρια και άλλες εκδηλώσεις και δραστηριότητες, με την πραγματοποίηση διαλέξεων, εκθέσεων, θεατρικών παραστάσεων, μουσικών και ορχηστρικών εκδηλώσεων και με τη φιλοτέχνηση μνημείων.

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί με τίτλο **Συνεργασία** καλύπτονται διάφορες πτυχές, όπως η αντιμετώπιση εκκλησιαστικών προβλημάτων, η συνεργασία φορέων κυπριακών και ελλαδικών (π.χ. υπογραφή πρωτοκόλλων συνεργασίας επαγγελματικών οργανώσεων), η συμπαράσταση σε εθνικά θέματα (υλική και ηθική), οι επισκέψεις εκκλησιαστικών, πολιτικών, καλλιτεχνικών και άλλων παραγόντων στην Κύπρο, η αλληλογραφία και η ανταλλαγή ευχών.

Στο τέταρτο κεφάλαιο **Αναγνώριση** παρουσιάζονται οι εκφάνσεις της απήχησης που είχε και της εκτίμησης που τύγχανε το έργο των υπό αναφορά προσώπων, υπό τη μορφή αναδημοσίευσης κειμένων τους, οργάνωσης εκδηλώσεων και ανέγερσης μνημείων προς τιμήν τους, απονομής τιμητικών διακρίσεων, αφιέρωσης κειμένων, τευχών περιοδικών και τόμων, βιβλιογράφησης, ανθολόγησης, μετάφρασης κειμένων τους, μελοποίησης στίχων και ερμηνείας θεατρικών έργων τους, φιλοξενίας έργων τέχνης σε περιοδικά, συνεντεύξεις, χαιρετισμών και συμμετοχής σε έρευνες.

Στο προτελευταίο κεφάλαιο **Ενημέρωση**, προσφέρεται, με πηγή τη στήλη των Ειδήσεων και της Επιθεώρησης του τύπου, πληροφόρηση για πνευματικές και άλλες δραστηριότητες στον εκτός Κύπρου ελληνισμό, αλλά και στην Κύπρο που έχουν όμως σχέση με πρόσωπα, τα οποία καλύπτονται στην έρευνα.

Εξετάζονται θέματα, όπως αντιπροσώπευση σε συνέδρια, συμμετοχή σε επιτροπές, βραβεύσεις, αναφορές που εμφανίζονται σε κυπριακές, ελλαδικές και ξένες περιοδικές εκδόσεις, έκδοση και παρουσίαση βιβλίων, κυκλοφορία περιοδικών εκδόσεων, διαλέξεις, εκδηλώσεις εικαστικές, θεατρικές, μουσικής και χορού, συναντήσεις εκτός Κύπρου, εκκλησιαστικές και άλλες δραστηριότητες.

Το τελευταίο κεφάλαιο **Σχόλια** καταπιάνεται με παρατηρήσεις, κρίσεις, θέσεις και σχόλια που κατά καιρούς διατύπωσαν για πρόσωπα και καταστάσεις στην Κύπρο και για το κυπριακό πρόβλημα εκτός Κύπρου Έλληνες, αλλά και με τις συζητήσεις γύρω από θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος.

Στο **Μέρος Δεύτερο** με τίτλο **Τα Πρόσωπα**, τα 5.652 άτομα, που εντοπίστηκαν, κατατάχτηκαν σε 18 κατηγορίες, καθεμιά από τις οποίες αποτέλεσε ξεχωριστό κεφάλαιο, ως ακολούθως:

Κεφάλαιο 1 : Λογοτεχνία

Κεφάλαιο 2 : Εκπαίδευση

A. Εκπαιδευτικοί που υπηρέτησαν στην Κύπρο

B. Άλλοι εκπαιδευτικοί

Κεφάλαιο 3 : Εκκλησία

Κεφάλαιο 4 : Διπλωματική Εκπροσώπηση

A. Διπλωματικοί που υπηρέτησαν στην Κύπρο

B. Άλλοι διπλωμάτες

Κεφάλαιο 5 : Πολιτική

Κεφάλαιο 6 : Θέατρο - Κινηματογράφος

Κεφάλαιο 7 : Εικαστικές Τέχνες

Κεφάλαιο 8 : Μουσική – Χορός

Κεφάλαιο 9 : Φιλολογία και συναφείς Κλάδοι

Κεφάλαιο 10 : Θεολογία

Κεφάλαιο 11 : Νομική

Κεφάλαιο 12 : Δημοσιογραφία

Κεφάλαιο 13 : Οικονομία

Κεφάλαιο 14 : Ιατρική

Κεφάλαιο 15 : Θετικές Επιστήμες

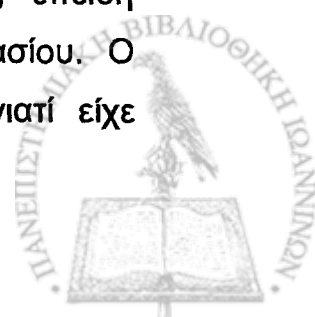
Κεφάλαιο 16 : Αρχιτεκτονική και συναφείς Κλάδοι

Κεφάλαιο 17 : Στρατός

Κεφάλαιο 18 : Εθνική, Κοινωνική και Άλλη Δράση

Από τα 5.652 άτομα 27,5% ανήκουν στη Λογοτεχνία, 8% στην Εκπαίδευση, 6,1% στην Εκκλησία, 0,88% στη Διπλωματική Εκπροσώπηση, 3,9% στην Πολιτική, 9,2% στην κατηγορία Θέατρο-Κινηματογράφος, 7% στις Εικαστικές Τέχνες, 5,3% στην κατηγορία Μουσική-Χορός, 8,4% στη Φιλολογία και συναφείς Κλάδους, 3% στη Θεολογία, 3% στη Νομική, 5,2% στη Δημοσιογραφία, 1,4% στην Οικονομία, 4,1% στην Ιατρική, 2,4% στις Θετικές Επιστήμες, 0,75% στην Αρχιτεκτονική και συναφείς Κλάδους, 0,65% στο Στρατό και 3,1% στην Εθνική, Κοινωνική και Άλλη Δράση.

Σχετικά με την κατάταξη αυτή πρέπει να σημειωθούν τα πιο κάτω: α. Η σειρά των κεφαλαίων δεν είναι τυχαία, αλλά αποτυπώνει τη σημασία της κάθε κατηγορίας, όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τα δημοσιεύματα, β. Προτιμήθηκαν τα αφηρημένα ουσιαστικά, π.χ. Λογοτεχνία αντί του συγκεκριμένου Λογοτέχνης, γιατί όσοι περιλαμβάνονται στην κατηγορία αυτή δεν μπορούν να ονομαστούν κατ' ανάγκη λογοτέχνης, επειδή δημοσίευσαν ένα ποίημα ή ένα διήγημα, δεν μπορούσαν όμως να ενταχθούν αλλού προσφορότερα, γ. Όσοι μπορούσαν να περιληφθούν σε περισσότερες από μια κατηγορίες εντάσσονται στην επικρατέστερη, με βάση την εμφάνισή τους στα εξεταζόμενα έντυπα. Για παράδειγμα ο Ευάγγελος Αβέρωφ θα μπορούσε να περιληφθεί στη Λογοτεχνία και στην Πολιτική. Προτιμήθηκε η ένταξή του στην Πολιτική, γιατί οι 22 από τις 30 βιβλιογραφικές καταγραφές ανήκουν στη κατηγορία αυτή. Για τον ίδιο λόγο η Μερκούρη εντάχθηκε στο Θέατρο κι όχι στην Πολιτική, δ. Στις κατηγορίες Εκπαίδευση και Διπλωματία υπάρχει σαφής διαχωρισμός μεταξύ εκείνων που υπηρέτησαν στην Κύπρο και των άλλων, ε. Στις περιπτώσεις ατόμων τα οποία υπηρέτησαν στην Κύπρο, προτεραιότητα δίνεται στην κατηγορία εκείνη η οποία παρουσιάζει τη σχέση τους με την Κύπρο. Έτσι, ο Άμαντος, για παράδειγμα, που μπορούσε να ενταχθεί στη Φιλολογία και Συναφείς Κλάδους, τοποθετείται στην Εκπαίδευση, επειδή υπηρέτησε στην Κύπρο ως γυμνασιάρχης του Παγκυπρίου Γυμνασίου. Ο Ρούφος δεν εντάσσεται στη Λογοτεχνία, αλλά στη Διπλωματία, γιατί είχε

υπηρετήσει στην Κύπρο ως πρόξενος, στ. Στην τελευταία κατηγορία Κοινωνική, Εθνική και Άλλη Δράση το σκέλος «Άλλη Δράση» τέθηκε για να καλύψει εκείνους, οι οποίοι δεν μπορούσαν να ενταχθούν σε άλλη κατηγορία ή εκείνοι των οποίων δεν εξακριβώθηκε η ταυτότητα ή, τέλος, η συγκεκριμένη αναφορά σ' αυτούς δεν βοηθούσε να γίνει έστω και υπόθεση για την κατηγορία στην οποία εύλογα θα μπορούσαν να ενταχθούν, και ζ. Στην κάθε κατηγορία τα ονόματα βρίσκονται σε αλφαβητική σειρά (με βάση το επώνυμο), εκτός από τους επισκόπους στην Κατηγορία Εκκλησία, όπου η σειρά έχει ως βάση το όνομα, όπου δε το όνομα είναι το ίδιο ακολουθείται χρονολογική σειρά (με βάση το έτος γέννησης). Για όσους είναι καθιερωμένοι με ψευδώνυμο (π.χ. Βενέζης) ή όλα τα κείμενά τους στα περιοδικά είναι με ψευδώνυμο (Περγιαλίτης) λήφθηκε ως βάση το ψευδώνυμο. Η επικεφαλίδα συμπληρώνεται με τα ληξιαρχικά στοιχεία, όπου κατέστη δυνατό να εξακριβωθούν. Κι εκεί όμως που βρέθηκαν, υπήρχαν κάποτε, ανάμεσα στα διάφορα βιογραφικά λεξικά, εγκυκλοπαίδειες και ειδικά έργα, σημαντικές διαφορές, ιδιαίτερα όσον αφορά το έτος γέννησης, που έφταναν και τη δεκαετία.

Για τη δομή των κειμένων που αφορούν στα πρόσωπα κάποιες εξηγήσεις είναι αναγκαίες για την καλύτερη κατανόηση: α. Κάθε πρόσωπο εμφανίζεται στην επικεφαλίδα πρώτα με το όνομά του, ακολουθεί το ψευδώνυμο (ή πρώτα το ψευδώνυμο και ακολουθεί το όνομα, αν ως βάση χρησιμοποιήθηκε το ψευδώνυμο) και, τέλος, τα ληξιαρχικά στοιχεία του, όπου κατέστη δυνατό να βρεθούν, β. Το κύριο μέρος, το οποίο ποικίλλει ως προς την έκταση και το περιεχόμενο, μπορεί, ανάλογα με την περίπτωση, να περιέχει την ιδιότητά του (κατά κανόνα εκείνη που είχε την εποχή, στην οποία αναφέρονται οι πληροφορίες ή τα δημοσιεύματα)²⁴¹ και απλά μια πληροφορία ή μια αναφορά ή, στην πιο ανεπτυγμένη του συγκρότηση - γιατί έτσι υπαγορεύουν οι συγκεκριμένες αναφορές στα περιοδικά - να περιλαμβάνει: 1. Τα δημοσιεύματά του, τα οποία κατατάσσονται σε κατηγορίες με μαύρα στοιχεία, οι οποίες αριθμούνται με ελληνική αρίθμηση σε μαύρα κεφαλαία στοιχεία (π.χ. Α. Ποιήματα, Β. Διηγήματα κλπ.), 2. Ειδήσεις και πληροφορίες για τις

²⁴¹ Ένας που αναφέρεται, για παράδειγμα ως λέκτορας, μπορεί αργότερα να έγινε καθηγητής ή αν υπηρετούσε στο πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης σήμερα να βρίσκεται στο πανεπιστήμιο Αθηνών.

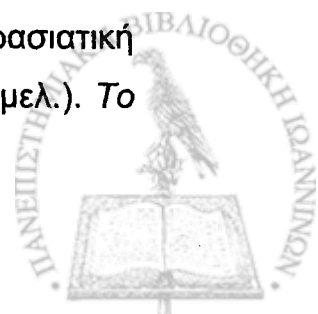

δραστηριότητές του κατά χρονολογική σειρά και με ελληνική αρίθμηση σε πεζά στοιχεία (α., β. κλπ.), 3. Κείμενα άλλων για το συγκεκριμένο πρόσωπο (μελέτες, σημειώματα, αφιερώσεις κ.ά.), τα οποία αριθμούνται με αραβικούς αριθμούς αν είναι μεγάλος ο αριθμός τους, 4. Αφιερώματα περιοδικών με τα περιεχόμενά τους, και 5. Κριτική ή αναφορά/παρουσίαση βιβλίων τους κατά χρονολογική σειρά, για τα οποία σημειώνεται το έτος έκδοσης και κριτικής, ο κρίνων, κυρίως αν είναι μη Κύπριος Έλληνας, το είδος του βιβλίου (ποιητικό, πεζογραφικό κλπ.) ή και το θέμα του.

Στο Μέρος Τρίτο, που έχει τίτλο Βιβλιογραφικές Καταγραφές, βρίσκονται συγκεντρωμένες όλες οι παραπομπές στα διάφορα περιοδικά που αναφέρονται στο καθένα από τα 5.652 πρόσωπα. Για το Μέρος αυτό πιστεύουμε ότι είναι χρήσιμες οι πιο κάτω μεθοδολογικές εξηγήσεις: α. Τα 5.652 πρόσωπα παρατίθενται με αλφαβητική σειρά, σύμφωνα με τις αρχές που εξηγήθηκαν προηγουμένως, χωρίς ομαδοποίηση σε κατηγορίες, αλλά ενιαία, με αρίθμηση από το 1 ως το 5.652, β. Στο κάθε πρόσωπο καταγράφονται οι βιβλιογραφικές αναφορές κατά αυστηρή χρονολογική σειρά. Έτσι, για μια χρονιά, π.χ. το 1946 έχουμε για τον Παλαμά καταγραφές (με αυτή τη σειρά) από τον *Αγωνιστή*, από τους *Πρωτοπόρους της Νέας Γενιάς*, ξανά από τον *Αγωνιστή*, τα *Κυπριακά Γράμματα* (δύο φορές), την *Αγάπη*, την *Κυπριακήν Επιθεώρησιν*, τον *Αγωνιστή* (δύο φορές), τα *Κυπριακά Γράμματα* και, τέλος, πάλι από τον *Αγωνιστή*, γ. Καθεμιά από τις βιβλιογραφικές καταγραφές φέρει τον αριθμό που συνοδεύει το πρόσωπο και αύξοντα αριθμό. Οι καταγραφές κυμαίνονται από τη μια ως τις 328, που είναι ο μεγαλύτερος αριθμός και αφορά στον Παλαμά, δ. Η καταγραφή περιλαμβάνει, βασικά, τα ακόλουθα στοιχεία: Το συντάκτη/συγγραφέα, άνω και κάτω τελεία, τον τίτλο του κειμένου, το χαρακτηρισμό του κειμένου από πλευράς θέματος σε παρένθεση, το σημείο της τελείας και την παραπομπή. Η καταγραφή με αριθμό 3704.151 είναι: Στράτης Μυριβήλης: Η λάμπα του Παλαμά (μελ.). *Κ. Γρ.*, τχ. 202 (1952), 121-127. Το πρόσημο 3704 αφορά στον Παλαμά, ο αριθμός 151 είναι ο αύξων αριθμός της καταγραφής, ακολουθεί το όνομα του συντάκτη, άνω και κάτω τελεία, ο τίτλος του κειμένου, το είδος του κειμένου σε παρένθεση (μελέτη) και η παραπομπή στο περιοδικό *Κυπριακά Γράμματα*, από όπου προέρχεται το κείμενο, ε. Ο συντάκτης/συγγραφέας, υπό

ευρύτερη έννοια ο δημιουργός (author), μπορεί να είναι εικαστικός καλλιτέχνης, του οποίου έργο φιλοξενείται σε περιοδικό, οπότε, αντί τίτλου κειμένου, έχουμε τίτλο έργου τέχνης, ή συνθέτης, οπότε έχουμε τίτλο του μουσικού κομματιού. Παράδειγμα καταγραφής για εικαστικό καλλιτέχνη έχουμε το 340.1. Λιλή Αρλιώτη: Χίμαιρα (εικ.). *Καιρ. της Κ.*, τχ. 88 (1960), 40 και για συνθέτη το 309.21 Γιώργος Αρβανιτάκης: Παλαμά, Ρόδου μοσκοβόλημα (ποίημα μελοπ.). *Φιλ. Κ.* (1961), 112-113, στ. Όταν έχουμε μεταφράσεις, τότε στη θέση του συγγραφέα μπαίνει και ο συγγραφέας του πρωτότυπου και ο μεταφραστής με παύλα ανάμεσα στα ονόματά τους, όπως στον αριθμό 1043.4 Eida Bossi-Μαργαρίτα Δαλμάτη: Η γιαγιά (διήγ. μετ. από τη Μαργαρίτα Δαλμάτη). *Κ. Γρ.*, τχ. 225 (1954), 122-126, ζ. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου συναντούμε τον * (αστερίσκο) αντί ονόματος του συγγραφέα/δημιουργού. Τούτο σημαίνει ή ότι το κείμενο είναι ανώνυμο ή ανήκει στη σύνταξη του περιοδικού. Στην καταγραφή 591.1 *: Ελένη Ιωάννου Βλαβιανού (σημ.). *Πάφος*, τ. ΙΑ' (1946), 28 το κείμενο ανήκει στη σύνταξη του περιοδικού *Πάφος*, η. Τον * συναντούμε και όταν αντί κειμένου έχουμε φωτογραφία, όπως στον αριθμό 4.2 *: Ο Αβέρωφ με τον αρχιεπίσκοπο Μακάριο και τον Κ. Καραμανλή (φωτ.). *Καιρ. της Κ.*, τχ. 1 (1957), 8, θ. Όταν τόσο ο συντάκτης του κειμένου όσο και το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται το κείμενο ανήκουν σ' αυτούς που περιλαμβάνονται στη μελέτη, η καταγραφή επαναλαμβάνεται και στους δυο. Έτσι, η καταγραφή Στράτης Μυριβήλης: Η λάμπα του Παλαμά (μελ.). *Κ. Γρ.*, τχ. 202 (1952), 121-127 συναντάται στον Μυριβήλη με τον αριθμό 3456.22, αλλά και στον Παλαμά, με αριθμό 3704.151, ι. Η [] υποδηλώνει ότι το εγκλειόμενο όνομα δεν περιλαμβάνεται στον τίτλο του κειμένου, αλλά γίνεται σ' αυτό αναφορά μέσα στο ίδιο το κείμενο. Στην καταγραφή 2.1 Χάρης Γαβριηλίδης: Καλλιτεχνικά νέα από την Ελλάδα. Το θέατρο [Αβδής] (αναφορά). *Κ. Γρ.*, τχ. 225 (1954), 135 ο τίτλος του κειμένου δεν έχει το όνομα Αβδής· τούτο συναντάται μέσα στο ίδιο το κείμενο, γι' αυτό και τοποθετείται στην αγκύλη, ι. Όταν, είτε στη θέση του συγγραφέα/συντάκτη είτε στον τίτλο του κειμένου είτε στο ίδιο το κείμενο έχουμε περισσότερα πρόσωπα από ένα, τότε η καταγραφή επαναλαμβάνεται τόσες φορές όσα είναι και τα πρόσωπα. Για παράδειγμα η καταγραφή Αντρέας Λουκά: Η μικρασιατική καταστροφή στο έργο τριών λογοτεχνών [Βενέζη, Μυριβήλη, Σεφέρη] (μελ.). Το

Κ., τχ. 7 (1990), 29-32, επειδή αναφέρεται στους Βενέζη, Μυριβήλη και Σεφέρη, υπάρχει στον Βενέζη με αριθμό 536.62, στον Μυριβήλη ως 3456.89 και στον Σεφέρη ως 4602.163. Ακόμη, η καταγραφή 3404.1 Βασίλειος Μαρούδας: Το Β' Πανιόνιο Συνέδριο (σημ.). Πάφος, τ. Γ' (1938), 321-324, επαναλαμβάνεται 31 φορές (π.χ. 104.1, 413.13, 740.1, 741.1, 913.1, 916.1, 1404.1, 1415.1, 1470.1, 1811.1 κλπ.), επειδή στο κείμενο γίνεται αναφορά σε ισάριθμα άτομα που έλαβαν μέρος στο συνέδριο, τα πλείστα από αυτά και με ανακοινώσεις. Τέλος, επειδή στις αναφορές για την παρουσίαση θεατρικών έργων καταγράφονται συχνά τα ονόματα συγγραφέων, μεταφραστών, σκηνοθετών, σκηνογράφων, επιμελητών της μουσικής και ηθοποιών, το λήμμα επαναλαμβάνεται τόσες φορές όσοι και οι μνημονευόμενοι συντελεστές. Για παράδειγμα, το λήμμα με την κριτική του Χρυσάνθη για τη διδασκαλία του «Αγαμέμνονα» από τον ΘΟΚ (1971) επαναλαμβάνεται στο μεταφραστή Γρυπάρη (1026.15), στο σκηνοθέτη Χατζίσκο (5523.13), στο σκηνογράφο Κλώνη (2180.12), στη χορογράφο Λουκία (2782.3) και στους ηθοποιούς Βαφιά (503.3), Νικηφοράκη (3511.7) και Πεττεμερίδου (4192.1), ιβ. Οι χαρακτηρισμοί για τα είδη των κειμένων και των άλλων περιεχομένων, οι οποίοι εγκλείονται σε παρένθεση είναι: αναφορά (μνεία κάποιου ατόμου ή τίτλος βιβλίου ή απλή παρουσίαση βιβλίου χωρίς κριτική προσέγγιση), άρθρο, διήγημα, δοκίμιο, εικόνα (έργο τέχνης εικαστικού καλλιτέχνη), επιστολή, θεατρικό, κριτική βιβλίου, έκθεσης, θεατρικής παράστασης και κινηματογράφου, μελέτη, μουσική σύνθεση (μελοποίηση), μετάφραση, ομιλία, πεζοτράγουδο, ποίημα, σημείωμα, συνέντευξη, ταξιδιωτικό, τηλεγράφημα, φωτογραφία, χαιρετισμός, χρονογράφημα. Όσα από αυτά συντομογραφήθηκαν δίνονται με τη συντετμημένη τους μορφή στον Κατάλογο Βραχυγραφιών.

Μετά τα τρία Μέρη ακολουθούν Abstract, Βιβλιογραφία, τέσσερα Παραρτήματα και Ευρετήριο. Στο Παράρτημα I παρατίθεται κατάλογος των αρχιεπισκόπων Κύπρου, των Ελλήνων προξένων και των Ελλήνων πρέσβων στην Κύπρο κατά την υπό εξέταση περίοδο. Στο Παράρτημα II καταγράφονται για κάθε χρόνο της περιόδου 1898-1992 εκείνα από τα ερευνηθέντα 137 περιοδικά που βρισκόνταν σε κυκλοφορία το συγκεκριμένο έτος. Στο Παράρτημα III δίνονται για κάθε χρόνο της περιόδου αυτής (στην πραγματικότητα από το 1911) τα

ονόματα των προσώπων τα οποία ενδιαφέρουν την παρούσα έρευνα και τα οποία είχαν συνάντηση με τον αρχιεπίσκοπο Κύπρου. Στο Παράρτημα IV παρατίθεται κατάλογος των Ελλήνων εκτός Κύπρου, οι οποίοι περιλαμβάνονται στη μελέτη και οι οποίοι συνήψαν γάμο με Κύπριο.

Στο Ευρετήριο ευρετηριάζονται τα πρόσωπα που έχουν εντοπιστεί κατά την έρευνα στα περιοδικά.

Καταβλήθηκε προσπάθεια στη διάρκεια της μακρόχρονης και κοπιώδους ενασχόλησης με το θέμα να περιοριστούν κατά το δυνατό οι ελλείψεις και παραλείψεις. Δεν διατείνομαι ότι το κατάφερα απόλυτα. Μερικές από αυτές, όπως ήδη εξήγησα στον πρόλογο, οφείλονται σε αντικειμενικές δυσκολίες, όπως είναι η αβεβαιότητα γύρω από τον ακριβή αριθμό των τευχών κάποιων περιοδικών ή στην πρόσβαση σε τεύχη, τα οποία γνωρίζω ότι εκδόθηκαν, αλλά δεν μου ήταν προσιτά για λόγους ανεξάρτητους της θέλησής μου. Πέρα από αυτές ίσως να υπάρχουν και άλλες αδυναμίες, για τις οποίες αναλαμβάνω πλήρως την ευθύνη. Θέλω πάντως να πιστεύω ότι η εργασία αυτή θα αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο για μελλοντικούς μελετητές από διάφορους τομείς του επιστητού, αφού θα έχουν έτοιμο βιβλιογραφικό υλικό από χώρους εν πολλοίς δυσπρόσιτους, όπως είναι πολλές φορές τα περιοδικά, στο οποίο θα μπορούν να προστρέξουν.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ: ΜΟΡΦΕΣ ΜΕ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΕΜΦΑΝΙΖΕΤΑΙ

Όπως έχει ήδη εξηγηθεί στην Εισαγωγή, ο όρος «παρουσία» των 5.652 προσώπων, για τα οποία έχουν εντοπιστεί αναφορές στα 137 ερευνηθέντα περιοδικά της υπό εξέταση περιόδου, νοείται υπό ευρεία έννοια και δεν περιορίζεται στη φυσική τους παρουσία στον κυπριακό χώρο - η οποία εκδηλώνεται με την υπηρεσία σε κυπριακά ιδρύματα, οργανισμούς και υπηρεσίες, τις επισκέψεις και συναντήσεις στην Κύπρο, καθώς και στην ποικιλώτροπη παρέμβαση και συμμετοχή στα δρώμενα του νησιού - αλλά επεκτείνεται και στη γενικότερη εμφάνισή τους που δεν προϋποθέτει αυτού του είδους την παρουσία. Η εμφάνιση αυτή συγκεκριμενοποιείται με διάφορους τρόπους, όπως είναι για παράδειγμα δημοσιεύματα στα περιοδικά, οι ειδήσεις γύρω από συναντήσεις Κυπρίων με άλλους Έλληνες σε περιοχές έξω από το χώρο της Κύπρου και για πνευματικές και άλλες δραστηριότητες στον εκτός Κύπρου ελληνισμό, αλλά και στην ίδια την Κύπρο σε σχέση πάντα με τα πρόσωπα, τα οποία καλύπτονται στην έρευνα.

Το υλικό που είχε συγκεντρωθεί από την έρευνα ομαδοποιήθηκε και εντάχθηκε στις πιο κάτω ενότητες, οι οποίες αποτελούν ακριβώς τις μορφές που λαμβάνει η φυσική και άλλη παρουσία των Ελλήνων εκείνων, οι οποίοι αποτελούν το υποκείμενο της παρούσας εργασίας. Υπηρεσία, Πολιτιστική παρέμβαση, Συνεργασία, Αναγνώριση, Ενημέρωση και Σχόλια.

Κεφάλαιο 1

ΥΠΗΡΕΣΙΑ

Πολλοί ήταν εκείνοι (εκπαιδευτικοί, ιερωμένοι, διπλωμάτες, στρατιωτικοί, καλλιτέχνες, γιατροί, δημοσιογράφοι και άλλοι), οι οποίοι κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας τους υπηρέτησαν για μικρότερη ή μεγαλύτερη περίοδο στην Κύπρο. Μερικοί από αυτούς παρέμειναν μόνιμα, διότι δημιούργησαν εδώ οικογένεια, ενώ άλλοι εξακολούθησαν να έχουν δεσμούς με το νησί και μετά την αναχώρησή τους.

1α. Υπηρεσία σε εκπαιδευτήρια:

Στον τομέα ιδιαίτερα της εκπαίδευσης, επειδή υπήρχε ως την ανεξαρτησία της Κύπρου έλλειψη ντόπιου δυναμικού, πολλοί εκπαιδευτικοί από τον άλλο ελληνισμό άρχισαν ήδη από τα πρώτα χρόνια της υπό εξέταση περιόδου να στελεχώνουν τα κυπριακά γυμνάσια.¹ Ο αριθμός τους αυξανόταν συνεχώς, λόγω της αύξησης του αριθμού των γυμνασίων.² Κατά τη διάρκεια του αγώνα της ΕΟΚΑ απελάθηκαν από τους Άγγλους, γιατί θεωρήθηκε ότι ασκούσαν αντιβρετανική προπαγάνδα.³ Μερικοί από αυτούς επανήλθαν μετά την ανεξαρτησία⁴ και συνέχισαν να υπηρετούν ωσότου κατορθώθηκε να καλυφθούν

¹ Οι εκπαιδευτικοί αυτοί προέρχονταν κυρίως από την Κωνσταντινούπολη, την Αθήνα και τη Σμύρνη. Η εισαγωγή εκπαιδευτικών από τον εκτός Κύπρου Ελληνισμό οφειλόταν, εκτός από την έλλειψη Κυπρίων, και σε πολιτικούς λόγους, γιατί η Εκκλησία, που είχε υπό τον έλεγχό της τη μέση εκπαίδευση, πίστευε πως με αυτό τον τρόπο ενισχύονταν οι πνευματικοί δεσμοί Κύπρου και Ελλάδας και δυνάμωνε ο εθνικισμός των μαθητών (βλ. Persianis 1978, 127). Είναι χαρακτηριστικό ότι για τη στελέχωση του Παγκυπρίου Γυμνασίου το πρώτο έτος λειτουργίας του ενδιαφέρθηκε ο πρόεδρος του Παρνασσού Νικόλαος Γ. Πολίτης, ο οποίος είχε για το θέμα αυτό αλληλογραφία με τον πρόεδρο της επιτροπής του γυμνασίου αρχιεπίσκοπο Σωφρόνιο (βλ. σχετικά Χαραλάμπους 1997, 79 και σημ. 167).

² Το 1954 25% των εκπαιδευτικών ήταν από τον εκτός Κύπρου ελληνισμό. Βλ. Persianis 1978, 220.

³ Σύμφωνα με το Νόμο περί Μέσης Παιδείας του 1935, κανένας δεν μπορούσε να διδάσκει σε σχολείο μέσης εκπαίδευσης αν δεν εξασφάλιζε άδεια από το διευθυντή της Παιδείας. Με βάση αυτό το Νόμο δεν δόθηκε άδεια σε αρκετούς εκπαιδευτικούς για καθαρά πολιτικούς λόγους. Βλ. ό. π., 134.

⁴ Το 1961 από τους 751 εκπαιδευτικούς της μέσης εκπαίδευσης οι 200 ήταν Έλληνες υπήκοοι. Βλ. ό. π.

τα κενά στα σχολεία από Κύπριους εκπαιδευτικούς.⁵ Ένας μικρός αριθμός που υπηρετεί σήμερα απαρτίζεται από άτομα που παραμένουν στο νησί, επειδή δημιούργησαν εδώ οικογένεια, ή γυναίκες των οποίων οι σύζυγοι βρίσκονται στην Κύπρο προσωρινά για ειδική υπηρεσία.⁶

Παρόλο που έχει εξηγηθεί και στην Εισαγωγή, είναι αναγκαίο να υπογραμμιστεί ξανά ότι, τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και άλλοι που υπηρέτησαν στην Κύπρο σε διάφορους τομείς ή είχαν οποιασδήποτε μορφής δραστηριότητα ή παρέμβαση ήταν στην πραγματικότητα πολύ περισσότεροι από όσους μνημονεύονται στη μελέτη.⁷ Υπενθυμίζεται ότι εδώ μας απασχολούν μόνο εκείνοι, για τους οποίους υπάρχει αναφορά στα περιοδικά που ερευνήθηκαν.

Μερικοί από τους εκπαιδευτικούς που εργάστηκαν εδώ πρόσφεραν μεγάλες υπηρεσίες στον τόπο που τους φιλοξένησε, έγιναν στη συνέχεια καθηγητές πανεπιστημίου κι αναδείχτηκαν σε σημαντικές μορφές στην επιστήμη τους, όπως ο Μιχαήλ Βολονάκης, ο Κωνσταντίνος Άμαντος, ο Γεώργιος Αναγνωστόπουλος, ο Στίλπων Κυριακίδης, ο Ιωάννης Συκουτρής και ο Βασίλειος Τατάκης.

Ο Μιχαήλ Βολονάκης άρχισε την υπηρεσία του ως γυμνασιάρχης του Παγκυπρίου Γυμνασίου σε ηλικία μόλις 21 ετών. Αξίζει να σημειωθεί ότι την επιλογή του έκαμε η Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών προς την οποία είχε απευθυνθεί ο πρύτανης, κατά παράκληση της επιτροπής του Παγκυπρίου Γυμνασίου, μετά την αποχώρηση του πρώτου γυμνασιάρχη του σχολείου Ιωάννη Δέλλιου, ζητώντας κατάλληλο αντικαταστάτη του. Εργάστηκε

⁵ Μερκοί σπούδασαν με υποτροφίες του ελληνικού κράτους, αφού έγινε δεκτή εισήγηση του Εκπαιδευτικού Συμβουλίου της Εθναρχίας προς την ελληνική κυβέρνηση. Ο θεσμός εισήχθη το 1952. Το 1955 οι υποτροφίες επεκτάθηκαν σε αποφοίτους ελληνικών πανεπιστημίων για μεταπτυχιακές σπουδές στην Ευρώπη και Αμερική. Η Κύπρος έγινε αυτόνομη σε εκπαιδευτικούς της μέσης εκπαίδευσης το 1965. Βλ. σχετικά ό. π., 46-47, 219, 220.

⁶ Πρόκειται κυρίως για στρατιωτικούς, που υπηρετούν στην ΕΛΔΥΚ και στην Εθνική Φρουρά.

⁷ Βλ. για μερικούς από αυτούς ενδεικτικά Πηλαβάκης 1929, 92-96, Μυριανθόπουλος 1946, 219, 220, 223, 233, 234, 235, Κύρρης 1967, 136, 188-190, Αναμνηστικό Λεύκωμα 1990, 15, 16, Αναμνηστικόν Λεύκωμα 1993, 133, 134, 140, 141, 142, 145. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Μικρασιάτη φιλόλογου Παναγιώτη Κυδωνόπουλου (1888-1979), που υπηρέτησε ευδόκιμα στην Κύπρο (1923-1949), νυμφεύτηκε Κυπρία και είχε συμβολή και στη βυζαντινή μουσική. Βλ. σχετικά Κύρρης 1967, 189, Κουδουνάρης 2001, 160 και Η Μουσική 1985, 37.

στη θέση αυτή για δεκαπέντε χρόνια (1896-1911)⁸ και πρόσφερε πολύτιμες υπηρεσίες στο εκπαιδευτήριο αυτό και στην κυπριακή εκπαίδευση γενικότερα. Στη συνέχεια έγινε γενικός γραμματέας του υπουργείου Παιδείας και καθηγητής της Μεσαιωνικής και Νεωτέρας Ιστορίας στο πανεπιστήμιο Αθηνών. Σε σημείωμα που του αφιέρωσε, με την αποχώρησή του από την Κύπρο (1911) ο μαθητής και μετέπειτα συνεργάτης του Χαρίλαος Παπαϊωάννου⁹ αναφέρει ότι υπήρξε καλός δάσκαλος και αναμορφωτής του εκπαιδευτικού συστήματος της Κύπρου, αφού οργάνωσε τα δημοτικά σχολεία, σύνταξε κανονισμό του Παγκυπρίου Γυμνασίου και αναλυτικά προγράμματα του γυμνασίου και διδασκαλείου, αλλά και των δημοτικών σχολείων, υπέβαλε τους δασκάλους σε εξετάσεις, με αποτέλεσμα να καθαρθεί το διδασκαλικό σώμα από τους γερασμένους και τους ανίκανους, κι εργάστηκε για καταρτισμό πλήρους Παρθεναγωγείου Φανερωμένης και αυτοτελούς Διδασκαλείου.¹⁰ Επίσης, ο Κωνσταντίνος Σπυριδάκης εξήρε σε ομιλία του στο φιλολογικό μνημόσυνο που οργανώθηκε (1950) από το Παγκύπριο Γυμνάσιο τη δράση του γενικά και ιδιαίτερα τις καινοτομίες που εισήγαγε στο σχολείο, όπως ήταν η σύσταση του τύπου του εξατάξιου κλασικού γυμνασίου με βάση εξαετή κύκλο δημοτικού σχολείου, ο καταρτισμός αναλυτικού προγράμματος, η εισαγωγή των μαθημάτων ιστορίας της τέχνης και αγωγής του πολίτου, η ενίσχυση των μαθημάτων γυμναστικής και ωδικής, η ίδρυση Παγκύπριου Διδασκαλείου διετούς κύκλου ως τμήματος του Γυμνασίου για την κατάρτιση δασκάλων και η απόπειρα δημιουργίας εμπορικού τμήματος, για να δοθεί έμφαση στη σημασία της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Ο Άμαντος υπήρξε γυμνασιάρχης του Παγκυπρίου Γυμνασίου για ένα χρόνο (1911-1912)¹¹ και αργότερα καθηγητής της Βυζαντινής Ιστορίας στο πανεπιστήμιο Αθηνών και ακαδημαϊκός. Κατά τη διάρκεια της γυμνασιαρχίας εισήγαγε καινοτομίες, τις οποίες περιγράφει, με βάση τα πρακτικά του

⁸ Βλ. Αναμνηστικόν Λεύκωμα 1993, 132, 134.

⁹ Διδάκτωρ θεολογίας 1881-1954.

¹⁰ «Μιχαήλ Δ. Βολονάκης», *Φως*, τχ. 7 (1911), 223-224.

¹¹ Βλ. Αναμνηστικόν Λεύκωμα 1993, 132, 133.

καθηγητικού συλλόγου ο Κωνσταντίνος Σπυριδάκης.¹² Οργάνωσε το σχολείο μετά την περιπέτεια του διχασμού,¹³ ασχολήθηκε με τον τρόπο διδασκαλίας των μαθημάτων, κυρίως των νέων ελληνικών,¹⁴ υπογράμμισε τη σημασία της αυτενέργειας εκ μέρους των μαθητών, σύνταξε κανονισμούς για τους μαθητές, εισήγαγε την ανάγνωση σε συνεδρίες του καθηγητικού συλλόγου σύντομων μελετών, γραμμένων από καθηγητές.¹⁵ Στις δραστηριότητες του Άμαντου πρέπει ακόμη να προστεθεί ότι υπήρξε ο πρώτος πρόεδρος του Παγκύπριου Διδασκαλικού Συνδέσμου, που ήταν η πρώτη συνδικαλιστική οργάνωση των δασκάλων.¹⁶

Ο Γεώργιος Αναγνωστόπουλος εργάστηκε ως καθηγητής στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (1911-1912),¹⁷ με γυμνασιάρχη τον Άμαντο,¹⁸ αργότερα έγινε συντάκτης του Ιστορικού Λεξικού και καθηγητής της Γλωσσολογίας στο πανεπιστήμιο Αθηνών. Σύμφωνα με τον Κυριάκο Χατζηϊωάννου αγάπησε

¹² Κωνσταντίνος Σπυριδάκης, «Η εν Κύπρω γυμνασιαρχία του Κωνσταντίνου Αμάντου», *Φιλ. Κ.* (1960), 39-41.

¹³ Κατά τη διάρκεια του αρχιεπισκοπικού ζητήματος το μόνο γυμνάσιο της Λευκωσίας, το Παγκύπριο Γυμνάσιο, χωρίστηκε σε κιτιακό και κυρηνειακό, που υποστήριζαν την εκλογή στον αρχιεπισκοπικό θρόνο του μητροπολίτη Κιτίου και του μητροπολίτη Κυρηνείας αντίστοιχα. Η διαίρεση κράτησε τρία χρόνια. Του πρώτου διευθυντής ήταν ο Φυλακτού και του άλλου ο Βολονάκης. Βλ. Σ. Ι. Σπυριδάκης, «Ιστορία του Παγκυπρίου Γυμνασίου και του συνημμένου αυτώ Διδασκαλείου από της ιδρύσεώς αυτών μέχρι σήμερον (1893-1917)» στο *Επετηρίς του Συλλόγου των τελειοφοίτων Α΄*, 1917, 70.

¹⁴ Σκοπός της διδασκαλίας των νέων ελληνικών ορίστηκε ο ακόλουθος: «Να καταστή ικανός ο μαθητής να νοή ευκόλως και ορθώς τας ομαλωτέρας συνθέσεις και απλουστεύου περιεχομένου προϊόντα της νέας φιλολογίας, να γράφη ορθώς, ευχερώς και σαφώς εν τη νέα γλώσση, απολυόμενος δε του γυμνασίου να νοή τελείως τα παντός είδους φιλολογικά προϊόντα της νέας γλώσσης και να μεταχειρίζεται αυτήν γράφων ή ομιλών ορθώς και γλαφυρώς».

¹⁵ Ανάμεσα σ' αυτές ήταν και εκείνη του καθηγητή του σχολείου Γ. Αναγνωστόπουλου, η οποία αποτελούσε περίληψη εκτενούς μελέτης του Ν. Εξαρχόπουλου «Περί προπαρασκευής του διδάσκοντος, διδασκαλίας των ελληνικών, αυτενεργού διδασκαλίας και των εποπτικών αυτής μέσων».

¹⁶ Πολυβίου 1989, 16.

¹⁷ Αναμνηστικόν Λεύκωμα 1993, 133.

¹⁸ Βλ. σημ. 15.

ξεχωριστά την Κύπρο,¹⁹ για τη γλωσσολογία και λαογραφία της οποίας έγραψε αρκετές εργασίες.²⁰

Ο Στίλπων Κυριακίδης, ο οποίος υπηρέτησε ως γυμνασιάρχης του Παγκυπρίου Γυμνασίου από το 1912 μέχρι το 1914²¹ έγινε το 1926 καθηγητής του πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Εξακολούθησε να διατηρεί σχέσεις με την Κύπρο, όπως, άλλωστε, συνέβη με πολλούς από τους εκπαιδευτικούς που είχαν υπηρετήσει στην Κύπρο.

Στο Ιεροδιδασκαλείο Λάρνακας δίδαξε²² (1922-1924) ο Ιωάννης Συκουτρής, ο οποίος έγινε υφηγητής. Υπήρξε από τους ιδρυτές του επιστημονικού περιοδικού *Κυπριακά Χρονικά*²³ και στυλοβάτης του την περίοδο που ήταν στην Κύπρο. Παρά το μικρό χρονικό διάστημα που έμεινε στην Κύπρο ασχολήθηκε με πλείστα όσα κυπριολογικά θέματα και συντέλεσε στη δημιουργία υποδομής στον τομέα της κυπριολογικής έρευνας. Και μετά την αναχώρησή του από την Κύπρο δεν έπαυσε να ενδιαφέρεται για την Κύπρο και την πνευματική δημιουργία στο νησί.

Τέλος, ο Βασίλειος Τατάκης εργάστηκε ως καθηγητής φιλολογίας στο Γυμνάσιο Λεμεσού (1923-1926)²⁴ και στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (1926-1927)²⁵ και αργότερα έγινε καθηγητής στο πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Όταν έφυγε από

¹⁹ Κυριάκος Χατζηγιάννου, «Γεώργιος Π. Αναγνωστόπουλος», *Κ. Χρον.*, τ. ΙΓ' (1937), 77-79.

²⁰ Δημοσίευσε τις εργασίες «Κυπριακαί παροιμιαί» (1924), «Έκθεσις της κριτικής επιτροπής επί του φιλολογικού της Α. Μ. του Αρχιεπισκόπου διαγωνίσματος» (1932), «Περί της συγχρόνου κυπριακής διαλέκτου και της μελέτης αυτής» (1933), «Μικρά συμβολή εις την μελέτην της κυπριακής διαλέκτου» (1934), «Περί του λεξικού της νέας κυπριακής διαλέκτου» (1935) και κριτική για το βιβλίο *Βιβλιογραφία της κυπριακής λαογραφίας και γλωσσολογίας* του Κυριάκου Χατζηγιάννου (1933).

²¹ Αναμνηστικόν Λεύκωμα 1993, 132, 142.

²² Σύμφωνα με το άρθρο 22 του Κανονισμού του Ιεροδιδασκαλείου «διά να διορισθή τις καθηγητής εν τω Ιεροδιδασκαλείω δεόν προς τη αγαθή των ηθών υπολήψει να φέρη δίπλωμα επιστημονικόν» (βλ. Κανονισμός 1917, 6).

²³ Μαζί με το μητροπολίτη Κιτίου Νικόδημο Μυλωνά, το γιατρό Νεοκλή Κυριαζή και το βιβλιόφιλο Λουκή Ζ. Πιερίδη.

²⁴ Τη βαθιά εκτίμησή του για το δάσκαλό του εκφράζει ο μετέπειτα γενικός γραμματέας του ΑΚΕΛ και δήμαρχος Λεμεσού Πλουτής Σέρβας στο Σέρβας 1993, 137-142.

²⁵ Αναμνηστικόν Λεύκωμα 1993, 154.

την Κύπρο²⁶ εξακολουθούσε να έχει σχέσεις με ανθρώπους του νησιού και να συνεργάζεται με κυπριακά περιοδικά.

Ως διευθυντές εκπαιδευτηρίων της Κύπρου υπηρέτησαν, εκτός από τους ήδη αναφερθέντες, οι Ιωάννης Αναγνωστόπουλος, Ιωάννης Γερακάρης, Ιωάννης Δέλλιος, Γεώργιος Δημητρακόπουλος, Σπυρίδων Δουκάκης, Παναγιώτης Ηρειώτης, Ιωάννης Καλαφατάς, Ιωάννης Καραγιαννάκης, Ιωάννης Κατσουρός, Κωνσταντίνος Κοσμίδης, Δημήτριος Κουτουμάνος, Βασίλειος Λίβας, Γεώργιος Λυσίκατος, Σταύρος Μάνεσης, Μαρία Μαρτζούκου-Μιχαηλίδου, Γεώργιος Ματσάκις, Αθανάσιος Μερεμέτης, Μιχαήλ Μιχαηλίδης-Νουάρος, Νικόλαος Μπιζάνιας, Παντελής Παϊδούσης, Λέανδρος Παντάκης, Πασχάλης Πασχαλίδης, Αναστάσιος Σακελλάριος, Γεώργιος Σακκάρης, Δημήτριος Σάρρος, Σπυρίδων Σπυριδάκις, Κυριακός Στεφανίδης, Σπυρίδων Σωτηρόπουλος, Αθανάσιος Φυλακτός, Δημήτριος Χαμουδόπουλος, Νίκος Χιονίδης, Αθανάσιος Χιοτέλης.

Ως πρώτος γυμνασιάρχης του Παγκυπρίου Γυμνασίου διορίστηκε, με εισήγηση του προέδρου του «Παρνασσού» Νικολάου Πολίτη, ο φιλόλογος Ιωάννης Δέλλιος,²⁷ που είχε σπουδάσει στην Ιένα της Γερμανίας. Πριν από το Παγκύπριο Γυμνάσιο, όπου υπηρέτησε από το 1893 ως το 1896,²⁸ είχε υπηρετήσει ως διευθυντής στο ημιγυμνάσιο Σερρών από το 1880 και γυμνασιάρχης του αναγνωρισμένου από το 1884 γυμνασίου Σερρών ως το 1888 και στη συνέχεια

²⁶ Βλ. για την παραμονή του στην Κύπρο Πηλαβάκης 1929, 95, Πηλαβάκης 1997, 229, 236, 237, Τατάκης 1993, 312-344. Στο τελευταίο αναφέρεται ότι επισκέφτηκε ξανά την Κύπρο ως μέλος της συγκλήτου του πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης το 1962 (σ. 324-325). Αξιολογώντας το τι αποκόμισε από την παραμονή του στην Κύπρο γράφει: «Θεωρώ τα τέσσερα χρόνια της Κύπρου ως ένα από τα καλύτερα τμήματα της εκπαιδευτικής μου ζωής» (σ. 325). Κι αλλού: «σε λίγους μήνες αποχαιρέτησα την Κύπρο. Θα ήταν το ίδιο σωστό να πω ότι πήρα μαζί μου την Κύπρο και έφυγα, τόσο πολύ ένιωθα τον ψυχικό μου κόσμο γεμάτο Κύπρο» (σ. 339).

²⁷ Βλ. Καταλάνος 1914, 161, ο οποίος τον χαρακτηρίζει με τα μελανότερα χρώματα, επειδή είχε έρθει σε ρήξη μαζί του όταν συνυπηρετούσαν στο Παγκύπριο Γυμνάσιο.

²⁸ «Καθόλου περιβάλλει την περίοδον ταύτην όψις φωτεινή, το μόνον δε σκιερόν σημεῖον αὐτῆς εἶναι τούτο, ὅτι ἐνῶ κατὰ τα δύο πρώτα ἔτη το Γυμνάσιον διήλθεν ἡρεμον καὶ ἀδιατάρακτον τὸν βίον, κατὰ τὸ τρίτον ἔτος διαταράχθη πῶς ἡ ἡρεμία αὐτοῦ, τῆς διαταραχῆς αἰτίαν σχοῦσης τὴν διάφορον τῶν καθηκόντων ἀντίληψιν». Βλ. Σ. Ι. Σπυριδάκις, «Ἱστορία τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου καὶ τοῦ συνημμένου αὐτῷ Διδασκαλείου ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῶν μέχρι σήμερον (1893-1917)» στο Ἐπετηρὶς τοῦ Συλλόγου τῶν τελειοφοίτων Α', 1917, 68. Ὑπαινίσσεται τὴν ἐρίδα μεταξύ τοῦ Καταλάνου καὶ τοῦ Δέλλιου.

ίσαμε την κάθοδό του στην Κύπρο ως γυμνασιάρχης του γυμνασίου Θεσσαλονίκης.²⁹ Αργότερα (1915) έγινε αντιπρόεδρος της Ελληνικής Βουλής.³⁰ Άλλοι γυμνασιάρχες του Παγκυπρίου Γυμνασίου υπήρξαν οι παρακάτω: Αθανάσιος Φυλακτός (1908-1911, 1921-1924),³¹ ο οποίος πέθανε στην Κύπρο, Γεώργιος Σακκάρης (1914-1915),³² ο οποίος υπήρξε πρόεδρος του Παγκυπρίου Διδασκαλικού Συνδέσμου, Μιχαήλ Μιχηλίδης-Νουάρος (1915-1917),³³ ο οποίος έκαμε τη φοίτηση στο Διδασκαλείο τριετή κι ανέλαβε την πρωτοβουλία για την ίδρυση του Μαθητικού Συλλόγου και του Συλλόγου Τελειοφοίτων του Παγκυπρίου Γυμνασίου και Διδασκαλείου,³⁴ Λέανδρος Παντάκης, καθηγητής των Μαθηματικών (1899-1917), γυμνασιαρχεύων (1917-1918) και πάλι καθηγητής (ως το 1936),³⁵ ο οποίος πέθανε στην Κύπρο, όπου είχε παραμείνει, λόγω του γάμου του με Κυπρία,³⁶ Σπυρίδων Δουκάκης (1918-1921),³⁷ ο οποίος ίδρυσε με τον καθηγητή των Παιδαγωγικών Ι. Κυριακίδη οικοτροφείο στην ενορία αγίου Ιωάννη στη Λευκωσία για χάρη των μαθητών, που προέρχονταν από τις άλλες πόλεις και τα χωριά, Σπυρίδων Σπυριδάκης, καθηγητής θεολογίας (από το 1893), γυμνασιαρχεύων (1924-1925) και πάλι καθηγητής ως το 1929,³⁸ ο οποίος ανέλαβε προσωρινά (1929) τη διεύθυνση του περιοδικού *Απόστολος Βαρνάβας*,³⁹ ήταν μέλος της επιτροπής που συστάθηκε για να μελετήσει τα έγγραφα, τα σχετικά με το Παγκριστιανικό Συνέδριο για την ένωση των Εκκλησιών και να εισηγηθεί στην ιερά σύνοδο σχετικώς⁴⁰ και μέλος της

²⁹ Χαραλάμπους 1997, σημ. 167.

³⁰ *Πάφος*, τ. Η' (1943), 93.

³¹ Αναμνηστικόν Λεύκωμα 1993, 132, 155.

³² Ο. π., 132, 151.

³³ Ο. π., 132, 145.

³⁴ Βλ. Επετηρίς του Συλλόγου των τελειοφοίτων Α', 1917, 71.

³⁵ Αναμνηστικόν Λεύκωμα 1993, 132, 147.

³⁶ Προς τιμήν του ιδρύθηκε, με εισφορές μαθητών του το Παντάκειον Βραβείον για τα μαθηματικά. Βλ. Κληροδοτήματα 1993, 264.

³⁷ Ο. π., 132, 136.

³⁸ Ο. π., 132, 153.

³⁹ *Απ. Β.*, περίοδος Β', τ. Α' (1929), 568.

⁴⁰ Ο. π., έτος Γ' (1921), 284 και έτος Ε' (1923), 352.

επιτροπής που έγινε από την Εκκλησία Κύπρου για να μελετήσει τα θέματα ιδρύσεως πατριαρχείου στη Σερβική Εκκλησία και του κύρους των αγγλικανικών χειροτονιών⁴¹ και ο οποίος πέθανε στην Κύπρο, όπου είχε παραμείνει, λόγω του γάμου του με Κυπρία, Κωνσταντίνος Κοσμίδης (1925-1926),⁴² Αναστάσιος Σακελλάριος (1930-1934),⁴³ ο οποίος σύνταξε κανονισμούς εσωτερικής λειτουργίας του Παγκυπρίου Γυμνασίου και Διδασκαλείου και (μαζί με τους Γ. Σαββίδη και Ι. Κληρίδη) καταστατικό για την ίδρυση Ανωτέρου Εκπαιδευτικού Συμβουλίου για τη μέση εκπαίδευση, και Ιωάννης Κατσουρός (1934-1936).⁴⁴ Αξίζει να αναφερθεί εδώ ότι όλοι οι γυμνασιάρχες του Παγκυπρίου Γυμνασίου ως σήμερα ήταν φιλόλογοι, εκτός από τρεις περιπτώσεις: του μαθηματικού Λέανδρου Παντάκη και του θεολόγου Σπυριδωνος Σπυριδάκι, που υπηρέτησαν ως γυμνασιαρχεύοντες και του μαθηματικού Γεώργιου Χατζηνικολάου (1983-1988). Ακόμη, ότι ως το 1936 όλοι οι γυμνασιάρχες προέρχονταν από τον εκτός Κύπρου ελληνισμό, με μόνη εξαίρεση τον Ιωάννη Ιωαννίδη (1926-1930). Από το 1936 και εξής οι γυμνασιάρχες ήταν Κύπριοι, με πρώτο τον Κωνσταντίνο Σπυριδάκι.

Στην Αμμόχωστο υπηρέτησαν ως γυμνασιάρχες οι φιλόλογοι Δημήτριος Χαμουδόπουλος (1924-1928),⁴⁵ ο οποίος προσελήφθη έπειτα από σύσταση του Συκουτρή, ανέπτυξε πλούσια δράση εντός και εκτός του σχολείου, με διαλέξεις πάνω σε ιστορικά θέματα και αναλύσεις νεοελληνικών και ξένων λογοτεχνημάτων και εκτιμήθηκε βαθύτατα από την κοινωνία,⁴⁶ Ιωάννης Καλαφατάς (1928-1946),⁴⁷ ο οποίος έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην τάξη και πειθαρχία και την προαγωγή της σωματικής αγωγής και του αθλητισμού, Γεώργιος Δημητρακόπουλος (1948-1951),⁴⁸ επί της γυμνασιαρχίας του οποίου

⁴¹ Ο. π., έτος Ε' (1922), 158.

⁴² Αναμνηστικόν Λεύκωμα 1993, 132, 141.

⁴³ Ο. π., 132, 151.

⁴⁴ Ο. π., 132, 140.

⁴⁵ Βλ. Κύρρης 1967, 78-92, 190.

⁴⁶ Προς τιμήν του ιδρύθηκε το 1953 το Χαμουδοπούλειο Βραβείο. Βλ. Κύρρης, 97.

⁴⁷ Ο. π., 92-120.

⁴⁸ Ο. π., 127-129

κτίστηκε η βιβλιοθήκη του σχολείου με δωρεά του Ν. Γ. Μαραγκού, καθιερώθηκε ο κατά τάξεις εορτασμός της 25^{ης} Μαρτίου στο πλαίσιο της μαθητικής αυτοδιοίκησης και συνεχίστηκε η ανάπτυξη του σχολείου, Ιωάννης Αναγνωστόπουλος, με πνευματική δράση και εκτός του σχολείου, ο οποίος εργάστηκε στην Αμμόχωστο μεταξύ 1946 και 1956, οπότε απελάθηκε από τους Άγγλους, και ξανά από το 1959 ως το 1970· ως γυμνασιάρχης υπηρέτησε στο Γυμνάσιο Αμμοχώστου (1961-1963),⁴⁹ στη Λάρνακα και στο Γυμνάσιο Θηλέων Αμμοχώστου (1968-1970)⁵⁰ και Σπυρίδων Σωτηρόπουλος, καθηγητής στο Γυμνάσιο Αμμοχώστου (1945-1951 και 1960-1961)⁵¹ και γυμνασιάρχης στο Β' Γυμνάσιο Αμμοχώστου (1961-1971).⁵²

Την ομάδα των διευθυντών συμπληρώνουν: Ο Δημήτριος Σάρρος, φιλόλογος που υπηρέτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (1899)⁵³ και ως διευθυντής του ημιγυνασίου Λάρνακας,⁵⁴ ο μαθηματικός Κυριακός Στεφανίδης, διευθυντής του Εμπορικού Λυκείου Λάρνακας (1913-1915)⁵⁵ που δίδαξε και στο Ιεροδιδασκαλείο της πόλης κατά τα σχολικά έτη 1913-1916, ο φιλόλογος Πασχάλης Πασχαλίδης, διευθυντής στο ημιγυμνάσιο Πάφου (1915-1924) και στη συνέχεια στο αναβαθμισμένο και αναγνωρισμένο από την ελληνική Κυβέρνηση Γυμνάσιο Πάφου (1924-1943), ο οποίος πέθανε στην Κύπρο,⁵⁶ όπου είχε παραμείνει, λόγω του γάμου του με Κυπρία, ο φυσικός Δημήτριος Κουτουμάνος, καθηγητής στο Γυμνάσιο Λεμεσού (1915-1919), λυκειάρχης στο

⁴⁹ Βλ. Κύρρης 1967, 189 και Τα κατεχόμενα Γυμνάσιά μας, 139.

⁵⁰ Βλ. Τα κατεχόμενα Γυμνάσιά μας, 145.

⁵¹ Βλ. Κύρρης 1967, 190.

⁵² Βλ. Τα κατεχόμενα Γυμνάσιά μας, 151.

⁵³ Αναμνηστικόν Λεύκωμα 1993, 152. Το περιοδικό *Πάφος*, τ. Δ' (1939), 31 σημειώνει εξ αφορμής του θανάτου του: «Οι Κύπριοι, που είχανε την ευκαιρία να τον εκτιμήσουνε τόσο σα δάσκαλο όσο και σαν άνθρωπο, όντας ήτανε καθηγητής σ' εκπαιδευτήρια του νησιού μας, λυπήθηκαν εξαιρετικά για το θάνατο του άξιου αυτού εργάτη των γραμμάτων».

⁵⁴ Βλ. Μυριανθόπουλος 1946, 223.

⁵⁵ Παγκύπριον Λύκειον Λάρνακος 1962, 37.

⁵⁶ Μετά το θάνατό του έγινε επιτροπή, υπό την προεδρία του δικηγόρου και λογίου Λοΐζου Φιλίππου, για την ίδρυση βιβλιοθήκης και προτομής στη μνήμη του και διενεργήθηκε σχετικός έρανος και στις 27/4/1969 έγιναν τα αποκαλυπτήρια προτομής του από τον πρέσβη της Ελλάδας Μενέλαο Αλεξανδράκη.

Παγκύπριο Εμπορικό Λύκειο Λάρνακος (1919-1954), διευθυντής στο Απεήτειο Γυμνάσιο Αγρού (1955-1956) και στο Γυμνάσιο Αιγιαλούσης (1957-1958)⁵⁷ και καθηγητής στο Γυμνάσιο Λευκονοίκου, ο οποίος πέθανε στην Κύπρο, όπου είχε παραμείνει, λόγω του γάμου του με Κυπρία, ο Γεώργιος Ματσάκης, αρχικά υποδιευθυντής στο Ιεροδιδασκαλείο Λάρνακας (από το 1918), διευθυντής του (1923-1931) και καθηγητής σε άλλα σχολεία της Κύπρου, ο οποίος πέθανε στην Κύπρο, όπου είχε παραμείνει, λόγω του γάμου του με Κυπρία, ο Παντελής Παϊδούσης καθηγητής στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (1921-1926) και διευθυντής του Παγκυπρίου Διδασκαλείου (1922-1926), ο Ιωάννης Γερακάρης γυμνασιάρχης στο Γυμνάσιο Λεμεσού, ο Γεώργιος Λυσίκατος, διευθυντής στο Γυμνάσιο Λευκονοίκου (1945-1946)⁵⁸ και καθηγητής στο Ελληνικό Γυμνάσιο Αμμοχώστου (1950-1951, 1953-1955), γυμνασιάρχης στο Ελληνικό Γυμνάσιο Λαπήθου (1951-1953),⁵⁹ ο Αθανάσιος Μερεμέτης, αρχικά καθηγητής στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (1946-1955) και αργότερα γυμνασιάρχης στο Ελληνικό Γυμνάσιο Μόρφου (1959-1961)⁶⁰ και στο Γυμνάσιο Κυρηνείας (1961-1972),⁶¹ ο Αθανάσιος Σ. Χιοτέλης στο Ημιγυμνάσιο και στη συνέχεια στο Ελληνικό Γυμνάσιο Λαπήθου (1946-1950),⁶² ο Βασίλειος Λίβας, γυμνασιάρχης στο Ελληνικό Γυμνάσιο Μόρφου (1949-1950) και στο Ελληνικό Γυμνάσιο Λαπήθου (1950-1951),⁶³ ο Σταύρος Μάνεσης, διευθυντής της Πρακτικής Σχολής Πεδουλά (1953), ο Νίκος Χιονίδης, καθηγητής στο Γυμνάσιο Αμμοχώστου (1951-1952),⁶⁴ γυμνασιάρχης του Γυμνασίου Αιγιαλούσης (1954-1956),⁶⁵ ο Νικόλαος Πιζάνιας, γυμνασιάρχης του Γυμνασίου Λαπήθου (1954-1956 και 1959-1961)⁶⁶ και του Γυμνασίου

⁵⁷ Βλ. Τα κατεχόμενα Γυμνάσιά μας, 210.

⁵⁸ Βλ. Αναμνηστικό Λεύκωμα 1990, 15 και Τα κατεχόμενα Γυμνάσιά μας, 175.

⁵⁹ Βλ. Τα κατεχόμενα Γυμνάσιά μας, 115.

⁶⁰ Βλ. Ο. π., 53.

⁶¹ Ο. π., 90.

⁶² Ο. π., 115.

⁶³ Ο. π., 53 και 115.

⁶⁴ Βλ. Κύρρης 1967, 190.

⁶⁵ Βλ. Τα κατεχόμενα Γυμνάσιά μας, 210.

⁶⁶ Ο. π., 119.

Μόρφου (1961-1963),⁶⁷ ο Ιωάννης Καραγιαννάκης, καθηγητής σε διάφορα σχολεία και γυμνασιάρχης του Γυμνασίου Λαπήθου (1956-1957),⁶⁸ ο Παναγιώτης Ηρειώτης, γυμνασιάρχης στο Γυμνάσιο Κυρηνείας (1959-1961)⁶⁹ και η Μαρία Μαρτζούκου-Μιχαηλίδου, καθηγήτρια στην Αμμόχωστο και διευθύντρια γυμνασίου στη Λεμεσό.

Εδώ πρέπει να γίνει λόγος για τον Τηλέμαχο Καλλονά, ο οποίος, μετά την αποπεράτωση των σπουδών του στην Εμπορική Σχολή της Χάλκης, ήρθε στην Κύπρο και δίδαξε ως δάσκαλος στη Μόρφου και Καραβά (πέντε χρόνια) και στη Λευκωσία (ένα χρόνο) και για 35 έτη στην Πάφο (1886-1921), όπου ήταν ο πρώτος ελληνοδιδάσκαλος στο σχολαρχείο που τότε (1886) ιδρύθηκε.⁷⁰ Στη συνέχεια εργάστηκε ως σχολάρχης και καθηγητής των Ελληνικών στο ημιγυμνάσιο. Χαρακτηρίστηκε ως «Ο γεννήτωρ της ελληνικής παιδείας της πόλεως του Κτήματος και της επαρχίας και πρώτος αγωνιστής αυτής».⁷¹

Άλλοι διαπρεπείς εκπαιδευτικοί που υπηρέτησαν στην Κύπρο κι άφησαν έντονα τα σημάδια της παρουσίας τους ήταν οι Ιορδάνης Ιορδανίδης, Νικόλαος Καταλάνος, Αθανάσιος Α. Σακελλάριος και Ορέστης Χρηστίδης.

Ο Ιορδάνης Ιορδανίδης εργάστηκε ως καθηγητής των φιλοσοφικών και παιδαγωγικών στο Ιεροδιδασκαλείο Λάρνακας (1914-1918) και δημοσίευσε διάφορα κείμενα παιδαγωγικού περιεχομένου. Ο Νικόλαος Καταλάνος υπηρέτησε ως καθηγητής των Φυσικών στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (1893-1896)⁷² και παρέμεινε στο νησί ως το 1921, οπότε εξορίστηκε από τους Άγγλους, λόγω της πατριωτικής του δράσης. Συνεργάστηκε (από το 1896) με τον Περικλή Μιχαηλίδη στην εφημερίδα «Ευαγόρας», εξέδωσε τη «Σημαία της Κύπρου» (1905) με τον πολιτευτή Θεοφάνη Θεοδότου, μετά την αναστολή της έκδοσής της, με τον Κερυνειώτη δάσκαλο και ποιητή Γεώργιο Σταυρίδη την «Κυπριακήν Επιθεώρησιν» (1905) και, μετά την αναστολή έκδοσης και αυτής της

⁶⁷ Ο. π., 53.

⁶⁸ Ο. π., 119.

⁶⁹ Ο. π., 90.

⁷⁰ Από την ομιλία του μητροπολίτη Πάφου στην τιμητική εκδήλωση για τον Καλλονά. Απ. Β., περίοδος Α', έτος Γ' (1921), 381.

⁷¹ Βλ. Τσικνόπουλλος 1971, 342.

⁷² Αναμνηστικόν Λεύκωμα 1993, 140.

εφημερίδας, με τον Εφραίμ Κ. Πετρίδη τον «Κυπριακόν Φύλακα» μέχρι της εξορίας του. Ίδρυσε το περιοδικό *Ζήνων* (1906-1909) κι υπήρξε πρόεδρος του σωματίου «Αγάπη του λαού» (1897-1921). Αναδείχτηκε σε σημαντικότερο κοινωνικό και εθνικό παράγοντα με πολυποίκιλη σημαντική δράση. Και μετά την εξορία του κι ως το θάνατό του εξακολουθούσε να ενδιαφέρεται για την Κύπρο,⁷³ οι δε Κύπριοι δεν έπαυσαν να εκφράζουν με διάφορους τρόπους την εκτίμησή τους προς αυτόν.⁷⁴ Ο Αθανάσιος Α. Σακελλάριος, που υπηρέτησε ως σχολάρχης Λάρνακος (1849-1854), είναι γνωστός κυρίως για το έργο του *Τα Κυπριακά*, σε δύο τόμους, βασικό έργο υποδομής για την κυπριολογία. Ο Ορέστης Χρησιτίδης, καθηγητής των παιδαγωγικών, δίδαξε σε διάφορα σχολεία της Κύπρου (π.χ. Παγκύπριο Γυμνάσιο και Διδασκαλείο, 1914-1916, 1917-1919⁷⁵ και Ιεροδιδασκαλείο Λάρνακας⁷⁶) και εργάστηκε ως διευθυντής του ημιγυμνασίου Αμμοχώστου (1919-1920).⁷⁷ Ίδρυσε το περιοδικό *Φιλοσοφικά και Φιλολογικά Χρονικά* (1918-1919) και διηύθυνε τη λογοτεχνική και φιλολογική βιβλιοθήκη «Αθηνά», στη σειρά της οποίας εκδόθηκαν διάφορα βιβλία, μεταξύ των οποίων και δικές του μεταφράσεις.⁷⁸

Μια άλλη ομάδα εκπαιδευτικών που υπηρέτησαν στο νησί έγιναν γνωστά ονόματα στην ελληνική γραμματεία με το συγγραφικό τους έργο, όπως οι φιλόλογοι Όλγα Βότση (Μπούκη-Πλατή) και ο σύζυγός της Ελευθέριος Ν. Πλατής, που υπηρέτησαν στο Γυμνάσιο Σολέας, Καίσαρ Εμμανουήλ, Απόστολος Ζορμπάς, που υπηρέτησε σε σχολεία της Κύπρου, πρώτα στο Γυμνάσιο Λεμεσού και από το 1950 ως το 1954 στο Παγκύπριο Γυμνάσιο,⁷⁹ ο

⁷³ Παρά το γεγονός ότι στην εξορία ζούσε με μεγάλες στερήσεις, άφησε στη διαθήκη του το ποσό των £167 για τα μαθητικά συσσίτια της Κύπρου. Στο Κληροδοτήματα 1993, 101 αναφέρεται Κληροδοτήμα Νικολάου Καταλάνου, στο οποίο το 1950 το ποσό ανερχόταν σε £ 244.

⁷⁴ Δημοσιεύτηκαν άρθρα και μελέτες, έγιναν διαλέξεις και μνημόσυνα και στήθηκε προτομή του στην πλατεία Ελευθερίας στο κέντρο της Λευκωσίας, τα αποκαλυπτήρια της οποίας έγιναν (1960) από τον αρχιεπίσκοπο Μακάριο.

⁷⁵ Αναμνηστικόν Λεύκωμα 1993, 157.

⁷⁶ Απ. Β., έτος Α' (1918), 84.

⁷⁷ Βλ. Κύρρης 1967, 63-67.

⁷⁸ Ο. π., 64.

⁷⁹ Αναμνηστικόν Λεύκωμα 1993, 137.

οποίος έδωσε σειρά διαλέξεων για λογοτεχνικά θέματα και του οποίου τα θεατρικά έργα «Οι σιδερόκαρδοι» (1948),⁸⁰ «Θύελλα στην Πίνδο» (1951)⁸¹ και «Ατσάλινος Πύργος»⁸² παίχτηκαν εδώ, Νίκος Δ Τριανταφυλλόπουλος, που υπηρέτησε στο Γυμνάσιο Σολέας⁸³ και νυμφεύτηκε Κυπρία,⁸⁴ και Χριστόφορος Μηλιώνης, που εργάστηκε στο Γυμνάσιο Αμμοχώστου (1959-1963).

Μια πλειάδα, τέλος, άλλων εκπαιδευτικών, που υπηρέτησαν σε σχολεία της Κύπρου, απλώς αναφέρονται στη συνέχεια, επειδή όμως για μερικούς υπάρχουν αναφορές και για δραστηριότητες που εμπίπτουν σε άλλες μορφές παρουσίας, θα εξεταστούν αυτές τους οι δραστηριότητες στα κατάλληλα σημεία. Οι φιλόλογοι Ιωάννης Κ. Αθανασόπουλος, Ρολάνδη Αθανασοπούλου,⁸⁵ Νίκος Α. Βοσταντζής, Μαρία Βράχα, Βιργινία Βέργη, Α. Δεδούση, Δημήτριος Σ. Ευαγγελίδης,⁸⁶ Καίτη Ζαγοριανάκου-Καραμάνου, Ιωάννης Ζαΐρης, Αντώνιος Ζαχόπουλος,⁸⁷ Μαργαρίτα Ζορμπά, Θεόδωρος Κασσάρας, Μαρκίτα Κούρκουλου, Ελένη Λεοντιάδου-Κύρρη, Γιώργος Λέρνης, Μαρία Λουκοπούλου-Παττίχη, Γεώργιος Δ. Ματζώρος, Ι. Μπαλής, Αλέξανδρος Π. Μπεκιάρης, Μαρίνος Ξηρέας, Γρηγόριος Οικονομάκος, Φωτεινή Παγώνη-Πετροπούλου, Αλέξανδρος Παγώνης, Ζήσης Παλάσκας, Ιωάννης Παπαϊωάννου, Μαίρη Ροδίου-Σταύρου, Νώντας Π. Σακελλαρόπουλος, Ζωή Σπανάκου-Μανιζατέ, Γεώργιος Στεφανάκης, Σκεύος Συριώτης, Ορέστης Σχοινάς, Βούλα Τζανετάτου-Στυλιανού, Ιωάννης Τσικνόπουλος, Εμμανουήλ Φραγκούλης και Καίτη Χρίστη,

⁸⁰ *Αγωνιστής*, τχ. 99 (1948), 2. Το ιστορικό αυτό δράμα παίχτηκε (27/10/1948) από τον Όμιλο Ερασιτεχνών Λεμεσού στο θέατρο Γιορδαμλή της πόλης.

⁸¹ *Κ. Γρ.*, τχ. 198 (1951), 375. Το έργο παίχτηκε από μαθητές του Παγκυπρίου Γυμνασίου στο πλαίσιο του εορτασμού της 28^{ης} Οκτωβρίου.

⁸² *Ο. π.*, τχ. 210 (1952), 409-410, 412. Παίχτηκε στο «Μαγικό Παλάτι» Λευκωσίας (28/10/1952) από όμιλο ερασιτεχνών και επαγγελματιών ηθοποιών.

⁸³ *Ακτή*, τχ.24 (1995), 411.

⁸⁴ *Ο. π.*, τχ. 31 (1997), 358.

⁸⁵ Αθλοθέτησε το σχολικό έτος 1956-1957 το βραβείο Ρολάνδης Κωνσταντινίδου, το οποίο συνίστατο σε προσφορά βιβλίων στις τελειόφοιτες του Παγκυπρίου Γυμνασίου με τη μεγαλύτερη επίδοση στα αρχαία και νέα ελληνικά (βλ. Κληροδοτήματα 1993, 294).

⁸⁶ Στη μνήμη του η οικογένειά του αθλοθέτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο το Ευαγγελίδειο βραβείο βυζαντινής ιστορίας. Βλ. Κληροδοτήματα 1993, 169.

⁸⁷ Οι αδελφές του Δέσποινα και Μαριάνθη δώρισαν τα βιβλία του, ανερχόμενα στα 560, στο Παγκύπριο Γυμνάσιο. Βλ. Κληροδοτήματα 1993, 117.

οι θεολόγοι Κώστας Α. Ανδρέου, Γεώργιος Αλ. Βοόζεμπεργ, Γεώργιος Γαλετάκης, Νικόλαος Πέτσας, Δημήτρης Σμυρλής, οι φυσικοί Αργύριος Αλπάντης, Βλάσιος Λόντος, Κ. Μαργαριτίδης και Νικόλαος Τάνος, οι μαθηματικοί Δημήτριος Ν. Αναστασόπουλος, Πέτρος Καμπαξής, ο εμποριολόγος Π. Δ. Μητρόπουλος, οι καθηγητές Τέχνης Απόστολος Γεραλής, Θεόδωρος Κόντης, Λουκάς Κρίνος, Κλάρα Ζαχαράκη-Γεωργίου, Νίκη Λιοδάκη-Μακρίδου, οι γυμναστές Γεώργιος Διάκος και Ανδρέας Ραζής, οι μουσικοί Ευάγγελος Λούβρης και Ιωάννης Οικονομάκος και ο καθηγητής στο Γεωργικό Γυμνάσιο Μόρφου Ιωάννης Κατσούλης.

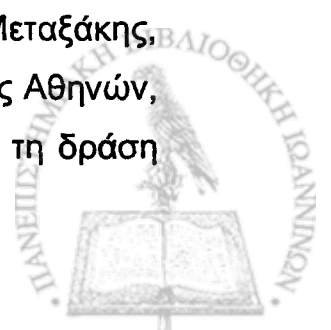
Από τους υπηρετούντες σήμερα μνημονεύονται οι φιλόλογοι Άννα Τενέζη και Γιάννης Φαλελάκης, που παρέμειναν στην Κύπρο, όπου δημιούργησαν οικογένεια.

Με την ίδρυση του Πανεπιστημίου Κύπρου πολλοί επιστήμονες από την Ελλάδα στελεχώνουν τις διάφορες σχολές του κι αρχίζουν να συνεισφέρουν στην επιστημονική δραστηριότητα του τόπου. Περιλαμβάνονται στο διδακτικό προσωπικό του πανεπιστημίου Κύπρου οι Παναγιώτης Α. Αγαπητός, Δημήτρης Αγγελάτος, Τάκης Καγιαλής και Φρόσω Ριζοπούλου-Ηγουμενίδου. Η τελευταία βρισκόταν στην Κύπρο, λόγω του γάμου της με Κύπριο, πριν από τη λειτουργία του πανεπιστημίου, ενώ οι άλλοι ήρθαν για να διδάξουν σ' αυτό.

1β. Υπηρεσία στην Εκκλησία:

Η κυπριακή Εκκλησία ευτύχησε να έχει στους κόλπους της ιερωμένους που την υπηρέτησαν για μικρό ή μεγάλο χρονικό διάστημα προσφέροντας σ' αυτή πολύτιμο έργο. Μερικοί από αυτούς, όπως ο Μελέτιος Μεταξάκης, ο Αρσένιος Δηλιγιάννης, ο Διονύσιος Χαραλάμπους, ο Πάμφιλος Παπαγιάννης και ο Γεώργιος Παυλίδης την ενίσχυσαν σε καιρούς δύσκολους και στη συνέχεια πρόσφεραν από άλλες θέσεις υπηρεσίες στην ελληνική και την ευρύτερη ορθόδοξη Εκκλησία, ενώ άλλοι, όπως ο Ιάκωβος Αντζουλάτος, ο Ιωάννης Μακούλης και ο Χρύσανθος Σαρηγιάννης, ως το τέλος της ζωής τους παρέμειναν στην Κύπρο.

Χωρίς αμφιβολία η πιο σημαντική μορφή ήταν ο Μελέτιος Μεταξάκης, μητροπολίτης Κιτίου από το 1910 ως το 1918, μετέπειτα μητροπολίτης Αθηνών, οικουμενικός πατριάρχης και πατριάρχης Αλεξανδρείας, ο οποίος με τη δράση

του στερέωσε κι ανέδειξε όχι μόνο τη μητρόπολή του, αλλά και την καθόλου κυπριακή Εκκλησία. Ας μη λησμονείται ότι ανέλαβε τα καθήκοντά του όταν στην εκκλησιαστική ζωή της Κύπρου υπήρχε αποδιοργάνωση, λόγω του αρχιεπισκοπικού ζητήματος, που ταλάνισε την Εκκλησία της Κύπρου για δέκα χρόνια (1900-1910) προκαλώντας τρομερό φανατισμό και εχθρότητα στα αντίπαλα στρατόπεδα. Ο Μεταξάκης ήταν γνώστης του προβλήματος, αφού το 1907 είχε έλθει ως εκπρόσωπος του πατριαρχείου Ιεροσολύμων, μαζί με εκπρόσωπο του πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως και τον Αλεξανδρείας Φώτιο, για να λύσουν το ζήτημα. Πρέπει να σημειωθεί ότι τελικά το ζήτημα τούτο λύθηκε, σύμφωνα με δικές του εισηγήσεις.⁸⁸ Άριστος διοικητικός, οραματιστής, καινοτόμος και τολμηρός άνοιξε καινούριους δρόμους σε πολλούς τομείς, όπως τη δημιουργία μορφωμένου κλήρου, την κοινωνική και πνευματική ανάπτυξη του ποιμνίου του και την οργάνωση των πραγμάτων της Εκκλησίας. Από τον πρώτο χρόνο της αρχιερατείας του ίδρυσε το Παγκύπριο Ιεροδιδασκαλείο στη Λάρνακα, με σκοπό τη δημιουργία μορφωμένων κληρικών, οι οποίοι θα μπορούσαν να υπηρετούν τις κοινότητές τους και ως δάσκαλοι.⁸⁹ Τον επόμενο χρόνο ίδρυσε το επιστημονικό θεολογικό περιοδικό

⁸⁸ Βλ. Μιχαηλίδης 1992, 339.

⁸⁹ Το Ιεροδιδασκαλείο λειτούργησε από το 1910 ως το 1932, αρχικά στη μονή αγίου Γεωργίου Κοντού και αργότερα σε ιδιόκτητο οίκημα, το οποίο αγόρασε με δωρεά που εξασφάλισε από τη μονή Βατοπεδίου. Η μέριμνά του για το Ιεροδιδασκαλείο συνεχίστηκε και όταν έγινε Αθηνών και οικουμενικός πατριάρχης. Στις προσπάθειές του για την ίδρυση και προαγωγή του Ιεροδιδασκαλείου συνάντησε την αντίδραση κληρικών, που είχαν εκκλησιαστικές, αλλά και πολιτικές διαφορές μαζί του για θέματα που αφορούσαν την κατάσταση τόσο στην Κύπρο (αδιάλλακτοι ενωτικοί – μετριοπαθείς) όσο και στην Ελλάδα (βασιλικοί – βενιζελικοί), αλλά και λαϊκών, που δεν έβλεπαν με καλό μάτι το γεγονός ότι το εκπαιδευτήριο αυτό βρισκόταν υπό τον έλεγχο της Εκκλησίας (Βλ. για το θέμα αυτό Μιχαηλίδης 1992, 341-343). Σύμφωνα με το πρώτο άρθρο του Κανονισμού του Ιεροδιδασκαλείου «Το από του σωτηρίου μεν έτους 1910 ιδρυμένον εν Λάρνακι φροντίδι του Μητροπολίτου Κιτίου Μελετίου, άρτι δε Παγκύπριον, προσλαβόν και ιδιότητα και ονομασίαν "Ιεροδιδασκαλείον" σκοπόν έχει τον δι' επαρκούς διδασκαλίας ιερών, παιδαγωγικών, εγκυκλοπαιδικών και τεχνικών μαθημάτων, καταρτισμόν των εις αυτό φοιτώντων διά την ιερατικήν και την διδασκαλικήν υπηρεσίαν» (βλ. Κανονισμός 1917, 3). Γενικά για το Ιεροδιδασκαλείο βλ. Persianis 1978, 207-209 και ειδικά για το ωρολόγιο πρόγραμμά του βλ. Πολυδώρου 1995, 126-127. Συγκεντρωμένα κείμενα (δέκα συνολικά) για τη λειτουργία του Ιεροδιδασκαλείου (κανονισμοί λειτουργίας, λογοδοσίες κ.ά.) βλ. Παπαδόπουλλος 1998, 303-524.

Εκκλησιαστικός Κήρυξ,⁹⁰ και πρωτοστάτησε στην ίδρυση του Παγκύπριου Εμπορικού Λυκείου Λάρνακος, ενώ το 1914 διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη σύνταξη του Καταστατικού της Εκκλησίας της Κύπρου, το οποίο παρέμεινε σε ισχύ ως το 1979. Το έργο του κατά τη διάρκεια της αρχιερατείας του στο νησί δεν περιορίστηκε όμως μόνο σ' αυτές τις πρωτοβουλίες ούτε μόνο στο χώρο της Κύπρου. Πρόβαλε και τίμησε τη μνήμη των τοπικών αγίων, στηλίτευσε τη φοίτηση σε προπαγανδιστικά σχολεία,⁹¹ έλαβε μέτρα για την προστασία των παλαιών βυζαντινών εικόνων και άλλων εκκλησιαστικών κειμηλίων, φρόντισε για την οικοδόμηση ναών με αρχιτεκτονικά σχέδια που έφερε από την Ελλάδα, φρόντισε για τη θρησκευτική διδασκαλία των κρατουμένων στις φυλακές και αναβάθμισε το χριστιανικό κήρυγμα.⁹² Οι πέρα από τον κυπριακό χώρο δραστηριότητές του περιλαμβάνουν, ανάμεσα σε άλλα, την ενίσχυση του ελληνικού ομίλου «Η ευποιΐα» στα Ιεροσόλυμα, που φρόντιζε για την εγκατάσταση Ελλήνων στην πόλη αυτή, και την επίλυση προβλημάτων του οικουμενικού πατριαρχείου - τα οποία ανεφύησαν λόγω της προσαρτήσεως επαρχιών του στην Ελλάδα, τη Σερβία και τη Βουλγαρία μετά τους βαλκανικούς πολέμους - και του Αγίου Όρους, λόγω του σλαβικού επεκτατισμού. Μερικές από τις πιο πάνω δραστηριότητες, αλλά και άλλες, ανέλαβε ο Μεταξάκης με οδηγίες του ίδιου του Βενιζέλου, με τον οποίο διατηρούσε στενές σχέσεις.⁹³ Ο μεγάλος αυτός ιεράρχης εξακολούθησε να μεριμνά για την Κύπρο και όταν αποχώρησε από τον κιτιακό θρόνο για υψηλότερα εκκλησιαστικά αξιώματα. Ως Αθηνών απέστειλε τηλεγράφημα στον Πάφου Ιάκωβο (1920), μέσω του προξένου Αγησίλαου Αρτέμη, με το οποίο τον πληροφορούσε ότι η ελληνική Κυβέρνηση ζητούσε πτυχιούχους του Ιεροδιδασκαλείου να γίνουν ιερείς και δάσκαλοι στα απελευθερωθέντα μέρη της Ελλάδος. Στην Κύπρο ο Μεταξάκης δημιούργησε φανατικούς οπαδούς, αλλά και εχθρούς, λόγω του βενιζελισμού

⁹⁰ Στην Κύπρο εξέδωσε οκτώ τόμους (1911-1918), όταν έγινε Αθηνών άλλους τέσσερις στην Αθήνα και βρισκόμενος στην Αμερική - όταν τον απομάκρυνε το Νοέμβριο του 1920 από το θρόνο της Αθήνας το βασιλικό καθεστώς - άλλον ένα στη Νέα Υόρκη (Βλ. Μιχαηλίδης 1992, 344).

⁹¹ Για τα σχολεία αυτά και τη στάση των Κυπρίων έναντί τους βλ. Persianis 1978, 44-45.

⁹² Βλ. Μιχαηλίδης 1992, 345-350.

⁹³ Βλ. ό. π., 350-351.

του, των νεωτεριστικών του θέσεων για διάφορα ζητήματα, αλλά και των απόψεών του για το εθνικό ζήτημα της Κύπρου, στο οποίο υποστήριζε ότι η ένωση της Κύπρου θα επιτυγχανόταν με τη διατήρηση καλών σχέσεων με τους Άγγλους στο πλαίσιο των ευρύτερων εθνικών συμφερόντων.

Ο Ιάκωβος Αντζουλάτος, αρχιμανδρίτης του πατριαρχείου Αλεξανδρείας – ενώ ο Μεταξάκης ήταν του πατριαρχείου Ιεροσολύμων – εκλέχτηκε μητροπολίτης Πάφου το 1910, την ίδια εποχή με τον Μεταξάκη, μετά τη λήξη, δηλαδή, του αρχιεπισκοπικού ζητήματος. Ήταν φίλος και υποστηρικτής του Μεταξάκη τόσο στη φιλοβενιζελική του στάση όσο και στις νεωτεριστικές του απόψεις. Παρέμεινε στη μητρόπολη Πάφου ως το θάνατό του το 1929. Το 1916 ήταν, μέχρι της εκλογής του Κυρίλλου Γ', τοποτηρητής και τα χρόνια 1918-1920 υπήρξε αναπληρωτής του αρχιεπισκόπου, ο οποίος απουσίαζε στο εξωτερικό για την προβολή του εθνικού θέματος της Κύπρου. Ως τοποτηρητής ενέκρινε την αύξηση της επιχορηγήσεως προς το εκθετοτροφείο, την πληρωμή των ενοικίων της Κυπριακής Βιβλιοθήκης και τα έξοδα μεταφοράς από την Αθήνα της βιβλιοθήκης Μ. Κωνσταντινίδου, η οποία είχε δωρηθεί. Ανακαίνισε τη μητρόπολη, ανήγειρε εκ θεμελίων τη μονή των Αγίων Αναργύρων κι επισκεύασε άλλες μονές.⁹⁴ Το ιδιαίτερο στοιχείο στη δράση του Αντζουλάτου ήταν η γενναιόδωρη προσωπική εισφορά του σε κάθε πρωτοβουλία που αναλάμβανε. Ίδρυσε το γυμναστήριο Πάφου, που φέρει το όνομά του (Ιακώβειο), χρηματοδότησε το Ιακώβειο βραβείο για έκθεση ιδεών μεταξύ των τελειοφίτων του γυμνασίου Πάφου, ενίσχυε το Ιεροδιδασκαλείο Λάρνακος, φρόντισε για την ανέγερση και τη λειτουργία εκπαιδευτηρίων στη μητρόπολή του και οργάνωσε εράνους για την οικονομική ενίσχυση της εθνικής προσπάθειας για την απελευθέρωση ελληνικών εδαφών, την ανακούφιση των Ρώσων προσφύγων (1920), των Ελλήνων προσφύγων της μικρασιατικής καταστροφής (1922) και των πλημμυροπαθών στην Ελλάδα (1929).

Με τον Μεταξάκη συνδέονταν επίσης ο οικονόμος Ιωάννης Μακούλης και ο διάκονος Αρσένιος Δηλιγιάννης. Ο πρώτος υπηρέτησε ως οικονόμος στην εκκλησία του αγίου Λαζάρου στη Λάρνακα (1910-1913). Στην πόλη αυτή πρόσφερε ποιμαντικό έργο στις φυλακές. Προηγουμένως (1901) λειτουργούσε

⁹⁴ Βλ. Τσικνόπουλλος 1971, 110.

και κήρυττε στη Λευκωσία, όπου εξέδιδε για ένα χρόνο. το πρώτο θρησκευτικό περιοδικό της Κύπρου, τον *Απόστολο Βαρνάβα* (1901-1902). Στη συνέχεια ιερούργουσε και κήρυττε στη Λεμεσό και Λάρνακα, σε σχολεία των οποίων επίσης δίδαξε διάφορα μαθήματα.⁹⁵

Ο Αρσένιος Δηλιγιάννης διορίστηκε από τον Μεταξάκη ως διευθυντής του Ιεροδιδασκαλείου Λάρνακος, το οποίο διηύθυνε από την αρχή της λειτουργίας του ως το σχολικό έτος 1918-1919, για εννιά δηλαδή χρόνια. Ανέπτυξε πολύμορφη και σημαντική προσφορά και έχει στο ενεργητικό του πλήθος δημοσιευμάτων, πρωτότυπων και μεταφράσεων.

Με σημαντική εθνική δράση κατά τη διάρκεια της κατοχής ο αρχιμανδρίτης Διονύσιος Χαραλάμπους επελέγη από την Εκκλησία της Κύπρου, για να γίνει ο πρώτος διευθυντής της Ιερατικής Σχολής «Απόστολος Βαρνάβας» στη Λευκωσία. Διηύθυνε τη Σχολή από το 1949 ως το 1951, έτος που έγινε μητροπολίτης Λήμνου. Επισκέφτηκε την Κύπρο ξανά για λίγες μέρες (1962) κατά την επιστροφή του από τους Αγίους Τόπους.

Ο αρχιμανδρίτης, ιεροκήρυκας της «Ζωής», Πάμφιλος Παπαγιάννης ανέπτυξε ποικίλη θρησκευτική δραστηριότητα στην Κύπρο κατά την περίοδο 1948-1950.

Ο Γεώργιος Παυλίδης υπηρέτησε ως στρατιωτικός ιερέας (1948-1950), ιεροκήρυκας σε διάφορες μητροπόλεις και στην αρχιεπισκοπή Αθηνών. Ήρθε στην Κύπρο με πρόσκληση του αρχιεπισκόπου Μακαρίου, ο οποίος τον διόρισε διευθυντή του Γραφείου Διαφώτισεως της Αρχιεπισκοπής (1960). Εκλέχτηκε βοηθός επίσκοπος και χειροτονήθηκε από τον Μακάριο χωρεπίσκοπος Τριμυθούντος (1961), θέση στην οποία παρέμεινε ως το 1967, οπότε εκλέχτηκε μητροπολίτης Νικαίας στην Ελλάδα. Ανέπτυξε πλούσια δράση σε διάφορους τομείς. Έδωσε νέα πνοή στο Γραφείο Διαφώτισεως της Αρχιεπισκοπής, προώθησε τα κατηχητικά και ενίσχυσε τις χριστιανικές οργανώσεις νεολαίας, εξέδωσε τα *Ρήματα Ζωής*, αναζωογόνησε το θεσμό της κατασκήνωσης, θεμελίωσε το Εθνικό Συμβούλιο Νεολαίας Κύπρου, υπήρξε πρωτοστάτης στην έκδοση του περιοδικού *Φωτεινοί Ορίζοντες* (1962) και στην καθιέρωση της

⁹⁵ Βλ. Μιχαηλίδης 1992, 599-600.

εβδομαδιαίας εκπομπής για τους νέους από το ΡΙΚ, οργάνωσε σεμινάρια και συνέδρια για την εκπαίδευση στελεχών νεολαίας.⁹⁶

Τέλος, ο Χρύσανθος Σαρηγιάννης από την Κω ήρθε στην Κύπρο σε ηλικία έξι ετών, αποφοίτησε από το Παγκύπριο Γυμνάσιο, χειροτονήθηκε διάκονος, σπούδασε στη Θεολογική Σχολή του πανεπιστημίου Αθηνών, έγινε πρεσβύτερος και αρχιμανδρίτης, μετεκπαιδεύτηκε στο πανεπιστήμιο Τυβίγγης, ανακηρύχθηκε διδάκτορας από τη Θεολογική Σχολή του πανεπιστημίου Αθηνών και εκλέχτηκε χωρεπίσκοπος Λήδρας (1973) και τον ίδιο χρόνο μητροπολίτης Μόρφου. Μετά την τουρκική εισβολή και κατοχή της μητρόπολής του εγκαταστάθηκε στην Ευρύχου. Προτού γίνει επίσκοπος, υπηρέτησε ως προϊστάμενος στην ενορία Παλουριώτισσας στη Λευκωσία και συγχρόνως ως καθηγητής της Ιερατικής Σχολής «Απόστολος Βαρνάβας» και προϊστάμενος του Γραφείου Διαφωτίσεως της Αρχιεπισκοπής. Ως μητροπολίτης εξέδωσε περιοδικά, φρόντισε για την αύξηση και ανάπτυξη των κατηχητικών σχολείων, τη δημιουργία νεανικών συλλόγων, την επιμόρφωση και ευημερία του κλήρου, την ενίσχυση των πασχόντων.⁹⁷

1γ. Υπηρεσία στο Ελληνικό Προξενείο και στην Ελληνική Πρεσβεία:

Οι διπλωμάτες που υπηρέτησαν στην Κύπρο αρχικά ως πρόξενοι και μετά την ανεξαρτησία ως πρέσβεις ήταν για τους Κυπρίους η ζωντανή παρουσία της Ελλάδας στην Κύπρο. Ο ρόλος τους δεν ήταν μόνο πολιτικός. Ήταν πρώτα και κύρια εθνικός και ταυτόχρονα ευρύτερα πολιτιστικός.

Κατάλογος όλων των προξένων που υπηρέτησαν στην Κύπρο κατά τη διάρκεια της αγγλοκρατίας και των πρέσβων από την ανεξαρτησία ως σήμερα, με την περίοδο που υπηρέτησαν, δίνεται στο **Παράρτημα Ι**. Εδώ περιλαμβάνονται μόνο πρόξενοι και υποπρόξενοι, καθώς και προσωπικό της ελληνικής πρεσβείας που μνημονεύονται στα περιοδικά και είχαν κάποια πνευματική δραστηριότητα. Συγκεκριμένα αναφορά γίνεται στους ακόλουθους προξένους ή γενικούς προξένους: Ιωάννη Καλούτση, Παύλο Χατζηανάργυρο, Π. Αδαμίδη, Λάμπρο Ενούλη, Αγησίλαο Αρτέμη, Ζήση Χατζηβασιλείου, Μιχαήλ

⁹⁶ Βλ. Ο από Τριμυθούντος Νικαίας Γεώργιος 1993, 7, 16, 24.

⁹⁷ Απ. Β., τ. ΝΖ' (1996), 21, 22.

Σακελλαριάδη, Διονύσιο Ιγγλέση, Αλέξη Κύρου, Λουδοβίκο Σκάρπα, Ελευθέριο Μαυροκέφαλο, Ανδρέα Κουντουριώτη, Αλέξιο Λιάτη, Ανδρέα Παππά και Άγγελο Βλάχο.

Ο Ιωάννης Καλούσης, που υπηρέτησε από το 1902 ως το 1910, επεδείκνυε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το Ιεροδιδασκαλείο Λάρνακος, το οποίο επισκεπτόταν τακτικά.⁹⁸ Το Ιεροδιδασκαλείο επισκεπτόταν και ο επόμενος πρόξενος Παύλος Χατζηανάργυρος, ο οποίος υπηρέτησε το 1910-1911. Ο Π. Αδαμίδης (1913-1914) προηγήθηκε του Λάμπρου Ενυάλη, προξένου από το 1914 ως το 1915, ο οποίος μίλησε στα εγκαίνια του Ιεροδιδασκαλείου και ενδιαφέρθηκε γι' αυτό και μετά την αναχώρησή του από το νησί. Ο Αγησίλαος Αρτέμης, προσωρινός (1918-1921) και αναπληρωτής πρόξενος (1929) ήταν εγκατεστημένος στην Κύπρο, όπου δικηγορούσε ως το θάνατό του. Πέρα από τις τυπικές δραστηριότητες, που απέρρεαν από τα συνήθη καθήκοντα της θέσης του (παρουσία σε μνημόσυνα, εορτασμούς εθνικών επετείων, τελικές γιορτές σχολείων), του ανατέθηκε από την Κεντρική Επιτροπή για την οργάνωση των εορτασμών για την 100ετηρίδα της Ελληνικής Ανεξαρτησίας να κινητοποιήσει για τους εορτασμούς τον ελληνισμό της Κύπρου. Υπήρξε επίσης μέλος της επιτροπής για τη συλλογή εράνων για το Παγκύπριο Γυμνάσιο (1921). Ο Ζήσης Χατζηβασιλείου, που υπηρέτησε την περίοδο 1921-1924, υπήρξε μέλος της κριτικής επιτροπής του Α' φιλολογικού διαγωνίσματος του αρχιεπισκόπου Κυρίλλου. Ο Μιχαήλ Σακελλαριάδης (1924-1927) ήταν μέλος της κριτικής επιτροπής του έκτακτου φιλολογικού διαγωνίσματος του αρχιεπισκόπου Κυρίλλου, όπως και του επόμενου Γ' διαγωνίσματος. Ο Διονύσιος Ιγγλέσης (1927-1930) παρέστη σε εγκαίνια σχολείων, σε τελετές επί τη λήξει των μαθημάτων και σε μνημόσυνα και παρέλαβε τα χρήματα, τα οποία είχαν συγκεντρωθεί από εράνους για τους πλημμυροπαθείς στην Ελλάδα (1929). Ο κυπριακής καταγωγής Αλέξης Κύρου υπηρέτησε για μερικούς μήνες (1930-1931) και ανακλήθηκε στην Αθήνα έπειτα από απαίτηση των Βρετανών, που τον κατηγόρησαν ότι είχε ενεργό ανάμιξη στην εξέγερση των Κυπρίων του Οκτωβρίου 1931. Πέρα από τις συνήθεις τυπικές δραστηριότητες (επισκέψεις,

⁹⁸ Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι η έδρα του προξενείου ως το 1936 ήταν η Λάρνακα Βλ. Κύρρης 1967, σ. 116, σημ. 70.

συναντήσεις, παρουσία σε τελετές) γίνεται μνεία διάλεξής του την πρωτοχρονιά του 1931 στο σωματείο «Αγάπη του λαού» με θέμα γύρω από την ιδιωτική ζωή στο Βυζάντιο, καθώς και της φιλοξενίας που πρόσφερε στον Μάξιμο Φιλαδελφείας, αρχιγραμματέα της Συνόδου. Γίνεται ακόμη αναφορά (1952-1954) σε διάφορες ενέργειές του ως μόνιμου αντιπροσώπου της Ελλάδας στον ΟΗΕ, ιδιαίτερα σε σχέση με το κυπριακό. Έπειτα από ένα διάστημα, που η θέση του προξένου παρέμεινε κενή, στάληκε ο Λουδοβίκος Σκάρπας, που υπηρέτησε από το 1933 ως το 1937. Υπήρξε μέλος της κριτικής επιτροπής του φιλολογικού διαγωνισμού του αρχιεπισκόπου Κυρίλλου το 1934, 1935 και 1936. Από το 1938 ως το 1944 πρόξενος ήταν ο Ελευθέριος Μαυροκέφαλος, ο οποίος έλαβε μέρος στην επιτροπή για το δέκατο και τον έκτακτο φιλολογικό διαγωνισμό Κυρίλλου και ανέλαβε τη διεκπεραίωση του θέματος της προσφοράς χρυσών δακτυλιδιών από τους Κυπρίους για τον εθνικό αγώνα και την αποστολή του προϊόντος εράνου για το Ταμείο Περιθάλψεως Ανδρών του Βασιλικού και Εμπορικού Ναυτικού, ο οποίος είχε διενεργηθεί με πρωτοβουλία του τοποτηρητή Λεοντίου. Επίσης, συγχάρηκε (1941) το περιοδικό *Πάφος* για την είσοδό του στο Στ' έτος. Τον Μαυροκέφαλο διαδέχτηκε το 1944 ο Ανδρέας Κουντουριώτης και αυτόν ο Αλέξης Λιάτης. Ο Κουντουριώτης υπήρξε μέλος της κριτικής επιτροπής του ΙΒ' (1944) και ΙΓ' (1946) διαγωνισμού του αρχιεπισκόπου Κυρίλλου και ανέλαβε (1945), σε συνεννόηση με την Παγκύπρια Επιτροπεία Εθνικών Εράνων, την υλοποίηση της απόφασης της Επιτροπείας να θέσει στη διάθεση της Ελληνικής Κυβερνήσεως ποσό λιρών 84.000 περίπου για τον επισιτισμό της Ελλάδας, με την παράκληση ένα μικρό μέρος από το ποσό αυτό να διατεθεί για τους εκεί απόρους Κυπρίους. Απέστειλε συγχαρητήρια επιστολή (1945) στο περιοδικό *Πάφος*. Ο Αλέξης Λιάτης κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας του ως προξένου (1949-1950) παρέστη σε εγκαίνια εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, έκαμε επισκέψεις σε ιεράρχες, μίλησε στα 20χρονα του Λυκείου Ελληνίδων Αμμοχώστου κι έλαβε μέρος στην επιτροπή για τον ΙΔ' και τον έκτακτο φιλολογικό διαγωνισμό του αρχιεπισκόπου Κυρίλλου. Οι δυο επόμενοι πρόξενοι Ανδρέας Παππάς και Άγγελος Βλάχος υπηρέτησαν κατά τη διάρκεια του αγώνα της ΕΟΚΑ, ο μιν πρώτος από το 1950 ως το 1956, ο δε δεύτερος από το 1956 ως το 1958. Στη διάρκεια της υπηρεσίας τους, εκτός από

τους ίδιους που ήταν γενικοί πρόξενοι, υπήρχαν και πρόξενοι. Ας μη λησμονείται ότι ήταν η περίοδος που φούντωσε ο απελευθερωτικός αγώνας και, συνεπώς, οι ευθύνες και οι δραστηριότητες του προξενείου, φανερές και μυστικές, αυξήθηκαν σε σημαντικό βαθμό.⁹⁹

Οι δραστηριότητες του Παππά περιλάμβαναν, εκτός από την παρουσία του σε εορτασμούς των εθνικών επετείων και των ονομαστηρίων του αρχιεπισκόπου και του βασιλιά, καθώς και σε τελετές για τη λήξη των μαθημάτων σε διάφορα εκπαιδευτήρια, τη συστηματική παρακολούθηση διαλέξεων Κυπρίων και Ελλαδιτών, που οργανώνονταν από τον ΕΠΟΚ, αλλά και άλλων εκδηλώσεων του ίδιου ομίλου, την ενίσχυση καλλιτεχνικών εκδηλώσεων Ελλαδιτών καλλιτεχνών (ρεσιτάλ πιάνου και έκθεσης ζωγραφικής), την οργάνωση δεξίωσης προς τιμήν των μελών του θιάσου Κοτοπούλη και τη συμμετοχή του στην επιτροπή για το ΙΕ΄ φιλολογικό διαγωνισμό του αρχιεπισκόπου Κυρίλλου. Οι δραστηριότητες του Άγγελου Βλάχου,¹⁰⁰ ο οποίος ήταν και αξιόλογος λογοτέχνης, περιορίστηκαν βασικά στην παρουσία του σε εορτασμούς, σε αποκαλυπτήρια και τελετές εγκαινίων. Δημοσίευσε επίσης διήγημά του στα *Κυπριακά Γράμματα*.

Ως πρόξενοι υπό γενικούς προξένους υπηρέτησαν οι Ιωάννης Πεσμαζόγλου (1951-1954), Ρόδης Προβελέγγιος (ο γνωστός λογοτέχνης Ρόδης Ρούφος) από το 1955 ως το 1956 και ο Αριστοτέλης Φρυδάς (1956-1959). Οι δραστηριότητες

⁹⁹ Πληροφορίες για τη δράση των Ελλήνων διπλωματών που υπηρέτησαν τότε στην Κύπρο βλ. Αζίνας 2001. Για τον Ανδρέα Παππά 532, 632-633, 650, 651. Για τον Άγγελο Βλάχο 539-540, 541, 554, 594, 595, 603-607, 614, 615, 617, 619, 624, 628, 629-631, 638, 698, 774, 778. Για τον Φρυδά 222, 275, 533, 539, 554, 597, 624, 625-627. Για τον Ρούφο 222, 439, 523, 530, 532, 533, 539, 554, 632-633, 790. Ο Βλάχος κατηγορήθηκε ότι ήταν αντίθετος στον αγώνα της ΕΟΚΑ, τον οποίο λοιδωρούσε. Ο Ανδρέας Χριστοφίδης σε ομιλία του (1/4/1987), ως υπουργός Παιδείας, στον εορτασμό της επετείου της 1^{ης} Απριλίου 1955, είπε: «Απεσταλμένος του Έθνους στην Κύπρο για να συμπαρασταθεί και να βοηθήσει στον αγώνα κατέληξε τριάντα χρόνια αργότερα σε απομνημονεύματά του, που σχολιάζονται μακράν του γεγονότος και της αποστάσεως σε κοσμικούς χώρους, να λοιδορεί, να χλευάζει και να συκοφαντεί τους αγωνιστές, τον αγώνα και την ηγεσία του 1955-59 και από τις δύο όχθες να ειρωνεύεται το λαό της νήσου μας που έκλαιε όταν έβλεπε το αυτοκίνητό του με την ελληνική σημαία να μπαίνει στα χωριά, ενώ συγχρόνως αβρύνεται και καλλύνεται επειδή ό ίδιος γινόταν δεκτός με αποικιακή χάρη από τον Βρετανό Κυβερνήτη, που υπέγραψε τις θανατικές καταδίκες και επέμενε στον απαγχονισμό των νέων ηρώων της Κύπρου». Βλ. Χριστοφίδης 1987, 71-72.

¹⁰⁰ Για την υπηρεσία του στην Κύπρο βλ. Βλάχος 1986, 201-552.

και των τριών είναι ανάλογες με εκείνες των γενικών προξένων υπό τους οποίους υπηρέτησαν, γιατί ή τους συνόδευαν ή τους αντικαθιστούσαν σε διάφορες εκδηλώσεις. Επιπρόσθετα, πρέπει να σημειωθεί για μεν τον Πεσμαζόγλου ότι μετά την αναχώρησή του από την Κύπρο συγχάρηκε (1955) από την ελληνική πρεσβεία στον Καναδά, όπου βρισκόταν, την Ένωση Εκδρομικών Σωματείων Κύπρου για την έκδοση του περιοδικού της *Εκδρομική Ηχώ*, για δε τον Ρούφο ότι συνεργάστηκε με τα *Κυπριακά Γράμματα* και ότι ξαναήρθε στην Κύπρο το 1960, ως τμηματάρχης του υπουργείου Εξωτερικών, για να οργανώσει Έκθεση Ελληνικού Βιβλίου.

Ως υποπρόξενος εργάστηκε ο Αχιλλέας Έξαρχος (1959), ο οποίος συνέχισε την υπηρεσία του και μετά την ανεξαρτησία ως γραμματέας της πρεσβείας (μέχρι του 1964).

Κατά το διάστημα 1959-1960, οπότε έγινε η ετοιμασία του συντάγματος και η ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας υπηρέτησε ο Γεώργιος Χριστόπουλος, του οποίου δημοσιεύτηκαν (1959) οι απόψεις για το μέλλον της πνευματικής Κύπρου με την ανακήρυξη της κυπριακής Δημοκρατίας.

Από την ανεξαρτησία υπηρέτησαν οι πιο κάτω πρέσβεις: Κωνσταντίνος Τρανός (1960-1961), Μιλτιάδης Δελιβάνης (1962-1964), Μενέλαος Αλεξανδράκης (1964-1970), Κωνσταντίνος Παναγιωτάκος (1970-1972), Ευστάθιος Λαγάκος (1972-1974), Μιχάλης Δούντας (1974-1979), Χρήστος Ζαχαράκης (1980-1985), Ευθύμιος Στοφορόπουλος (1986-1988), Ιωάννης Φωτόπουλος (1988-1990) και Παύλος Αποστολίδης (1990-1993). Σ' όλες τις περιπτώσεις το μίνιμουμ των δραστηριοτήτων τους περιλάμβανε τακτικές συναντήσεις με τον πρόεδρο της Δημοκρατίας αρχιεπίσκοπο Μακάριο και, μετά το θάνατο του Μακαρίου, αραιότερες επισκέψεις στον αρχιεπίσκοπο Χρυσόστομο, την παρουσία τους σε συνέδρια ή άλλες εκδηλώσεις, όπου συνήθως υπήρχε συμμετοχή Ελλαδιτών, στις επίσημες εκδηλώσεις για τις εθνικές επετείους (28 Οκτωβρίου, 25 Μαρτίου, 1 Απριλίου για τον αγώνα της ΕΟΚΑ), ως το 1977 για τα ονομαστήρια του αρχιεπισκόπου Μακαρίου και στη συνέχεια στα ονομαστήρια του αρχιεπισκόπου Χρυσόστομου, από το 1974 κι ύστερα για το πραξικόπημα και την τουρκική εισβολή και από το 1977 και εξής για το μνημόσυνο Μακαρίου.

Ο Κωνσταντίνος Τρανός ήταν ο πρώτος πρέσβης στη νεοσύστατη Κυπριακή Δημοκρατία. Κατέβαλε συστηματική προσπάθεια να έρθει σε επαφή με το λαό και πραγματοποίησε επισκέψεις σε πόλεις εκτός της Λευκωσίας και σε χωριά, γενέτειρες ηρώων της ΕΟΚΑ, σε σχολεία (στο Γυμνάσιο Αμμοχώστου εξήγγειλε δυο βραβεία για την ελληνική ιστορία μεταξύ των τελειοφοίτων του σχολείου) και σε αρχαιολογικούς χώρους (η ελληνική κυβέρνηση είχε προσφέρει οικονομική βοήθεια για τις ανασκαφές στο θέατρο Σαλαμίνας), στο κρησφύγετο του Αυξεντίου στον Μαχαιρά (εδώ ανήγγειλε ότι η ελληνική Κυβέρνηση δώρισε πεντελικό μάρμαρο για την ανέγερση μνημείου στο χώρο της θυσίας του ήρωα), δέχτηκε τους ηθοποιούς του θιάσου Αρώνη και του Εθνικού Θεάτρου που επισκέφτηκαν την Κύπρο και απηύθυνε χαιρετισμό στο περιοδικό *Καιροί της Κύπρου* και στο Α΄ συνέδριο Παιδαγωγικών Ακαδημιών (1961). Απάντησε στο ερώτημα του περιοδικού *Κυπριακά Χρονικά* για την ελληνοκυπριακή συνεργασία και δημοσίευσε στην *Πνευματική Κύπρο* σύντομο κείμενο με αναμνήσεις για το 1940.

Δύσκολη ήταν η χρονική περίοδος που υπηρέτησε ο Μιλτιάδης Δελιβάνης, με την τουρκοκυπριακή ανταρσία και τις διακοινοτικές συγκρούσεις, αλλά και διαψεύσεις προσδοκιών για βοήθεια από την Ελλάδα τον καιρό των βομβαρδισμών από τουρκικά αεροπλάνα. Απηύθυνε μηνύματα προς τον κυπριακό λαό σε διάφορες ευκαιρίες (π.χ. εθνικές επετείους). Ίδρυσε (1963) το «Βραβείο του πρέσβευς της Ελλάδος Μ. Δελιβάνη», για το οποίο προκηρύχτηκε διαγωνισμός δοκιμίου από το περιοδικό *Πνευματική Κύπρος*. Σε πανηγυρική συνεδρία της Ελληνικής Κοινοτικής Συνελεύσεως¹⁰¹ (19/2/1963) ο πρόεδρος της Κοινοτικής Κωνσταντίνος Σπυριδάκης εκ μέρους του Σώματος εξέφρασε την ευγνωμοσύνη του κυπριακού Ελληνισμού προς την Κυβέρνηση της Ελλάδας για την ποικιλόμορφη βοήθεια που πρόσφερε και επέδωσε στον πρέσβη περγαμηνή με το σχετικό ψήφισμα.

Πλούσια και πολυεπίπεδη ήταν η δράση και προσφορά του Μενέλαου Αλεξανδράκη. Ενίσχυσε την κυπριακή πνευματική κίνηση και δημιουργία, με την

¹⁰¹ Η Βουλή που εγκαθιδρύθηκε με βάση το Σύνταγμα του 1960, για να χειρίζεται θρησκευτικά, εκπαιδευτικά και πολιτιστικά θέματα των Ελλήνων της Κύπρου. Για τους τουρκοκυπρίους υπήρχε η Τουρκική Κοινοτική Συνέλευση (με πρόεδρο τον Ραούφ Ντενκτάς).

αγορά αντιτύπων βιβλίων, τα οποία στέλλονταν σε ιδρύματα και βιβλιοθήκες της Ελλάδας, και με την ενθάρρυνση ιδρυμάτων, σωματείων και περιοδικών (π.χ. Παιδαγωγική Ακαδημία, Λύκειο Ελληνίδων Αμμοχώστου, *Κυπριακό Λόγο*, *Πνευματική Κύπρο*), με διαλέξεις και εισηγήσεις, απηύθυνε μηνύματα στον κυπριακό λαό για τις 25 Μαρτίου και τις 28 Οκτωβρίου, ενδιαφέρθηκε για την πολιτιστική κληρονομιά της Κύπρου, επισκέφτηκε σχολεία, σωματεία και οργανισμούς, δώρισε στον πρόεδρο της Ελληνικής Κοινοτικής Συνελεύσεως βιβλία και τίμησε εκπαιδευτικούς. Παρόλο που μέρος της υπηρεσίας του συνέπεσε με τη δικτατορία στην Ελλάδα, η μνήμη που άφησε με το πέρασμά του από το νησί ήταν αγαθή.

Το ίδιο δεν μπορεί να λεχθεί για το διάδοχό του Κωνσταντίνο Παναγιωτάκο, κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας του οποίου υπήρξε ένταση στις σχέσεις Κύπρου-Ελλάδας, λόγω και της δράσης της ΕΟΚΑ Β¹⁰² και των ενεργειών των τριών μητροπολιτών Πάφου Γεννάδιου, Κιτίου Άνθιμου και Κυρηνείας Κυπριανού εναντίον του Μακαρίου, οι οποίες υποθάλπονταν και από τον Παναγιωτάκο.¹⁰³

Ο διάδοχός του Ευστάθιος Λαγάκος ήταν γνώστης του χώρου και των ανθρώπων, γιατί είχε υπηρετήσει από το 1960 ως το 1964 ως σύμβουλος στην πρεσβεία. Τόσο η περίοδος αυτή όσο και η περίοδος που ήταν πρέσβης (Αύγ. 1972-Ιούλ. 1974) ήταν κρίσιμες στην ιστορία της Κύπρου, γιατί η πρώτη συνέπεσε με τα πρώτα βήματα της Κυπριακής Δημοκρατίας κι η δεύτερη με τα προηγηθέντα του πραξικοπήματος και τις δύσκολες σχέσεις μεταξύ Κύπρου και Ελλάδας. Τόσο κατά την πρώτη περίοδο της υπηρεσίας του όσο και κατά τη δεύτερη έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Παιδαγωγική Ακαδημία Κύπρου, όπου έκαμε ομιλίες σε σπουδαστές της που αναχωρούσαν για εκδρομή στην Ελλάδα, κατά την έναρξη των μαθημάτων και κατά την τελετή επί τη λήξει των μαθημάτων, δώρισε προσωπικά στη Σχολή σειρά 14 ελληνικών πινάκων και παρέδωσε 2.000 βιβλία, δωρεά της Ελληνικής Κυβέρνησης. Δεξιώθηκε τους

¹⁰² Παράνομη οργάνωση με αρχηγό το στρατηγό Γρίβα, ο οποίος ήρθε στην Κύπρο μυστικά στις 31 Αυγούστου 1971. Η οργάνωση είχε ως σκοπό την απομάκρυνση των ανεξαρτησιακών από την εξουσία και την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Βλ. Κρανιδιώτης 1985, 145, 147.

¹⁰³ Βλ. Μαθιόπουλος 1984, 44 και Δρουσιώτης 1994, 378, 379.

Κυπρίους εκπαιδευτικούς στην πρεσβεία και προκήρυξε διαγωνισμό μεταξύ των τελειοφοίτων όλων των γυμνασίων με θέμα το έργο του Παλαμά. Έδωσε επίσης διαλέξεις πάνω σε διάφορα θέματα.

Ο Μιχάλης Δούντας υπηρέτησε σε διάφορες θέσεις στην πρεσβεία της Ελλάδας και έκλεισε τη σταδιοδρομία του στην Κύπρο ως πρέσβης (1974-1979), σε μια περίοδο εξαιρετικά λεπτή για τις σχέσεις Κύπρου-Ελλάδας, με έντονα αισθήματα καχυποψίας και αντιπάθειας των Κυπρίων προς τους Ελλαδίτες μετά το πραξικόπημα της χούντας κατά του Μακαρίου και την τουρκική εισβολή. Τότε ο Δούντας κατέβαλε υπεράνθρωπη προσπάθεια και πέτυχε σε ικανοποιητικό βαθμό να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη των Κυπρίων στην Κυβέρνηση της Ελλάδας και στους Ελλαδίτες εν γένει. Παρακολούθησε κι ενθάρρυνε τη δράση περιοδικών και πνευματικών σωματείων, προς τα οποία απηύθυνε χαιρετισμό με την ευκαιρία διαφόρων επετείων τους, όπως στα 30χρονα του περιοδικού *Μόρφωσις* (1975), στα 10χρονα της «Πνευματικής Στέγης» (1976), στα 15χρονα του «Ομίλου Παιδαγωγικών Ερευνών» (1976), στα 30χρονα του «Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου» (1977), στα 10χρονα του «Γεωγραφικού Ομίλου Κύπρου» (1978), ενίσχυσε οικονομικά αναξιοπαθούντες λογοτέχνες και πνευματικές πρωτοβουλίες, αθλοθέτησε κι απένειμε βραβεία της Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου. Είπε τον επιμνημόσυνο λόγο στο μνημόσυνο του αρχιεπισκόπου Μακαρίου στην ιερά μονή Κύκκου. Η σημαντικότερη όμως πρωτοβουλία του στον πολιτιστικό τομέα ήταν η ίδρυση του Ελληνικού Πολιτιστικού Κέντρου στο χώρο του ελληνικού περιπτέρου στη Διεθνή Έκθεση Κύπρου. Παρά το γεγονός ότι ο χώρος βρισκόταν σχετικά έξω από το κέντρο της Λευκωσίας συγκέντρωνε πολύ κόσμο στις εκδηλώσεις του, επειδή αυτές ήταν εξαιρετικής ποιότητας. Εδώ έδωσαν διαλέξεις πολλοί σημαντικοί άνθρωποι των Γραμμάτων από την Ελλάδα, όπως φαίνεται πιο κάτω, στην αναφορά στις διαλέξεις.

Ο Χρήστος Ζαχαράκης, που διαδέχτηκε τον Δούντα, είχε υπηρετήσει προηγουμένως ως σύμβουλος (1975-1979). Απηύθυνε χαιρετισμό σε συνέδρια (π.χ. στο συνέδριο Ελληνικού Πολιτισμού «Το Νεοελληνικό Πρόσωπο») κι έκαμε ομιλίες για διάφορα θέματα.

Από τους υπόλοιπους πρέσβεις μόνο ο Ευθύμιος Στοφορόπουλος δεν είχε προϋπηρεσία στην πρεσβεία της Λευκωσίας, ενώ ο Ιωάννης Φωτόπουλος είχε υπηρετήσει ως σύμβουλος (1983-1988) και ο Παύλος Αποστολίδης ως γραμματέας Α΄ (1973-1976).

Ο Στοφορόπουλος, όπως και οι υπόλοιποι, απηύθυνε χαιρετισμό σε διάφορα συνέδρια, ο Φωτόπουλος μίλησε επίσης για τις 28 Οκτωβρίου στο Πολιτιστικό Κέντρο του Ιδρύματος Μακαρίου σε γιορτή που είχαν οργανώσει συνεργαζόμενα πνευματικά σωματεία και ο Αποστολίδης έκανε ομιλία στην Εορτή των Γραμμάτων, που οργάνωσαν στο Ελληνικό Πολιτιστικό Κέντρο οι εκπαιδευτικές οργανώσεις.

Από όσους υπηρέτησαν στην πρεσβεία, εκτός από τους προαναφερθέντες πρέσβεις, αναφέρονται οι Ιάσων Μοσχοβίτης (διευθυντής του γραφείου τύπου 1960-1962), Αλέξης Στεφάνου (σύμβουλος 1964-1969), Γεώργιος Ι. Χριστογιάννης (διευθυντής του γραφείου τύπου 1965-1968), Χρήστος Τσίκος (1966), Πουλάκος (1967), Βαγγέλης Οικονομίδης (διευθυντής του γραφείου τύπου 1982-1987), Γεώργιος Χατζημιχελάκης (Α΄ γραμματέας 1989) και Αλέξης Αλεξανδρής (1992).

1δ. Υπηρεσία στην ΕΛΔΥΚ και στην Εθνική Φρουρά:

Οι τάξεις των εξ Ελλάδος στρατιωτικών που έχουν σχέση με την Κύπρο πυκνώνουν από την ανεξαρτησία και μετά, επειδή, με βάση τις συμφωνίες της Ζυρίχης και Λονδίνου, εγκαταστάθηκε στο νησί ελληνική δύναμη, η ΕΛΔΥΚ, που παραμένει στο νησί μέχρι σήμερα. Επιπρόσθετα, ο στρατός της Κυπριακής Δημοκρατίας, η Εθνική Φρουρά, στελεχώνεται με ανώτερα στελέχη από την Ελλάδα. Ο αριθμός τους ήταν μεγαλύτερος από το 1964 μέχρι τα γεγονότα της Κοφίνου.¹⁰⁴ Έκτοτε μειώθηκε σημαντικά, αλλά εξακολουθεί ίσαμε σήμερα ο αρχηγός, αλλά και άλλοι επιτελικοί αξιωματικοί να είναι από την Ελλάδα.

¹⁰⁴ Πρόκειται για την επιχείρηση στα χωριά Κοφίνου και Άγιος Θεόδωρος Λάρνακας που έγινε στις 14-16/11/1967 από την Εθνική Φρουρά υπό το στρατηγό Γρίβα για τη διάλυση των θέσεων των Τούρκων. Η επιχείρηση ολοκληρώθηκε με επιτυχία, αντέδρασε όμως η Τουρκία που απείλησε με εισβολή αν δεν αποχωρούσε η Ελληνική Μεραρχία που βρισκόταν μυστικά στην Κύπρο από το 1964. Η χούντα των Αθηνών υποχώρησε κι έτσι η Κύπρος έχασε ισχυρότατα αμυντικά ερείσματα. Βλ. Παπαδημήτρης 2001, 11 και Παπαγεωργίου 2002.

Στη μελέτη παρατίθενται μόνο οι αξιωματικοί εκείνοι, οι οποίοι μνημονεύονται για τις πνευματικές τους δραστηριότητες. Πρόκειται συγκεκριμένα για τον αρχηγό του ΓΕΕΦ Γεώργιο Καραγιάννη (1964), τον υπίατρο της ΕΛΔΥΚ Αριστείδη Τσακίρη (1992) και από την Εθνική Φρουρά το στρατιωτικό γιατρό Μιχαήλ Ζιάκα και τον υπίατρο Δημήτρη Φωτεινό (1992).

1ε. Υπηρεσία σε καλλιτεχνικούς οργανισμούς (Νέο Λυρικό,¹⁰⁵ Προμηθέας,¹⁰⁶ ΟΘΑΚ,¹⁰⁷ Θέατρο Τέχνης,¹⁰⁸ Θέατρο ΡΙΚ,¹⁰⁹ ΘΟΚ,¹¹⁰ Ελεύθερο Θέατρο,¹¹¹ Ωδεία):

Ένας τομέας στην ανάπτυξη του οποίου η συμβολή των εκτός Κύπρου Ελλήνων ήταν πραγματικά σημαντική ήταν το θέατρο. Καλλιτέχνες υπηρέτησαν ως διευθυντές θεατρικών σχημάτων κι έθεσαν τις βάσεις για την ανάπτυξη των ντόπιων προσπαθειών πάνω σε επαγγελματική βάση. Άλλοι παρέμειναν στην Κύπρο για σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα και συνεργάστηκαν με τα εδώ θέατρα, άλλοι συνεργάστηκαν κατά καιρούς με θέατρα ως ηθοποιοί, σκηνοθέτες, σκηνογράφοι, μουσικοί, χορογράφοι, ενώ κάποιοι άλλοι παρέμειναν μόνιμα στην Κύπρο, όπου δημιούργησαν οικογένεια.

Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται οι Άγγελος Βάζας, Αδαμάντιος Λεμός, Κωστής Μιχαηλίδης, Θάνος Σακέτας, Νίκος Χατζίσκος και Σωκράτης Καραντινός. Μερικοί από αυτούς σκηνοθέτησαν κι έπαιξαν ως ηθοποιοί κατά την περίοδο που ήταν επικεφαλής των θεάτρων ή είχαν έρθει και προηγουμένως στην Κύπρο υπό άλλη ιδιότητα ή επέστρεψαν σ' αυτή αργότερα για άλλους καλλιτεχνικούς σκοπούς.

¹⁰⁵ Από το 1943 ως το 1948. Βλ. Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, τ. Θ', 1988, 229.

¹⁰⁶ Λειτουργήσε με απόφαση του ΑΚΕΛ το 1944 και διαλύθηκε το 1946. Βλ. ό. π., τ. ΙΒ', 1990, 39.

¹⁰⁷ Ιδρύθηκε το 1960 και διαλύθηκε το 1967. Βλ. ό. π., τ. Ι', 1989, 357-358.

¹⁰⁸ Από το 1960 ως το 1962. Βλ. Ό. π., τ. Ε', 1986, 376.

¹⁰⁹ Λειτουργήσε τις χειμερινές περιόδους 1969-1970 και 1970-1971.

¹¹⁰ Αρχισε τη λειτουργία του το φθινόπωρο του 1971.

¹¹¹ Εννοούνται τα θέατρα «Σατιρικό», «Ένα», ΕΘΑΛ και «Σκάλα».

Ο Άγγελος Βάζας ήρθε στην Κύπρο με ελληνικό θίασο το 1935, παρέμεινε, με τη σύζυγό του, για σειρά ετών¹¹² και δίδαξε πλείστα ελληνικά και ξένα έργα. Τα *Κυπριακά Γράμματα* σε σημειώμα τους εξ αφορμής του θανάτου του (1948) σημειώνουν ότι «Ο Βάζας αγάπησε με πάθος το κυπριακό θέατρο κι υπήρξε ένας από τους πρωτεργάτες και δημιουργούς του».¹¹³

Ο Αδαμάντιος Λεμός εργάστηκε ως καλλιτεχνικός διευθυντής του πρώτου επαγγελματικού θεάτρου «Προμηθέας» από τον Αύγουστο του 1945 ως τον Οκτώβρη του 1946, για δεκατέσσερις, δηλαδή, μήνες και ανέβασε δεκατέσσερα έργα.¹¹⁴

Ο Κωστής Μιχαηλίδης συνεργάστηκε με τον «Προμηθέα», ανέλαβε το 1946 την καλλιτεχνική διεύθυνση του θεάτρου «Νέο Λυρικό», ήταν εξεταστής (1960) στη Δραματική Σχολή της Μουσικής Ακαδημίας Γιώργου Αρβανιτάκη και το 1961-1962 συνεργάστηκε με τον ΟΘΑΚ.

Ο Θάνος Σακέτας υπήρξε διευθυντής της Δραματικής Σχολής της Μουσικής Ακαδημίας, σκηνοθέτης του «Κυπριακού Θεάτρου» και διευθυντής του Θεάτρου Τέχνης (1960-1962).

Διευθυντής του ΘΟΚ ήταν (1971-1972) ο Νίκος Χατζίσκος και από το 1972 ως το 1974 ο Σωκράτης Καραντινός με τον τίτλο του καλλιτεχνικού συμβούλου.¹¹⁵

Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν οι Θανάσης Καββαδός (αναφέρεται παρουσία του στην Κύπρο γύρω στο 1905, συμμετοχή του σε ελληνικό θίασο το 1935, διορισμός του τον ίδιο χρόνο ως εκπονητή του Ερασιτεχνικού Ομίλου Λεμεσού και θάνατός του στην Κύπρο), Μαρίκα Βάζα, Ώρα-Άρτεμις Βάζα, (σύζυγος και κόρη αντίστοιχα του Άγγελου Βάζα), Μαίρη Λεμού (σύζυγος του Αδαμάντιου Λεμού), Στέλλα Σάντρη, Νίκος Τσάμης (1948), Ιωακείμ Ραυτόπουλος (1956), Γιούλα Σκανδάλη (1959), Γιώτα Σοϊμίρη (1963), Τάκης Βουτέρης και Κατερίνα

¹¹² Ο Γιάννης Κατσούρης αναφέρει ότι το ζεύγος Βάζα «ήταν μόνιμα ανακατεμένοι σ' όλες τις θεατρικές δραστηριότητες μιας δεκαετίας, ως ηθοποιοί, σκηνοθέτες, μακιγιέρ, προμηθευτές θεατρικών έργων, περουκών, κοστούμιών». Βλ. Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου 1982, 17.

¹¹³ τχ. 159-160 (1948), 312-313.

¹¹⁴ Πληροφορίες για το πώς του ανατέθηκε η διεύθυνση του θεάτρου, τα έργα που ανέβασε, τους Κύπριους ηθοποιούς που έπαιξαν και για την άλλη θεατρική κίνηση του νησιού βλ. Λεμός 1989, 163-176.

¹¹⁵ Η συνεργασία σταμάτησε, λόγω του πραξικοπήματος και της τουρκικής εισβολής.

Καραγιάννη (συνεργάστηκαν με το θέατρο ΡΙΚ), Βούλα Πελεκάνου (1971-1974), Τιτίκα Νικηφοράκη (1971-1972, όταν διευθυντής του ΘΟΚ ήταν ο Νίκος Χατζίσκος), Έφη Οικονόμου (1972),¹¹⁶ Αντιγόνη Βαλάκου (συνεργάστηκε με τον ΘΟΚ την περίοδο 1973-1974, όταν διευθυντής του ήταν ο Καραντινός), Μαρία Κωνσταντάρου (συνεργάστηκε με τον ΘΟΚ το 1974· έφυγε από την Κύπρο, λόγω των τραγικών γεγονότων του 1974) και Σάντρα Μπιλίκα (1984).

Εκτός από τους προαναφερθέντες διευθυντές, σκηνοθέτησαν επίσης οι Λιάκος Χριστογιαννόπουλος (1947), Γιώργος Θεοδοσιάδης (1962, 1987¹¹⁷), Αλέξης Σολομός (1971, 1972, 1973), Τάκης Βουτέρης (1971), Λάμπρος Κωστόπουλος (1973), Διαγόρας Χρονόπουλος (1984), Θάνος Σακέτας (1987, 1989), Πάνος Χαρίτογλου (1988), Πολύκαρπος Πολυκάρπου (1991, 1992), Σταύρος Τσακίρης (1992), Αντώνης Φουστέρης (1992), Γιάννης Ιορδανίδης (1992).

Έπαιξαν σε διαφορά έργα οι Γιάννης Δούκας, Γιάννης Μπέρτος, Ν. Τσάμης, Τούλα Σακελλαρίδου, Ντόρα Καρυώτου, Αλεξάνδρα Δέλτα, Κική Δούκα, Λόλα Φιλιππίδου (1948), Γρηγόρης Βαφιάς (1971, στο εναρκτήριο έργο του ΘΟΚ «Αγαμέμνων» του Αισχύλου), Ισιδωρος Σταμούλης (1989), Κωνσταντίνος Ζαμπάρας (1990, 1991), Γιάννης Λαμπρόπουλος (1990, 1991), Νάνσυ Κωνσταντακοπούλου (1991), Κίμων Ρηγόπουλος (1991), Ντίνα Γκάτζιου (1992), Βίκυ Καμπούρη (1992), Αχιλλέας Καζαντζίδης (1992).

Φιλοτέχνησαν σκηνικά ή/και κοστούμια: Γιάννης Γαϊτης (1970), Γεώργιος Ζιάκας (μεταξύ 1977 και 1992), Νίκος Ζωγράφος (1961-1964), Κλεόβουλος Κλώνης (1971, στο εναρκτήριο έργο του ΘΟΚ «Αγαμέμνων» του Αισχύλου, τον ίδιο χρόνο στον «Κατά φαντασία ασθενή» και το 1972), Αντώνης Φωκάς (κοστούμια το 1971, στο εναρκτήριο έργο του ΘΟΚ «Αγαμέμνων» του Αισχύλου), Νίκη Λιοδάκη-Μακρίδου (1972, 1974), Νίκος Χατζηκυριάκος-Γκίκας (1973 στο έργο «Η ζήλεια του Μπαρμπυγιέ» του Μολιέρου),¹¹⁸ Λίζα Ζαΐμη (1973), Κλάρα Ζαχαράκη-Γεωργίου (μεταξύ 1981 και 1990), Τάκης Βασιλάκης (σκηνικά στην

¹¹⁶ Βλ. Έξαρχος 2000, 470, όπου αναφέρεται ότι η συνεργασία της με το ΘΟΚ κράτησε από το 1970 ως το 1975.

¹¹⁷ Βλ. Θέατρο στην Κύπρο 1986-1988, 34.

¹¹⁸ Βλ. Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου 1982, 69.

«Ηλέκτρα» του Σοφοκλή το 1983),¹¹⁹ Μαρίνα Καρέλλα (κοστούμια στην «Ηλέκτρα» του Σοφοκλή το 1983), Διονύσης Φωτόπουλος (1984) και Αφροδίτη Κουτσουδάκη (1992).

Έγραψαν μουσική: Ιωάννης Σακελλαρίδης, που μελοποίησε με τον Θ. Πολυκράτη τα χορικά της «Ηλέκτρας» του Σοφοκλή και μόνος τα χορικά της «Αντιγόνης» στις παραστάσεις του Παγκυπρίου Γυμνασίου (1909 και 1910 αντίστοιχα) κατά διδασκαλία του γυμνασιάρχη Μιχαήλ Βολονάκη στο πρωτότυπο, Γιώργος Αρβανιτάκης στον «Πλούτο» του Αριστοφάνη, που παρουσίασε ο ΟΘΑΚ, αλλά και στη «Σαμία» του Μενάνδρου (1972) και «Θαυμαστή μπαλωματού» του Λόρκα (ΘΟΚ 1973), Γιώργος Κουρουπός (1990 στις «Φοίνισσες»),¹²⁰ Σταμάτης Σπανουδάκης στο έργο του Γιάννη Ξανθούλη «Σκουπίδια», που παίχτηκε το 1992 από το θέατρο «Ένα», Λουκιανός Κηλαηδόνης στη «Φαύστα» του Μποστ, που έπαιξε ο ΘΟΚ (1992), Χρήστος Λεοντής στο έργο «Η Ισαβέλλα, τρεις караβέλες κι ένας παραμυθάς» του Ντάριο Φο (ΘΟΚ 1992).

Χορογραφία έκαναν: Τατιάνα Βαρούτη στα έργα «Πλούτος (ΟΘΑΚ 1961) και «Αίας» του Σοφοκλή (ΘΟΚ 1973) και Λουκία στο εναρκτήριο έργο του ΘΟΚ «Αγαμέμνων» του Αισχύλου (1971).¹²¹

Τέλος, παραμένουν στην Κύπρο οι Κίμων Αποστολόπουλος, Αχιλλέας Γραμματικόπουλος, Κώστας Καζάκας, Ιωάννα Καμμένου-Σιαφκάλη, Μαρία Μίχα, Μανώλης Μιχαηλίδης, Δέσποινα Μπεμπεδέλη, Πατρίτσια Πεττεμερίδου, Αννίτα Σαντοριναίου, Μάχη Συρράκου-Καζαμία και Αριάδνη Φραντζεσκάκη.

Και στον τομέα της Μουσικής εργάστηκαν στην Κύπρο ευεργετικά καλλιτέχνες από τον ελληνικό χώρο. Ο αδελφός της Μαίρης Αρώνη Γιώργος Αρβανιτάκης, που νυμφεύτηκε Κυπρία κι έζησε πολλά χρόνια στην Κύπρο, επιπρόσθετα προς πολλές άλλες μουσικές δραστηριότητές του (ρεσιτάλ, μέλος τρίο, διαλέξεις για

¹¹⁹ Η πληροφορία στο Θέατρο στην Κύπρο 1981-1984, 34.

¹²⁰ Βλ. Θέατρο στην Κύπρο 1990, 22.

¹²¹ Στο μέρος αυτό δόθηκαν, πέρα από όσα διαλαμβάνονται για συνεργασίες των καλλιτεχνών αυτών στο Μέρος Δεύτερο, και συγκεκριμένα στο λήμμα για τον καθένα, συμπληρωματικές πληροφορίες, παρμένες από τις εκδόσεις Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου 1982 και Θέατρο στην Κύπρο 1981-1984, 1984-1986, 1986-1988, 1989, 1990, 1991, 1992.

μουσικούς), ίδρυσε το 1953 στη Λευκωσία τη Μουσική Ακαδημία, η οποία λειτούργησε και ως παράρτημα Δραματική Σχολή, στην οποία έγινε αναφορά προηγουμένως. Ο Σώτος Βασιλειάδης εργάστηκε στην Κύπρο μεταξύ 1949 και 1951, διηύθυνε το Ωδείο του Λυκείου Ελληνίδων Αμμοχώστου και τη μικτή και παιδική χορωδία του και είχε πολλές άλλες δραστηριότητες στο ενεργητικό του (μέλος τριό, όπως και ο Αρβανιτάκης, διαλέξεις για τη μουσική). Ως εξεταστές στα ωδεία της Κύπρου-παραρτήματα των ελληνικών ωδείων πρόσφεραν τις υπηρεσίες τους οι Γ. Ξανθοπουλίδης, Μανώλης Καλομοίρης, Αντίοχος Ευαγγελάτος, Κρινιώ Καλομοίρη και Βύρων Κολάσης. Η Σμαράγδα Πρωτογέρου δίδαξε φωνητική μουσική (1961) στο Εθνικό Ωδείο Κύπρου και ο Ιωάννης Σωροκιάδης ίδρυσε σχολή χορού στην Αμμόχωστο (1914).

1στ. Υπηρεσία στον ιατρικό τομέα:

Αναφέρονται οι Νικόλαος Θ. Δέρβης και Κώστας Γ. Τσέλλος, που παρέμειναν στην Κύπρο, λόγω του γάμου τους, και Φίλιος Γ. Ζαννέτος, που εγκαταστάθηκε (1888) στην Κύπρο, όπου ανέπτυξε πλούσια κοινωνική και εθνική δράση (επίτροπος κοινοτικών ιδρυμάτων, δήμαρχος, βουλευτής, δημοσιογράφος, συγγραφέας). Απελάθηκε (1922) από την αποικιακή Κυβέρνηση, εξακολουθούσε όμως μέχρι του θανάτου του να ενδιαφέρεται για τη δεύτερη πατρίδα του. Λόγω του γάμου τους παραμένουν στην Κύπρο και οι παιδίατροι Βεατρίκη Σαββίδου, κόρη της Χρυσάνθης Ζιτσαίας, και Πολιτεία Κατέκου, καθώς και η απόφοιτος της Ανωτέρας Υγειονομικής Σχολής Τζίλντα Κωνσταντινίδου.

1ζ. Υπηρεσία στη θρησκευτική διαφώτιση:

Τρεις θεολόγοι της «Ζωής» υπηρέτησαν ως ιεροκήρυκες. Ο Δ. Ρέβελος, για δραστηριότητες του οποίου υπάρχουν αναφορές τα χρόνια 1939-1941 και 1949-1953. Κατά τη διάρκεια του πολέμου επέστρεψε στην Ελλάδα (1941) προς επιτέλεση στρατιωτικών καθηκόντων και ξαναγύρισε αργότερα στην Κύπρο. Ο Πέτρος Χριστοδουλιάς διορίστηκε στην Κερύνεια ιεροκήρυκας (1939), δίδασκε στο κατηχητικό και κήρυττε (1939 και 1940). Ο Λουκάς Κοκολιός υπηρέτησε ως ιεροκήρυκας της μητροπόλεως Κυρηνείας. Υπάρχουν αναφορές για δραστηριότητές του (κηρύγματα, συμμετοχή σε εκκλησιαστικά συνέδρια κ.ά.) την περίοδο 1948-1955 και το 1960.

1η. Υπηρεσία στο χώρο της Οικονομίας:

Ο Ιωάννης Βεργόπουλος, καπνοβιομήχανος, δημοτικός σύμβουλος Λευκωσίας και μέγας ευεργέτης των Ελληνικών Εκπαιδευτηρίων Λευκωσίας, ο Κωνσταντίνος Π. Μαγγλής, ο οποίος αναδείχτηκε σε σημαντικό οικονομικό παράγοντα της Κύπρου, όπου παρέμεινε, λόγω του γάμου του με Κυπρία, ο Γεώργιος Γκαράνης, που ανέλαβε (1939) τη διεύθυνση της Τράπεζας Κύπρου, και ο καπνοβιομήχανος Γεώργιος Πούλιας, ο οποίος ανέπτυξε και κοινωνική, εκπαιδευτική, αθλητική και πολιτική δραστηριότητα, ως αντιδήμαρχος Λευκωσίας, έφορος ελληνικών εκπαιδευτηρίων Λευκωσίας, πρόεδρος του ΓΣΠ, στέλεχος του ΑΠΟΕΛ και γενικός αρχηγός της Οργανώσεως Αεράμυνας Λευκωσίας. Ήταν νυμφευμένος με Κυπρία και παρέμεινε εδώ ως το θάνατό του.

1θ. Υπηρεσία στη δημοσιογραφία:

Ο εκπαιδευτικός Νικόλαος Καταλάνος, για τη γενικότερη δράση του οποίου έχει ήδη γίνει αναφορά, εξέδωσε εφημερίδες και περιοδικό. Ο δημοσιογράφος Παντελής Γ. Μπίστης εξέδιδε την επιθεώρηση *Αγωνιστής* και απελάθηκε από τους Άγγλους (1950) για πολιτικούς λόγους. Ο Γιώργος Σπορίδης εργάστηκε ως ανταποκριτής του Αθηναϊκού Πρακτορείου Ειδήσεων στην Κύπρο. Μέσω του ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος απηύθυνε (20/9/1955) μήνυμα προς τον ελληνικό λαό για τα γεγονότα της Κωνσταντινουπόλεως και Σμύρνης. Οι δημοσιογράφοι Σπύρος Μυλωνάς, Ιάκωβος Τενεδιός, Αλίκη Μάζη-Παπαγιάννη, Δημήτρης Λάμαρης, Θανάσης Χαρανάς και Κατερίνα Ψευτέλη παρέμειναν στην Κύπρο εργαζόμενοι σε διάφορα έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης.

1ι. Υπηρεσία σε άλλους τομείς:

Ο Παναγιώτης Γεννάδιος υπηρέτησε ως πρώτος διευθυντής γεωργίας της Κύπρου (από το Νοέμβριο του 1896 ως το Δεκέμβριο του 1904). Ο Νικόλαος Χρυσ αφίνης εργάστηκε ως καθηγητής της φιλολογίας στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (1897-1900) και στη συνέχεια ως δικηγόρος, όπου διέπρεψε. Παρέμεινε στην Κύπρο, λόγω του γάμου του με Κυπρία, και ανέπτυξε πλούσια κοινωνική δράση. Υπήρξε, ανάμεσα σε άλλα έφορος και ευεργέτης του Παγκυπρίου

Γυμνασίου.¹²² Ο τουρκολόγος Παύλος Χιδίογλου εργάστηκε στο Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου (1970-1980). Ο Στέφανος Σίνος, αρχιτέκτονας, καθηγητής στο Μετσόβιο ήρθε στην Κύπρο το Μάρτη και το Μάη του 1974, με βάση συμφωνία μεταξύ του Τμήματος Αρχαιοτήτων Κύπρου και του Μετσόβιου, κι εργάστηκε, με κλιμάκιο του Πολυτεχνείου, για τη μελέτη και αποτύπωση της λαϊκής αρχιτεκτονικής της Κύπρου. Υπό ευρεία έννοια μπορεί να ενταχθεί εδώ και η Τατιάνα Μιλλιέξ, παρ' όλο που η ίδια δεν είχε υπηρετήσει με οποιαδήποτε ιδιότητα στην Κύπρο. Αυτή η δυνατότητα προσφέρεται από τη μακρόχρονη παρουσία της στο νησί (1959-1971) δίπλα στον άντρα της, μορφωτικό ακόλουθο της γαλλικής πρεσβείας, και την ενεργό ανάμιξή της στα πολιτιστικά δρώμενα του τόπου. Τέλος, ο Δημήτρης Καραγιάννης, ο οποίος ήρθε στην Κύπρο το 1982, όπου έκτοτε παραμένει, νυμφευμένος με Κυπρία, υπηρετεί ως υπεύθυνος του Πολιτιστικού Γραφείου του ΑΚΕΛ.

¹²² Με εισφορά του ιδρύθηκε το Κληροδότημα Νικολάου Χρυσ αφίνη για τη φοίτηση απόρου μαθητή και άπορης μαθήτριας του Παγκυπρίου Γυμνασίου (βλ. Κληροδοτήματα 1993, 93-94).

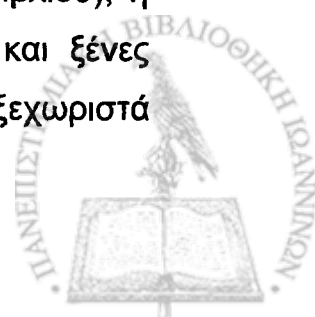
Κεφάλαιο 2

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Πολύ σημαντική μορφή παρουσίας προσώπων που καλύπτονται στην έρευνα ήταν σίγουρα η πολιτιστική παρέμβαση που εκδηλώθηκε με πολλές μορφές, όπως τα δημοσιεύματα διαφόρων ειδών, η έκδοση περιοδικών εντύπων, η συμμετοχή σε πνευματικά σωματεία, οι διαλέξεις, εκθέσεις, θεατρικές παραστάσεις, μουσικές και χορευτικές εκδηλώσεις που πραγματοποιήσαν, η συμμετοχή σε συνέδρια, συμπόσια, σεμινάρια και σε άλλες εκδηλώσεις και δραστηριότητες, βιβλία για την Κύπρο που εξέδωσαν στην Κύπρο ή και εκτός Κύπρου, με υλικό που είχε συγκεντρωθεί στο νησί ή που εκδόθηκαν εδώ, επειδή έτυχε ο συγγραφέας να ζει εκείνο το διάστημα στην Κύπρο και μνημεία που φιλοτέχνησαν και στήθηκαν στο νησί.

2α. Δημοσιεύματα:

Τα δημοσιεύματα, όπως έχει ήδη αναφερθεί στην Εισαγωγή, μπορεί να φέρουν το χαρακτηρισμό (ο οποίος στις **Βιβλιογραφικές Καταγραφές** περικλείεται σε παρένθεση, αμέσως πριν από την παραπομπή) αναφορά (μνεία κάποιου ατόμου ή τίτλος βιβλίου ή απλή παρουσίαση βιβλίου χωρίς κριτική προσέγγιση), άρθρο, διήγημα, δοκίμιο, εικόνα (έργο τέχνης εικαστικού καλλιτέχνη), επιστολή, θεατρικό, κριτική βιβλίου, έκθεσης, θεάτρου, κινηματογράφου και τηλεόρασης, μελέτη, μουσική σύνθεση (μελοποίηση), μετάφραση, ομιλία, πεζοτράγουδο, ποίημα, σημείωμα, συνέντευξη, ταξιδιωτικό, τηλεγράφημα, φωτογραφία, χαιρετισμός, χρονογράφημα. Στο σημείο αυτό καλύπτονται κατά περιοδικό τα πρόσωπα, των οποίων έχουν δημοσιευθεί τα πιο κάτω είδη κειμένων: άρθρο, διήγημα, δοκίμιο, επιστολή, θεατρικό, κριτική έκθεσης, θεατρικής παράστασης και κινηματογράφου, μελέτη, ομιλία, πεζοτράγουδο, ποίημα, σημείωμα (σε μερικές περιπτώσεις), ταξιδιωτικό, χρονογράφημα. Λόγω της ιδιαίτερης σημασίας τους η αναφορά (όταν πρόκειται για απλή παρουσίαση βιβλίου), η κριτική βιβλίου και η μετάφραση (από αρχαία ελληνικά, λατινικά και ξένες γλώσσες, αλλά όχι από τα ελληνικά σε ξένες γλώσσες) εξετάζονται ξεχωριστά

από τα άλλα δημοσιεύματα, τα οποία, ανεξάρτητα από το είδος, μελετώνται συγκεντρωτικά. Για τα υπόλοιπα είδη είτε δεν γίνεται καθόλου αναφορά είτε χρησιμοποιούνται περιστασιακά υπό τη μορφή ειδησεογραφίας (π.χ. φωτογραφία, επιστολές και τηλεγραφήματα που κατά έθος ιεράρχες αντάλλασαν με διάφορες ευκαιρίες) είτε γίνεται αναφορά σε άλλα μέρη της μελέτης, επειδή θεωρήθηκε ότι εμπίπτουν καλύτερα σε κάποια άλλη από τις υπόλοιπες κατηγορίες (συνεργασία, αναγνώριση, ενημέρωση).

Τα δημοσιεύματα¹²³ που ελήφθησαν υπόψη είναι κείμενα πρωτότυπα (για τις αναδημοσιεύσεις γίνεται αλλού λόγος, γιατί κι αυτές έχουν τη σημασία τους), είναι όμως πιθανό κάποια κείμενα, που αποτελούν στην πραγματικότητα αναδημοσιεύσεις, να μας έχουν διαφύγει και να θεωρήθηκαν πρωτότυπα, επειδή δεν υπήρχε καμιά περί του αντιθέτου ένδειξη.

Τα περιοδικά καταχωρίζονται κατά χρονολογική σειρά (όταν ένα περιοδικό δεν αναφέρεται, σημαίνει ότι δεν εντοπίστηκαν σ' αυτό δημοσιεύματα) και τα πρόσωπα με αλφαβητική σειρά, με βάση το επώνυμο, εκτός από τις περιπτώσεις ιερωμένων όπου ως βάση χρησιμοποιήθηκε το χριστιανικό όνομα. Στο περιοδικό *Εκπαίδευσις* (1898-1907) αποκλειστικά¹²⁴ υπάρχουν κείμενα Παναγιώτη Γεννάδιου, Ιωάννη Σκαλτσούνη και Σπυρίδωνος Στάη. Αντιπροσωπεύεται επίσης ο Δημήτριος Βικέλας.

Στον *Απόστολο Βαρνάβα* (1901-1902) δημοσίευσε αποκλειστικά ο διευθυντής του Παπαϊωάννης Μακούλης.

Στη *Χριστιανική Αλήθεια* (1901-1903) δημοσίευσαν αποκλειστικά ο διευθυντής της Παύλος Κολεσίδης, ο Γεώργιος Ευγενίδης, ο Κ. Πολιτάκης και ο Π. Γ. Τημελής. Περιλαμβάνονται ακόμη κείμενα των Ιγνατίου Μοσχάκη, Ξενοφώντος Παπαμιχαήλ και Πολύκαρπου Συνοδινού.

Η *Παιδική Ηχώ* (1903-1904) περιλαμβάνει κείμενο Γεώργιου Διαγκούση.

¹²³ Ο ενδιαφερόμενος μπορεί να εντοπίσει τα συγκεκριμένα δημοσιεύματα με τη σχετική παραπομπή στο λήμμα του συγγραφέα του δημοσιεύματος στο Μέρος Τρίτο Βιβλιογραφικές Καταγραφές.

¹²⁴ Ο όρος αποκλειστικά χρησιμοποιείται για όσους δημοσίευσαν μόνο στο συγκεκριμένο περιοδικό, ανεξάρτητα από τον αριθμό των κειμένων. Στον αριθμό των δημοσιευμάτων ελήφθησαν υπόψη τα δικά τους δημοσιεύματα και όχι οι αναδημοσιεύσεις ούτε τα σημειώματα γι' αυτούς ή κριτική για βιβλία τους ή άλλα σχετικά.

Στον **Ζήνωνα** (1906-1909) δημοσίευσε αποκλειστικά ο διευθυντής του Νικόλαος Καταλάνος και οι Σταμάτης Βάλβης, Γεώργιος Θ. Βεθενόπουλος, Ιωάννης Γεννάδιος, Νικόλαος Δέρβης και Κωνσταντίνος Σάββα. Υπάρχουν ακόμη κείμενα των Σιμωνίδη Γ. Βλαβιανού και Αθανάσιου Φυλακτού.

Συνεργάστηκαν με τον **Παρθενώνα** (1906-1907) αποκλειστικά η Ελένη Ζύγουρα και ο Σπυρίδων Παγανέλης. Άλλοι που δημοσίευσαν εδώ ήταν οι Σιμωνίδης Γ. Βλαβιανός, Ζώης Βλασσόπουλος, Μιχαήλ Γαλανός και Ειρήνη Αθηναία.

Σ' εκείνους που αποκλειστικά δημοσίευσαν στην **Αυγή** (1908-1911) συναντούμε τους Δημήτριο Ν. Αναστασόπουλο, Θ. Βελλιανίτη, Ιωάννη Καμπούρογλου και Φ. Γ. Παλιατσέα και σ' εκείνους που δημοσίευσαν και αλλού τους Κωνσταντίνο Ζησίου, Ναπολέοντα Λαπαθιώτη και Χρήστο Χρηστοβασίλη.

Στον **Ερμή** (1909-1911) μόνο υπάρχουν κείμενα Ιωάννη Αθανασάκη, Ιωάννη Βαλαωρίτη και Στέφανου Στρέιτ. Συναντούμε επίσης κείμενο Μελέτιου Μεταξάκη.¹²⁵

Στον **Ελικώνα** (1910-1911) υπάρχει κείμενο του Γεώργιου Καλλιοντζή.

Στον **Εκκλησιαστικό Κήρυκα** (1911-1918) αποκλειστικά δημοσίευσαν κείμενα οι Αγαθάγγελος Ξηρουχάκης, Αθανάσιος Λάσκαρης, Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτης, Γεώργιος Βουρλάκης, Λάμπρος Ενυάλης, Ιορδάνης Ιορδανίδης, Γεώργιος Καλλιοντζής, Μελέτιος Μεταξάκης, Δ. Πετρακάκος, Μιχαήλ Σάλτας, Λ. Σιάσος και Σεραφείμ Φωκάς. Συνεργασίες και στο περιοδικό αυτό έχουν οι Αμίλκας Αλιβιζάτος, Φίλιος Ζαννέτος, Κωνσταντίνος Καλλίνικος, Ιωάννης Μακούλης,¹²⁶ Γεώργιος Ματσάκης, Ξενοφών Παπαμιχαήλ, Γεώργιος Ν. Χατζιδάκης, Χριστοφόρος Δανιηλίδης και Χρυσόστομος Παπαδόπουλος.

Στον **Χριστιανό** (1911-1912) επιπρόσθετα προς τον Γεώργιο Βοόζεμπεργ (αρχισυντάκτη του περιοδικού) δημοσίευσαν αποκλειστικά εδώ και οι Γεώργιος Ζαχαρούλης και Α. Καλλιοπίδης, ενώ φιλοξενείται και ο Χρυσόστομος Παπαδόπουλος.

Στο **Φως** (1911) μόνο δημοσίευσε ο Γ. Παναγιωτάτος.

¹²⁵ Πρόκειται για ομιλία του που δημοσιεύτηκε και αλλού.

¹²⁶ Ένα κείμενο μετά την εκπνοή του δικού του περιοδικού.

Στην **Αρμονία** (1913-1914) δημοσίευσαν αποκλειστικά οι Αθ. Θ. Γκράβαλης, Νίκος Δ. Γραμμενόπουλος, Λαΐλιος Καρακάσης, Αρτεμισία Λανδράκη Ντόκου, Σ. Θ. Λάσκαρις, Π. Δ. Μητρόπουλος Γεώργιος Μιστριώτης, Φωκίων Πανάς, Όθων Ρουσόπουλος και Αγγελική Τσιώμου.

Υπάρχουν ακόμη δημοσιεύματα Φ. Ζαννέτου, Λεωνίδα Ζώη, Δημ. Καμπούρογλου, Σπύρου Ματσούκα, Μελέτιου Μεταξάκη,¹²⁷ Ελένης Σβορώνου, Γεώργιου Τσοκόπουλου, Ρώμου Φιλύρα και Γεώργιου Ν. Χατζιδάκι.

Στις **Εστιάδες** (1913-1915) αποκλειστικά δημοσιεύτηκαν κείμενα Ευγενίας Ζωγράφου, Θωμά Θωμόπουλου, Λεωνίδα Κανελλόπουλου, Ελένης Κορμνηνού, Σουλτάνας Μιχαλιάδου και Αντώνιου Σπηλιωτόπουλου. Υπάρχουν επίσης κείμενα Αριστοτέλη Κουρτίδη, Σπύρου Ματσούκα, Μαρίκας Πίπιζα, Ελένης Σβορώνου, Γεώργιου Στρατήγη και Γεώργιου Τσοκόπουλου.

Στον **Απόστολο Βαρνάβα** (1918-1924, 1929-1936, 1939-) δημοσίευσαν αποκλειστικά οι Αδαμάντιος Κασαπίδης, Αθηναγόρας Κοκκινάκης, Γεώργιος Αντουράκης, Χρήστος Βάντσος, Βαρθολομαίος Αρχοντώνης, Βασίλειος Γεωργιάδης, Βασίλειος Μαρκάκης, Φιλάρετος Βιτάλης, αρχιεπίσκοπος Γαβριήλ, Απόστολος Γλαβίνας, Παναγιώτης Δημητρόπουλος, Ιωάννης Δρούλιας, Γεράσιμος Ζαμπέλης, Αθανάσιος Θεοχάρης, Ιάκωβος Αντζουλάτος, Ιάκωβος Καπενεκάς, Ιωακείμ Γεωργιάδης, Ιωακείμ Πελεκάνος, Ι. Ε. Καραβάλλη, Ιωάννης Καρμίρης, Παύλος Καρολίδης, Γεράσιμος Κουστουράκης, Γ. Λαιμόπουλος, Ι. Λαπίρης, Μάξιμος Χριστόπουλος, Ευγένιος Μιχαηλίδης, Π. Μπούμης, Εμμανουήλ Μυτιληναίος, Απόστολος Νικολαΐδης, Θεόδωρος Νικολάου, Εμμανουήλ Παντελάκης, Αθανασία Παπαδημητρίου, Γ. Κ. Παπαδημητρίου, Α. Χ. Παπαδόπουλος, Παναγιώτης Παπαευαγγέλου, Κωνσταντίνος Παπακωνσταντίνου, Παύλος Μενεβίσογλου, Κ. Ράλλης, Δημοσθένης Σαβράμης, Κωνσταντίνος Σακελλάρης, Παναγιώτης Σιμωτάς, Μάρκος Σιώτης, Σπυριδών Σπυριδάκης, Β. Στογιάννος, Τιμόθεος Θέμελης, Τίτος Καραντζαλης, Σπυριδών Τρωϊάνος, Γεώργιος Τσαγγαράς, Γεώργιος Τσέτσης, Θεόκλητος Τσίρκας, Αμφιλόχιος Τσούκος, Εμμ. Φαρλέκας, Βλάσιος Φειδάς, Λεωνίδας Φιλιππίδης, Ανδρέας Φυτράκης, Λάζαρος Χατζηθέμελης και Χρύσανθος Σαρηγιάννης. Άλλοι που συνεργάστηκαν με το περιοδικό αυτό είναι: Σπύρος Αλεξίου, Αμίλλας

¹²⁷ Πρόκειται για ομιλία του που δημοσιεύτηκε και αλλού.

Αλιβιζάτος, Κώστας Ανδρέου, Πέτρος Βασιλειάδης, Γεώργιος Βερίτης, Μιχαήλ Γαλανός, Γερμανός Πολυζωΐδης, Δαμασκηνός Παπανδρέου (Ελβετίας), Κώστας Δεληκωσταντής, Διονύσιος Χαραλάμπους, Κωνσταντίνος Καλλίνικος, Γεράσιμος Κονιδάρης, Ιωάννης Κορναράκης, Νικόλαος Λούβαρις, Γεώργιος Ματσάκις, Γεώργιος Μεταλληνός, Δημήτριος Μπαλάνος, Παναγιώτης Μπρατσιώτης, Γρηγόριος Παπαμιχαήλ, Γεώργιος Πατρώνος, Νικόλαος Πέτσας, Κωνσταντίνος Σκουτέρης, Γεώργιος Σωτηρίου, Σωφρόνιος Ευστρατιάδης, Χρήστος Τερέζης, Παναγιώτης Τρεμπέλας, Ιωάννης Τσικνόπουλος, Λουκάς Φιλής, Παναγιώτης Χρήστου και Χρυσόστομος Παπαδόπουλος.

Στα **Φιλοσοφικά και Φιλολογικά Χρονικά** (1918-1919) έγραψε αποκλειστικά ο εκδότης Ορέστης Χρηστίδης και συνεργάστηκε ο Μιχαήλ Γ. Μιχαηλίδης.

Η Αγωγή (1920-1924) φιλοξενεί την Αικατερίνη Βαρουξάκη, τον Αλέξανδρο Δελμούζο, την Αικατερίνη Λασκαρίδου, τον Παντελή Παϊδούση και τον Κ. Α. Χαριτάκη, που δημοσίευσαν μόνο εδώ και τους Νικόλαο Εξαρχόπουλο, Ιωάννη Καραγιαννάκη και Αθανάσιο Φυλακτό, που έχουν και σε άλλα περιοδικά δημοσιεύματα.

Στα **Κυπριακά Χρονικά** (1923-1937) αποκλειστικά συνεργάστηκαν οι Γεώργιος Δεληγιάννης, Ιάκωβος Δραγάτσης, Φαίδωνο Κουκουλές και Δ. Χαμουδόπουλος. Συνεργασίες και στο περιοδικό αυτό έχουν οι Γεώργιος Αναγνωστόπουλος, Σίμος Μενάρδος, Δημήτριος Σάρρος, Ιωάννης Συκουτρής, Βασίλειος Τατάκης, Γεώργιος Χατζιδάκις και Χρυσόστομος Παπαδόπουλος.

Στην **Αβγή** (1924-1925) δημοσίευσαν κείμενα αποκλειστικά οι Γκούρας ο αλειπούργητος, Μήτσος Ευαγγέλου, Άγγελος Μεντζελίδης και Γιάννης Ψυχάρης.

Στην **Αγωγή** (1924-1927) υπάρχουν κείμενα των Π. Δ. Αντωνόπουλου, Χρυσόστομου Διονυσιάτη, Μ. Ε. Μιχαλόπουλου και Γρ. Πηλικίδη, που δημοσίευσαν μόνο στο περιοδικό αυτό, καθώς και κείμενα των ακόλουθων που έχουν και αλλού συνεργασία: Δωρόθεου Γεωργιάδη, Νικόλαου Εξαρχόπουλου, Γ. Ζομπανάκη, Κ. Καιροφύλα, Σπυριδωνος Καλλιάφα, Σπύρου Ματσούκα και Βασίλειου Τατάκη.

Στην **Κυπριακή Στοά** (1924-1926) δημοσιεύτηκε επιστολή του Μ. Παπαμαύρου.

Οι **Νέοι Στοχασμοί** (1925-1926) φιλοξενούν κείμενα των Κώστα Αθανασιάδη, Κωστή Βελμύρα, Νίκου Καμπά, Λέοντος Κουκούλα, Απόστολου Μαρμέλη, Μαρίκας Πίπιζα, Άγγελου Σημηριώτη και Μαρίνου Σιγούρου.

Στο **Παλλάδιον** (1926-1935) μόνο υπάρχουν κείμενα Φ. Ανατολέα, Μ. Βισάνθη, Ηλία Βουτιερίδη, Άγγελου Δασκαλόπουλου, Δημοσθένη Δημακόπουλου, Η. Κ. Διαμαντόπουλου, Θ. Δογάνη, Ευγενίας Ζαρίφη, Δ. Λαμπίκης, Τάκης Λιακέας, Κίμωνα Μιχαηλίδη, Δημήτριου Μιχάλαρου, Μαριέττας Μπέτσου, Ιουλίας Μπόλλα, Περικλή Νικολαράκου, Αν. Νικολαρά, Π. Δ. Παναγόπουλου, Λ. Πετροπουλάκη, Άγγελου Σαλούτση, Αναστάσιου Σκιαδαρέση, Ηλία Τζανετή, Δ. Τζανή, Νικ. Τράκα και Νικόλαου Χατζηδάκι. Και εδώ, αλλά και σε άλλα περιοδικά, υπάρχουν κείμενα Μιχ. Αργυρόπουλου, Μάριου Βαϊάνου, Αντιγόνης Γαλανάκη, Παύλου Γνευτού, Πολ. Δημητρακόπουλου, Κλεαρέτης Δίπλα, Κώστα Καιροφύλα, Ναπολ. Λαπαθιώτη, Απόστολου Μαρμέλη, Σπύρου Μελά, Κλέαρχου Μιμίκου, Μαρίκας Πίπιζα, Λεωνίδα Ραζελού, Ελένης Σβορώνου, Άγγελου Σημηριώτη, Μαρίνου Σιγούρου, Στέλιου Σπεράντσα, Γεώργιου Στρατήγη, Αθηνάς Ταρσούλη και Ρώμου Φιλύρα

Μόνο στο περιοδικό **Η Γνώσις** (1933-1937) δημοσίευσε ο Όθων Ρέντζος, ενώ εδώ, αλλά και αλλού, δημοσιεύτηκαν μελέτες Κωνσταντίνου Άμαντου, Γεώργιου Αναγνωστόπουλου, Κ. Γεννιώτη, Παντελή Κοντογιάννη, Γρηγόριου Ξενόπουλου και Παύλου Φλώρου.

Συνεργάστηκαν με τα **Κυπριακά Γράμματα** (1934-1937, 1939-1956) αποκλειστικά οι Γιάννης Ανδρικόπουλος, Μανώλης Ανδρόνικος, Αλέξης Ανθιμος, Μαρία Αρκαδίου, Απόστολος Βακαλόπουλος, Άγγελος Σ. Βλάχος, Διον. Βογόπουλος, Στέφανος Βούλγαρις, Ειρήνη Γαλανού, Γ. Ι. Διαμαντόπουλος, Ελένη Δ. Διομήδη, Αλέξανδρος Εμπειρικός-Κουμουνδούρος, Σμαράγδα Γρ. Ζευγώλη, Αντρέας Ζώντος, Χ. Ίναχος, Δημ. Ιωαννόπουλος, Νίκος Καζαντζάκης, Μαρία Κακισοπούλου, Δέσποινα Καμπάνη, Σταυρούλα Καραγεωργιάδου, Σταύρος Καρακάσης, Γιώργος Καραπάνος, Ν. Κάσιος, Ι. Β. Κατσουρός, Αντουανέττα Κοσκινά, Π. Κώνστας, Τ. Λάβρας, Π. Λάσκαρη, Π. Λεκατσάς, Μίμης Λέος, Μαίρη Μαλαματίνα, Τίμος Μαλάνος, Ηρακλής Μάλλωσης, Γεώργιος Μαρίνος, Τζων Μαυρογορδάτος, Νίκος Μπατάγιας, Στεφάνια Μερανναίου, Ν. Μηλιώρης, Σ. Μοτάκις, Πάρις Ντάβος, Ντόλλη Νταλκά,

Ζήσης Οικονόμου, Ελένη Ουράνη, Βασίλης Γ. Παπακώστας, Γ. Παππάς, Τάσος Παππάς, Γιώργος Πράτσικας, Λιλή Πριονιστή, Πολυξένη Προκοπίου, Γιούλια Ν. Ρίτσου, Νίκος Σημηριώτης, Μανώλης Σιγανός, Σπ. Σκιαδαρέσης, Γεράσιμος Σπαταλάς, Αλέξης Στεφάνου, Λύντια Στεφάνου, Αναστάσιος Μιλάνος Στρατηγόπουλος, Πάνος Τζελεπής, Μανόλης Τριανταφυλλίδης, Βαγγέλης Τσακίριδης, Μάρκος Τσιριμώκος, Μένος Φιλήντας, Γ. Ι. Φουσάρας και Ερρίκος Μ. Χατζηανέστης. Άλλοι που δημοσίευσαν εδώ είναι: Χρ. Εμ. Αγγελομάτης, Φώτης Αγγουλές, Τέλλος Άγρας, Γεώργιος Αθάνας, Τάσος Αθανασιάδης, Ρολάνδη (Αθανασοπούλου) Κωνσταντινίδου, Κωνσταντίνος Άμαντος, Γιάννης Αναγνωστόπουλος, Σπύρος Αρδαβάνης-Λιμπεράτος, Γιώργος Αρβανιτάκης, Μάριος Βαϊάνος, Ελένη Βακαλό, Γιάννης Βαλάχης, Γιώργος Βαλέτας, Ηλίας Βενέζης, Πέτρος Βλαστός, Νίκος Α. Βοσαντζής, Όλγα Βότση, Δημοσθένης Βουτυράς, Νικηφόρος Βρεττάκος, Δημήτρης Γιάκος, Μαν. Γιαλουράκης, Φώτος Γιοφύλλης, Τάκης Π. Γκοσιόπουλος, Παύλος Γνευτός, Γιάννης Δάλλας, Μαργαρίτα Δαλμάτη, Γιώργος Δέλιος, Φοίβος Δέλφης, Άρης Δικταίος, Κλεαρέτη Δίπλα-Μαλάμου, Άγγελος Δόξας, Ειρήνη η Αθηναία, Δημήτριος Σ. Ευαγγελίδης, Διονύσιος Α. Ζακυθηνός, Ανθούλα Ζόλδερ, Απόστολος Ζορμπάς, Γεώργιος Θ. Ζώρας, Ι. Α. Θωμόπουλος, Λιλή Ιακωβίδου Πατρικίου, Νίκος Καββαδίας, Ι. Θ. Κακριδής, Μανώλης Καλομοίρης, Λίλα Καρακάλου Καρανικόλα, Αντρέας Καραντώνης, Λίνος Καρζής, Τάσος Κόρφης, Γιώργος Κοτζιούλας, Στίλπων Κυριακίδης, Άλκης Μ. Κωτσάκης, Ναπολέων Λαπαθιώτης, Μενέλαος Λουντέμης, Πέτρος Μάγνης, Βάσος Μαθιόπουλος, Γιώργης Β. Μανουσάκης, Πέτρος Μαρκάκης, Κλαύδιος Μαρκίνας, Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη, Σπύρος Μελάς, Αθανάσιος Μερεμέτης, Άγγελος Μεταξάς, Μόνα Μητροπούλου, Φάνης Μιχαλόπουλος, Δώρα Μοάτσου, Τάκης Μουζενίδης, Ματθαίος Γ. Μουντές, Γ. Μπακαλάκης, Όμηρος Μπεκές, Παντελής Μπίστης, Στέφανος Μπολέτσης, Ιωάννα Μπουκουβάλα-Αναγνώστου, Στράτης Μυριβήλης, Στέλιος Ξεφλούδας, Κωστής Παλαμάς, Αλέξανδρος Πάλλης, Α. Α. Πάλλης, Παναγιώτης Παπαδούκας, Κλέων Παράσχος, Νίκη Λ. Πέρδικα, Ν. Πετιμεζάς-Λαύρας, Γιάγκος Πιερίδης, Λευτέρης Ν. Πλατής, Ν. Ποριώτης, Ρόδης Προβελέγγιος, Νίκος Προεστόπουλος, Γιώργος Σεφέρης, Άγγελος Σημηριώτης, Μαρίνος Σιγούρος, Γιάννης Σιδέρης, Γιάννης Σκαρίμπας, Χρήστος Σολομωνίδης, Πέτρος

Σ. Σπανδωνίδης, Νίκος Σπάνιας, Γεώργιος Κ. Σπυριδάκης, Ιωάννης Συκουτρής, Γεώργιος Σωτηρίου, Αθηνά Ταρσούλη, Βασίλειος Τατάκης, Άγγελος Τερζάκης, Κατίνα Τσατσαρωνάκη, Τάκης Τσιάκος, Στρατής Τσίρκας, Νικόλαος Β. Τωμαδάκης, Ρώμος Φιλύρας, Γιάννης Φλιάσιος, Παύλος Φλώρος, Άγγελος Φουριώτης, Θ. Δ. Φραγκόπουλος, Ν. Χάγερ Μπουφίδης, Πέτρος Χάρης και Νίκος Χιονίδης.

Δημοσίευσαν μόνο στο *Report of the Department of Antiquities* (1934-) μελέτες οι Μαρία Βογιατζή, Μάρθα Δήμα, Αντιγόνη Ζουρνατζή, Ελένη Κασιμάτη, Ελένη Μαντζουράνη, Κατερίνα Μαυριγιαννάκη, Στέφανος Σίνος, Σ. Συμεώνογλου και Βάννα Χατζημιχάλη. Φιλοξενήθηκαν επίσης μελέτες των Γ. Μπακαλάκη, Χαράλαμπου Μπακιρτζή, Στ. Παπαδόπουλου και Φρόσως Ριζοπούλου-Ηγουμενίδου.

Συνεργάστηκαν αποκλειστικά με την *Πάφο* (1935-1947 οι Νίκος Αγγέλου, Βάσος Αδάμαστος, Αλεξανδρέυς, Γεράσιμος Λ. Αμπάτης, Νίκος Αναγνωστόπουλος, Αλέξης Άνθιμος, Γεράσιμος Άννινος, Κυριάκος Βαλασίδης, Ελένη Βλαβιανού, Γιώργος Βουγιουκλάκης, Κ. Μ. Γερήνιος, Ελισσαίος Γιαννίδης, Αύρα Γιαννιώτη, Κωνσταντίνος Χ. Γρόλλιος, Αιμιλία Δάφνη, Αγαμέμνων Ζάχος, Βάσος Ηλιόπουλος, Γιάννης Θεοδωρίδης, Θανάσης Καββαδάς, Α. Καλαμπούσης, Ορέστης Καλλιορής, Χρήστος Κ. Καπνουκάγιας, Γερ. Δ. Κασόλας, Στέφανος Κατσαμπής, Γιάννης Κοκκινάκης, Ελένη Κουτσούμη, Μίμης Κυριακίδης, Ε. Λαμπρίδη, Τώνης Λαμπρινίδης, Σπυρίδων Λαυριώτης, Ηλίας Λεβής, Π. Λέφας, Αλέκος Λιδωρίκης, Παναγής Λορεντζάτος, Θ. Μακρόπουλος, Λουκία Μάρβα, Γλαύκος Μαρκόπουλος, Β. Μαρούδας, Αλεξάνδρα Μπουρνόζου, Μαριγίτσα Μυκονιού-Ζητουσιάτη, Γ. Μ. Μυλωνογιάννης, Χρήστος Μπουζάκης, Παντελεήμων μητροπολ. Καρυστίας, Μαρία Παπαβασιλείου, Φώτος Πασχαλινός, Μ. Πεζάρος, Νίκος Πρίφτης, Μαρία Ρένα, Πέτρος Ρίζος, Μ. Ροδάς, Μπιάνκα Ρωμαίου, Χ. Σαμάρας, Γιάννης Στογιάννης, Α. Παπαδόπουλος-Σύλβιος, Γ. Τσουκαλάς, Αλέκος Φράγκος, Ε. Χατζηαγγελής, Άρης Χατζιδάκης και Σώτος Χονδρόπουλος. Άλλοι που δημοσίευσαν στο ίδιο περιοδικό είναι: Τέλλος Άγρας, Γεώργιος Αθάνας, Α. Αναπλιώτης, Μ. Ανδρουλιδάκης, Μιχ. Αργυρόπουλος, Σπύρος Αρδαβάνης-Λιμπεράτος, Μάριος Βαϊάνος, Γιώργος Βακαλό, Γιώργος Βαλέτας, Μ. Βάλας,

Κώστας Βάρναλης, Πέτρος Βλαστός, Σπύρος Γ. Γιαννάτος, Ρήγας Γκόλφης, Γιάννης Δάλλας, Μηνάς Δημάκης, Άρης Δικταίος, Κλεαρέτη Δίπλα-Μαλάμου, Τάκης Δόξας, Λεωνίδας Χ. Ζώης, Γεώργιος Ζώρας, Λιλή Ιακωβίδη, Νίκος Καββαδίας, Δημήτριος Κακλαμάνος, Λίλα Καρακάλου-Καρανικόλα, Λίνος Καρζής, Κ. Καρθαίος, Γρηγόρης Κασιμάτης, Γιάννης Καψαμπέλης, Φώτης Κόντογλου, Λέων Κουκούλας, Κ. Ν. Κωνσταντινίδης, Άλκης Μ. Κωτσάκης, Ναπολέων Λαπαθιώτης, Ορέστης Λάσκος, Απόστολος Π. Λεοντής, Γιώργος Λέρνης, Μήτσος Λυγίζος, Μιλτιάδης Μαλακάσης, Πέτρος Μαρκάκης, Κλαύδιος Μαρκίνας, Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη, Μόνα Μητροπούλου, Κώστας Μουσούρης, Τίλλα Μπαλή, Όμηρος Μπεκές, Παντελής Μπίστης, Στέφανος Μπολέτσης, Ιωάννα Μπουκουβάλα-Αναγνώστου, Μυρτιώτισσα, Αλέξανδρος Μωραϊτίδης, Γρηγόριος Ξενόπουλος, Αλέξανδρος Πάλλης, Κλέων Παράσχος, Νίκη Λ. Πέρδικα, Γιάγκος Περίδης, Νίκος Προεστόπουλος, Γ. Ρεγκούτας, Άγγελος Σημηριώτης, Μαρίνος Σιγούρος, Γιάννης Σκαρίμπας, Σωτήρης Σκίπης, Πέτρος Σ. Σπανδωνίδης, Στέλιος Σπεράντσας, Γ. Κ. Σταμπολής, Σταμάτης Σταματίου, Θ. Ν. Συναδινός, Γεώργιος Α. Σωτηρίου, Αθηνά Ταρσούλη, Βασίλειος Τατάκης, Άλκης Κ. Τροπαιάτης, Τάκης Τσιάκος, Ρώμος Φιλύρας, Γιάννης Φλιάσιος, Παύλος Φλώρος, Δημήτρης Φωτιάδης, Ν. Χάγερ, Πέτρος Χάρης και Γιάννης Αδ. Χατζηπατέρας.

Στο Δελτίο **Κυπριακαί Σπουδαί** (1937-) συνεργάστηκαν αποκλειστικά οι Ερμόλαος Ανδρεάδης, Κ. Δημακοπούλου, Οδυσσέας Δημητρακόπουλος, Κ. Δούμας, Σπύρος Ε. Ιακωβίδης, Αθ. Ε. Καραθανάσης, Κώστας Καραποτοσόγλου, Μαρία Μιλτ. Παντελιού, Κωνσταντίνος Κ. Παπουλίδης και Αριστοτέλης Κ. Σταυρόπουλος. Άλλοι που δημοσίευσαν εργασίες τους είναι οι Μανώλης Γ. Βαρβούνης, Δημήτριος Γεωργακάς, Άννα Κελεσίδου-Γαλανού, Ευάγγελος Μουτσόπουλος, Γ. Μπακαλάκης, Αλέξανδρος Γ. Ξύδης, Γεώργιος Α. Σωτηρίου, Ιωάννης Π. Τσικνόπουλος, Αγαπητός Γ. Τσοπανάκης και Παύλος Χιδίρογλου.

Η **Κυπριακή Επιθεώρησης** (1942-1956) φιλοξενεί αποκλειστικά κείμενα Αύρας Θεοδωροπούλου, Ι. Μιχόπουλου και Όθωνος Χαλκιά και συνεργασίες Α. Βάζα, Νίκου Βοσταντζή, Σίτσας Καραϊσκάκη, Άρρη Κόρακα, Μόνας Μητροπούλου,

Παντελή Μπίστη, Γιάγκου Πιερίδη, Μιχαήλ Ροδά, Πάνου Σαμαρά και Αθηνάς Ταρσούλη, που έχουν και αλλού δημοσιεύματα.

Η **Ελπίς** (1943-1947) έχει αποκλειστικά κείμενα των Φωκά Αγγελάτου, Στ. Νικολαΐδη, Έλλης Κ. Πολίτη, Καίτης Σβορώνου και Δ. Φαραζουλή και άλλα κείμενα των Αμίκα Αλιβιζάτου, Δαμασκηνού Παπανδρέου (Αθηνών), Διονύσιου Ψιάχα, Κωνσταντίνου Καλλίνικου, Δημήτριου Μπαλάνου, Παναγιώτη Μπρατσιώτη, Παντελεήμονος Φωστήνη, Γρηγόριου Παπαμιχαήλ, Στέλιου Σπεράντσα και Παναγιώτη Τρεμπέλα.

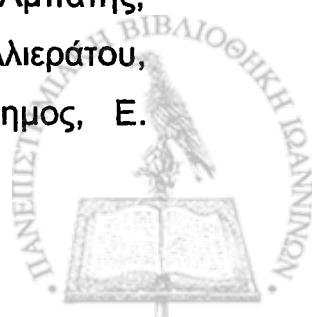
Το Θέατρο (1944-1945) έχει συνεργασία του Άγγελου Βάζα.

Στη **Σπίθα** (1944-1945) υπάρχουν κείμενα Δημήτρη Γληνού, Ν. Λυκιαρδόπουλου και Στρατή Τσίρκα.

Η **Χριστιανική Αναγέννησις** (1944-1951) φιλοξενεί κείμενα Κοσμά Βέρροιοι, Γεννάδιου Αραμπατζόγλου, Ιωάννη Γερακάρη, Ε. Ευσταθιάδη, Ελένης Ζαφειροπούλου, Ανδρέα Ι. Κεραμίδα, Ιωάννη Κολιόπουλου και Φιλάρету Ιωαννίδη, που έγραψαν μόνο σ' αυτό το περιοδικό και κείμενα των πιο κάτω που έγραψαν και αλλού: Κώστα Ανδρέου, Χλόης Αχαϊκού, Θεόφιλου Βορέα, Γερμανού Πολυζωΐδη, Διονύσιου Χαραλάμπους, Διονύσιου Ψιάχα, Δωρόθεου Γεωργιάδη, Ιννοκέντιου, αρχιεπισκόπου Χερσώνος και Ταυρίδος, Κωνσταντίνου Καλλίνικου, Αθανάσιου Κυριαζή, Σοφίας Μαυροειδή-Παπαδάκη, Παναγιώτη Μπρατσιώτη, Γεώργιου Οικονόμου, Παντελεήμονος Φωστήνη, Β. Παπαδάκη, Ανθούλας Πέτσα, Νικόλαου Πέτσα και Σωφρόνιου Ευστρατιάδη.

Με την **Αγάπη** (1944-1946) συνεργάστηκαν αποκλειστικά οι Αγαθάγγελος Παπαθεοδώρου, Αιμιλιανός Παπαδημητρίου, Βασίλειος Αντωνιάδης, Τιμόθεος Αργουδάρης, Κάλλιστος Βαφειάς, Κώστας Βαφειάς, Χρυσόστομος Δελβινακιώτης, Ιωακείμ Λιούλιας, Ι. Γ. Παναγιωτίδης και Παρθένιος Κοϊνίδης. Εξάλλου δημοσίευσαν εδώ, αλλά και σε άλλα περιοδικά οι Αλέξανδρος Καντώνης, Κώστας Ανδρέου, Διονύσιος Ψιάχας, Δωρόθεος Γεωργιάδης, Κωνσταντίνος Καλλίνικος, Θ. Κ. Μαρκουΐζος, Ανθούλα Πέτσα, Νικόλαος Πέτσας και Ιωάννης Τσικνόπουλος.

Με τον **Αγωνιστή** (1944-1949) συνεργάστηκαν αποκλειστικά: Α. Αμπάτης, Πάνος Αναγνωστόπουλος, Μ. Ανατολέας, Δέσπω Άννινου Καβαλλιεράτου, Ευάγγελος Ασπιώτης, Θ. Βαρούνης, Νίκος Βεκρής, Γ. Βουλόδημος, Ε.

Γαϊτανόπουλος, Κωνσταντίνος Γεωργιάδης, Δ. Γεωργόπουλος, Ε. Γοργίας, Π. Γούναρης, Ηλίας Δεστούνης, Θεόδωρος Δεσύλλας, Ανάργυρος Δημητρακόπουλος, Φίλιππος Δραγούμης, Ρίτσα Ελευθερίου-Καπετανάκη, Χαρίκλεια Ζερβού, Ιωάννης Ιωαννίδης, Πέτρος Καβούρης, Αλέκος Κάζογλης, Δημήτριος Καπετανάκης, Μ. Καραγάτσης, Μάνος Καρζής, Νικόλαος Καρμίρης, Άννας Κατσιόγρα, Εμμανουήλ Καφαμπέλης, Στυλιανός Καψωμένος, Τρ. Κεραμιδάς, Γεώργιος Κόλιας, Γεώργιος Κοφινάς, Πέτρος Κυριακός, Μιχ. Κωνσταντόπουλος, Χ. Λαγοπάτης, Γιώργης Λαιμός, Δ. Ν. Λαμπαδάριος, Ηώ Λαμπίρη, Α. Λαμπίρης, Σπυρ. Λοβέρδος, Α. Λόντος, Ν. Λούβαρης, Αχιλλέας Μαμάκης, Θ. Μοσχονάς, Θ. Νικολούδης, Ελένη Οικονομίδου, Μιχαήλ Κ. Παπαμιχαήλ, Ευθ. Ξανθόπουλος, Κ. Σ. Παγουτέλης, Λέανδρος Παλαμάς, Αντώνιος Παπαδήμος, Α. Παπαθανάσης, Δώρα Παπακωνσταντίνου, Γ. Παπαουτσάκης, Πέτρος Πεννάς, Πέτρος Πετρής, Γ. Ηλ. Πουλόπουλος, Ιωάννης Σαλάλες, Δέσποινα Σεβαστοπούλου, Δημήτριος Σισιλιάνος, Δ. Σ. Σούτζος, Νίκος Στρατάκης, Νέλλη Τζοβάρια, Διον. Τουλιάτος, Κώστας Τσαγκαράδας, Ι. Δ. Χανιώτης και Λιάκος Χριστογιαννόπουλος.

Επίσης δημοσιεύτηκαν κείμενα των Χρ. Αγγελομάτη, Α. Αναπλιώτη, Μάριου Βαϊάνου, Ηλία Βενέζη, Μιχαήλ Βολονάκη, Θεόφιλου Βορέα, Νίκου Βοσταντζή, Γεώργιου Βουλόδημου, Παύλου Γνευτού, Δαμασκηνού Παπανδρέου (Αθηνών), Ξενοφώντος Ζολώτα, Απόστολου Ζορμπά, Λιλή Ιακωβίδου, Α. Καλαμπούση, Μανώλη Καλομοίρη, Παναγιώτη Κανελλόπουλου, Αντρέα Καραντώνη, Κωνσταντίνου Κατσαρά, Ηλία Κατσόγιαννη, Κ. Ν. Κωνσταντινίδη, Χρήστου Λεβάντα, Μήτσου Λυγίζου, Πέτρου Μάγνη, Βάσου Μαθιόπουλου, Κλαύδιου Μαρκίνα, Σοφίας Μαυροειδή-Παπαδάκη, Φάνη Μιχαλόπουλου, Πόλυμερου Μοσχοβίτη, Κώστα Μουσούρη, Μιχάλη Μπακούρη, Δημήτριου Μπαλάνου, Παντελή Μπίστη, Στράτη Μυριβήλη, Μυρτιώτισσας, Αντώνη Μυστακίδη, Γρηγόριου Ξενόπουλου, Παύλου Παλαιολόγου, Α. Α. Πάλλη, Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου, Γρηγόριου Παπαμιχαήλ, Τάκη Παπατσώνη, Κλ. Παράσχου, Θέμου Ποταμιάνου, Νίκου Προεστόπουλου, Άγγελου Προκοπίου, Λεωνίδα Ραζελού, Γιώργου Σακκά, Σοφίας Σπανούδη, Δημήτριου Σταθόπουλου, Γ. Κ. Σταμπολή, Γεώργιου Σωτηρίου, Γεώργιου Τζαβέλλα, Κατίνας Τσατσαρωνάκη, Κωνσταντίνου Τσάτσου, Παύλου Φλώρου και Ελισάβετ Ψαρά.

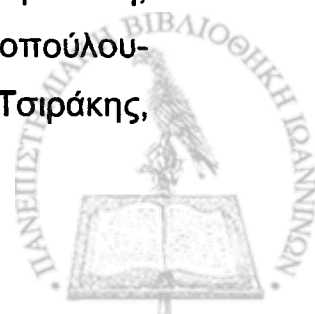

Στον *Ελεύθερο Κόσμο* (1944-1946) μόνο φιλοξενούνται κείμενα Ν. Ι. Βαβούδη, Ν. Κρανωτάκη, Χρ. Πουρνάρα, Ιωάννη Ρεγκούζη και Α. Σεβαστόπουλου. Κείμενα εξάλλου Νικόλαου Λάσκαρι, Φρόσως Μουράνου, Γιάγκου Πιερίδη και Αθηνάς Ταρσούλη υπάρχουν και εδώ.

Στην *Ανόρθωση* (1944-1945) δημοσιεύτηκαν κείμενα των Γ. Ζούτου, Κ. Καραγιώργη, Γ. Λαμδάνη και Γ. Σιάντου. Ο Γιάννης Ζέβγος φιλοξενείται και εδώ.

Τα Γράμματα (1945) δημοσίευσαν επιστολή του αντιβασιλέα Δαμασκηνού.

Στο περιοδικό *Μόρφωσις* (1945-1984) δημοσίευσαν αποκλειστικά οι Ευστάθιος Αθανασιάδης, Χρήστος Αθανασούλης, Τάκης Ακρίτας, Ευαγγελία Βακλάβα, Δημήτρης Βασιλάκης, Ιωάννης Βλαχόπουλος, Γ. Βούλγαρης, Φούλη Γαρδικιώτη, Ι. Γεραμίδης, Ι. Γιανέλλης, Αρ. Γιανναρά, Κ. Γραμματικόπουλος, Ελ. Γ. Δαφέρμος, Τηλέμαχος Ευθυμιάδης, Πόπη Ευθυμιοπούλου, Λάμπρος Ζαχαρής, Βασ. Ζάχος, Ιωάννης Ζεγκίνης, Ι. Ν. Ζήκος, Β. Ζορπάς, Νίνα Ζωγράφου, Σταματίνα Ηλιοπούλου, Β. Θεοφανόπουλος, Ειρήνη Καβακοπούλου, Νίκη Κάζακλη-Σιδέρη, Π. Καμπαξής, Δημήτριος Καμπόσος, Σωτήριος Καρανίκος, Παναγιώτης Δ. Καρπούζος, Ειρήνη Καρρά, Μαρία Κασιμάτη, Θεόδωρος Κασσάρας, Ιωάννης Κατσούλης, Α. Εμμ. Κεραμίδας, Ιωάννης Κιρμής, Έφη Κοκκίνη, Κ. Κολοβός, Παγώνα Κομματά-Λέζε, Κατερίνα Κοντού-Καλαϊτζή, Γεράσιμος Κορολής, Βασ. Κουρής, Γ. Κουριώτης, Δημ. Κουτσοβάλας, Ντίνος Κουτσούμης, Γεώργιος Κοψιάλης, Ανδρέας Κριτσωτάκης, Ν. Θ. Κωλέπης, Γιώργος Λαγουδιάρης, Εύα Λαδιά, Ελένη Λασκαρίδου, Κ. Ν. Λιβανός, Λουκάς Λυμπέρης, Δημ. Μάλλιος, Σταύρος Μάνεσης, Τριαντ. Μαραγκός, Στέλλα Μαργαρίτη, Χρ. Μηλίσης, Τηλέμαχος Μόλφησης, Καλλιόπη Μουστάκα, Ευστάθιος Μπάστας, Ανδρέας Μπονάτσος, Κ. Μπόνης, Μ. Μπότσαρης, Θεοδ. Μπρακατζιάς, Καρ. Μπρούσαλης, Βασίλειος Μυλωνάς, Χαρίκλεια Ντούμα, Γεώργιος Ξύδης, Παναγιώτης Οικονομάκος, Σόνια Ολλανδέζου, Στέλιος Ορφανουδάκης, Ειρήνη Παϊδούση, Πάνος Πανόρμας, Κωνσταντίνος Παπάζογλου, Στ. Πασχαλίδης, Αγγελική Παυλοπούλου, Βενέδικτος Πετράκης, Βάνα Π. Πετρίτη, Χαρίλαος Προκοπίδης, Ανδρέας Ραζής, Γεώργιος Ν. Ρόκκας, Γ. Ρούσκας, Κάτια Σαρλή-Μακατούνη, Τερέζα Σειραδάκη, Αλίκη Σημαντήρα, Λιάνα Ι. Σικάλη, Γ. Σκροπολίθας, Ειρήνη Στρατηγοπούλου-Κολυβάνη, Κ. Ν. Σωτηρόπουλος, Δημ. Ταγάρας, Αθανάσιος Χ. Τσιράκης,

Σωτήριος Αθ. Φάσσας, Ξεν. Ι. Χατζησαράντος, Καλλιόπη Χίντζου, Αθανάσιος Σ. Χιοτέλης και Θέμης Χρηστίδης. Επίσης δημοσίευσαν εδώ, αλλά και αλλού, οι Ιωάννης Αθανασόπουλος, Αλέξανδρος Καντώνης, Μαρία Αμαριώτου, Κώστας Ανδρέου, Γεώργιος Παυλίδης, Απόστολος Ζορμπάς, Κωνσταντίνος Κατσαράς, Σπύρος Παναγιωτόπουλος, Ελευθερία Παπαδάκη, Εύη Παπαδήμα, Νικόλαος Πέτσας, Γ. Κ. Σταμπολής, Αντώνης Ν. Συμιγδαλάς, Αθηνά Ταρσούλη, Ιωάννης Π. Τσικνόπουλλος και Κ. Χωρέμης.

Πρωτοπόροι της Νέας Γενιάς (1945-1946): Εδώ μόνο συνεργάστηκαν: Κώστας Έλατος, Ιωακείμ Αποστολίδης, Θράσος Καστανάκης, Λευτέρης Νεγρεπόντης, Φ. Σημίτης, Χαρίλαος Σισμάνης, Κ. Σούκας και Κ. Δ. Σωτηρίου. Υπάρχουν επίσης κείμενα Νικηφόρου Βρεττάκου, Μενέλαου Λουντέμη, Σοφίας Μαυροειδή-Παπαδάκη και Νίκου Δ. Παπά.

Το Κυπριόπουλο (1945-1952): Εδώ αποκλειστικά συνεργάστηκαν: Ζωή Φιλ. Δραγούμη, Ν. Π. Καβουλάκος, Ν. Καμβύσης, Α. Κατακουζηνός, Φίλ. Κριτέλης, Σ. Κυρηναίος, Ιωάννα Μελανδρίνου, Αλέξανδρος Μουντζουρίδης, Άννα Μπεκιάρη, Αχ. Ξενάκης, Γιάννης Περγιαλίτης, Δημήτρης Πουλιανός, Κρίτων Σούρης και Βελισσάριος Φρέρης. Υπάρχουν επίσης κείμενα των Χλόης Αχαϊκού, Χρυσάνθης Ζιτσαίας, Γεώργιου Καλαματιανού, Κώστα Αθ. Κωνσταντινίδη-Ξενάκη, Ανδρέα Νουάρου, Στέλιου Σπεράντσα, Μιχ. Δ. Στασινόπουλου και Ν. Χάγερ Μπουφίδη.

Στη **Νεολαία** (1946-1947) αποκλειστικά υπάρχουν κείμενα Αχιλλέα Βαγενά, Δημ. Γρ. Βερναρδάκη, Γ. Μπουκουβάλα, Β. Ρούσου και Α. Τσιγίνη.

Στο **Μηνιαίον Δελτίον του Εκδρομικού** μόνο δημοσίευσαν οι Νικόλαος Αιγινήτης, Ξ. Γεωργιάδης, Πάνος Γρίσπος, Κλ. Ζερβός, Α. Κρητικός, Β. Κωνσταντινόπουλος, Κ. Κωστοβασίλης, Ι. Λαμέρας, Στ. Μπινιάρης, Γιάννης Σούκας, Γ. Σταματάκος, Ξ. Στεργίου, Στέλιος Χιλιαδάκης και Δ. Χρόνης. Δημοσίευσαν και αλλού οι Γεώργιος Γκαράνης και Κώστας Τσέλλος.

Η μοναδική συνεργασία του Γεώργιου Δ. Ματζώρου δημοσιεύτηκε στο **Δελτίον Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου**, όπου υπάρχουν και κείμενα Δημήτριου Σ. Ευαγγελίδη, Αθανάσιου Μερεμέτη και Αθηνάς Ταρσούλη, οι οποίοι έχουν δημοσιεύματα και αλλού.

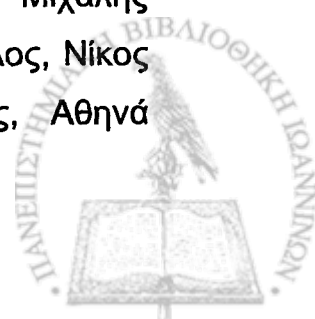

Μόνο στα *Ζωντανά Νειάτα* δημοσιεύτηκαν κείμενα Γεώργιου Μαλάμη, Ι. Α. Νικολίτσα και Χρ. Κ. Πανταζή. Ο Σκεύος Συριώτης δημοσίευσε και αλλού.

Νέος Δημοκράτης (1948-): Παρουσιάζονται με κείμενά τους οι Σωτήρης Βαλιανάτος, Γεώργιος Βοντίτσος (Γούσιας), Γιάννης Ζέρβας, Ν. Κιτσίκης, Ορέστης Κολοζώφ, Δημήτρης Κουτσουμπάς, Βασίλης Μπαρτζιώτας, Μ. Πορφυρογένης, Γιάννης Τόλιος και Χαρίλαος Φλωράκης, αλλά και οι Νίκος Ζαχαριάδης, Γιάννης Ζέβγος, Δημήτρης Καραγιάννης, Γιώργος Λέρνης και Γιάννης Παπαδάτος, που βρίσκουμε και σε άλλα περιοδικά.

Τα Κυπριακά Νειάτα φιλοξένησαν κείμενα Γεώργιου Διάκου, Ιωάννη Ζαΐρη, Ανέστη Σαββαΐδη κατά αποκλειστικότητα, αλλά και των Ι. Αναγνωστόπουλου, και Σκεύου Συριώτη.

Με την *Ελληνική Κύπρο* αποκλειστικά συνεργάστηκαν: Αλέξανδρος Αργυρόπουλος, Ν. Βαβούδης, Ι. Βερνάρδος, Μ. Γερουλάνος, Σπ. Γεωργούλης, Ευ. Γκουζούλης, Απόστολος Β. Δασκαλάκης, Νικ. Α. Δελένδας, Ναπολέων Ζέρβας, Κ. Α. Ισαακίδης, Πέτρος Καλονάρος, Δημ. Καπλάνογλου, Θεόδωρος Καρατζάς, Πέτρος Κλωνάρης, Χρ. Κολιάτσος, Α. Ν. Κορωναίος, Δημ. Κωτσάκης, Ευελπ. Λιβεριάδης, Πέτρος Λοβέρδος, Δημ. Μαγκριώτης, Λέων Μακκάς, Σπυρίδων Μαρινάτος, Γεώργιος Μελάς, Νικ. Αλεξ. Μεταξάς, Ξενοφών Πανόπουλος, Παναγιώτης Πιπινέλης, Παναγιώτης Η. Πουλίτσας, Ν. Ροντήρης, Νίκος Σταθάτος, Βύρων Σταματόπουλος, Ν. Α. Τσιριντάνης και Τώνης Τσιρμπίνος-Λάσκαρης. Συνεργάστηκαν ακόμη οι Σωτήριος Αγαπητίδης, Χρ. Εμ. Αγγελομάτης, Ρολάνδη Αθανασοπούλου, Κωνσταντίνος Άμαντος, Μ. Ανδρουλιδάκης, Θάνος Βαγενάς, Νίκος Γεωργακόπουλος - Δωράνθης, Στυλιανός Γονατάς, Τάσος Αθ. Γρισσόπουλος, Ελευθέριος Ν. Δέπος, Χρήστος Ζαλοκώστας, Γεώργιος Ζώρας, Άγις Θέρος, Σπυρίδων Μ. Καλλιάφας, Αντρέας Καραντώνης, Διονύσιος Α. Κόκκινος, Φώτης Κόντογλου, Φαίδων Κουκουλές, Δημ. Μάργαρης, Εμμανουήλ Γ. Μαρκάκης, Σπύρος Μελάς, Μιχαήλ Μιχαηλίδης-Νουάρος, Φάνης Μιχαλόπουλος, Πολ. Μοσχοβίτης, Βασίλης Μουστάκης, Δ. Μπαλάνος, Παναγιώτης Ι. Μπρατσιώτης, Στράτης Μυριβήλης, Αλέξανδρος Α. Πάλλης, Β. Παπαδάκης, Θ. Παπακωνσταντίνου, Κλέων Παράσχος, Μιχάλης Περάνθης, Νικόλαος Πέτσας, Ε. Ν. Πλατής, Στυλιανός Κ. Πουλόπουλος, Νίκος Προεστόπουλος, Εμμανουήλ Πρωτοψάλτης, Στέλιος Σπεράντσας, Αθηνά

Ταρσούλη, Τιμόθεος Βενέρης, Νικόλαος Τωμαδάκης, Ευάγγελος Π. Φωτιάδης και Μανόλης Χατζηδάκης.

Μόνο στο περιοδικό *Ο Φακός* (1952-1959) βρίσκονται κείμενα Δημοσιεύτηκαν κείμενα Γεώργιου Κ. Ζουράρι, Ηλία Κυριακόπουλου, Κ. Μάνεση, Τ. Σακελλαρίου, Σίμου Τσαπνίδη και Χρ. Χαιρόπουλου. Κείμενα Γιώργου Αρβανιτάκη και Τάσου Ζάππα συναντούμε και εδώ.

Εκδρομική Ηχώ (1954-1962): Μόνο με το περιοδικό αυτό συνεργάστηκαν οι Νίκος Γεννηματάς, Σωτ. Δ. Γεωργαντόπουλος, Πέτρος Δόβας, Τίτα Οικονομοπούλου, Επ. Παπανικολάου, Ι. Πεσμαζόγλου, Δάφνις Πινδαϊκός, Ξενοφώντας Στεργιάνος και Αλέξ. Κ. Χατζηγιάκης. Άλλοι που δημοσίευσαν συνεργασία ήταν οι Μ. Καλλοναίος, Παύλος Κυριαζής, Ανδρέας Λαμπίρης, Μιχαήλ Γ. Μπακούρης, Παύλος Παλαιολόγος, Τάσος Ν. Πετρήs, Γ. Κ. Σταμπολής, Αθηνά Ταρσούλη, και Κ. Τσέλλος.

Στη *Δημιουργία* (1955-1956) υπάρχει κείμενο Κ. Π. Μαγγλή.

Στο *Τάιμς οφ Σάιπρους* (1957-1963) παρουσιάζονται με κείμενά τους οι Νικ. Βεργώτης, Σπ. Ν. Γρανίτσας, Ιφιγένεια Διδασκάλου, Ιωάννης Καλιτσουνάκης, Βασίλειος Κοραχάης, Ρούλα Κυρτσόγλου, Κ. Κώνστας, Ντίνος Π. Μαγγιοράκος, Κώστας Μαρίνης, Ν. Μάτσας, Βασίλης Μ. Μόσχος, Αγγέλα Μπερτάνι, Ανδρέας Ν. Νομικός, Γεώργιος Πάγκαλος, Σωτήρης Πατατζής, Λ. Πολυδεύκης, Αντώνιος Σαρρής, Κωστής Σκαλιόρας, Μ. Σκουτούλης, Κ. Στούρνας, Αντ. Ευστ. Τζεβελέκης, Τρύφων Τριανταφυλλάκος, Παντελής Τρωγάδης, Στ. Τσατσούλας, Νίκος Τσιφόρος και Κώστας Γ. Φραγκισκάτος. Επίσης, οι παρακάτω που συναντούμε και σε άλλα περιοδικά. Μίνως Αργυράκης, Κώστας Βάρναλης, Ηλίας Βενέζης, Όλγα Βότση, Γ. Γιαννακόπουλος, Τατιάνα Γκρίτση-Μιλλιέξ, Χ. Ευθυμιάδης, Μ. Καλλοναίος, Αθηνά Καλογεροπούλου, Παναγιώτης Κανελλόπουλος, Μ. Καραγάτσης, Μάνος Καραγιαννίδης, Αντρέας Καραντώνης, Μάνος Κατράκης, Ηλίας Π. Κατσόγιαννης, Σπύρος Κοκκίνης, Γεώργιος Κουμανάκος, Γεώργιος Ι. Κουρμούλης, Θανάσης Κυριαζής, Πέτρος Μαρκάκης, Σπύρος Μελάς, Φάνης Μιχαλόπουλος, Κωστής Μπαστιάς, Στράτης Μυριβήλης, Παύλος Παλαιολόγος, Παναγιώτης Παπαδούκας, Ευάγγελος Παπανούτσος, Τάσος Ν. Πετρήs, Δημήτρης Πικιώνης, Μαίρη Ροδίου-Σταύρου, Γ. Ρούσσοs, Κωνσταντίνος Ρωμαίος, Νώντας Σακελλαρόπουλος, Γεώργιος Κ. Σπυριδάκης,

Θεμιστοκλής Τσάτσος, Κώστας Γ. Τσέλλος, Ιωάννης Τσικνόπουλος, Καίη Τσιτσέλη, Πέτρος Χάρης, Μανόλης Χατζηδάκης και Δημήτρης Ψαθάς.

Στη *Νέα Εποχή* (1959-) απολειστικά δημοσίευσαν οι Μήτσος Αλεξανδρόπουλος, Μανόλης Αναγνωστάκης, Πέτρος Ανταίος, Β. Αρκαδινός, Μάρκος Αυγέρης, Π. Βαλιανάτος, Στέργιος Βαλιούλης, Περικλής Βαλλιάνος, Νίκος Βαλτινός, Νίκος Βαλιώτης, Βασίλης Βασιλικός, Τάσος Βουρνάς, Κώστας Γιαννόπουλος, Γιώργης Γρίβας, Βούλα Δαμιανάκου, Β. Δαμιανού, Γεωργία Δεληγιάννη-Αναστασιάδη, Γιώργος Δεληγιάννης, Σπύρος Δεμμεσάς, Ευδοξία Δημητρακοπούλου, Δημήτρης Δ. Δημητριάδης, Αντώνης Δημόπουλος, Αρ. Ελληνούδη, Φαίδρα Ζαμπαθά-Παγουλάτου, Άλκη Ζέη, Γιώργης Ζωΐδης, Πάνος Θασίτης, Νίκος Θέμης, Βικτώρια Θεοδώρου, Ρόζα Ιμβριώτη, Γιάννης Ιμβριώτης, Έλλη Ιωαννίδου-Μπελογιάννη, Γαλάτεια Καζαντζάκη, Γ. Καμαρινάκης, Β. Καρατζά, Γιώργος Καρατζάς, Τάκης Καρβέλης, Κ. Καρβουνίδης, Νίκος Κατηφόρης, Δημήτρης Κατσαγάνης, Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου, Δημ. Κισκύρας, Κώστας Κοβάνης, Νίκος Κολοβός, Γιάννης Κορδάτος, Θέμος Κορνάρος, Κώστας Κοτζιάς, Μίσης Κουγιουμτζόγλου, Αποστόλης Κουλουριώτης, Κώστας Κουλουφάκος, Κλείτος Κύρου, Γιάννης Κωστακόπουλος, Γιώργης Κωστοπράβ, Γιώργης Λαζαρίδης, Κίμων Λώλος, Τάκης Μανωλόπουλος, Ελένη Μάρα, Θωμάς Μάρας, Πρόδρομος Χ. Μάρκογλου, Ειρήνη Μαρουδή-Παπαδημητρίου, Γιώργος Δ. Μαρούδης, Αντώνης Μάρταλης, Ηρακλής Μάσχας, Ηλίας Ματθαίου, Παναγιώτης Μαυρομάτης, Μελισσάνθη, Δημ. Μέξης, Μιχάλης Γ. Μερακλής, Σπύρος Μήλας, Παύλος Μιχελιουδάκης, Γιάννης Μότσιος, Μάχη Μουζάκη, Μαριάννα Μουτζουρίδου, Ελένη Νίκα, Αθηνά Ν. Νικολαΐδου, Α. Ξένος, Διον. Πανίτσας, Ασημάκης Πανσέληνος, Σταμάτης Θ. Παντίδης Έλλη Παπαδημητρίου, Μ. Μ. Παπαϊωάννου, Φόρης Παροτίδης, Νότης Περγιάλης, Ιουλία Περσάκη, Κατίνα Πηλιούρη, Άρης Πουλιανός, Μαρία Ράλλη, Δημήτρης Ραφτόπουλος, Γ. Ρίτσος, Ισιδώρα Ρόζενταλ-Καμαρινέα, Χρήστος Σαμουηλίδης, Βίκτωρ Σιβετιδής, Γ. Σίμος, Ζήσης Σκάρος, Γεώργιος Σκιαδάς, Π. Σοφιανόπουλος, Σωτήρης Σπαθάρης, Ειρήνη Σπανουδάκη, Μαρία Σπανουδάκη, Απόστολος Σπήλιος, Κώστας Σταματίου, Ν. Σύριος, Γεώργιος Τζαμαλούκας, Αλέξης Τραϊανός, Γιάννης Υφαντής, Μαρία Φιλίππου, Νικόλας Φύλλας, Ν. Χατζηδήμος, Ακριβή Χατζοπούλου, Λάμπης Χρονόπουλος, Αλέκος

Χρυσοστομίδης και Κατερίνα Ψευτέλη. Συνεργασίες και στο περιοδικό αυτό έχουν οι Φώτης Αγγουλές, Κώστας Αθανασιάδης, Έλλη Αλεξίου, Β. Δ. Αναγνωστόπουλος, Α. Αναπλιώτης, Μίνως Αργυράκης, Γιάννης Βαλάχης-Περγιαλινός, Γιώργος Βαλέτας, Κώστας Βαλέτας, Κώστας Βάρναλης, Ελένη Βοΐσκου, Μελής Βουδούρης, Δημοσθένης Βουτυράς, Νικηφόρος Βρεπτάκος, Τατιάνα Γκρίση-Μιλλιέξ, Μανώλης Γλέζος, Γεράσιμος Γρηγόρης, Γιάννης Δάλλας, Κλεαρέτη Δίπλα-Μαλάμου, Στρατής Δούκας, Ανέστης Ευαγγέλου, Αλέξης Ζήρας, Χρυσάνθη Ζιτσαία, Δημοσθένης Θεοδωρέσκος, Άγις Θέρος, Κώστας Θρακιώτης, Λιλή Ιακωβίδη Πατρικίου, Ιάκωβος Καμπανέλλης, Δημήτρης Καραγιάννης, Λίλα Καρακάλου-Καρανικόλα, Γιάννης Καρατζόγλου, Βαγγέλης Κάσσο, Χρήστος Κατσιγιάννης, Ερατοσθένης Καψωμένος, Περικλής Κεφαλλονίτης, Γιώργος Κεχαγιόγλου, Μάνος Κοντολέων, Γιώργος Κοτζιούλας, Α. Κυριαζής, Μαρία Κωστάκου, Μαρίνα Λαμπράκη, Χρήστος Λεβάντας, Ελένη Λεοντιάδου-Κύρρη, Γιώργος Λέρνης, Μαρία Λουκοπούλου-Παττίχη, Μενέλαος Λουντέμης, Γιάννης Μαγκλής, Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη, Κωστούλα Μητροπούλου, Δέσποινα Μπεμπεδέλη, Ρίτα Μπούμη Παπά, Σπύρος Μυλωνάς, Μυρτιώπιστα, Αντώνης Μυστακίδης-Μεσεβρινός, Βασίλης Μοσκόβης, Λίλικα Νάκου, Τόλης Νικηφόρος, Στέλιος Ντόμαλης, Κούλα Ξηραδάκη-Φακιολά, Νίκος Παπαπερικλής, Αλέξης Πάρνης, Γιολάντα Πατεράκη, Ρωξάνη Παυλέα, Σαράντος Παυλέας, Μάριος Πλωρίτης, Κοσμάς Πολίτης, Βεατρίκη Κ. Σαββίδου, Θάνος Σακέτας, Γ. Σάμιος, Ηλίας Σιμόπουλος, Γιάννης Σκαρίμπας, Τατιάνα Σταύρου, Μιχάλης Σταφυλάς, Κώστας Στεργιόπουλος, Στέφανος Τηλικίδης, Στρατής Τσίρκας, Καίη Τσισέλη, Ανδρέας Φραγκιάς, Γιώργος Φωκάς, Δημήτρης Φωτιάδης και Χρύσανθος Χρήστου.

Αποκλειστικά με το περιοδικό *Κυπριακή Εκπαίδευσις* (1959-1965, 1965-1967, 1967-1972, 1972-1974) συνεργάστηκαν οι Κωνσταντίνος Βόγγας, Παναγιώτης Γαλιώτος, Έλλη Γιωτοπούλου-Σισιλιάνου, Σταμάτης Γλύκας, Ιωάννα Γραφάκου, Γεώργιος Εξαρχόπουλος, Ε. Ζαμπετάκης, Παναγιώτης Ηρειώτης, Ιωάννης Κ. Θάνος, Δημ. Καρατζίνας, Αντώνιος Φλ. Κατσουρός, Κωνσταντίνος Κουρβέλος, Δημήτριος Κουτάλος, Βλάσιος Λόντος, Σοφοκλής Δ. Λώλης, Διογένης Μαυρόπουλος, Μεθόδιος Κοντοστάνας, Νικόλαος Μούστος, Ιωάννης Γ. Μπουροζίκας, Γεώργιος Ξύδης, Αναστάσιος Σ. Πάγκαλος, Νικόλαος Πανατζής,

Σπυρίδων Δ. Ράλλης, Αντώνιος Σούκος, Κ. Σπηλιωτόπουλος, Χαρά Συκουτρή, Αντώνιος Τσίριμπας, Θ. Φωτεινόπουλος και Κωνσταντίνος Χάρης. Άλλοι των οποίων κείμενα δημοσιεύτηκαν εδώ είναι:

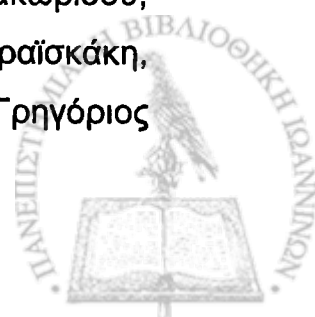
Μενέλαος Αλεξανδράκης, Γεώργιος Βογιατζής, Γεώργιος Παυλίδης, Μιλτιάδης Δελιβάνης, Ιωάννης Ν. Θεοδωρακόπουλος Ι. Θ. Κακριδής, Δημήτριος Κ. Κουτσουλέλος, Ευστάθιος Π. Λαγάκος, Μαρία Λουκοπούλου-Παττίχη, Αθανάσιος Μερεμέτης, Φωτεινή Πετροπούλου, Νίκος Πετρουλάκης, Φωτεινή Θ. Τζωρτζάκη, Θ. Τουρκοβασίλης, Κωνσταντίνος Τρανός και Κ. Χωρέμης:

Στην *Επετηρίδα Παιδαγωγικής Ακαδημίας Κύπρου* (1959-1993) μόνο φιλοξενήθηκε ο Κωνσταντίνος Δεσποτόπουλος. Περιλαμβάνονται επίσης κείμενα των Μενέλαου Αλεξανδράκη, Μιχαήλ Δούντα, Γεώργιου Κουμανάκου, Ευστάθιου Λαγάκου και Ευθύμιου Στοφορόπουλου.

Μόνο στην *Πνευματική Κύπρο* (1960-) δημοσίευσαν οι Νίκος Αθανασιάδης, Κρίτων Αθανασούλης, Διονύσιος Αναγνωστόπουλος, Κ. Αναστασόπουλος, Ηρακλής Ν. Αποστολίδης, Μαρία Αποστολοπούλου, Μαρία Σ. Ατακτίδου, Αλέκος Βασιλείου, Νίκος Βόκοβιτς, Γιάννης Γαλανός, Κώστας Γεωργουσόπουλος, Γ. Γιορνάς, Ο. Γιορνάς, Αθαν. Ν. Γκότοβος, Ζάνος Γουγούτας, Γ. Δάινερ, Δημήτρης Γ. Δήμου, Στέργιος Δημούλης, Αχιλλέας Έξαρχος, Χρήστος Ευελπίδης, Νίκος Ζωγράφος, Νανά Ησαΐα, Ιωάννης Θεοχάρης, Στέφανος Ιωαννίδης, Γεωργία Κάκουρου-Χρόνη, Ελένη Α. Καλλιστράτου, Σταύρος Καλφιώτης, Σπύρος Μ. Καμηλλέρη, Πάνος Καραβίας, Κίμων Καρανίκας, Γιάννης Καραφωτιάς, Γεώργιος Κάρτερ, Στέλλα Καρυτινού, Μαρίνα Κάσδαγλη, Σόφη Κεφάλα, Δημοσθένης Γ. Κόκκινος, Κωστής Κοκρόβιτς, Δημήτρης Κόντης, Ελένη Κοντιάδη, Νανά Π. Κοντού, Μ. Κορώνης, Ε. Κόσμος, Γιωργής Κότσιρας, Χρήστος Κουλούρης, Πόπη Κούση-Παπαδάκη, Γιάννης Κουχτσόγλου, Δημήτρης Χ. Κράνης, Εμμανουήλ Κριαράς, Γ. Κ. Κυριαζόπουλος, Σπ. Κυριαζόπουλος, Τάκης Κωνσταντόπουλος, Ιωάννα Κωνσταντοπούλου-Χάντζου, Βασ. Λαζανάς, Μαρία Λαμπαδαρίδου-Πόθου, Ηρώ Λαμπίρη, Λάμπρος Λορέτης, Ευάγγελος Λ. Μάμας, Στέλλα Μαρινάκη, Μαίρη Μαυρεδάκη, Λούλα Μαυρουλίδου, Γεώργιος Σ. Μενάρδος, Αντιγόνη Μεταξά-Κρονηρά, Π. Μισερλής, Τάκης Μιχόπουλος, Σπυρ. Μοσχονάς, Ευάγγελος Ν. Μόσχος, Βάγιος Μπαγλάνης, Σοφία Μπακανάκη, Δημήτριος Μπάκας, Γαλάτεια

Μπαλτά, Κ. Μπαχαρίου, Αλέξανδρος Π. Μπεκιάρης, Δημήτρης Χρ. Μποσινάκης, Ευστράτιος Νέος, Κ. Νίκας, Ανδρ. Γρ. Νόμπελης, Κώστας Νυμφόπουλος, Βάγιας Παναγιωτόπουλος, Πάνος Ν. Παναγιωτούνης, Δ. Β. Παναγόπουλος, Θ. Παπαϊωάννου, Δημ. Κ. Παπακωνσταντίνου, Κ. Παπαλεξάνδρου, Άγγελος Παρθένης, Αριστέα Παρίση, Λιλή Πεζοπούλου, Γιώργος Πετρόπουλος, Διονύσης Πιπταράς, Γ. Μ. Πολιτάρχης, Γ. Ν. Πολίτης, Γιάννης Πουγούνιας, Μανώλης Πράτσικας, Ρήγας Διον. Ρηγόπουλος, Κώστας Ριζάκης, Χρήστος Α. Ριζόπουλος, Μάγια Μαρία Ρούσσου, Α. Σακελλαρίου, Χάρης Σακελλαρίου, Απόστολος Σαχίνης, Π. Α. Σινόπουλος, Κώστας Σοφιανός, Κωνσταντίνος Σπετσιέρης, Παναγιώτης Σπηλιωτόπουλος, Μάρω Στασινοπούλου, Ζωζώ Σ. Σταυροπούλου, Χ. Σταυρουλάκης, Γ. Ξ. Στογιαννίδης, Γιάννης Σφακιανάκης, Αγνή Σωτηροπούλου-Σχοινά, Ντίνα Τάκαρη, Πάρις Τακόπουλος, Νίκος Τουτουτζάκης, Κώστας Ν. Τριανταφύλλου, Διονύσιος Α. Τροβάς, Λίζα Φραγκιάδη, Ξενής Χαγιάννης, Βασίλης Χαρωνίτης, Νίκος Χατζηνικολάου, Γιάννης Χατζίνης, Λεία Χατζοπούλου-Καραβία, Μαρία Χιδίρογλου-Ferreira, Γ. Δ. Χουρμουζιάδης και Καίτη Χρίστη. Δημοσίευσαν και στο περιοδικό αυτό οι Α. Αθανασάκης, Γεώργιος Αθάνας, Τάσος Αθανασιάδης, Ι. Κ. Αθανασόπουλος, Μενέλαος Δ. Αλεξανδράκης, Έλλη Αλεξίου, Μαρία Αμαριώτου, Σοφία Άντζακα, Γιώργος Αρβανιτάκης, Ιωάννης Μιχ. Αρβανίτης, Στέλιος Ι. Αρτεμάκης, Κώστας Ασημακόπουλος, Μάριος Βαϊάνος, Γιώργος Βαλέτας, Κώστας Βαλέτας, Γ. Θ. Βαφόπουλος, Ηλίας Βενέζης, Όλγα Βότση, Κωνσταντίνος Ι. Βουρβέρης, Νικηφόρος Βρεττάκος, Γιώργος Γεραλής, Γεώργιος Παυλίδης, Δημήτρης Γιάκος, Μαν. Γιαλουράκης, Τάκης Γκοσιόπουλος, Πέτρος Γλέζος, Γεράσιμος Γρηγόρης, Μαργαρίτα Δαλμάτη, Αντώνης Δεκαβάλλες, Γιώργος Δέλιος, Φοίβος Δέλφης, Αντώνης Δελώνης, Κωνσταντίνος Π. Δεμερτζής, Μηνάς Δημάκης, Κ. Θ. Δημαράς, Τάκης Δόξας, Μιχάλης Δούντας, Δημήτριος Σ. Ευαγγελίδης, Ιάσων Ευαγγέλου, Δημοσθένης Ζαδές, Χρήστος Ζαχαράκης, Διαλεχτή Ζευγώλη-Γλέζου, Χρυσάνθη Ζιτσαία, Ανθούλα Α. Ζόλδερ, Απόστολος Ζορμπάς, Γεώργιος Θ. Ζώρας, Σπύρος Ηλιόπουλος, Γ. Θέμελης, Ιωάννης Ν. Θεοδωρακόπουλος, Αγησίλαος Ρ. Θεοχάρης, Λιλή Ιακωβίδου, Μανώλης Καλομοίρης, Παναγιώτης Κανελλόπουλος, Σίτσα Καραϊσκάκη, Αντρέας Καραντώνης, Ζωή Καρέλλη, Λίνος Καρζής, Ρένα Καρθαίου, Γρηγόριος

Κασιμάτης, Χρήστος Ε. Κατσιγιάννης, Γιώργος Κεχαγιόγλου, Γιάννης Κορίδης, Τάσος Κόρφης, Γιώργος Κοτζιούλας, Λέων Κουκούλας, Γιάννης Κουτσοχέρας, Βασίλης Κραψίτης, Κ. Ν. Κωνσταντινίδης, Κ. Α. Κωνσταντινίδης-Ξενάκης, Ευστάθιος Π. Λαγάκος, Ελένη Λεοντιάδου-Κύρρη, Νίκη Λοϊζίδη, Μαρία Λουκοπούλου-Παττίχη, Μήτσος Λυγίζος, Σόλων Μακρής, Ζερμαίν Μαμαλάκη, Γιώργης Μανουσάκης, Καλλισθένη Μασούνη, Σπύρος Ματσούκας, Ρεβέκκα Στ. Μαυρομιχάλη, Σίμος Μενάρδος, Τάκης Μουζενίδης, Ματθαίος Μουντές, Γιάννης Μουτάφης, Ευάγγελος Μουτσόπουλος, Χαρούλα Μπακονικόλα-Γεωργοπούλου, Τίλλα Μπαλή, Όμηρος Μπεκές, Ιωάννα Μπουκουβάλα-Αναγνώστου, Μυρτιώτισσα, Α. Μυστακίδης, Λιλίκα Νάκου, Γιάννης Νικολόπουλος, Δημήτρης Νικορέτζος, Μπάμπης Νίντας, Στέλιος Ντόμαλης, Θεόδωρος Ξύδης, Κώστας Ουράνης, Φωτεινή Παγώνη-Πετροπούλου, Παύλος Παλαιολόγος, Μενέλαος Παλλάντιος, Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος, Ελευθερία Παπαδάκη, Ρούλα Παπαδημητρίου, Θανάσης Παπαθανασόπουλος, Ευάγγελος Παπανούτσος, Τάκης Κ. Παπατσώνης, Αλεξάνδρα Παραφεντίδου, Γιολάντα Πατεράκη, Ρωξάνη Παυλέα, Σαράντος Παυλέας, Τάσος Ν. Πετρής, Αλεξάνδρα Πλακωτάρη, Ε. Ν. Πλατής, Λίνος Πολίτης, Ηλίας Πολύδωρος, Παντελής Πρεβελάκης, Γεράσιμος Α. Ρηγάτος, Μαίρη Π. Σταύρου, Γαλάτεια Σαράντη, Κώστας Σαρδελής, Δημήτρης Σιατόπουλος, Μαρίνος Σιγούρος, Στέργιος Σκιαδάς, Σωτήρης Σκίπης, Χρήστος Σολομωνίδης, Γεώργιος Σπυριδάκης, Μιχαήλ Δ. Στασινόπουλος, Τατιάνα Σταύρου, Μιχάλης Σταφυλάς, Κώστας Στεργιόπουλος, Καλλιόπη Σφαέλλου-Βενιζέλου, Τάκης Σωτήρχος, Αθηνά Ταρσούλη, Άγγελος Τερζάκης, Στέφανος Τηλικίδης, Κωνσταντίνος Τρανός, Κωνσταντίνος Τσάτσος, Ιωάννα Τσάτσου, Κώστας Ε. Τσιρόπουλος, Νίκος Τυπάλδος, Παύλος Φλώρος, Άγγελος Φουριώτης, Θ. Δ. Φραγκόπουλος, Πέτρος Χάρης, Ι. Μ. Χατζηφώτης, Παύλος Χιδίρογλου, Ντίνος Χριστιανόπουλος και Γιώργος Ι. Χριστογιάννης.

Στα *Κυπριακά Χρονικά* (1960-1967, 1969-1972) αποκλειστικά δημοσίευσαν: Έφη Αγγελιδάκη, Νόρα Αναγνωστάκη, Νάσος Δετζώρτζης, Γιώργος Ιωάννου, Ελένη Καζαντζάκη, Ρένα Δ. Κάσδαγλη, Γεώργιος Α. Κουμάντος, Παύλος Π. Ναθαναήλ, Άγγελος Παπαϊωάννου, Κώστας Παπάς, Τάσος Ρούσσο, Μίλτος Σαχτούρης, Θάλεια Τάσου, Χαρούλα Τζαβέλλα, Τάκης Χατζηαναγνώστου και Κώστας Χατζηαργύρης. Συνεργασίες και στο περιοδικό αυτό έχουν οι Μανόλης

Αναγνωστάκης, Ελένη Βακαλό, Βιργινία Βέργη, Νικηφόρος Βρεττάκος, Σπύρος Γιαννάτος, Φώτος Γιοφύλλης, Τατιάνα Γκρίτση-Μιλλιέξ, Μαργαρίτα Δαλμάτη, Δημήτρης Δασκαλόπουλος, Χρυσάνθη Ζιτσαία, Άγις Θέρος, Αντρέας Καραντώνης, Ζωή Καρέλλη, Νίκος Κάσδαγλης, Περικλής Κεφαλλονίτης, Γιάννης Κορίδης, Ελένη Λεοντιάδου-Κύρρη, Αθανάσιος Μερεμέτης, Χριστόφορος Μηλιώνης, Ματθαίος Γ. Μουντές, Στέλιος Ξεφλούδας, Αλέξανδρος Γ. Ξύδης, Δημήτρης Παπαδίτσας, Τάκης Παπατσώνης, Αλέξης Πάρνης, Κοσμάς Πολίτης, Μαίρη Π. Σταύρου, Γιώργος Σεφέρης, Γιάννης Σκαρίμπας, Στέργιος Σκιαδάς, Κωνσταντίνος Τρανός, Ιωάννα Τσάτσου, Θ. Δ. Φραγκόπουλος και Γιώργος Χριστογιάννης.

Σ' εκείνους που αποκλειστικά δημοσίευσαν στη *Φιλολογική Κύπρο* (1960-) έχουμε τη Μ. Ζορμπά και την Άννα Σικελιανού, σ' εκείνους δε που δημοσίευσαν κι αλλού τους Γιάννη Αναγνωστόπουλο, Γιώργο Αρβανιτάκη, Ελένη Βακαλό, Μανώλη Βαρβούνη, Ηλία Βενέζη, Δημήτριο Σ. Ευαγγελίδη, Μαρίκα Θωμαδάκη, Ευστάθιο Λαγάκο, Μαρία Λουκοπούλου-Παττίχη, Θεόδωρο Ξύδη, Θεόδωρο Παπακωνσταντίνου, Γεράσιμο Ρηγάτο, Μαίρη Σταύρου και Κ. Σαρδελή.

Στο περιοδικό *Ο Συνεργατιστής* (1961-1975) παρουσιάζονται με κείμενά τους οι Σπυρίδων Αλιβέρτης, Εμμανουήλ Σ. Ανάσης, Ιωάννης Αφεντάκης, Γεώργιος Χ. Γραμματόπουλος, Γ. Γρηγορίου, Ευστάθιος Ζάχαρης, Αριστείδης Ν. Κλήμης, Β. Κουτσουδάκης, Φ. Λαμπρόπουλος, Βασίλειος Λογοθέτης, Σ. Μαρσέλλος, Γ. Μουζουράκης, Κ. Μπαταγιάννης, Δημήτριος Πάνος, Γ. Γ. Παπαναστασίου, Σ. Παπασπηλιόπουλος, Κυρ. Σακαντάνης, Βύρωνας Σκρούμπης, Ν. Π. Σταθακόπουλος, Ιωάννης Σταυγιαννουδάκης, Γιάννης Στρογγυλής, Ευθ. Συλλαίος, Ι. Α. Τεγόπουλος, Θ. Τζωρτζάκης, Δ. Τσαπούλης, Πιπίνα Τσιμικάλη, Αθανάσιος Φαφούτης, Χρ. Χρηστίδης και Βασίλειος Λ. Ψαλτόπουλος. Επίσης φιλοξενούνται και οι πιο κάτω που βρίσκουμε και σε άλλα περοδικά. Σωτήριος Αγαπητίδης, Μενέλαος Αλεξανδράκης, Γιώργος Βαλέτας, Νίκος Γεωργακόπουλος-Δωράνθης, Μιλτιάδης Δελιβάνης, Ξενοφών Ζολώτας, Κ. Ν. Κωνσταντινίδης, Μαρία Λουκοπούλου-Παττίχη, Γεώργιος Μέγας, Φάνης Μιχαλόπουλος, Κωνσταντίνος Παναγιωτάκος, Νίκος Παπαπερικλής, Πάνος Σαμαράς, Πάνος Σπάλας, Φωτεινή Θ. Τζωρτζάκη και Αλέκος Φωτιάδης.

Το *Δελτίον Ομίλου Παιδαγωγικών Ερευνών* (1962-1992) φιλοξένησε τους Γεώργιο Ε. Αραβανή, Νικόλαο Δ. Κωνσταντή, Σπύρο Παγιατάκη, Αριστοτέλη Παπανικολάου, Δ. Τομπαΐδη και Σπύρο Α. Χαροκόπο, οι οποίοι έγραψαν μόνο εδώ, αλλά και τους Μιχαήλ Κ. Δούντα, Ανδρέα Μιχαηλίδη-Νουάρο, Κωνσταντίνο Παναγιωτάκο και Νίκο Πετρουλάκη, οι οποίοι έχουν και σε άλλα περιοδικά δημοσιεύματα.

Στο περιοδικό *Φωτεινοί Ορίζοντες* (1962-1965) μόνο υπάρχουν κείμενα Κ. Δελακοβία, Νίκου Δοϊτσίνη, Δημήτριου Δρίτσα, Χρ. Καρακόλη, Έφης Καρδάρá, Δ. Κάστου, Γ. Δ. Καχριμάνη, Κ. Κυριακόπουλου, Π. Λέσβιου, Α. Μαρπουτζόγλου, Νίτσας Νάκου-Καπετανάκου, Αγγελικής Πανωφοροπούλου-Σιγάλα, Αλ. Παραδείση, Τίμωνα Παρμενά, Ν. Ρούτσου, Σεραφείμ Κ. Τσίτσα, Γ. Φτέρη, Καίτης Χιωτέλλη, Ανδρέα Χριστοφοράκη, Β. Χρυσανθόπουλου και Κ. Ψαλτήρα. Συναντούμε επίσης δημοσιεύματα Νίκου Αγγελή, Νίκου Αρβανίτη, Χλόης Αχαϊκού, Βιργινίας Βέργη, Γεώργιου Παυλίδη, Τούλας Γκίκα-Δοϊτσίνη, Ευάγγελου Παπανούτσου, Αντώνιου Σαρρή και Αντώνη Ν. Συμιγδαλά.

Cyprus Today (1963-): Οι Φίλιππος Εμμανουήλ, Γεώργιος Ζωτιάδης, Τζων Κουμουλίδης, Δ. Σ. Κωνσταντόπουλος, Γεώργιος Μαύρος, Δημήτριος Μπίτσιος, Ιωάννης Παπαλέκας, Νικόλαος Πλάτων, Γεώργιος Τενεκίδης, Γιάννης Τζεδάκης και Γιάννης Φαλελάκης εμφανίζονται με κείμενά τους μόνο εδώ, ενώ οι Ευστάθιος Λαγάκος, Μαρίνα Λαμπράκη-Πλάκα, Νίκη Λοϊζίδα, Τάκης Μουζενίδης, Αλέξανδρος Ξύδης, Φρόσω Ριζοπούλου-Ηγουμενίδου, Μαίρη Ροδίου-Σταύρου, Γ. Π. Σαββίδης, Νίκος Σπάνιας, Άγγελος Τερζάκης, Ιωάννης Τσικνόπουλλος και Χρυσανθος Χρήστου εμφανίζονται και αλλού.

Στον *Αγώνα* (1963-1964) μόνο συναντούμε κείμενα Ν. Βεντήρη, Βάσως Καλαμάρα, Γεώργιου Καραγιάννη, Γιάννη Μαντζουράνη και Τάκη Παπαγιαννόπουλου. Επίσης, εδώ, αλλά και αλλού, κείμενα Ηλία Βενέζη, Όλγας Βότση, Μιλτιάδη Δελιβάνη, Απόστολου Ζορμπά, Αντρέα Καραντώνη, Ευστάθιου Λαγάκου, Παντελή Μπίστη, Β. Π. Παπαδάκη, Θεοφύλακτου Παπακωνσταντίνου και Άγγελου Προκοπίου.

Ο *Στασίος* (1963-1993) αποκλειστικά φιλοξένησε κείμενα Δημήτρη Ανδριόπουλου, Αντώνιου Δανασσή-Αφεντάκη, Χριστίνας Δεδούση, Νικόλαου Λιβαδάρα, Ελ. Μαμούνα, Κωνσταντίνου Μανάφη, Εμμανουήλ Μικρογιαννάκη,

Μαρίας Νάτσου, Κλαίρης Παπαπαύλου και Άγγελου Χανιώτη. Εδώ, αλλά και σε άλλα περιοδικά φιλοξενήθηκαν κείμενα Απόστολου Αθανασάκη, Μανώλη Βαρβούνη, Φανούριου Βώρου, Μιχαήλ Δούντα, Χρήστου Ζαχαράκι, Μαρίας Κουτλούκα, Ευάγγελου Α. Μουτσόπουλου και Ε. Ν. Πλατή.

Στο *Δελτίον Χειρουργικής Εταιρείας Κύπρου* (1964-1975) αποκλειστικά δημοσιεύτηκαν κείμενα Ε. Βαλλίδη, Βασιλείου Κούρια, Α. Μαρσέλλου, Μιχ. Ι. Παρασκευά, Γ. Ρουλάκη, Α. Ν. Ρωμανού, Α. Σάπκα, Α. Συμεωνίδη και Ε. Τιερή, αλλά και των Β. Π. Καραγεώργη, Ι. Παπαδημητρίου και Ι. Σακκά με παρουσία και αλλού.

Ελλάς του Νότου (1965-1974): Μόνο στο περιοδικό αυτό δημοσίευσαν οι Άλκης Αγγελόγλου, Δημ. Αγιοπετρίτης, Γ. Π. Αδαμόπουλος, Δημήτρης Αθανασόπουλος, Δ. Αλουπογιάννης, Απόστολος Αποστολίδης, Αλέκα Βαλάση, Βάσος Βαρίκας, Δημήτριος Βασιλειάδης, Ντίνος Βλαχογιάννης, Αρσένης Γεροντικός, Γιάννης Γ. Γιαννόπουλος, Αθ. Γιομπλάκης, Χριστίνα Π. Γράφα, Τάκης Δημόπουλος, Κωνσταντίνος Αθαν. Διαμάντης, Αύρα Ν. Δρόσου, Πολύδωρος Σ. Δρυμώνας, Κ. Δ. Επτανήσιος, Δημ. Ν. Ζαφειριάδης, Παναγής Ζούβας, Πόπη Ζώρα, Γιάννης Β. Ιωαννίδης, Δημ. Κακαβελάκης, Κ. Καλαντζής, Κωνσταντίνος Καλλίας, Άριστος Καμπάνης, Μανώλης Κανελλής, Μαρία Καραβία, Κ. Καραπιστολής, Σέμνη Καρούζου, Πάνος Καρυκόπουλος, Γιώργος Κατσαρής, Μαρία Κεσίση, Δημ. Κουρέτας, Χαριτίνη Κουρμούλη, Κώστας Κροντηράς, Βύρων Κωνσταντάρας, Ανίτα Κωνσταντοπούλου, Ελένη Λεβέντη, Απόστολος Μαγγανάρης, Κλ. Μαρμαρινός, Γιώργης Μελίκης, Κωστής Μεραναίος, Κ. Μητρόπουλος, Γεώργιος Μιχαηλίδης-Νουάρος, Αθανάσιος Μίχας, Γεώργιος Π. Μούλος, Σπύρος Μοντεσάντος, Ευστάθιος Μπάτης, Κ. Δ. Μπουνάνος, Κώστας Ντόμπρος, Ι. Ξανθάκης, Κούλα Ξηρουχάκη, Βάιος Παγκουρέλης, Έμυ Πανάγου, Αδαμάντιος Παπαδήμας, Τάσης Σ. Παπαδόπουλος, Κώστας Παπανικολάου, Κώστας Παπαπάνος, Μ. Π. Παπαστρατηγάκης, Ευαγγελία Παπαχρήστου-Πάνου, Πολύδωρος Παπαχριστοδούλου, Μίλτης Παρασκευαΐδης, Β. Δ. Πατριαρχέας, Α. Α. Πεπελάσης, Δ. Ρώμας, Θάλεια Σαμαρά, Πίερος Σ. Σαμπατάκος, Αθανάσιος Σαράφης, Β. Σαχίνης, Σπ. Σέλληνας, Μαρ. Γ. Σίμψας, Δημήτρης Σμυρλής, Κατερίνα Σπετσιέρη-Beschi, Γιώργος Σπορίδης, Πέτρος Στεριώτης, Πέτρος

Στυλίτης, Δημήτρης Π. Συναδινός, Νίκος Σφυρόερας, Γεωργία Ταρσούλη, Κ. Τζαμαλής, Αντ. Τζοβάρη-Γιαννοπούλου, Γεράσιμος Ι. Τρανάκας, Νίνα Τσακνή, Νίκος Τσεκούρας, Πότης Τσιμπιδάρος, Σπ. Φαναριώτης, Ιωάννης Φραγκουλάκης και Παναγιώτης Χρονόπουλος. Κείμενα και εδώ, αλλά και σε άλλα περιοδικά, δημοσίευσαν οι Χρ. Εμ. Αγγελομάτης, Μενέλαος Δ. Αλεξανδράκης, Γιώργος Αρβανιτάκης, Ιωάννης Μ. Αρβανίτης, Αγγελική Αρμύρα, Στέλιος Αρτεμάκης, Θάνος Βαγενάς, Κώστας Βαλέτας, Αιμίλιος Βεάκης, Κωνσταντίνος Ι. Βουρβέρης, Αντιγόνη Γαλανάκη-Βουρλέκη, Παναγιώτης Κ. Γεωργούντζος, Φώτος Γιοφύλλης, Τάσος Αθ. Γριτσόπουλος, Φοίβος Δέλφης, Ελευθέριος Δέπος, Μηνάς Δημάκης, Άγγελος Δόξας, Διαλεχτή Ζευγώλη-Γλέζου, Ιωάννης Ν. Θεοδωρακόπουλος, Βασίλης Καζαντζής, Μ. Καλλοναίος, Ιάκωβος Καμπανέλλης, Μ. Καραγάτσης, Μάνος Καραγιαννίδης, Σωκράτης Καραντινός, Αντρέας Καραντώνης, Δ. Γ. Καραχάλιος, Γρηγόρης Κασιμάτης, Μήτσος Κατσίνης, Γεώργιος Θ. Κελεπούρης, Δημήτριος Κ. Κουτσουλέλος, Ιωάννης Π. Κουτσοχέρας, Αχιλλεύς Αδ. Κύρου, Ευστάθιος Λαγάκος, Τάκης Λάππας, Νικόλαος Λάσκαρης, Νικόλαος Ι. Λούβαρις, Δημήτριος Σ. Λουκάτος, Μαρία Λουκοπούλου-Παττίχη, Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη, Ρεβέκκα Μαυρομιχάλη, Γεώργιος Α. Μέγας, Σπύρος Μελάς, Άγγελος Μεταξάς, Έλατος Φτέρης (Κλέαρχος Μιμίκος), Γιάννης Μουτάφης, Ιωάννα Μπουκουβάλα-Αναγνώστου, Ανδρέας Νομικός, Θεόδωρος Ξύδης, Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος, Σπύρος Παναγιωτόπουλος, Αλεξάνδρα Παραφεντίδου, Δημήτρης Πικιώνης, Άγγελος Προκοπίου, Εμμανουήλ Πρωτοψάλτης, Μαίρη Π. Σταύρου, Νώντας Περ. Σακελλαρόπουλος, Γιώργος Σακκάς, Πάνος Σαμαράς, Χρήστος Σολομωνίδης, Στέλιος Σπεράντσας, Δημήτρης Σταθόπουλος, Γ. Κ. Σταμπολής, Κ. Δ. Στεργιόπουλος, Άγγελος Τανάγρας, Αθηνά Ταρσούλη, Βασίλειος Ν. Τατάκης, Άγγελος Τερζάκης, Τιμόθεος Βενέρης, Κώστας Ε. Τσιρόπουλος, Κώστας Φάλταιτς, Γιάννης Φλιάσιος, Κίμων Φράιερ, Ευάγγελος Π. Φωτιάδης, Ι. Μ. Χατζηφώτης και Παναγιώτης Χρήστου.

Μόνο στο *Δελτίον Επιστημονικού Φιλολογικού Συλλόγου Αμμοχώστου* (1965-1973) έχουν δημοσιεύματα η Μαρία Μαρτζούκου, η Ζωή Σπανάκου-Μανιζατέ και ο Σπυρίδων Σωτηρόπουλος, ενώ οι Σωτήριος Αγαπητίδης,

Μενέλαος Δ. Αλεξανδράκης και Αλέξανδρος Ξύδης έχουν και σε άλλα περιοδικά δημοσιεύματα.

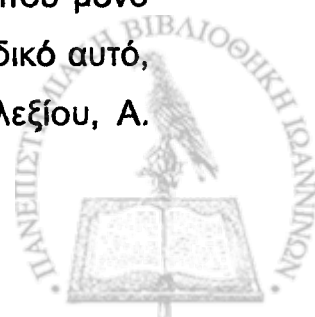
Στα **Θέματα Κριτικής** (1966-1967) μόνο δημοσιεύτηκε κείμενο Ερρίκου Σκάσση, ενώ κείμενα Μενέλαου Αλεξανδράκη και Φωτεινής Πετροπούλου υπάρχουν και σε άλλα περιοδικά.

Κρίκος (1967-1968): Εδώ δημοσιεύτηκαν κείμενα Ρίτας Μπούμη-Παπά και Μάριου Πλωρίτη, οι οποίοι έχουν και αλλού δημοσιεύματα.

Δημοσίευσαν στο **Κυπριακόν Νομικόν Βήμα** (1967-1995) αποκλειστικά οι Φίλιππος Αγγελής, Γεώργιος Χ. Αγγελίδης, Στέφανος Αναγνωστάκης, Νικόλαος Αντωνόπουλος, Δ. Μ. Αποστολίδης, Βασίλης Βενέτης, Γ. Ε. Καλαβρός, Κωνσταντίνος Δ. Κεραμεύς, Αλίκη Κιάντου-Παμπούκη, Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, Νίκος Κουτρομπής, Παναγιώτης Λαδάς, Κλεομένης Π. Οικονομόπουλος, Κώστας Παμπούκης, Αλκιβιάδης Παναγόπουλος, Γιάννης Απ. Πανούσης, Στράτης Παπαμανουσάκης, Μιχαήλ Α. Πεσμαζόγλου, Ελένη Πούππη, Αλέξανδρος Σακελλαρόπουλος, Επαμεινώνδας Π. Σπηλιωτόπουλος, Αργύριος Νικ. Σταυράκης και Ι. Τζεβελεκάκης. Οι Πελαγία Γέσιου-Φαλτσή, Κώστας Γ. Μαυριάς, Γιώργος Παπαδημητρίου, Θεοφανώ Παπαζήση, Προκόπης Β. Παυλόπουλος και Χρ. Ρονίδης.

Επετηρίς του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών (1967/1968-): Οι Παναγιώτης Γιαννόπουλος, Όλγα Γκράτζιου, Σωκράτης Ζερβός, Δημοκρατία Ηλιάδου, Γεώργιος Καλόφωνος, Γεώργιος Σ. Καραγιάννης, Απόστολος Καρπόζηλος, Ντίνος Κονόμος, Νικόλαος Γ. Κοντοσόπουλος, Κωνσταντίνος Γ. Πισάκης, Γ. Σ. Πλουμίδης, Μαρία Πολίτη-Σακελλαρίδη, Ιωάννης Κ. Προμπονάς, Ιολάνδη Τριανταφυλλίδου-Baladie, Κ. Δ. Τσαγγαλάς, Αγαμέμνων Τσελίκας και Β. Χρηστίδης δημοσίευσαν μόνο εδώ, ενώ οι Μανώλης Γ. Βαρβούνης, Άννα Κελεσίδου-Γαλανού, Θεόδωρος Κουλουμπής, Μαρία Κουτλούκα, Μαρία Μηλίγκου-Μαρκαντώνη, Ευάγγελος Μουτσόπουλος, Χαρίκλεια Μπακονικόλα-Γεωργοπούλου, Κ. Π. Μουσιοπούλου, Αγαπητός Γ. Τσοπανάκης, Παύλος Χιδίρογλου και Ν. Π. Χιονίδης.

Στον **Κυπριακό Λόγο** (1969-1982) υπάρχουν δημοσιεύματα εκείνων που μόνο στο περιοδικό αυτό εμφανίζονται και εκείνων που, εκτός από το περιοδικό αυτό, δημοσίευσαν και αλλού. Στην πρώτη ομάδα ανήκουν οι Φαίδων Αλεξίου, Α.

Γρηγορογιάννης, Πολυχρόνης Ενεπεκίδης, Στέφανος Ήμελλος, Νίκος Καρούζος, Ευθύμιος Κατσένιος, Δημήτριος Κιτσίκης, Σπύρος Κορωνάκης, Χρ. Λαμπρινός, Νίκος Λουσίτης, Παύλος Μαράτος, Χαράλαμπος Μπακιρτζής, Παναγιώτης Παπαγιαννέας, Θ. Σερμπίνης, Ν. Η. Σιακαβέλλας, Σταύρος Σκούρτης, Γ. Σούλης, Ευάγγελος Σουλτάνης, Σταύρος Χ. Σπυρόγλου, Θ. Στραβέλης, Βούλα Τζανετάτου-Στυλιανού, Αντώνης Τσακιρόπουλος, Ελένη Φιλιππίδη, Αρ. Φωκαΐδης, Θ. Χαβίνης, Σαράντης Χαλιωρής και Ιωάννης Κ. Χασιώτης. Στη δεύτερη ομάδα εντάσσονται οι Μενέλαος Δ. Αλεξανδράκης, Δ. Β. Βαγιακάκος, Μάριος Βαϊάνος, Γιώργος Βαλέτας, Μελής Βουδούρης, Παναγιώτης Γεωργούντζος, Τατιάνα Γκρίση-Μιλλιέξ, Αντώνης Δεκαβάλλες, Φοίβος Δέλφης, Τάκης Δόξας, Δημήτρης Δούκαρης, Ανέστης Ευαγγέλου, Χρυσάνθη Ζιτσαία, Αγησίλαος Ρ. Θεοχάρης, Κώστας Θρακιώτης, Βασίλης Κραψίτης, Ευστάθιος Λαγάκος, Παναγής Λεκατσάς, Ελένη Λεοντιάδου-Κύρρη, Μανώλης Μαρκάκης, Κωστούλα Μητροπούλου, Κάρολος Μητσάκης, Ευάγγελος Μουτσόπουλος, Αντώνης Μυστακίδης, Κούλα Ξηραδάκη, Εύη Παπαδήμα, Ρούλα Παπαδημητρίου, Θανάσης Παπαθανασόπουλος, Αλεξάνδρα Παραφεντίδου, Ηλίας Πολύδωρος, Εμμανουήλ Πρωτοψάλτης, Μάριος Βύρων Ραϊζης, Μαίρη Π. Σταύρου, Δημήτρης Σιατόπουλος, Μιχάλης Σταφυλάς, Στέφανος Τηλικίδης, Ιωάννης Μ. Φουντούλης, Χρήστος Β. Χειμώνας και Ντίνος Χριστιανόπουλος.

Στην *Ιατρική Κύπρο* (1969-1975) μόνο υπάρχουν δημοσιεύματα Σωκράτη Αθανασιάδη, Γ. Ανδρουλάκη, Νικόλαου Γαζετόπουλου, Ιπποκράτη Γιατζίδη, Σπ. Δοξιάδη, Διονύσιου Γ. Ίκκου, Στ. Καμίνη, Ηλ. Γ. Καραπιστόλη, Ζ. Ι. Καψαλάκη, Δ. Α. Κεζένη, Αν. Μανδρέκα, Γ. Μερικά, Γ. Μεταξά, Π. Πανταζόπουλου, Μ. Παπαμιλιάδη, Μελ. Παππά, Γεώργιου Παρασκευά, Α. Πισίδη, Β. Γ. Σάμιου, Δ. Στοκίδη και Χ. Μ. Τσικλάκου. Συναντούμε επίσης κείμενα Δημήτριου Δούκα, Μιχαήλ Δούντα και Ιωάννη Δ. Παπαδημητρίου, οι οποίοι έχουν παρουσία και σε άλλα περιοδικά.

Η *Επιθεώρησης Λόγου και Τέχνης* (1970-1974) φιλοξένησε τους Δημήτρη Βάγια, Β. Η. Βογιατζόγλου, Μαρία Δέδε, Υπατία Δελή, Παναγή Ευαγγελάτο, Δημήτρη Λαζογιώργο-Ελληνικό, Ρίτα Μηλιώρη, Στέφανο Μπεκατώρο, Ελένη Α. Παπαγεωργίου, Γιάννη Παπαϊωάννου, Μιχάλη Παπανικολάου, Κώστα Πετρίδη,

Βασίλη Φράγκο και Λ. Χαρωνίτη, που έγραψαν μόνο εδώ, και τους Ρένο Ηρ. Αποστολίδη, Γιώργο Βαλέτα, Γ. Θ. Βαφόπουλο, Όλγα Βότση, Γιώργο Γεραλή, Μαργαρίτα Δαλμάτη, Δημήτρη Δασκαλόπουλο, Φοίβο Δέλφη, Χρυσάνθη Ζιτσαία, Γ. Θέμελη, Γιάννη Κορίδη, Χρήστο Λεβάντα, Μαρία Λουκοπούλου-Παττίχη, Γιάννη Μαγκλή, Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη, Κωστούλα Μητροπούλου, Μενέλαο Παλλάντιο, Άρη Δ. Πάνο, Αλεξάνδρα Πλακωτάρη, Λίνο Πολίτη, Δημήτρη Σιατόπουλο, Ηλία Σιμόπουλο, Γιάννη Σκαρίμπα, Χρήστο Σολομωνίδη και Γ. Κ. Σταμπολή, που έχουν και σε άλλα περιοδικά δημοσιεύματα.

Οικογένεια και Σχολείο (1970-): Δημοσίευσαν αποκλειστικά οι Πολιτεία Κατέκου, Σήφης Γ. Κόλλιας, Λάκης Κουρετζής, Τζίλντα Κωνσταντινίδου, Κωνσταντίνος Σ. Ναλμπάντης, Μηνάς Νιτσόπουλος και Βασίλειος Ε. Φθενάκης. Και εδώ και αλλού δημοσίευσαν η Φωτεινή Πετροπούλου, η Βεατρίκη Κ. Σαββίδου και ο Μ. Στασινόπουλος.

Στα **Χρονικά της Λαπήθου** (1970-1981) υπάρχει κείμενο Ιωάννη Αθ. Παπουτσιδάκη.

Όλοι όσοι εμφανίζονται στα **Γεωγραφικά Χρονικά** (1971-1992), και ο λόγος είναι πάντα για τους εκτός Κύπρου Έλληνες, δημοσίευσαν μόνο σ' αυτό. Αυτοί είναι Νίκος Γιακουμέλος, Βασίλειος Κιόρτσης, Γάσπαρης Μιστάρδης, Στυλιανός Κ. Πουλόπουλος και Γιάγκος Σιώτης.

Λαογραφική Κύπρος (1971-): Κείμενα αποκλειστικά εδώ δημοσίευσαν οι Σταμάτης Α. Αποστολάκης, Δημήτριος Ι. Γεωργακάς, Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, Πόπη Περπιράκη και Θανάσης Φωτιάδης, ενώ συνεργάστηκαν και εδώ, αλλά και αλλού, οι Απόστολος Αθανασάκης, Γιώργος Βαλέτας, Μανώλης Γ. Βαρβούνης, Αλέκος Βασιλείου, Ιωάννης Α. Θωμόπουλος, Ι. Θ. Κακριδής, Δημήτριος Σ. Λουκάτος, Μαρία Μηλίγκου-Μαρκαντώνη, Καλλιόπη Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, Χρήστος Παπουτσάκης, Γεράσιμος Α. Ρηγάτος, Νώντας Περ. Σακελλαρόπουλος και Νίκος Δ. Τριανταφυλλόπουλος.

Στο **Εκπαιδευτικό Δελτίο** (1971-1988) παρουσιάζεται μόνο η Φωτεινή Πετροπούλου, η οποία έχει δημοσιεύματα και σε άλλα περιοδικά.

Δημοσιεύματα μόνο στις **Δοκιμές** (1973-1975) έχουν οι Οδυσσέας Ελύτης, Στέλιος Λυδάκης, Άννα Δ. Παπαμιχαήλ, Σπύρος Πλασκοβίτης και Αντώνης

Σαμαράκης. Άλλοι που δημοσίευσαν εδώ είναι οι Ιωάννης Κακριδής, Αντρέας Καραντώνης, Μαρία Παττίχη, Δημήτρης Σιατόπουλος και Πέτρος Χάρης.

Κατά αποκλειστικότητα στην *Ιατρική Χειρουργική Κύπρο* (1976-1981) έχουν κείμενα οι Β. Λεουτσάκος, Νικόλαος Λούρος, Γ. Μακρής, Ν. Σ. Οικονόμος, Α. Κ. Πολύζος και Γεώργιος Κ. Πουρναρόπουλος, ενώ οι Στέφανος Γερουλάνος, Δημήτριος Δούκας, Β. Π. Καραγεώργης, Γ. Ρηγάτος και Βεατρίκη Κ. Σαββίδου έχουν και αλλού.

Μόνο στη *Συμβολή* (1978-1982) δημοσίευσαν οι Βίκυ Λαπάτου, Αθανάσιος Πέτσας, Αριστόξενος Δ. Σκιαδάς, Ιάκωβος Τενεδιός και Δημήτριος Χονδροκούκης. Ο Χρύσανθος Χρήστου εμφανίζεται και εδώ.

Αποκλειστικά στην *Αδούλωτη Κερύνεια* (1979-1991) δημοσιεύτηκε κείμενο του Γιάννη Κάτρη. Παρουσιάζονται επίσης η Χρυσάνθη Ζιτσαία και ο Γιώργης Μανουσάκης, οι οποίοι έχουν δημοσιεύσει και αλλού.

Ο Κύκλος (1980-1986) έχει κατά αποκλειστικότητα κείμενα Γιώργου Δανιήλ και Θανάση Μουσόπουλου και κείμενα Γιώργου Βαλέτα, Ι. Θ. Κακριδή, Γιώργου Κεχαγιόγλου, Αντώνη Μυστακίδη, Γιάννη Σιδέρη και Χρύσανθου Χρήστου, οι οποίοι έχουν και σε άλλα περιοδικά συνεργασία.

Ο Γιάννης Τζαβάρας εμφανίζεται μόνο στο περιοδικό *Ζήνων* (1980-1991).

Στην *Ορθόδοξη Μαρτυρία* (1981-) υπάρχουν δημοσιεύματα εκείνων που μόνο στο περιοδικό αυτό εμφανίζονται και εκείνων που, εκτός από το περιοδικό αυτό, δημοσίευσαν και αλλού. Στην πρώτη ομάδα ανήκουν οι Συνέσιος Αγιορείτης, Αιμιλιανός Ζαχαρόπουλος, Φιλοκλήμων Αυγουστινάκης, Γερμανός Αθανασιάδης, Νικόδημος Γιαννακόπουλος, Πολύκαρπος Γιάνναρος, Δανιήλ Γούβαλης, Αρτέμιος Γρηγοριάτης, Γεώργιος Γρηγοριάτης, Δαμασκηνός Γρηγοριάτης, Νέστωρ Γρηγοριάτης, αρχιεπίσκοπος Σινά Δαμιανός, πατριάρχης Δημήτριος, Θεόκλητος Διονυσιάτης, Διονύσιος Ψαριανός, Θεόδωρος Ζήσης, Νίκος Ζίας, Επιφάνιος Ι. Θεοδωρόπουλος, Ιερόθεος Σ. Βλάχος, Κωνσταντίνος Καβαρνός, Σωκράτης Κακούτας, Κωνσταντίνος Καλλιανός, Σωτήρης Καραθάνος, Αυγουστίνος Κατσαμπίρης, Ιωαννίκιος Κοτσώνης, Γεώργιος Κουγιουμτζόγλου, Δημήτρης Λάμαρης, Ελ. Μάινας, Ιάκωβος Μάινας, Γεράσιμος Μικραγιαννίτης, Τάσος Μιχαλάς, Θεανώ Μουσλεκίδου, Ν. Μπουγάτσος, Π. Νέλλας, Βενέδικτος Νεοσκητιώτης, Παύλος Νικηταράς, Βασίλειος Νικόπουλος,

Εφραίμ Ξηροποταμιανός, Βασίλειος Ορφανόπουλος, Γεώργιος Ορφανόπουλος, Μαργαρίτα Πανταζοπούλου, Χρυσόστομος Παπαδάκης, Νικόλαος Ι. Πρωτοπαπάς, Δημήτριος Π. Ρίζος, Τιμόθεος Σακκάς, Στέργιος Ν. Σάκκος, Σαράντης Σαράντος, Ιγνάτιος Σεννής, Αθανάσιος Σιμωνοπετρίτης, Βασίλειος Σταυρονικητιανός, Δημήτριος Σταυρονικητιανός, Θεολόγος Σταυρονικητιανός, Νεκτάριος Σταυρονικητιανός, Τύχων Σταυρονικητιανός, Διονύσιος Τάτσης, Δημήτριος Τσερεγκούνης, Μέγας Φαράντος, Φιλόθεος Φάρος, Διονύσιος Φιλοθεΐτης, Εφραίμ Φιλοθεΐτης, Ιερεμίας Φούντας, Ιωάννης Φουντούλης, Βασίλειος Δ. Χαρώνης, Χριστόδουλος Παρασκευαΐδης, Ιωάννης Χρυσουγής και Μιλτιάδης Χρυσουγής. Στη δεύτερη ομάδα ανήκουν οι Μωϋσής Αγιορείτης, Αιμιλιανός Τιμιάδης, Ηλίας Βουλγαράκης, Γεώργιος Δράγας, Ιωάννης Κορναράκης, Γεώργιος Μαντζαρίδης, Μελέτιος Καλαμαράς, Γεώργιος Δ. Μεταλληνός, Βασίλειος Μουστάκης, Ελευθέριος Οικονομάκος, Ιωάννης Παναγόπουλος, Στυλιανός Χαρκιανάκης, Παναγιώτης Σωτήρχος, Βλάσιος Φειδάς και Παναγιώτης Χρήστου.

Ιατρική Κύπρος (1982-): Οι μόνοι που δημοσίευσαν και εδώ και αλλού είναι οι Παρασκευάς Αυγερινός, Στέφανος Γερουλάνος, Α. Γιαλεράκη και Βεατρίκη Κ. Σαββίδου. Οι υπόλοιποι εμφανίζονται μόνο στο περιοδικό αυτό. Είναι συγκεκριμένα οι Νίκος Αποστολόπουλος, Α. Γιαννιτσιώτης, Ι. Γουδεβένος, Η. Δαλαβάνγκα, Χαράλαμπος Δαμιανός, Μ. Δημάδη, Ε. Διακομανώλης, Νικ. Δοντάς, Μ. Ζιάκας, Διονύσης Καραλής, Φώτης Καρδαράς, Ι. Κατσένης, Κ. Καφτάτζης, Διονύσιος Φ. Κόκκινος, Δημ. Κρεμαστινός, Στ. Κωνσταντόπουλος, Σ. Λυμπερόπουλος, Ν. Λυρατζόπουλος, Μ. Μαδιανός, Π. Μαλαμός, Τ. Μανδαλάκη, Κωνσταντίνος Ι. Μανωλάς, Κ. Μαρκάκης, Ευάγγελος Ματσακάς, Γ. Μηνόπουλος, Θ. Δ. Μουντοκαλάκης, Η. Μουτσόπουλος, Εμμανουήλ Νικηφοράκης, Νίκος Παπαγεωργάκης, Αντώνης Παπαγιάννης, Κωνσταντίνα Παπαδημητρίου, Ορθόδοξος Παπάζογλου, Αντ. Ποντικάκης, Γεώργιος Πουντζικόγλου, Κ. Σιαμόπουλος, Παύλος Τούτουζας, Αριστείδης Τσακίρης, Ηλίας Ν. Τσαρδάκας, Σ. Τσέζου, Φρειδερίκος Τσολάκης, Μιχάλης Φιλιππάκης και Δημήτρης Φωτεινός.

Στην **Κυπριακή Μαρτυρία** (1982-) αποκλειστικά δημοσίευσαν οι Γεώργιος Δ. Κούβελας, Γιάννης Β. Κωβαίος, Χρήστος Μαλεβίτσης, Γιάννης Μουγογιάννης,

Γεώργιος Μπαμπινιώτης, Στέλιος Παπαθεμελής, Κώστας Σαρδελής, Παναγιώτης Φωτέας και Γ. Χριστάκης. Υπάρχουν ακόμη κείμενα Στέλιου Ι. Αρτεμάκη, Όλγας Βότση, Γεώργιου Παυλίδη, Πέτρου Γλέζου, Κωνσταντίνου Π. Δεμερτζή, Ιάσωνα Ευαγγέλου, Βασίλη Μουστάκη, Θανάση Παπαθανασόπουλου, Θεόδωρου Γ. Παπακωνσταντίνου, Λότης Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, Ε. Ν. Πλατή, Μάρως Στασινοπούλου, Καλλιόπης Σφαέλλου-Βενιζέλου, Παναγιώτη Σωτήρχου, Φώτη Τριάρχη και Κώστα Τσιρόπουλου.

Επιθεώρησης Κυπριακού Δικαίου (1983-1996): Μόνο στο περιοδικό αυτό δημοσίευσαν οι Στέλιος Αλειφαντής, Ελίζα Δ. Αλεξανδρίδου, Στέργιος Αλεξιάδης, Νικόλαος Βαλτικός, Ευάγγελος Βενιζέλος, Νίκος Βεντούρης, Πέτρος Α. Γέμτος, Κωνσταντίνος Π. Καλλιγιάς, Νικόλαος Κ. Κλαμαρής, Έφη Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Δημήτρης Κώνστας, Παν. Κωστάκος, Ηρώ Νικολακοπούλου-Στεφάνου, Σπ. Παππάς, Κωνσταντίνος Γ. Πάτελος, Λεωνίδας Δ. Πλειωνής, Ευαγγελία Ποδηματά, Σωτήριος Ρίζος, Αναστάσιος Ι. Τάχος, Γρηγόρης Τσάλτας και Βιργινία Τσουδερού. Οι Γεώργιος Κ. Βλάχος, Πελαγία Γέσιου-Φαλτσή, Κώστας Ζηλεμένος, Κρατερός Μ. Ιωάννου, Κώστας Γ. Μαυριάς, Γιώργος Παπαδημητρίου, Θεοφανώ Παπαζήση, Προκόπης Παυλόπουλος και Χρήστος Ρονίδης έχουν και αλλού δημοσιεύματα.

Ο Γιώργος Βέλτσος, η Μαρκίτα Κούρκουλου και η Μάγδα Τσιρογιάννη δημοσίευσαν μόνο στο περιοδικό **Η Άμαξα** (1983-1989), ενώ οι Αλέξης Ζήρας, Σπύρος Ηλιόπουλος, Κωστούλα Μητροπούλου, Αντώνης Μυστακίδης, Αντίοχος Σαράντης, Άννα Τενέζη, Θ. Δ. Φραγκόπουλος και Ντίνος Χριστιανόπουλος δημοσίευσαν και εδώ και αλλού.

Στον **Ωρυμαγδό** (1983-1986) αποκλειστικά δημοσίευσε ο Γ. Ξυδάκης ενώ ο Δημήτρης Αγγελάτος εμφανίζεται και αλλού.

Στο περιοδικό **Σοσιαλισμός Θεωρία και Πράξη** (1984-1991) συναντούμε κατά αποκλειστικότητα κείμενα Σύλβας Ακρίτα, Λευτέρη Ελευθερίου, Ανδρέα Μπίστη και Θεόδωρου Πάγκαλου, αλλά και κείμενα Παρασκευά Αυγερινού, Άννας Διαμαντοπούλου και Γιάννη Παπαδάτου, οι οποίοι έχουν συμμετοχή και αλλού.

Με την **Ενδοσκοπήση** (1984-1992), αλλά και με άλλα περιοδικά, συνεργάστηκε μόνο η Μαίρη Ροδίου Σταύρου, ενώ οι υπόλοιποι έχουν δημοσιεύματα αποκλειστικά στο περιοδικό αυτό. Πρόκειται συγκεκριμένα για τους Βαΐτση

Αποστολάτο, Κώστα Βουκελάτο, Κ. Γαλανοπούλου-Κατσαντώνη, Τζούλυ Γρηγοράτου, Μέτα Δασκαλογιάννη, Γ. Δασκαλόπουλο, Κατερίνα Διαμανταρά, Αιμιλία Ίβου, Σαράντο Ι. Καργάκο, Χ. Κατάκη, Μιχάλη Κοκολάκη, Βασιλική Κούτση, Αλίκη Μάζη-Παπαγιάννη, Χρήστο Μανέα, Μίτση Μανωλά, Αγνή Μαριακάκη, Τίνα Μοσχόνα, Όλγα Μπακομάρου, Γιώργο Μπάριο, Κατερίνα Μπούρα, Άντα Μπρούμη, Λίνα Παγουλάτου, Νεοκλή Σαρρή, Σοφία Σιδερίδου, Α. Ι. Τζαμτζή και Κ. Τζαντάλια.

Αποκλειστικά στο *Μονόγραμμα* (1984, 1992) δημοσιεύτηκαν κείμενα Τάσου Λιγνάδη και Άννας Συνοδινού.

Όσοι δημοσίευσαν στα *Κυπριακά Θέματα* (1984-1990) και συγκεκριμένα οι Κρατερός Μ. Ιωάννου, Θεοδωρής Κουλουμπής και Βαγγέλης Κουφουδάκης δημοσίευσαν και αλλού.

Στην *Κυπριακή Βιβλιογραφία* (1984-1986) δημοσίευσε ο Βαγγέλης Κουφουδάκης, ο οποίος έχει και αλλού δημοσιεύματα.

Στην *Αυτοδιάθεση* (1984-1987) μόνο δημοσιεύτηκαν κείμενα Δημήτρη Ιωάννου, Γιάννη Καραλιώτα, Κ. Λιόντη, Βασίλη Μπαρτζιώτα, Μιχάλη Μπέκα, Παντελή Μπουκάλα, Ηλία Πετρόπουλου, Δώρας Σιντζάνη και Μιχάλη Χαραλαμπίδη και κείμενα Μανώλη Γλέζου, Γιάννη Πατίλη και Νίκου Ψυρούκη, οι οποίοι έχουν και άλλα δημοσιεύματα.

Μόνο στο *Εντός των Τειχών* (1985-1989) δημοσίευσαν οι Γιάννης Αντωνόπουλος, Ελένη Βαροπούλου, Γιάννης Γουρζής-Άννινος, Μάνος Ζαχαρίας, Ελισάβετ Κοτζιά, Δημ. Λιβιεράτος, Αλίκη Μπακοπούλου-Χωλς, Β. Παπαγεωργίου, Βασίλης Ραφαηλίδης και Γιάννης Γ. Σμπώκος. Επίσης εδώ, αλλά και αλλού, υπάρχουν δημοσιεύματα Μανώλη Γλέζου, Σπύρου Κοντόπουλου, Κυριάκου Μορταράκου, Δέσποινας Μπεμπεδέλη, Σπύρου Μυλωνά, Αντ. Μυστακίδη, Μιχάλη Παπαγιαννάκη, Διδώς Σωτηρίου και Άννας Τενέζη.

Ο *Αρχιτέκτων* (1986-1996) περιλαμβάνει αποκλειστικά δημοσιεύματα Δημήτρη και Σουζάνας Αντωνακάκη, Αναστασίας Διαμαντοπούλου, Διονύση Ζήβα, Στεφανίας Ζωγραφάκη, Ελένης Καλαφάτη, Νίκου Καλογερά, Γεώργιου Κανδύλη, Κώστα Λιάσκα, Πάνου Λιβέρη, Ηλία Μπεριάτου, Γιάννη Πολύζου, Αλέξανδρου Ν. Τομπάζη, Άννας Φιλίνη-Καλογεροπούλου και Δημήτρη

Φιλιππίδη, καθώς και κείμενα Σπύρου Κοντόπουλου και Παναγιώτη Τουλιάτου, οι οποίοι είχαν συμμετοχή και σε άλλα περιοδικά.

Συνεργάστηκαν με το περιοδικό **Αρχιτέκτονες και Μηχανικοί** (1986-) οι Π. Δελλαδέτσιμας, Θεοκλής Καναρέλης, Τ. Κ. Μπίρης, Π. Σαπουντζάκης και Αδελαΐς-Μαίρη Τσαπάλου-Μίχα. Άλλοι που δημοσίευσαν εδώ είναι οι Πέτρος Λινάρδος και Παναγιώτης Τουλιάτος.

Στην **Οικονομική Κύπρο** (1987-1991) μόνο δημοσίευσαν οι Άγγελος Αγγελόπουλος και Γ. Λέλης.

Μόνο στο περιοδικό **Ένωσις** (1987-1992) δημοσίευσαν οι Σωτήρης Κακίσης, Διονύσης Καψάλης, Μαριάννα Κορομηλά, Γιώργος Κοροπούλης, Αλέξης Κυριτσόπουλος, Γιώργος Μανιάτης, Νίκος Ξυδάκης, Γιώργος Πανουσόπουλος, Διονύσης Σαββόπουλος Γιώργος Χατζημιχάλης και Νίκος Χουλιαράς. Συνεργάστηκε επίσης ο Νίκος Ψυρούκης.

Οι Γιάννης Βαλάχης-Περγιαλινός, Ελένη Βοΐσκου και Γιώργος Κεχαγιόγλου, οι οποίοι δημοσίευσαν και αλλού, έχουν κείμενα στο περιοδικό **Το Καινούριο** (1988-1992).

Όσοι συνεργάστηκαν με το **Journal of Business and Society** (1988-) δημοσίευσαν μόνο σ' αυτό. Αυτοί είναι: Κωνσταντίνος Αδαμαντόπουλος, Παρασκευάς Βακαρέζος, Γ. Καρλής, Νίκος Καρτακούλλης και Ι. Μαλίντρετος.

The Cyprus Journal of Economics (1988-1996): Εδώ αποκλειστικά δημοσίευσαν οι Θεόδωρος Γεωργακόπουλος, Σταύρος Δρακόπουλος, Ανδρέας Κινητής, Σοφία Λαζαρέτου και Στέργιος Μούργος.

Οι Ανδρέας Μερίκας και Μαν. Τσιριτάκης δημοσίευσαν μόνο στο περιοδικό **The Cyprus Review** (1989-), ενώ ο Ευάγγελος Κουφουδάκης δημοσίευσσε κι εδώ κι αλλού.

Μόνο στο **Καθ' ημάς Ανατολή** (1989-1994) έχουν κείμενα οι Δημήτρης Γαρούφας, Κωνσταντίνος Γάτος, Ιωάννης Μενούνος, Ν. Ι. Μέρτζος, Κωνσταντίνος Μουρατίδης, Γ. Χ. Πλακιώτης και Ιωάννης Ρωμανίδης. Δημοσιεύματα στο ίδιο περιοδικό, αλλά και αλλού έχουν οι Χρήστος Γιανναράς, Γεώργιος Μεταλληνός, Πέτρος Πεταλλίδης, Κ. Σαρδελής και Κωνσταντίνος Χολέβας.

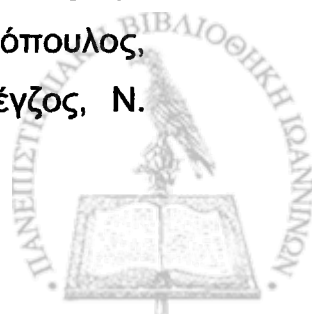
Στην **Ακτή** (1989-) υπάρχουν δημοσιεύματα εκείνων που μόνο στο περιοδικό αυτό εμφανίζονται και εκείνων που, εκτός από το περιοδικό αυτό, δημοσίευσαν και αλλού. Στην πρώτη ομάδα ανήκουν οι Γιώργος Ανδρειωμένος, Μαρία Ανδρομιδά, Λουκάς Αξελός, Νάσος Βαγενάς, Κώστας Γάλλος, Φώτης Δημητρακόπουλος, Μιχάλης Δήμου, Αποστόλης Δόμβρος, Δέσποινα Ι. Δούκα, Αντώνης Κ. Δρούγκας, Αγγελική Ελευθερίου, Μαρίκα Θωμαδάκη, Ρούλα Κακλαμανάκη, Στέλιος Καραγιάννης, Μαρία Καρδάτου, Γιάννης Κατσάνος, Βασιλική Κοντογιάννη, Ελένη Λαδιά, Αυγή-Άννα Μάγγελ, Αντώνης Μακρυδημήτρης, Μαρία Μαρκετάκη, Γιώργος Μαρκόπουλος, Μαριλίζα Μητσού, Δημήτρης Μίγγας, Σοφία Μπόρα, Αγγελική Νικολαΐδου, Βάσα Ξανθάκη Σολωμού, Λένα Πατπά, Νικήτας Παρίσης, Γιώργης Παυλόπουλος, Μαρώ Σεφέρη, Παύλος Γ. Σινόπουλος, Ντίνος Σιώτης, Ματούλα Σκαλτσά, Αντώνης Δ. Σκιαθάς, Σταμάτης Φιλιππίδης, Λίσα Χατζοπούλου, Δ. Χουλιαράκης, Τηλέμαχος Χυτήρης και Κωστής Ψυχογιός. Στη δεύτερη ομάδα περιλαμβάνονται οι Δημήτρης Αγγελάτος, Θανάσης Βαλτινός, Τάκης Βαρβιτσιώτης, Βασίλης Βασιλειάδης, Νικηφόρος Βρεττάκος, Τατιάνα Γκρίση Μιλλιέξ, Δημήτρης Δασκαλόπουλος, Γιάννης Καρατζόγλου, Άννα Κελεσίδου-Γαλανού, Γιώργος Κεχαγιόγλου, Κατερίνα Κωστίου, Τάσος Λιγνάδης, Χριστόφορος Μηλιώνης, Κάρολος Μητσάκης, Τόλης Νικηφόρος, Γιάννης Νικολόπουλος, Γιάννης Πατίλης, Γ. Π. Σαββίδης, Κώστας Στεργιόπουλος, Στυλιανός Σ. Χαρκιανάκης, Θ. Δ. Φραγκόπουλος και Άντεια Φραντζή.

Η **Εκλογή** (1989-1990) μόνο περιλαμβάνει κείμενα Χρήστου Σ. Αλεξόπουλου, Κώστα Λεφάκη και Αναστασίας Τσάμη. Δημοσίευσε εδώ και ο Βαγγέλης Οικονομίδης, ο οποίος έχει και αλλού συνεργασία.

Στην **Ανέμη** (1989-) μόνο δημοσίευσε η Μαρία Δ. Μιράσγεζη. Κείμενα κι εδώ, αλλά και αλλού, έχουν οι Χρυσάνθη Ζιτσαία και Ρένα Καρθαίου.

Οι Θεόφραστος Γέρου και Μιχάλης Ι. Κασσωτάκης δημοσίευσαν μόνο στην **Κυπριακή Παιδαγωγική Επιθεώρηση** (1989-1997).

Συνεργάστηκαν αποκλειστικά με το περιοδικό **Εκκλησιαστικός Κήρυκας** (1989-1995) οι Χρήστος Σπ. Βούλγαρης, Γεώργιος Αντ. Γαλίτης, Βασίλειος Τρ. Γιούλτσης, Κωνσταντίνος Σοφ. Γρηγοριάδης, Ιωάννης Δ. Καραβιδόπουλος, Ανέστης Γ. Κεσελόπουλος, Νίκος Α. Ματσούκας, Μάριος Π. Μπέγζος, Ν.

Νησιώτης, Θανάσης Ν. Παπαθανασίου, Παντελής Β. Πάσχος και Ιωσήφ Ροηλίδης. Άλλοι που δημοσίευσαν εδώ είναι: Μωυσής Αγιορείτης, Πέτρος Βασιλειάδης, Ηλίας Βουλγαράκης, Χρήστος Γιανναράς, Σωτήρης Γουνελάς, Ιωάννης Κορναράκης, Γεώργιος Μαντζαρίδης, Γεώργιος Δ. Μεταλληνός, Ιωάννης Παναγόπουλος, Γεώργιος Π. Πατρώνος, Κωνσταντίνος Β. Σκουτέρης και Λουκάς Χαρ. Φιλής.

Στο περιοδικό *Τεχνικός Κόσμος* (1990-) μόνο δημοσίευσαν οι Πλάτων Μπαλτάς, Βασίλης Μπελεσιώτης, Γ. Β. Παλασόπουλος και Λέων Φρέρης.

Αποκλειστικά με το *Σημείο* (1992-1998) συνεργάστηκαν οι Παναγιώτης Α. Αγαπητός, Γιάννης Βαρβέρης, Ρέα Γαλανάκη, Στέφανος Διαλησμάς, Χ. Λ. Καραόγλου, Κατερίνα Κρίκου-Davis, Δώρα Μέντη, Π. Μουλλάς, Τζίνα Πολίτη, Μανώλης Πρατικάκης, Μαριάννα Σπανάκη, Δημήτρης Τζιόβας και Μαρία Τσαντσάνογλου. Άλλοι που δημοσίευσαν εδώ, αλλά και αλλού, είναι οι Δημήτρης Αγγελάτος, Θανάσης Βαλτινός, Γιάννης Δάλλας, Αλέξης Ζήρας, Ερατοσθένης Γ. Καψωμένος, Αλέξανδρος Κοτζιάς, Κατερίνα Κωστίου, Χριστόφορος Μηλιώνης και Άντεια Φραντζή.

Στα περιοδικά δημοσιεύτηκαν και μερικά αυτόγραφα. Του Αθάνα το ποίημα «Ανοιξιάτικος χαιρετισμός στην Κύπρο», αφιερωμένο στον Ν. Κλ. Λανίτη¹²⁸ στα *Κυπριακά Γράμματα* (1946) και αργότερα με τον τίτλο «Κύπρος» στην *Πνευματική Κύπρο* (1979 και 1987) και τα ποιήματα «Οι ασάλευτες κυρίες των επαρχιών», Και τίποτε να μη σου ειπώ», «Το καράβι της ελπίδας», Όλα του Απρίλη τα λουλούδια», πάλι στην *Πνευματική Κύπρο* (1987). Του Βάρναλη στη *Νέα Εποχή* τα αυτόγραφα κείμενα «Ο φίλος, ο άνθρωπος, ο ποιητής» (για τον Θοδόση Πιερίδη στον πρόλογο της έκδοσης *Κυπριακή Συμφωνία*, 1963) (1968 και ξανά το 1978), «Άς τον κλάψουν οι Μούσες κι η Ελευθερία» (επιστολή για τον Θοδόση Πιερίδη, όταν η *Νέα Εποχή* του ανάγγειλε το θάνατό του, 1968 και 1978) και επιστολή για τον Ανθία, όταν το ίδιο περιοδικό τού ανάγγειλε το θάνατό του (1968 και 1978). Του Βρεττάκου τα ποιήματα «Κύπρος II», «Το αντίσκηνο που κατοικώ», «Το όστρακο και το μαργαριτάρι», «Μύθος και πραγματικότητα», «Οι λέξεις», «Επανάσταση», «Οι δέκα εντολές», «Ο άλλος

¹²⁸ 1872-1958. Πολιτευτής, ο οποίος έζησε από το 1932 στην Αθήνα, επειδή του είχε απαγορευτεί από τους Άγγλους η είσοδος στην Κύπρο μετά την εξέγερση του 1931.

στρατιώτης», «Η περίληψη», «Αντιδικία» και «Σύντομη επιστολή» στην *Πνευματική Κύπρο* (1990) Της Χρυσάνθης Ζιτσαίας επιστολή προς τον Πέτρο Στυλιανού στον *Κυπριακό Λόγο* (1976). Του Ανδρέα Κάλβου τρία αυτόγραφα στο *Σημείο* (1992). Του Παναγιώτη Κανελλόπουλου τέσσερα ποιήματα στην *Πνευματική Κύπρο* (1987). Του Σπύρου Ματσούκα αφιέρωση (1905) προς το δάσκαλο Χριστοδουλάκη στο βιβλίο του *Πατριωτικά Τραγούδια* (στα *Χρονικά της Λαπήθου*, 1970). Του Κώστα Ουράνη επιστολή προς τη Μαρία Ιωάννου¹²⁹ (ημερομ. 10/5/1933) στην *Πνευματική Κύπρο* (1969). Του Παλαμά τα ποιήματα «Πατρίς» και «Στον ποιητή Γλαύκο Αλιθέρη» στην *Πνευματική Κύπρο* (1973). Του Πρεβελάκη το ποίημα «Ελληνικό ακρογιάλι» στην *Πνευματική Κύπρο* (1984). Του Ρίτσου στη *Νέα Εποχή* (1971) απόσπασμα από τον «Αποχαιρετισμό» και την αφιέρωση (1979) «Στην αγαπημένη μου,/ τη βασανισμένη κι αγονάτιστη/ Κύπρο μας/ Με όλη μου την καρδιά/ Γιάννης Ρίτσος/ Αθήνα, 7.ΙΙ. 79», που συνόδευσε απόσπασμα από ανέκδοτη ποιητική σύνθεση, το οποίο, με τίτλο «Διαφάνεια», τιμητικά παραχώρησε στο περιοδικό. Του Σεφέρη στίχους σε λεύκωμα (8/12/1953) και τρεις επιστολές στον Κύπρο Χρυσάνθη (ημερομ. 12/3/1954, Πάσχα 1963 και 25/7/1964) στην *Πνευματική Κύπρο* (1971). Του Σκίπη «Ύμνος στην Κύπρο» στην *Πνευματική Κύπρο* (1969). Του Μ. Στασινόπουλου το ποίημα «Προσευχή για τ' άστεγα παιδιά» στην *Πνευματική Κύπρο* (1979). Του Κ. Τσάτσου ένα αυτόγραφο χωρίς τίτλο (1977) και ένα ποίημα στην *Πνευματική Κύπρο* (1987). Του Ντίνου Χριστιανόπουλου το ποίημα «Μικρά ποιήματα» στην *Άμαξα* (1985).

Για να ολοκληρωθεί η αναφορά στα δημοσιεύματα κρίθηκε σκόπιμο να σημειωθούν τα ανέκδοτα κι οι πρώτες δημοσιεύσεις, που φιλοξενήθηκαν στα κυπριακά περιοδικά, τεσσάρων μεγάλων της λογοτεχνίας μας.

Ο Αντώνης Ιντιάνος δημοσίευσε στα *Κυπριακά Γράμματα* (1954) τα ακόλουθα τρία ανέκδοτα ποιήματα του Καβάφη «Όταν φίλοι μου αγαπούσα», «Ντουινιάν γκιουζέλ» και «Τα άνθη του Μαΐου»

Τα μόνα ανέκδοτα ποιήματα του Παλαμά που δημοσιεύτηκαν σε κυπριακά περιοδικά ήταν το «Η Αθηναία ελιά» (που δημοσιεύτηκε το 1936 στο αφιέρωμα

¹²⁹ 1895-1970. Δασκάλα, με σημαντική κοινωνική προσφορά, ιδρύτρια και πρόεδρος του Λυκείου Ελληνίδων Αμμοχώστου (1930 ως το θάνατό της).

των *Κυπριακών Γραμμάτων*) και το «Η Πατρίς» (που δημοσιεύτηκε το 1973 στο αφιέρωμα της *Πνευματικής Κύπρου*).

Δημοσιεύτηκαν στη *Νέα Εποχή* τα ποιήματα του Ρίτσου «Το δέντρο της φυλακής κι οι γυναίκες» (1963), «Η ζωή μας στις Φαρές», «Μετά την ήπτα», «Οι απόντες», «Οι τάφοι των προγόνων μας», «Το τέλος της Δωδώνης I, II», «Η χαμένη Υπερχόρειος», «Και διηγώντας τα», «Ο Ηρακλής κι εμείς» (1971), «Αποκλεισμός», «Επείγον», «Ανάγκες», «Εικοσιτετράωρο», «Ασφυξία», «Σημεία των καιρών», «Ρωγμή», «Η συνέχεια», «Εορτασμοί», «Μετά τα γεγονότα» (1974), «Διαφάνεια» (1979).

Ο Σεφέρης πρωτοδημοσίευσε στα *Κυπριακά Γράμματα* τα ποιήματα «Αγιάνναπα Α'», «Αγιάνναπα Β'», «Τρεις μούλες», «Λεπτομέρειες στην Κύπρο», «Επικαλέω τοι την Θεόν...» (1954), το χρονικό «Ημερολόγιο 1946» (1955), στα *Κυπριακά Χρονικά* το κείμενο «Γλώσσες στον Αρτεμίδωρο τον Δαλδιανό», τη μετάφραση του ποιήματος του Ευγένιου Μακκάρθου «Θα φύγω απ' το καράβι μου» και το δοκίμιο «Ξεστρατίσματα από τους Ομηρικούς Ύμνους» (1970).

2β. Κριτική βιβλίων:

Η παρουσίαση και κριτική βιβλίων θα ήταν δυνατό να ενταχθεί στην **Αναγνώριση** ή και στην **Ενημέρωση**, ιδιαίτερα όταν ο κρίνων είναι Κύπριος, αφού θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι με αυτή του την ενέργεια ο κρίνων αποσκοπούσε στο να ενημερώσει τους αναγνώστες του περιοδικού για τον συγγραφέα και το κρινόμενο έργο του και φανέρωνε ως ένα βαθμό και κάποιου είδους αναγνώριση, προ πάντων όταν η κριτική ήταν ευνοϊκή. Επειδή όμως στην περίπτωση που ο κρίνων ήταν Έλληνας εκτός Κύπρου αυτή καθ' εαυτή η συνεργασία του θεωρήθηκε μορφή πολιτιστικής παρέμβασης, όπως ήταν και έμμεσα η παρουσία του κρινόμενου, κρίθηκε ότι δεν έπρεπε για λόγους πρακτικούς να γίνει η διάσπαση σε δυο ή, ενδεχομένως, και σε τρεις ενότητες, γι' αυτό και περιλαμβάνονται όλες οι αναφορές/βιβλιοκρισίες εδώ. Πλούσιο υλικό προσφέρουν τα περιοδικά στον τομέα της απλής αναφοράς, της παρουσίασης και της κριτικής βιβλίων, αφού σ' αυτά παρουσιάζονται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο περίπου 3.206 βιβλία¹³⁰ εκτός Κύπρου Ελλήνων.¹³¹ Για τα περισσότερα

¹³⁰ Σ' αυτά περιλαμβάνονται και μεταφράσεις έργων ξένων συγγραφέων. Στην περίπτωση αυτή τα βιβλία πιστώνονται στους μεταφραστές.

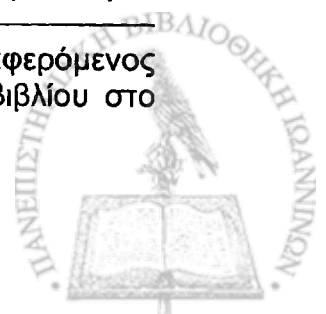

βιβλία υπάρχει αναφορά στα εκκλησιαστικά/θρησκευτικά περιοδικά *Απόστολος Βαρνάβας* και σε μικρότερο βαθμό στην *Ορθόδοξη Μαρτυρία*, στα λογοτεχνικά *Κυπριακά Γράμματα*, *Πάφος*, *Νέα Εποχή*, *Πνευματική Κύπρος*, *Κυπριακά Χρονικά*, *Θέματα Κριτικής*, *Επιθεώρηση Λόγου και Τέχνης*, *Ακτή*, στα ποικίλης ύλης *Τάιμς οφ Σάιπρους* και *Ελλάς του Νότου* και στο ιστορικό/φιλολογικό *Κυπριακός Λόγος*. Οι πλείστοι κριτικοί βιβλίων ήταν Κύπριοι, υπήρξαν όμως και Ελλαδίτες οι οποίοι παρουσίασαν σημαντικό αριθμό βιβλίων Κυπρίων και άλλων Ελλήνων. Συγκεκριμένα, Ελλαδίτες που έκριναν βιβλία με κάποια συστηματικότητα ήταν στα *Κυπριακά Γράμματα* ο Γιώργος Πράσινας, στη *Μόρφωση* ο Αντώνης Συμιγδαλάς, στο *Τάιμς οφ Σάιπρους* ο Αντρέας Καραντώνης και η Τατιάνα Γκρίση-Μιλλιέξ, στη *Νέα Εποχή* ο Θωμάς Μάρας, στην *Πνευματική Κύπρο* ο Δημήτρης Γιάκος, ο Δημοσθένης Ζαδές και ο Ιωάννης Θεοχάρης.

Στη συνέχεια παρατίθενται κατά κατηγορία οι συγγραφείς, των οποίων έργα παρουσιάστηκαν ή κρίθηκαν, με τον αριθμό των κριθέντων βιβλίων του καθενός σε παρένθεση.

Στη Λογοτεχνία: Γιάννης Αγγέλου (1), Φώτης Αγγουλές (3), Τέλλος Άγρας (1), Αγνή Αδάμ (2), Νίκος Αθανασιάδης (2), Γεώργιος Αθανασιάδης-Νόβας (1), Θεμιστοκλής Αθανασιάδης (1), Τάσος Αθανασιάδης (10), Χαράλαμπος Αθανασίου (1), Βαγγέλης Αθανασόπουλος (1), Κρίτων Αθανασούλης (7), Τάκης Ακρίτας (1), Τούλα Αλαβέρα (1), Τηλέμαχος Αλαβέρας (3), Μήτσος Αλεξανδρόπουλος (2), Έλλη Αλεξίου (5), Μανώλης Αλεξίου (1), Μόσχα Αλεξίου (1), Κούλης Αλέπης (1), Νικόλαος Αλιμπράντης (1), Γουλιέλμος Άμποτ (1), Μανώλης Αναγνωστάκης (3), Δημήτρης Αναγνωστόπουλος-Σιγαληνός (1), Γιάννης Αναπλιώτης (4), Αντώνης Ανδρέου (1), Ευάγγελος Ανδρέου (1), Γιάννης Ανδρικόπουλος (1), Τάκης Ανθήλης (1), Μπάμπης Άννινος (1), Σοφία Άντζακα (1), Δημήτρης Αντωνίου (2), Τάκης Αντωνίου (1), Μέλπω Αξιώτη (3), Μάκης Αποστολάτος (1), Ηρακλής Αποστολίδης (2), Λάμπης Αποστολίδης (1), Ρένος Αποστολίδης (3), Ντίμης Αποστολόπουλος (2), Ευγένιος Αρανίσης (1), Νίκος Αρβανίτης (2), Ελένη Αργέστη (3), Δημήτριος Αργυρόπουλος (1), Μαρία

¹³¹ Για τον εντοπισμό των τίτλων των συγκεκριμένων βιβλίων ο ενδιαφερόμενος μπορεί να ανατρέξει στο λήμμα του συγγραφέα ή του μεταφραστή του βιβλίου στο Μέρος Τρίτο Βιβλιογραφικές Καταγραφές, όπου και η σχετική παραπομπή.

Αργυροπούλου (1), Μαρία Αρκαδίου (2), Στέλιος Αρτεμάκης (2), Κώστας Ασημακόπουλος (5), Π. Ασημακόπουλος (1), Ευάγγελος Ασπιώτης (2), Πάνος Ατταλιώτης (1), Μάρκος Αυγέρης (2) + (1) με άλλους,¹³² Νάσος Βαγενάς (6), Μάριος Βαϊάνος (2), Ελένη Βακαλό (2), Δημήτρης Βαλασκαντζής (1), Κώστας Βαλέτας (6), Στέργιος Βαλιούλης (2), Θανάσης Βαλτινός (1), Τάκης Βαρβιτσιώτης (7), Βάσος Βαρίκας (1), Κώστας Βάρναλης (1), Δημήτρης Βαρουτσής (1), Νίκος Βασιλάκης (2), Αλέκος Βασιλείου (3), Ιωάννης Βασιλείου (6), Βασίλης Βασιλικός (4), Γ. Θ. Βαφόπουλος (5), Νίκος Βελιώτης (1), Κωστής Βελμύρας (1), Ηλίας Βενέζης (9), Άνθης Βέργης (1), Γεώργιος Βερίτης (1), Δημήτριος Ν. Βερναρδάκης (1), Γιάννης Βιστάκης (1), Αγνή Βλαβιανού-Αρβανίτη (1), Εύα Βλάμη (2), Πέτρος Βλαστός (2), Ντίνος Βλαχογιάννης (1), Βάσος Βογιατζόγλου (1), Ελένη Βοϊσκου (5), Λάμπης Βολανάκης (1), Γιώργος Βουγιουκλάκης (1), Μελής Βουδούρης (4), Δαμιανός Βουλγαράκης (1), Νανά Βουλοδήμου (1), Αντώνης Βουσβούνης (1), Δημοσθένης Βουτυράς (2), Νικηφόρος Βρεττάκος (11), Παναγιώτης Βρισμιτζάκης (1), Μιχαήλ Γαβριήλ (1), Νιόβη Γαβριήλ-Τριανταφύλλου (1), Χρυσάνθος Γάιος (2), Νίκος Γαλάζης (1), Αντιγόνη Γαλανάκη-Βουρλέκη (4), Γιάννης Γαλανός (3), Κώστας Γάλλος (1), Χρυσόστομος Γανιάρης (1), Κώστας Γαρίδης (1), Φίλιππος Γελαδόπουλος (2), Γιώργος Γεραλής (3), Στέλιος Γεράνης (3), Δημήτρης Γιάκος (13), Μανώλης Γιαλουράκης (4), Γιάννης Γιαμβίλης (1), Τάκης Γιαννακόπουλος (2), Αλκιβιάδης Γιαννόπουλος (4), Χρ. Γιαννόπουλος (1), Δημήτρης Γιατράκος (1), Φώτος Γιοφύλλης (6), Γ. Γιώργος (1), Ρήγας Γκόλφης (1), Τάκης Γκοσιόπουλος (2), Αγγελική Γκούρα (1), Ηλίας Γκρης (1), Τατιάνα Γκρίση-Μιλλιέξ (4), Πέτρος Γλέζος (4), Ε. Γοργίας (1), Γιάννης Γουδέλης (5), Άλκη Γουλιμή (7), Ευάγγελος Γραμμένος (1), Αντιγόνη Γρανά (1), Βαγγέλης Γρατσέας (2), Γιάννης Γρεβενιώτης (1), Γεράσιμος Γρηγόρης (1), Γαλάτεια Γρηγοριάδου-Σουρέλη (1), Λεωνίδα Γρίζος (1), Ιωάννης Γρυπάρης (1), Ιουλία Δαβάρα (1), Μαρία Δαβαρούκα-Παναγιωτοπούλου (1), Φωτεινή Δαλαμάγκα-Νάκου (1), Γιάννης Δάλλας (1), Μαργαρίτα Δαλμάτη (3), Βούλα Δαμιανάκου (1) + (1) με άλλον,¹³³ Γιώργος Δανιήλ (1), Δημήτρης Δασκαλόπουλος (3), Θεοδόσης Δασκαλόπουλος

¹³² Με τους Μ. Μ. Παπαϊωάννου και Θρασύβουλο Σταύρου.

¹³³ Με τον Βασίλη Ρώτα.

(1), Γλαύκη Δασκαλοπούλου (1), Αλέκος Δαφνομήλης (1), Βασίλειος Δεδούσης (3), Αντώνης Δεκαβάλλης (2), Γεωργία Δεληγιάννη-Αναστασιάδη (4), Γιώργος Δέλιος (6), Φοίβος Δέλφης (5), Αντώνης Δελώνης (1), Μανώλης Δερμιτζάκης (1), Μηνάς Δημάκης (2), Βασίλης Δημητράκος (1), Κώστας Δημητριάδης (3), Μήτσος Δημητρίου-Νικηφόρου (1), Τάκης Δημόπουλος (1), Δημ. Στ. Δήμου (1), Μιχάλης Δήμου (1), Κική Δημουλά (1), Στέργιος Δημούλης (3), Ιφιγένεια Διδασκάλου (5), Θαλής Δίζελος (1), Άρης Δικταίος (4), Γεωργής Διλιμπόης (2), Κλεαρέτη Δίπλα-Μαλάμου (4), Άγγελος Δόξας (2), Γιώργης Δόξας (1), Τάκης Δόξας (6), Μάρω Δούκα (1), Δημήτρης Δούκαρης (2), Γεώργιος Δούρας (2), Ολυμπία Δρακοπούλου (1), Διονυσία Δρακοπούλου-Παπαϊωάννου (1), Αλέκος Δράκος (1), Μ. Δρετουλάκης (1), Γεώργιος Δροσίνης (1), Μάγια Δρόσου (2), Γιώργος Δωρικός (1), Τάσος Εγγλέζος (1), Νίκος Εγγονόπουλος (1), Θέμος Εκαληνός (1), Νώντας Έλατος (1), Ρίτσα Ελευθερίου-Καπετανάκη (1), Γιωσέφ Ελιγιά (1), Οδυσσέας Ελύτης (4), Οδυσσέας Εξαρχάκης (1), Στέλλα Επιφανίου-Πετράκη (1), Φώτης Ευαγγελάτος (1), Ανέστης Ευαγγέλου (2), Ιάσων Ευαγγέλου (4), Χρήστος Ευελπίδης (5), Γιάννης Ευστρατιάδης (1), Ταξιάρχης Ζαγγανάς (1), Δημοσθένης Ζαδές (12), Φαίδρα Ζαμπαθά-Παγουλάτου (1), Τάσος Ζάππας (3), Σοφία Ζαραμπούκα (1), Άλκη Ζέη (1), Βάσω Ζέικου-Χαραλαμποπούλου (1), Αλέξης Ζερβάνος (1), Δήμος Ζευγολάτης (1), Διαλεχτή Ζευγώλη-Γλέζου (1), Χρήστος Ζιάτας (1), Χρυσάνθη Ζιτσαία (17), Βέρα Ζορμπά (1), Μαρίνα Ζωγράφου (1), Μίνως Ζώτος (1), Πέτρος Θαλασσινός (1), Πάνος Θασίτης (2), Γ. Θέμελης (4) + (1) τιμητικός τόμος, Λουκάς Θεοδωρακόπουλος (1), Ι. Θεοδωρίδης (1), Βικτώρια Θεοδώρου (4), Νέλλη Θεοδώρου (1), Ναύσικα Θεοτοκά (1), Γιώργος Θεοτοκάς (6), Σπυρίδων Μ. Θεοτόκης (1), Ιωάννης Θεοχάρης (1), Άγις Θέρος (2), Κώστας Θρακιώτης (2), Γ. Θωμαΐδης (2), Γιάννης Θωμόπουλος (1), Λιλή Ιακωβίδη-Πατρικίου (1), Ιουλία Ιατρίδη (2), Αντώνης Ιννίνος (4), Μαρία Ιορδανίδου (1), Α. Ιορδάνου (1), Σωτήρης Ιορδάνου (1), Γιώργος Ιωάννου (1), Κωνσταντίνος Καβάφης (2),¹³⁴ Ιουλία Καββαδά (1),

¹³⁴ Στις περιπτώσεις γνωστών συγγραφέων, των οποίων έργα εκδόθηκαν μετά το θάνατό τους με επιμέλεια άλλων, τα βιβλία πιστώνονται στους επιμελητές. Στην περίπτωση του Καβάφη περιλαμβάνονται στο έργο του Γ. Π. Σαββίδη. Τα δυο βιβλία που σημειώνονται εδώ για τον Καβάφη, ανήκουν το ένα σε ξένο και στο άλλο δεν αναφέρεται επιμελητής. Επειδή δεν καλύπτεται η κριτική άλλως πως, κρίθηκε σκόπιμο να ενταχθούν τα βιβλία αυτά στον Καβάφη.

Πέτρος Καβούρης (1), Ελένη Καζαντζάκη (1), Νίκος Καζαντζάκης (6), Έκτωρ Κακναβάτος (2), Αθηνά Κακούρη (1), Βάσω Καλαμάρα-Λώνε (1), Κώστας Γ. Καλαντζής (1), Κώστας Κ. Καλαντζής (2), Ανδρέας Κάλβος (1),¹³⁵ Παντελής Καλιότσος (2), Θάλεια Καλλιγιάννη (1), Ορέστης Καλλιορής (1), Μιλτιάδης Καλλοναίος (1), Βάσος Καλοκάρδης (1), Άκης Καλομοιράκης (1), Σταύρος Καλφιώτης (1), Τάκης Καλφόπουλος (2), Κώστας Καμαρινός (1), Άριστος Καμπάνης (1), Μανώλης Κανελλής (1), Μιχάλης Καραγάτσης (9), Θανάσης Καραγιάννης (1), Γεώργιος Καραγιωργας (1), Σίσα Καραϊσκάκη (1), Λίλα Καρακάλου-Καρανικόλα (2), Σταύρος Καρακάσης (4), Αντρέας Καραντώνης (7), Νίκος Καραντώνης (1), Ελένη Καρατζά (1), Διονύσης Α. Καρατζάς (1), Γιάννης Καρατζόγλου (2), Τάκης Καρβέλης (2), Σαράντος Καργάκος (1), Ζωή Καρέλλη (2), Μίχος Κάρης (1), Κώστας Καρθαίος (1), Νίκος Καρούζος (1), Γιώργος Κάρτερ (2), Γιώργος Καρυπίδης (1), Εμμανουήλ Κάσδαγλης (1), Κούλης Κάσης (3), Άγγελος Κασιγόνης (3), Γεράσιμος Κασόλας (1), Κων. Καστάν (1) με άλλους,¹³⁶ Θράσος Καστανάκης (2), Μάνος Κατάνας (1), Νίκος Κατηφόρης (2), Γιώργος Κάτος (1), Βασίλης Κατσάβος (2), Ηλίας Κατσάνος (1), Χρήστος Κατσιγιάννης (4), Σπύρος Κατσιμης (1), Γιώργος Κατσιμπαλης (3), Φίλιππος Κατσιπίης (1), Παναγιώτης Κατσιρέλος (1), Ηλίας Κατσογιάννης (2), Γιάννης Καυκιάς (1), Γιώργος Καφταντζής (1), Ανδρέας Κέδρος (1), Ανδρέας Κενεδάκης (1), Μαρία Κέντρου-Αγαθοπούλου (1), Λευτέρης Κιντζονίδης (1), Μπάμπης Κλάρας (5), Σοφία Κλήμη-Παναγιωτοπούλου (1), Κώστας Κοβάνης (1), Έφη Κοκκίνη (2), Σπύρος Κοκκίνης (4) + (1) με άλλον,¹³⁷ Δημοσθένης Κόκκινος (4), Κωστής Κοκόροβιτς (1), Δημήτρης Κολλάτος (1), Σήφης Κόλλιας (9), Νίκος Κολοβός (1), Γιώργος Κόμης (1), Φώντας Κονδύλης (4), Φώτης Κόντογλου (6), Γιάννης Κοντός (1), Ιωάννης Κοντός (1), Ανδρέας Κοντοσιάνος (1), Νανά Κοντού (1), Νινέττα Κοντράρου (1), Άρης Κόρακας (3), Πάνος Κοράλης (1), Δημοσθένης Κορδοπάτης (1), Χρήστος Κορέλας (1), Γιάννης Κορίδης (3), Θέμος Κορνάρος (5), Μανώλης Κορνήλιος (1), Γεράσιμος Κορολής (2), Τάσος Κόρφης (10), Νίκος Κοσκινάς (1), Αλέξανδρος Κοτζιάς (1), Γιώργος Κοτζιούλας

¹³⁵ Η ίδια περίπτωση με τον Καβάφη. Το ένα έργο ανήκει σε ξένο.

¹³⁶ Με τους Σ. Μεσσίνη και Θωμά Σπηλιά.

¹³⁷ Με τον Δημήτρη Δεμερτζή.

(1), Γιάννης Κουγιούλης (1), Λέων Κουκούλας (1), Κουκούλιας (1), Χρήστος Κουλούρης (3), Μένης Κουμανταρέας (2), Μιχαήλ Κουρμούλης (1), Λουκάς Κούσουλας (1), Ιωάννης Κουτσοχέρας (2), Κώστας Κοφινιώτης (1), Δημήτρης Κράνης (2), Βασίλης Κραφίτης (17), Γιώργης Κρόκος (1), Μαρία Λήδα Κροντηρά (2), Παναγιώτης Κυπαρίσσης (1), Ελένη Κυπραίου (1), Πέτρος Κυπριωτέλης (1), Παύλος Κυριαζής (1), Κύρος Κύρου (3), Νότης Κύταρης (1), Νίκη Κωνσταντινέα (1), Απόστολος Γ. Κωνσταντινίδης (1), Κ. Ν. Κωνσταντινίδης (6), Λούλα Κωνσταντινίδου (2), Α. Κωνσταντίνου (1), Φώφη Κωνσταντίνου (2), Κώνστας (1), Κατερίνα Κωστίου (1), Άλκης Κωτσάκης (2), Ζολιώ Λαδά (1), Ελένη Λαδιά (1), Βασίλης Λαζανάς (2), Κωστής Λαζανάς (1), Μαρία Λαϊνά (1), Βασίλης Λαμνάτος (1), Μαρία Λαμπαδαρίδου-Πόθου (1), Ηρώ Λαμπίρη-Γεωργιάδη (3), Πόπη Λαμπροπούλου (1), Δημήτριος Ι. Λάμπρος (2), Ναπολέων Λαπαθιώτης (1), Τάκης Λάππας (2), Χρήστος Λάσκαρης (1), Ελένη Λασκαρίδου (2), Ορέστης Λάσκος (2), Χρήστος Λεβάντας (1), Τάσος Λειβαδίτης (1), Παναγής Λεκατσάς (2), Δημήτρης Λευκορείτης (2), Αρκάδιος Λευκός (2), Ηλίας Λεφούσης (1), Βασίλης Λιάσκας (2), Αλέκος Λιδωρίκης (1), Ηρακλής Λιόκης (1), Κώστας Λουκάκης (1), Μενέλαος Λουντέμης (3), Γεώργιος Λουτσέτης (1), Μήτσος Λυγίζος (7), Γεώργιος Λύκας (1), Μαργαρίτα Λυμπεράκη (1), Απόστολος Μαγγανάρης (1), Γιάννης Μαγκλής (4), Πέτρος Μάγνης (2), Κώστας Μαϊστράλης (1), Βασίλης Μάκης (1), Κώστας Μάκιστος (1), Θεόδωρος Μακρόπουλος (1), Μιλτιάδης Μαλακάσης (1), Λάμπρος Μάλαμας (2), Τίμος Μαλάνος (11), Χρήστος Μαλεβίτσης (4), Ηρακλής Μάλλωσης (1), Ζερμαίν Μαμαλάκη (1), Θεοφάνης Μανιάς (1), Βλ. Μανίτσας (1), Κ. Μάνος (1), Μανουέλλα (1), Καίτη Μανωλοπούλου (1), Φωτεινή Μαραγκού-Ιγνατίου (1), Θωμάς Μάρας (4), Λουκία Μάρβα (1), Βασίλης Μάργαρης (2), Γιάννης Μαρής (3), Πέτρος Μαριδάκης (1), Γιούλια Μαρκάκη (1), Πέτρος Μαρκάκης (4), Μαρία Μαρκετάκη (1), Χρήστος Μαρκέτης (1), Κλαύδιος Μαρκίνας (2), Γιώργος Μαρκόπουλος (1), Αικατερίνη Μαρκουλάκη (1), Αντώνης Μάρταλης (4), Παύλος Μάτεσις (2), Νέστορας Μάτσας (6), Δ. Ματσούκας (1), Παναγιώτης Μαυρέας (2), Μαίρη Μαυρεδάκη (1), Στέλιος Μαυρίδης (1), Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη (3) + (1) με τον Θανάση Πετσάλη, Κώστας Μαυρουδής (1), Μ. Μαυρώνας (1), Σπύρος Μελάς (3), Απόστολος Μελαχροινός (1), Μελισσάνθη (1), Ερατώ-

Αικατερίνη Μέλλου (1), Σ. Μεσσίνης, Γιώργος Μετσόλης (3), Νίκος Μηλιώρης (4), Μαρίνα Μηλολιδάκη-Κώτσιρα (1), Κωστούλα Μητροπούλου (3), Μόνα Μητροπούλου (2), Κυριάκος Μητσοτάκης (1), Ευάγγελος Μιλλεούνης (1), Κλέαρχος Μιμίκος (1), Γεώργιος Μίσσιος (1), Κώστας Μίσσιος (4), Χρόνης Μίσσιος (1), Γιάννης Μιχαλέτος (1), Σάββας Μιχελιδάκης (1), Δώρα Μοάτσου-Βάρναλη (3), Βασίλης Μοσκόβης (3), Θεόδωρος Μοσχονάς (3), Σπ. Μοσχονάς (1), Ευάγγελος Μόσχος (5), Μάχη Μουζάκη (2), Νίκος Μούλιας (1), Δημ. Μουσουλιώτης (1), Στέφανος Μουστάκας (1), Βάγιος Μπαγλάνης (3), Σοφία Μπακανάκη (1), Μιχαήλ Μπακούρης (2), Γιώργος Μπακούρος (1), Τίλλα Μπαλή (1), Νάσα Μπαμπάκου (1), Αλέξανδρος Μπάρας (1), Γιάννης Μπαρμπαγιάννης (1), Κωστής Μπασσιάς (2), Όμηρος Μπεκές (1), Γιάννης Μπενέκος (1), Γιάννης Μπεράτης (2), Νίκος Μπίστης (1), Στέφανος Μπολέτσης (1), Τάκης Μπουγιούκος-Φενεάτης (2), Ιωάννα Μπουκουβάλα-Αναγνώστου (1), Ρίτα Μπούμη-Παπά (9), Τούλα Μπούτου (2), Αντώνης Μπούχλας (1), Μιχάλης Μπρούπης (1), Γιώργος Μυλωνογιάννης (1), Στράτης Μυριβήλης (3), Άλκη Μυρσίνη Μάνθου (1), Μυρτιώτισσα (1), Αντώνης Μυστακίδης (7), Λιλίκα Νάκου (3), Ζωή Νάσιουτζικ (1), Τάκης Νατσούλης (1), Τόλης Νικηφόρος (4), Γιάννης Νικολόπουλος (1), Διονύσης Νικολόπουλος (1), Δημήτρης Νικορέτζος (1), Μπάμπης Νίντας (4), Ντόλλη Νταλκά (1), Στέλιος Ντόμαλης (1), Σ. Νυδριώτης (1), Λευτέρης Ξανθός (2), Γρηγόριος Ξενόπουλος (1), Στέλιος Ξεφλούδας (3), Γιάννης Οικονομίδης (1), Ζήσης Οικονόμου (2), Δημήτρης Οικονόμου-Τσιρίγκας (1), Σόνια Ολλανδέζου (2), Κώστας Ουράνης (8), Κωστής Παλαμάς (7),¹³⁸ Σπ.-Γερ. Γ. Παναγιωτάτος (1), Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος (8), Σπύρος Παναγιωτόπουλος (5), Γιώργος Α. Παναγιώτου (1), Πάνος Παναγιωτούνης (16), Δ. Β. Παναγόπουλος (1), Ασημάκης Πανσέληνος (2), Τάσος Πανταζής (1), Πέτρος Πανταζόπουλος (1), Αλεξάνδρα Παντελάκη (1), Πανχααραλαμπίδης (1), Κατίνα Παπά (1), Γιάννης Παπαγεωργίου (1), Κώστας Παπαγεωργίου (1), Αλκυόνη Παπαδάκη (1), Ελευθερία Παπαδάκη (6), Κλεοπάτρα Παπαδάκη-Πρίφτη (1), Εύη Παπαδήμα-Θεοδωράκη (2), Ηλίας Παπαδημητρακόπουλος (1), Δημ. Παπαδημητρίου (1), Ρούλα Παπαδημητρίου (2), Σάκης Παπαδημητρίου

¹³⁸ Εκτός από τόμους από τα Άπαντα του ποιητή, συμπεριλήφθηκαν και εκδόσεις αφιερωμένες στο έργο του.

(1), Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης (1),¹³⁹ Δημήτρης Παπαδίτσας (2), Νέστωρ Παπαδόπουλος (1), Τάσης Παπαδόπουλος (1), Παναγιώτης Παπαδούκας (1), Θανάσης Παπαθανασόπουλος (2), Ειρήνη Παπαϊωάννου (1), Μιχάλης Παπαϊωάννου (2), Δημήτριος Παπακωνσταντίνου (6), Κωνσταντίνος Παπαλεξάνδρου (1), Μαρία Παπαλεονάρδου (1), Γεώργιος Παπανικολάου (1), Επαμεινώνδας Παπανικολάου (1), Ζαχαρίας Παπαντωνίου (1), Κώστας Παπαρινόπουλος (1), Νίκος Παπάς (2), Ηλίας Παπαστεργιόπουλος (2), Δανάη Παπαστράτου (1), Τάκης Παπατσώνης (1), Ευαγγελία Παπαχρήστου-Πάνου (3), Γιώργος Παπουτσάκης (1), Λένα Παππά (1), Κατίνα Παππά-Ποθουλάκη (1), Τάσος Παππάς (1), Νίκυ Πάρας (1), Κλέων Παράσχος (4), Κώστας Παράσχος (3), Αλεξάνδρα Παραφεντίδου (3), Άγγελος Παρθένης (1), Νίκος Πασχαλίδης (1), Παντελής Πάσχος (5), Τίτος Πατρίκιος (1), Δέσποινα Πατρινού (2), Ρωξάνη Παυλέα (2), Σαράντος Παυλέας (9), Λάζαρος Παυλίδης (1), Αγγελική Παυλοπούλου (2), Γιολάντα Πεγκλή (3), Παύλος Πέζαρος (1), Όμηρος Πέλλας (1), Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης (2), Μιχάλης Περάνθης (5), Νίκη Πέρδικα (2), Μιχάλης Περίδης (2), Αντιγόνη Πετράκη (1), Τάσος Πετρής (1), Κώστας Πετριδής (1), Παυλίνα Πετροβάτου (1), Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου (1), Αλέξανδρος Πετρόπουλος (1), Χρήστος Πέτρου (1), Θανάσης Πετσάλης-Διομήδης (5), Γιάγκος Πιερίδης (2), Γιούρας Πιζάνης (1), Φοίβος Πιομπίνος (1), Άννα Πλαίσα-Αντωνοπούλου (1), Αλεξάνδρα Πλακωτάρη (1), Σπύρος Πλασκοβίτης (1), Μάριος Πλωρίτης (1), Κορνήλιος Ποιητίδης (1), Γ. Μ. Πολιτάρχης (2), Κοσμάς Πολίτης (4), Ηλίας Πολύδωρος (1), Πάνος Πολυχρονόπουλος (1), Λάμπρος Πορφύρας (2), Θέμος Ποταμιάνος (2), Γιάννης Πουγούνιας (2), Λευτέρης Πούλιος (1), Γιώργος Πουλόπουλος (1), Μανώλης Πρατικάκης (1), Μανώλης Πράτσικας (2), Παντελής Πρεβελάκης (16), Σόνια Πυλωρώφ-Σωτηρούδη (1), Άνθος Πωγωνίτης (1), Λεωνίδας Ραζελός (1), Μαρία Ράλλη (4), Ρήγας Ρηγόπουλος (3), Δημήτρης Ρήττας (1), Κώστας Ριζάκης (2), Γιάννης Ρίτσος (2), Στέφανος Ροζάνης (1), Έλλη Ρόζου (2), Νότης Ρουσιάνος (4), Διονύσιος Ρώμας (1), Βασίλης Ρώτας (4) +, Κώστας Ρώτας-Οληγαίος (1), Διονύσιος Σακελλάρης (1), Χάρης Σακελλαρίου (5), Γιάννης Σακελλίων (2),

¹³⁹ Πρόκειται για την έκδοση της Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδας Αλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, *Τραγούδια του Θεού* (έκδ. 1962).

Αντώνης Σαμαράκης (3), Πάνος Σαμαράς (1), Χρήστος Σαμουηλίδης (4), Νίκος Σαντορινιός (1), Γιώργος Σαραντάρης (1), Γαλάτεια Σαράντη (3), Γιώργης Σαραντής (2), Κώστας Σαρδελής (3), Τάσος Σαρδελής (1), Ζωρζ Σαρή (2), Νίκος Σαρλής (1), Στέλιος Σβαρνόπουλος (1), Δέσποινα Σεβαστοπούλου (2), Σεραφός (1), Γιώργος Σεφέρης (5), Άγγελος Σημηριώτης (2), Νίκος Σημηριώτης (1), Δημήτρης Σιατόπουλος (6), Γιώργος Σιέπτος (1), Άγγελος Σικελιανός (1), Άννα Σικελιανού (1), Αντώνης Σιμιτζής (1), Ηλίας Σιμόπουλος (11), Π. Σινόπουλος (2), Τάκης Σινόπουλος (1), Κίρα Σίνου (2), Τάκης Σκανάτοβιτς (1), Γιάννης Σκαρίμπας (6), Στέλιος Σκαρλίγκος (1), Νίκος Σκιαδάς (1), Στέργιος Σκιαδάς (3), Σωτήρης Σκίπης (5), Γιάννης Σκουριώτης (1), Γιώργος Σκουρογιάννης (1), Χρήστος Σολομωνίδης (4), Κώστας Σούκας (2), Δημήτρης Σουλιώτης (1), Δημήτριος Σούτζος (1), Πέτρος Σπανδωνίδης (8), Νίκος Σπάνιας (2), Γεράσιμος Σπαταλάς (7), Στέλιος Σπεράντσας (2), Θανάσης Σπηλιάς, Απόστολος Σπήλιος (1), Α. Σταθόπουλος (1), Ανθούλα Σταθοπούλου-Βαφοπούλου (1), Κώστας Σταμάτης (2), Στέφανος Σταμάτης (1), Δημήτρης Σταμέλος (6), Γιώργος Σταμπολής (2), Δημήτρης Σταμπόλος (2), Μιχαήλ Στασινόπουλος (1), Κ. Γ. Σταυρόπουλος (3), Τατιάνα Σταύρου (2), Μιχάλης Σταφυλάς (3), Κώστας Στεργιόπουλος (4), Γιώργος Στογιαννίδης (1), Αναστάσιος-Μιλάνος Στρατηγόπουλος (2), Δανάη Στρατηγοπούλου (1), Αντώνης Συμιγδαλάς (1), Ν. Συνοδινός (1), Καλλιόπη Σφαέλλου-Βενιζέλου (2), Γιάννης Σφακιανάκης (8), Πίτσα Σωτηράκου (1), Παναγιώτης Σωτήρχος (8), Αθηνά Ταρσούλη (3), Κώστας Ταχτσής (1), Άγγελος Τερζάκης (6), Κίμων Τζάλλας (2), Κώστας Τζαμαλής (2), Νίκος Τζερμιαδιανός (2), Θέμης Τζίφας (1), Στέφανος Τηλικίδης (3), Ερρίκος Τόμπρος (1), Νίκος Τουτουντζάκης (2), Πέτρος Τριανταφύλλου (1), Κώστας Τρίγκατζης (2), Άλκης Τροπαιάτης (6), Φίλιππος Τροχάνης (1), Αντώνης Τσακιρόπουλος (1), Παύλος Τσάμης (1), Ιωάννα Τσάτσου (4), Στέφανος Τσατσούλας (1), Γιάννης Τσεριώνης (1), Μήτσος Τσιάμης (2), Μάρκος Τσιριμώκος (1), Στρατής Τσίρκας (4), Αντρέας Τσιρμπέας (1), Μάγδα Τσιρογιάννη (1), Κώστας Τσιρόπουλος (7), Νίκος Τσιφόρος (1), Δανάη Τσουκαλά (1), Γεώργιος Τσουκαντάς (3), Ανδρέας Τσούρας (1), Δέσποινα Τυμπανίδου (1), Νίκος Τυπάλδος (2), Μαρία Φαλαγγά-Γεωργίου (1), Δημήτρης Φαφούτης (1), Μαρία Φερεντίνου (1), Δημήτρης Φερούσης (1),

Ευάγγελος Φιλιππίδης (5), Ρώμος Φιλύρας (1), Παύλος Φλώρος (7), Άγγελος Φουριώτης (2), Λίζα Φραγκιάδη (1), Νίκος Φωκάς (1), Αντώνης Φωστιέρης (1), Παναγιώτης Φωτέας (1), Δημήτρης Φωτιάδης (4), Νίκος Χάγερ Μπουφίδης (2), Μάριος Χάκκας (1), Γιώργος Χαλατσάς (1), Δημήτρης Χαλατσάς (1), Μανώλης Χαλβατζάκης (1), Πέτρος Χάρης (17), Μάνος Χαριτάτος (1), Βασίλης Χαρωνίτης (2), Τασία Χατζή (1), Ε. Χατζηαγγελής (1), Τάκης Χατζηαναγνώστου (2), Άννα Χατζηαντωνίου (2), Αλέξανδρος Χατζηγάκης (1), Παναγιώτης Χατζηγάκης (1), Έρση Χατζημιχάλη (1), Στέφανος Χατζημιχελάκης (1), Μαρία Χατζηνάκου (1), Ι. Μ. Χατζηφώτης (11), Άρης Χατζιδάκης (3), Φρόσω Χατζίνη-Περιπάκη (2), Γιάννης Χατζίνης (6), Γιώργος Χειμωνάς (2), Χρήστος Χειμώνας (1), Βάσσος Χιωτάκης (1), Σώτος Χονδρόπουλος (3), Νίκος Χουλιάρης (1), Γεώργιος Χουρμουζιάδης (3), Ντίνος Χριστιανόπουλος (1), Οδυσσεύς Χριστοδούλου (1), Πέτρος Χρονάς (1), Επ. Χρυσανθόπουλος (1), Ιφιγένεια Χρυσοχόου (1) και Δημήτρης Ψαθάς (4).

Στην **Εκπαίδευση**: Γιώργης Αθανασιάδης (1), Κωνσταντίνος Άμαντος (7), Ιωάννης Αναγνωστόπουλος (2), Δημοσθένης Ανδρεάδης (4), Σταμάτης Αποστολάκης (5), Π. Βαλάκας (2), Γιώργος Βασιλάκης (1), Νικόλαος Βασιλόπουλος (1), Μιχαήλ Βολονάκης (3), Όλγα Βότση (5), Ηλίας Γερακόπουλος (1), Δημήτρης Γεωργακάκης (2), Γεώργιος Γουδής (1), Π. Ν. Δημόπουλος (1), Παναγιώτης Δορμπαράκης (1), Δημήτριος Ευαγγελίδης (1), Απόστολος Ζορμπάς (2), Ιορδάνης Ιορδανίδης (1), Χ. Καβαθάς (1), Αντώνης Καραγιάννης (1), Νικόλαος Καταλάνος (1), Γεώργιος Κούβελας (3), Πολυνείκης Κυνήγης (1), Θεόδωρος Κύπριος (1), Στίλπων Κυριακίδης (8), Σία Κωσταρέλλου (1), Ουρανία Λανάρα (2), Γιώργος Λέρνης (1), Μαρία Λουκοπούλου-Παττίχη (6), Χριστόφορος Μηλιώνης (2), Μιχαήλ Μιχαηλίδης (1), Ανδρέας Μιχαλόπουλος (1), Φώτης Μπασουκέας (1), Πάνος Ξένος (1), Μαρίνος Ξηρέας (1), Ηλίας Ξηροτύρης (1), Ιωάννης Ξηροτύρης (1), Κώστας Παπαγεωργίου (1), Κ. Παπαδόπουλος (1), Πέτρος Παπαϊωάννου (2), Ηλίας Παπαλάς (1), Κώστας Παπαπαναγιώτου (2), Σταμ. Πατρικίου-Βαλαγιάννη (1), Ελευθέριος Πλατής (1), Χαρίσης Πούλιος (1), Αντώνιος Ρήγας (1), Μαίρη Ροδίου-Σταύρου (3), Ευάγγελος Σαβράμης (1), Γεώργιος Σακκάς (2), Ι. Σαρρής (1), Μιχαήλ Σηφάκης (1), Ιωάννης Συκουτρής (5), Κώστας Σωτηρίου (2), Ι. Ταλιαδώρος (1), Αρσένιος

Ταμβακόπουλος (1) με άλλον,¹⁴⁰ Βασίλειος Τατάκης (6), Ιωάννης Τσικνόπουλλος (7), Μάριος-Παναγιώτης Τσουκάτος (1), Μάρκος Τσουρής (1), Αργυρούλα Φραντζέσκου (1) και Νίκος Χιονίδης (1).

Στον τομέα **Εκκλησία**: Αγαθάγγελος Κωνσταντινίδης (1), Θεοδώρητος Αγιορείτης (1), Μωυσής Αγιορείτης (4), Δανιήλ Αεράκης (12), Νικόδημος Αεράκης (3), Αθηναγόρας Ελευθερίου (1), Αθηναγόρας Κοκκινάκης (5), Αιμιλιανός Τιμιάδης (2), Αντώνιος Αλεβιζόπουλος (6), Αλέξανδρος Καντώνης (2), Ιωάννης Αλεξίου (1), Αμβρόσιος Λενής (1), Αναστάσιος Γιαννουλάτος (3), Άνθιμος Ροσμαρής (1), Αυγουστίνος Καντιώτης (2), Βαρνάβας Τζωρτζάτος (9), Βασίλειος Ατέσης (11), Χαράλαμπος Βασιλόπουλος (2), Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτης (2), Νεκτάριος Βιτάλης (1), Φιλάρετος Βιτάλης (60), Παναγιώτης Γαγάτσος (1) με άλλους,¹⁴¹ Γεννάδιος Αραμπατζόγλου (1), Γερμανός Στρηνόπουλος (2), Γερμανός Αθανασιάδης (1), Γερμανός Πολυζωΐδης (2), Γερμανός Γκούμας (2), Δημήτριος Γεωργιάδης (1), Γεώργιος Παυλίδης (6), Νικόδημος Γιαννακόπουλος (1), Τιμόθεος Γιοκαρίνης (2), Γεώργιος Γρηγοριάτης (Καψάνης) (2), Γρηγόριος Μανιατόπουλος (4), Δαμασκηνός Παπανδρέου (Αθηνών) (1) Δαμασκηνός Παπανδρέου (Ελβετίας) (3), Σοφοκλής Δημητρακόπουλος (1), Γεώργιος Δημόπουλος (2), Θεόκλητος Διονυσιάτης (1), Διονύσιος Χαραλάμπους (1), Γεώργιος Δράγας (1),¹⁴² Εμμανουήλ Ιωάννου Καρπάθιος (1), Ευάγγελος Γαλάνης (1) Ευλόγιος Κουρίλας (2), Ευσέβιος Πιστολής (1), Θεόδωρος Ζήσης (1), Δημήτριος Ηλιόπουλος (1), Επιφάνιος Θεοδωρόπουλος (3), Θεόδωρος Τζεδάκης (1), Θεόφιλος Καναβός (3), Ιάκωβος Καπενεκάς (1), Ιάκωβος Κλεόμβροτος (3), Ιάκωβος Σχίζας (2), Ιάκωβος Κουκούζης (1),¹⁴³ Ιάκωβος Στεφανίδης (1),¹⁴⁴ Ιάκωβος Τζαναβάρης (2), Ιερόθεος Βλάχος (5), Ιερώνυμος Κοτσώνης (3), Ιερώνυμος Λιάπης (1), Ιωάννης Παπάλης (1), Δημήτριος

¹⁴⁰ Με τον Αριστ. Ι. Ράλλη.

¹⁴¹ Με τους Βασίλη Μουστάκη και Ιωάννη Τιμαγένη.

¹⁴² Επιμελήθηκε τον τόμο Αξώμη-Θυάτειρα, Αφιέρωμα εις τον αρχιεπίσκοπον Θυατείρων και Μεγάλης Βρετανίας Μεθόδιον (έκδ. 1985),

¹⁴³ Αφιερώθηκε σ' αυτόν ο πρώτος τόμος (1987) του περιοδικού *Επιστημονική Παρουσία*, το οποίο εξέδωσε η «Εστία Θεολόγων Χάλκης».

¹⁴⁴ Η αναφορά είναι για το βιβλίο *Μνήμη μητροπολίτου Ικονίου Ιακώβου* (έκδ. 1984) (αφιερωματικός τόμος στο μητροπολίτη).

Καλλίμαχος (2), Καλλίνικος Καρούσος (1), Καλλίνικος Κωνσταντίνος Ν. (2), Καλλιόπιος Γιαννακόπουλος (1), Κωνσταντίνος Καπετανόπουλος (2), Αλέξανδρος Κ. Καραπαναγόπουλος (3), Τιμόθεος Κιλίφης (7), Ιωαννίκιος Κοτσώνης (5), Παλ. Κουμάντος (1), Συμεών Κούτσας (4), Μελέτιος Κριθιώτης (1), Χρυσόστομος Κωνσταντινίδης (1), Ευγένιος Κωσταρίδης, (1), Αθανάσιος-Σπυρίδων Λαυριώτης (1), Γεννάδιος Λιμούρης (1), Ειρηναίος Λοράνδος (1), Μαγδαληνή μοναχή (1), Μάξιμος Χριστόπουλος (1), Γεώργιος Μαρνέλλος (2), Μεθόδιος Κοντοστάνος (1), Μεθόδιος Φούγιας (21), Μελέτιος Μεταξάκης (2), Μελέτιος Καραμπίνης (1), Μελέτιος Καλαμαράς (3), Μελίτων Χατζής (1), Γεώργιος Δ. Μεταλληνός (24), Ευάγγελος Μήτσης (1) με άλλους,¹⁴⁵ Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης (3), Κωνσταντίνος Μιχαλάκης (1), Τιμόθεος Μοσχόπουλος (1), Αριστόβουλος Χ. Μουσικίδης (1), Χρυσόστομος Μουστάκας (3), Διονύσιος Μπέκος (5), Βασίλειος Μπιλάλης (1), Ηλίας Στ. Μπογδανόπουλος (1), Εμμανουήλ Μυτιληναίος (3), Νεκτάριος Κεφαλάς (3), Νικόδημος Αναγνώστου (3), Νικόδημος Γαλιατσάτος (1), Στέφανος Παλάσκας (1), Παντελεήμων Καρανικόλας (4), Παντελεήμων Ρίζος (1), Παντελεήμων Ροδόπουλος (6), Χριστόδουλος Παπαγιάννης (1), Κωνσταντίνος Παπαδάκης (1), Νικόλαος Παπαδόπουλος (2), Γεώργιος Παπαϊωάννου (1), Σεραφείμ Παπακώστας (2), Χριστόφορος Παπουτσόπουλος (2), Παρθένιος Κοϊνίδης (5), Παύλος Μενεβίσογλου (1), Άγγελος Πεφάνης (1), Χαρίτων Πνευματικάκης (1), Παρθένιος Κ. Πολάκης (1), Δανιήλ Πουρτσουκλής (1), Γεώργιος Πρίντζης (1), Νικόλαος Πρωτοπαπάς (2), Γεώργιος Πυρουνάκης (3), Ραΐση (1),¹⁴⁶ Ιωάννης Ράμφος (3), Γερβάσιος Ραπτόπουλος (1), Ιωάννης Ρωμανίδης (1), Γεώργιος Σαργολόγλου (1), Σέργιος Σιγάλας (6), Παναγιώτης Σιμιγιάτος (3), Ιωάννης Σκιαδόπουλος (1), Αγησίλαος Π. Σπηλιάκος (1), Στέφανος Ματακούλιας (1), Στυλιανός Χαρκιανάκης (3), Σωτήριος Κίτσος (1), Σωφρόνιος Ευστρατιάδης (12), Γεώργιος Τασούδης (1), Διονύσιος Τάτσης (2), Τιμόθεος Αναστασίου (2), Τιμόθεος Θέμελης (1), Τιμόθεος Παπουτσάκης (10), Τιμόθεος (1), Τίτος

¹⁴⁵ Με τους Βασίλειο Μουστάκη και Ιωάννη Τιμαγένη.

¹⁴⁶ Πρόκειται για την έκδοση (1960) της Αποστολικής Διακονίας *Οι μικροί Σαμαρείται*, στην οποία περιλαμβάνονται έξι θεατρικές σκηνές δικές της.

Ματθαιάκης (17),¹⁴⁷ Τίτος Καραντζαλής (1), Γεώργιος Τσέσης (4), Φιλόθεος Φάρος (1), Κωνσταντίνος Φαφούτης (1), Φιλάρετος Βαφείδης (1), Φίλιππος Τσορβάς (1), Αθανάσιος Φραγκόπουλος (4), Γ. Κ. Φραντζεσκάκης (1), Κωνσταντίνος Χαλκιάς (3), Τίτος Χορτάτος (7), Χριστόδουλος Παρασκευαΐδης (19), Χριστόφορος Δανιηλίδης (2), Χρύσανθος Σαρηγιάννης (3), Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (11), Χρυσόστομος Χατζησταύρου (1), Χρυσόστομος Θέμελης (39) και Χρυσόστομος Ζαφείρης (4).

Στην κατηγορία **Διπλωματική Εκπροσώπηση**: Μενέλαος Δ. Αλεξανδράκης (1) + (1) με άλλους,¹⁴⁸ Αλέξης Αλεξανδρής (1), με άλλους¹⁴⁹ Άγγελος Στ. Βλάχος (5), Χρήστος Ζαχαράκης (2), Βύρων Θεοδωρόπουλος, Δημήτριος Κακλαμάνος (2), Εμμανουήλ Γ. Καψαμπέλης (1), Αλέξης Κύρου (2), Ευστάθιος Π. Λαγάκος (1) +, Ρόδης Προβελέγγιος (Ρόδης Κανακάρης-Ρούφος (3) και Γεώργιος Χαρ. Χριστόπουλος (1).

Στην **Πολιτική**: Ευάγγελος Αβέρωφ (4), Ιωάννης Μ. Βαρβιτσιώτης (1), Πέτρος Ε. Γαρουφαλιάς (1), Γεώργιος Γρηγορίου (1), Αλέξανδρος Ν. Διομήδης (1), Φίλιππος Δραγούμης (1), Χρήστος Γ. Ευαγγελάτος (1), Νίκος Ζαχαριάδης (1), Ρούλα Κακλαμανάκη (1), Κωνσταντίνος Μ. Καλλίας (1), Γρηγόρης Π. Κασιμάτης (1), Τάλμποτ Κεφαλινός (1), Νικόλαος Κ. Κωνσταντόπουλος (1), Γιάννης Μαντούβαλος (1), Νικόλαος Γ. Μαυρής (2), Ιωάννης Μελάς (1), Ιωάννης Μεταξάς (1), Δημήτριος Μπίτσιος (1), Θεολόγος Ν. Νικολούδης (1), Ανδρέας Γ. Παπανδρέου (1), Γεώργιος Παπανδρέου (1), Πέτρος Θ. Πεννάς (2), Αλέξανδρος Σακελλαρίου (1), Ανδρέας Ν. Στράτος (1), Κωνσταντίνος Τσάτσος (7), Λάμπρος Φλωράκης (1), Γεώργιος Χ. Χιονίδης (1) και Νικόλαος Στ. Ψαρουδάκης (2).

Στους χώρους του **Θεάτρου-Κινηματογράφου**: Μαίρη Βοσταντζή (1), Γιώργος Γληνός (1), Απόστολος Κ. Δοξιάδης (1), Σπύρος Ευαγγελάτος (1), Κατερίνα

¹⁴⁷ Στον αριθμό αυτό περιλαμβάνονται 16 δικά του και 1 του Νεόφυτου Βάμβα, του οποίου επιμελήθηκε την έκδοση.

¹⁴⁸ Με τον Ευστάθιο Λαγάκο και τον Βύρωνα Θεοδωρόπουλο. Στην περίπτωση βιβλίων τα οποία γράφτηκαν από συγγραφείς περισσότερους του ενός, πιστώνεται η έκδοση στον πρώτο συγγραφέα που απαντάται στην αναφορά εδώ, ενώ στους συνεργάτες σημειώνονται τα ονόματα με την ένδειξη + αν έχουν και άλλα βιβλία δικά τους ή χωρίς αριθμητική ένδειξη όπου μοναδική τους έκδοση είναι η ομαδική, για να μην υπάρχει σύγχυση όσον αφορά τον ακριβή αριθμό των κριθέντων βιβλίων.

¹⁴⁹ Με τους Θάνο Βερέμη, Πάνο Καζάκο, Ευάγγελο Κουφουδάκη και Γεώργιο Τσιτσόπουλο.

Κακούρη (1), Πέτρος Κυριακός (1), Θάνος Κωτσόπουλος (2), Αδαμάντιος Λεμός (1), Μελίνα Μερκούρη (1), Χαρίκλεια Μπακονικόλα-Γεωργοπούλου (2), Γκίκας Μπινιάρης (1), Νίκος Παπακωνσταντίνου (2) και Αλέξης Σολομός (1).

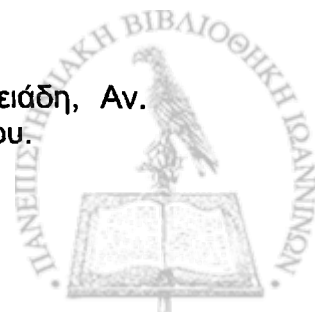
Στις **Εικαστικές Τέχνες**: Μιχάλης Εμμ. Αρφαράς (1), Μιχάλης Βελούδιος (1), Χαρά Βιέννα-Παπαγεωργίου (1), Παύλος Βρέλλης (1), Δημήτριος Καλούμενος (1), Νικόλαος Καρτσωνάκης-Νάκης (1), Ηλίας Κουτουμάνος (1), Ράλλης Κοψίδης (1), Δημήτρης Μεγαλίδης (1), Άννα Μπεκιάρη (1), Ζήσης Παπαθανασίου (1), Άγγελος Γ. Προκοπίου (1), Ελ. Τσέλιος (1), Νίκος Χατζηκυριάκος-Γκίκας (1) και Χρύσανθος Αθ. Χρήστου (1).

Στους τομείς **Μουσική-Χορός**: Γεώργιος Αναστασίου (1), Τριαντάφυλλος Γεωργιάδης (1), Χριστίνα Ζήση (1), Σοφία Κ. Σπανούδη (1) και Γεώργιος Χατζηθεοδώρου (1).

Στη **Φιλολογία και Συναφείς Κλάδους**: Αθανάσιος Α. Αθανασόπουλος (1), Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης (8), Στυλιανός Ελ. Αλεξίου (1) με άλλον,¹⁵⁰ Γιώργος Αλισανδράτος (1), Αγγελική Αmandry (1), Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου (1), Νικόλαος Π. Ανδριώτης (2), Ευρυδίκη Αντζουλάτου-Ρετσιλά (1), Γιάννης Αντωνιάδης (1), Κώστας Μ. Αξελός (1), Μάρθα Αποσκήτη, Γιάννης Αποστολάκης (1), Πέτρος Αποστολίδης (1), Βενετία Αποστολίδου (1), Φώτης Δ. Αποστολόπουλος (1), Ρωξάνη Δ. Αργυροπούλου (1), Γιώργος Βαλέτας (14), Μ. Βασιλειάδης, Θεόδωρος Ν. Βλάχος (1), Νικ. Κ. Βλάχος (1), Κωνσταντίνος Βουδούρης (1) με άλλους,¹⁵¹ Κωνσταντίνος Ι. Βουρβέρης (2), Τάσος Βουρνάς (1), Ηλίας Π. Βουτιερίδης (1), Μ. Γαβρίλη (1), Δημήτριος Ι. Γεωργακάς (2), Γεώργιος Γεωργιάδης Αρνάκης (2), Δημοσθένης Γ. Γεωργοβασίλης (1), Μαρικαίτη Γεωργοτά-Κατσιγιάννη (1), Κωνσταντίνος Δ. Γεωργούλης (2), Π. Ε. Γιαννακόπουλος (1), Χρήστος Γιανναράς (5), Δημήτριος Ν. Γκέλης (1), Γιάννης Π. Γκίκας (2), Δημήτρης Γληνός (1), Αλέξανδρος Δελμούζος (1), Δημήτρης Δεμερτζής, Κωνσταντίνος Π. Δεμερτζής (4), Κωνσταντίνος Θ. Δημαράς (2), Φώτης Δημητρακόπουλος (3), Ντίνα Δημοπούλου-Χατζηπέτρου (1), Κωνσταντίνος Αθ. Διαμάντης (1), Θανάσης Σ. Διαμαντόπουλος (1), Παναγιώτης

¹⁵⁰ Με τη Μάρθα Αποσκήτη.

¹⁵¹ Με τους Ν. Νασοφίδη, Π. Τσελεμάνη, Τ. Χριστοδούλου, Μ. Βασιλειάδη, Αν. Ελευθεριάδη, Μ. Θεοδώρου, Άννα Λάζου, Αλ. Μουρίκη και Ευγενία Νικολαΐδου.

Δρακόπουλος (1), Αν. Ελευθεριάδης, Πολυχρόνης Κ. Ενεπεκίδης (2), Νικόλαος Ι. Εξαρχόπουλος (2), Διονύσιος Αλ. Ζακυθινός (2), Γεώργιος Ζούκης (1), Κώστας Ζουράρις (1), Πόπη Ζώρα (1), Γεώργιος Θ. Ζώρας (6) + (1) με άλλον,¹⁵² Ιωάννης Ν. Θεοδωρακόπουλος (6), Χαράλαμπος Θεοδωρίδης (2), Μ. Θεοδώρου, Ρόζα Ιμβριώτη (1), Αντώνιος Μ. Ισηγόνης (1), Μαρία Ιωαννίδου-Μπαρμπαρίγου (1), Κωνσταντίνος Καβαρνός (2), Τάκης Καγιαλής (1), Θεοφάνης Ι. Κακριδής (1), Ιωάννης Θ. Κακριδής (8), Αναστασία Καλάη-Μουζάκη (1) με άλλον,¹⁵³ Σπυρίδων Μ. Καλλιάφας (4), Κωνσταντίνος Δ. Καλοκύρης (1), Γεώργιος Στ. Καραγιάννης (2), Αναστάσιος Καρανασάσης (1), Χαράλαμπος Λ. Καραόγλου (1), Κώστας Καραπατάκης (1), Χρήστος Ι. Καραχάλιος (1), Δανιήλ Χ. Καψάρης (1), Άννα Κελεσιδου-Γαλανού (1), Δημήτρης Ν. Κιτσίκης (1), Ξενοφών Α. Κοκόλης (1), Ντίνος Κονόμος (1), Πανταζής Κοντομίχης (4), Γεώργιος Στ. Κορρές (1), Αλέξανδρος Β. Κοσμόπουλος (3), Φαίδων Κουκουλές (4), Λάμπρος Κουλουμπαρίσης (1), Γεώργιος Χ. Κουμάκης (1), Γεώργιος Ι. Κουρμούλης (1), Σταύρος Κουρούσης (1), Ι. Κρητικός (1), Εμμανουήλ Γ. Κριαράς (4), Στάθης Ν. Κυριάκου (1), Βασίλειος Αντ. Κύρκος (1), Άννα Λάζου, Βασίλειος Σπ. Λαούρδας (2), Γιώργος Λεοντσίνης (1), Αλέξανδρος Ν. Λέτσας (1), Τάσος Λιγνάδης (3), Παναγής Λορεντζάτος (1), Δημήτριος Σ. Λουκάτος (14) + (1) με άλλον,¹⁵⁴ Δημήτριος Λουκόπουλος (1) +(1) με τον Λουκάτο και + (1) με τον Δημήτριο Πετρόπουλο, Γιάννης Λυμπερόπουλος (1), Γεράσιμος Γ. Μαζαράκης (1), Ε. Δ. Μαζαράκης (1), Δημήτριος Μάργαρης (1), Σπυρίδων Ν. Μαρινάτος (1), Μαρία Μαρκοπούλου (1), Παναγιώτης Μαστροδημήτρης (2), Χρυσάνθη Μαυροπούλου-Τσιούνη (1), Γεώργιος Αν. Μέγας (2), Σίμος Μενάρδος (4), Ιωάννης Μενούκος (1), Μιχαήλ Γ. Μερακλής (3), Καριοφίλης-Κάρολος Χρ. Μητσάκης (5), Στέλιος Α. Μουζάκης, Παναγιώτης Μουλλάς (1), Γιάννης Γ. Μουρέλος (1), Αλ. Μουρίκης, Ευάγγελος Αν. Μουτσόπουλος (1), Λεωνίδας Κ. Μπαρτζελιώτης (1), Βαγγέλης Μπιτσώρης (1), Φαίδων Κ. Μπουμπουλίδης (5)+(1) με τον Ζώρα, Χρ. Νάλτσας (1), Ν. Νασοφίδης, Ευγενία Νικολαΐδου,

¹⁵² Με τον Φαίδωνα Μπουμπουλίδη.

¹⁵³ Με τον Στέλιο Μουζάκη.

¹⁵⁴ Με τον Δημήτριο Λουκόπουλο.

Τζαίημς Α. Νοτόπουλος (1), Γρηγόριος Νταβαρίνος (1) με άλλον,¹⁵⁵ Κυριάκος Απ. Ντελόπουλος (3), Κούλα Ξηραδάκη-Φακιάλα (2), Φώτιος Οικονόμου (1), Μαριέττα Α. Πάλλη (1), Αλέξανδρος Α. Πάλλης (2), Επαμεινώνδας Π. Παναγόπουλος (1), Εμμανουήλ Γ. Παντελάκης (3), Σάνια Παπά (1), Αλέκος Παπαγεωργίου (1) με άλλον,¹⁵⁶ Γ. Παπαδημητρίου (1), Ν. Μ. Παπαδόπουλος (1), Καλλιόπη Παπαθανάση-Μουσιοπούλου (3), Χαρίσιος Παπαμάρκου (3), Ευάγγελος Παπανούτσος (1), Πάνος Παπαρρηγόπουλος (1), Κώστας Παπαχρίστος (1), Κωνσταντίνος Κ. Παπουλίδης (2), Στέλλα Παρασκάκη (1), Κλειώ Παυλίδου (1), Θεοδόσιος Ν. Πελεγρίνης (1), Δημήτριος Πετρόπουλος (3), Αντώνιος Πισσάνος (2), Νικόλαος Ελ. Πλάτων (1), Λίνος Ν. Πολίτης (1) + (1) με άλλον,¹⁵⁷ Νικόλαος Γ. Πολίτης (1), Ελευθέριος Γ. Πρεβελάκης (1), Γλυκερία Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου (5), Ζήσης Πρωτοπαπάς (1), Εμμανουήλ Γ. Πρωτοψάλτης (4), Μάριος-Βύρων Γ. Ραϊζης (3), Στέλιος Ράμφος (1), Ευάγγελος Ν. Ρούσσος (1), Κωνσταντίνος Αθ. Ρωμαίος (1), Γιώργος Π. Σαββίδης (8), Γεώργιος Θ. Σακελλαρίου (1), Δ. Ν. Σακκάς (1), Φάνη Σαρεγιάννη (1), Απόστολος Δ. Σαχίνης (1), Δημήτριος Σεμιτέλος (1), Δ. Σιδέρης (1), Ειρήνη Σπανδωνίδα (1), Ιωάννης Σταματάκος (1), Χρήστος Α. Στασινόπουλος (1), Θρασύβουλος Σταύρου (1)+ Κωνσταντίνος Δ. Στεργιόπουλος (1), Μιχαήλ Π. Στεφάνου (1), Χαράλαμπος Π. Συμεωνίδης (1), Γεώργιος Α. Σωτηρίου (1) + (2) με άλλον,¹⁵⁸ Μαρία Σωτηρίου, Γιάννης Γ. Τζαβάρας (8), Αχιλλεύς Τζάρτζανος (1), Δημήτρης Τζιόβας (1), Γεώργιος Αθ. Τουρλίδης (1), Μανόλης Τριανταφυλλίδης (3), Εμμανουήλ Ι. Τσαλίκογλου (1), Γεώργιος Τσαμπής (1), Ελένη Τσαντσάνογλου (1)+ Ηλίας Τσατσόμοιρος (1), Π. Τσελεμάνης, Ανδρέας Τσιαπέρας, Ζαχαρίας Ν. Τσιρπανλής (1), Νικόλαος Β. Τωμαδάκης (6), Βασίλειος Φόρης (2), Θανάσης Φωτιάδης (1), Κ. Φωτόπουλος (1), Ιωάννης Κ. Χασιώτης (1), Αγγελική Π. Χατζημιχάλη (1), Άννα Χατζηνικολάου-Μαράβα (2), Γεώργιος Ν. Χατζιδάκης (1), Παύλος Χιδίρογλου (5), Χρ. Χρησιτίδης (1) και Τ. Χριστοδούλου.

¹⁵⁵ Με τον Ανδρέα Τσιαπέρα.

¹⁵⁶ Με τη γυναίκα του Ελένη Παπαγεωργίου.

¹⁵⁷ Με την Ελένη Τσαντσάνογλου.

¹⁵⁸ Με τη γυναίκα του Μαρία Σωτηρίου.

Στη **Θεολογία**: Σπύρος Αβούρης (2), Σάββας Χρ. Αγουρίδης (11) + (1) με άλλον,¹⁵⁹ Αμίλκας Αλιβιζάτος (4), Ιωάννης Αναστασίου (16), Χρήστος Ανδρούτσος (1), Κωνσταντίνος Ανδρώνης (1), Αδαμάντιος Ανεστίδης (2), Σπυρίδων Δ. Αντωνίου (1), Παντελεήμων Βαλιούλης (1), Χρήστος Κ. Βάντσος (2), Σωτήριος Βαρναλίδης (2), Πέτρος Β. Βασιλειάδης (1), Ναταλία Βασιλοπούλου (1), Βασίλειος Μ. Βέλλας (6), Ηλίας Βουλγαράκης (2), Μιχαήλ Ι. Γαλανός (2), Γεώργιος Αντ. Γαλίτης (10), Βασίλειος Γιαννόπουλος (1), Βασίλειος Τρ. Γιούλτσης (2), Απόστολος Αθ. Γλαβίνας (2), Σωτήρης Γουνελάς (1), Γεώργιος Γρατσέας (2), Βασίλειος Δεντάκης (7), Παναγιώτης Δημητρόπουλος (6), Λεωνίδας Διαμαντόπουλος (1), Κωνσταντίνος Ι. Δυοβουνιώτης (1)+συμμετοχή σε (1) συλλογικό,¹⁶⁰ Χρήστος Ενισλειδής (1), Ευάγγελος Δ. Θεοδώρου (2), Αθανάσιος Θεοχάρης (5), Ι. Α. Ιωαννίδης (1), Ιωάννης Καλογήρου (12), Ιωάννης Δ. Καραβιδόπουλος (1), Σωτήρης Α. Καραθάνος (1), Αθηνά Καραμπέτσου (1), Ιωάννης Ν. Καρμίρης (28), Γεράσιμος Ι. Κονιδάρης (3), Σπυρίδων Δημ. Κοντογιάννης (1) με άλλον,¹⁶¹ Δημήτριος Κουϊμουτσόπουλος (1), Ιωάννης Χ. Κωνσταντινίδης (5), Διονύσιος Ν. Λάτας (1), Γεώργιος Λεβεντίδης (1), Ευάγγελος Λέκκος (1), Πέτρος Λιαλιάτσης, Νικόλαος Ι. Λούβαρις (3),+(1) συλλογικό, Σοφοκλής Δ. Λώλης (8), Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης (8), Αθανάσιος Μαρτίνος (1), Ιωάννης Μεσολωράς (1), Βασίλης Μουστάκης (5) +, Στυλιανός Μπαϊρακτάρης (5), Δημήτριος Σ. Μπαλάνος (3), Ευστάθιος Μπάστας (6), Μάριος Π. Μπέγζος (2), Γεώργιος Μπεκατώρος (1), Κωνσταντίνος Μπόνης (7), Νικόλαος Θ. Μπουγάτσος (9), Παναγιώτης Ι. Μπούμης (6), Χαράλαμπος Ν. Μπούσιας (1), Παναγιώτης Ι. Μπρατσιιώτης (5),+(1) συλλογικό, Σάββας Νανάκος (4), Παναγιώτης Νέλλας (2), Σόλων Νινίκας (6), Κωνσταντίνος Ξενογιάννης (1), Ηλίας Β. Οικονόμου (1), Μιχαήλ Πανάγιος (1), Ιωάννης Γ. Παναγιωτίδης (2), Θεόδωρος Παναγόπουλος (1), Ιωάννης Θ. Παναγόπουλος (3), Αριστείδης Πανώτης (1), Ανδρέας Παπαγεωργακόπουλος (5), Εράλδου Γ. Παπαγεωργίου (1), Αλέξανδρος Παπαδερός (3), Ηρ. Παπαδημητρίου (1) με

¹⁵⁹ Με τον Πέτρο Λιαλιάτση.

¹⁶⁰ Με τους Ν. Ι. Λούβαρι, Π. Ι. Μπρατσιιώτη, Α. Ξυγγόπουλο, Ι. Μ. Παναγιωτόπουλο, Π. Ν. Τρεμπέλα.

¹⁶¹ Με τον Βλάσιο Φειδά.

άλλον,¹⁶² Στυλιανός Γ. Παπαδόπουλος (10), Παναγιώτης Σ. Παπαευαγγέλου (2), Γρηγόριος Παπαμιχαήλ (10), Αριστείδης Πασαδαίος (1), Κωνσταντίνος Γ. Πάτελος (1), Αναστάσιος Κ. Πιέριος (1), Γεώργιος Πουλής (1), Ιωσήφ Ροηλίδης (1), Σωτήριος Ρουμελιώτης (1), Δημοσθένης Σ. Σαβράμης (16), Κωνσταντίνος Ι. Σακελλάρης (5), Δημήτριος Σαλάχας (4), Παναγιώτης Σιμωτάς (3), Θεοδόσιος Σπεράντσας (5), Βασίλειος Σταυρίδης (8), Αλέξανδρος Μ. Σταυρόπουλος (5), Χριστόφορος Γ. Σταυρόπουλος (1), Βασίλειος Στογιάννος (1), Θ. Σωτηρίου (1), Αντώνιος-Αιμίλιος Ν. Ταχιάος (5), Ιωάννης Τιμαγένης, Παναγιώτης Τρεμπέλας (16), Δημήτριος Γ. Τσάμης (1), Βλάσιος Φειδάς (7) +, Παναγιώτης Γ. Φούγιας (3), Ιωάννης Μ. Φουντούλης (25), Κωνσταντίνος Δ. Φράγκος (10), Ανδρέας Ι. Φυτράκης (24), Παναγιώτης Κ. Χρήστου (10) και Παναγιώτης Χριστινάκης (2).

Στη **Νομική**: Κωνσταντίνος Ασπρογέρακας-Γρίβας (1), Θάνος Μ. Βερέμης, Φιλάρετος Ν. Γεωργίου (1), Κωνσταντίνος Ι. Δεδόπουλος (1), Κωνσταντίνος Ι. Δεσποτόπουλος (4), Παναγιώτης Ζέπος (2), Ανδρέας Μ. Ιδρωμένος (1), Γιάννης Κιουρτσάκης (1), Ιωάννης Κονιδάρης (1), Θεόδωρος Α. Κουλουμπής (1), Π. Κουρκουβάτης (1), Κωνσταντίνος Ε. Κούρτης (1), Δημήτριος Κουτσογιάννης (1), Ευάγγελος Κουφουδάκης, Λ. Φ. Λιμπρίτης (1), Δημήτριος Ι. Μαγκριώτης (1), Αριστόβουλος-Γεράσιμος Ι. Μάνεσης (1) με άλλον,¹⁶³ Παναγιώτης Ι. Παναγιωτάκος (8), Γιώργος Α. Παπαδημητρίου (2)+(2) με άλλους,¹⁶⁴ Προκόπης Παυλόπουλος, Ιωάννης Σκαλτσούνης (1), Δημήτριος Γρ. Τσάκωνας (2), Αλέξανδρος Ν. Τσιριντάνης (3) και Γεώργιος Τσιτσόπουλος.

Στο χώρο της **Δημοσιογραφίας**: Χρήστος Εμμ. Αγγελομάτης (1), Άγγελος Ι. Αθανασόπουλος (1), Μίνως Ανδρουλιδάκης (1), Κωνσταντίνος Βοβολίνης (1) με άλλον,¹⁶⁵ Σπύρος Βοβολίνης, Ιωάννης Βρετός (1), Δημήτριος Γατόπουλος (1), Φρέντυ Γερμανός (1), Γιάννης Χ. Γκίνης (1), Μάρκος Α. Γκιόλιας (1), Φοίβος Ν. Γρηγοριάδης (1), Πέπη Δαράκη (1), Ιωάννης Φ. Δημάρατος (1), Δημήτριος Δημητράκος (1), Σταύρος Ν. Ζερβόπουλος (1), Παναγής Ζούβας (1), Ιωάννης Κ.

¹⁶² Με τον Ν. Βασιλειάδη.

¹⁶³ Με τον Γιώργο Παπαδημητρίου.

¹⁶⁴ Το ένα με τον Μάνεση, που έχει ήδη αναφερθεί και το άλλο με τον Προκόπη Παυλόπουλο.

¹⁶⁵ Τον αδερφό του Σπύρο.

Καιροφύλας (1), Μιχαήλ Α. Καλογερόπουλος (1), Γιάννης Κάτρης (1), Λάμπρος Κορομηλάς (1), Κώστας Κυριακόπουλος (1), Αχιλλεύς Κύρου (2), Γιάννης Δ. Λάμπρας (1), Γεώργιος Ν. Λαμφίδης (2), Γιώργος Σπ. Λεωτσάκος (1), Κώστας Μάγερ (1), Βάσος Μαθιόπουλος (1), Ι. Μανωλικάκης (1), Μανώλης Μελινός (2), Κωστής Μεραναίος (2), Γρηγόριος Α. Μιχαλόπουλος (1), Φάνης Μιχαλόπουλος (1), Ιωάννης Μουρέλλος (1), Παντελής Γ. Μπίστης (4), Σπύρος Μυλωνάς (2), Ν. Νικολαΐδης (1), Παύλος Παλαιολόγος (2), Μιχαήλ Κ. Παπαμιχαήλ (2), Κώστας Πορφύρης (1), Δημήτριος Πουρνάρας (2), Αριστ. Ι. Ράλλης, Νίκος Ι. Ροζάκος (1), Κυριάκος Σιμόπουλος (1), Ροζίτα Σώκου (1), Θεόδωρος Τέμπος (1), Ε. Ν. Τζελέπης (1) και Ρέα Γ. Φτέρη (1).

Στην **Οικονομία**: Σωτήριος Ι. Αγαπητίδης (3), Γεώργιος Α Αναστασόπουλος (2), Αιμίλιος Ν. Ζαχαρέας (1), Πάνος Β. Καζάκος (1) + (2) με άλλους¹⁶⁶ Ηλίας Καρακίτσος (1), Άγγελος Κίτσος (1), Διονύσιος Π. Λοβέρδος (1), Δημήτριος Γ. Μεταξάς (1), Θ. Πέτρου (1), Κ. Στεφάνου, Θεόδωρος Γ. Τζωρτζάκης (1), Χαράλαμπος Τσαρδανίδης (1), Χρήστος Χατζηγεωργίου (1), Ν. Χατζηπατέρας (2), Σ. Μ. Χατζόγλου (1) και Γεώργιος Αντ. Ψαχαρόπουλος (1).

Στην **Ιατρική**: Αριστείδης Αραβαντινός (1), Σπυρίδων Αρδαβάνης-Λιμπεράτος (1), Αρίστος Ασπιώτης (9), Κ. Γαλανοπούλου-Κατσαντώνη (1) με άλλους,¹⁶⁷ Γ. Σ. Γεωργίου (2), Γεώργιος Δάικος (1), Ι. Ν. Δάμπασης (1), Ηλίας Καλλίστρατος (1), Αθανάσιος Π. Καραντώνης (1), Νικόλαος Ι. Κισθήνιος (1), Βασίλειος Γ. Κούριας (3), Νικόλαος Κ. Λούρος (5), Νίκος Σ. Ματσανιώτης (1), Σπύρος Ναουμίδης (1), Μικές Ι. Παϊδούσης (1), Κωνσταντίνος Παπαδόπουλος (2), Θ. Κ. Παπαθεοδοσίου (1), Γεώργιος Κ. Πουρναρόπουλος (1), Νικόλαος Κ. Ρασιδάκης (1)+, Γεράσιμος Αν. Ρηγάτος (2), Νικόλαος Ι. Σπυρόπουλος (1), Ευριπίδης Γρ. Τζαννετής (1), Γεώργιος Σπ. Φιλιππόπουλος (1) και Ιωάννης Σπ. Φωκάς (1).

Στις **Θετικές Επιστήμες**: Βασίλειος Γ. Γανώσης (1), Δημήτρης Ν. Κορδής (2), Βασίλειος Κυριαζόπουλος (1), Παναγιώτης Ν. Μάγειρας (1), Γεώργιος Μαράτος (1), Νικόλαος Νατσούλης (1), Ιωάννης Κ. Παπαγεωργίου (1), Κωνσταντίνος Ν.

¹⁶⁶ Το ένα έχει ήδη καταγραφεί στην αναφορά για τον Αλέξη Αλεξανδρή. Το δεύτερο με τον Κ. Στεφάνου.

¹⁶⁷ Με τον Νικόλαο Ρασιδάκη και τον Κύπριο Άθω Ερωτοκρίτου.

Παπαμιχαλόπουλος (1) με άλλον,¹⁶⁸ Βασίλειος Φ. Πικολόγλου (1), Άρης Πουλιανός (1), Απόστολος Τ. Ράντσιος (1), Φανή Ρουμπάνη-Καλαντζοπούλου (1) και Όθων Α. Ρουσόπουλος (2).

Στην κατηγορία **Αρχιτεκτονική και Συναφείς Κλάδοι**: Δημήτριος Βασιλειάδης (3), Κωνσταντίνος Δοξιάδης (1), Άρης Κωνσταντινίδης (1), Αθανάσιος Ρουσόπουλος (1) και Στέφανος Σίνος (1).

Στον τομέα του **Στρατού**: Παναγιώτης Δαγκλής (1), Ιωάννης Δασκαλάκης (1), Δ. Ζαφειρόπουλος (1), Δημήτριος Ν. Κάκκαβος (1), Γεώργιος Καραγιάννης (1), Γ. Ι. Κρίτσας, Κωνσταντίνος Ε. Νούσκας (1), Παναγιώτης Οικονομάκος (1), Ν. Δ. Πετρόπουλος (1), Επαμεινώνδας Κ. Στασινόπουλος (1) και Κωνσταντίνος Ν. Χανιώτης (1).

Στην ομάδα **Εθνική, Κοινωνική και Άλλη Δράση**: Γεώργιος Γιαννάκης (1), Φίλιος Γ. Ζαννέτος (2), Ιπποκράτης Σ. Καβαδίας (1), Φιλοποίμην Καρατζάς (1), Κώστας Λεφάκης (1), Ιωάννης Μακρυγιάννης (1), Κ. Γ. Παπαδημητρακόπουλος (1), Μιχαήλ Λ. Στεφάνου (1) και Π. Γ. Φαρμακόπουλος (1).

2γ. Μεταφράσεις:

Εκτός από τις μεταφράσεις από τα ελληνικά σε ξένες γλώσσες, κυρίως τα αγγλικά, στις οποίες γίνεται αναφορά στο Κεφάλαιο **Αναγνώριση**, επειδή προϋπέθεταν κάποια επιλογή και προτίμηση, κρίθηκε σκόπιμο να ενταχθούν εδώ ξεχωριστά οι μεταφράσεις από μια ξένη γλώσσα στα ελληνικά¹⁶⁹ ή από τα αρχαία ελληνικά στα νέα ελληνικά. Οι συγγραφείς, των οποίων μεταφράστηκαν κείμενα, είναι Έλληνες, που έγραψαν σε κάποια ξένη γλώσσα, αρχαίοι Έλληνες και Λατίνοι συγγραφείς, εκκλησιαστικοί και ξένοι. Μερικοί από τους μεταφραστές παρουσιάζονται με μεγάλο αριθμό μεταφράσεων, οι περισσότεροι όμως

¹⁶⁸ Με τον Γ. Ι. Κριτσά.

¹⁶⁹ Τις λογοτεχνικές μεταφράσεις ερεύνησε βιβλιογραφικά ο Λευτέρης Παπαλεοντίου στο βιβλίο του *Λογοτεχνικές μεταφράσεις του μείζονος Ελληνισμού. Μικρασία-Κύπρος-Αίγυπτος. 1880-1930. Βιβλιογραφική μελέτη*. Θεσσαλονίκη, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 1998. Όλα τα κυπριακά περιοδικά που ερευνήθηκαν για τους σκοπούς της μελέτης του Παπαλεοντίου καλύπτονται και στη δική μας μελέτη. Η δική μας όσον αφορά τα συγκεκριμένα περιοδικά είναι ευρύτερη στο θέμα του είδους των μεταφράσεων (δεν περιλαμβάνει μόνο λογοτεχνικές), στενότερη όμως στο θέμα των μεταφραστών, αφού περιορίζεται στους Έλληνες εκτός Κύπρου, ενώ του Παπαλεοντίου επεκτείνεται και στους Κυπρίους.

εμφανίζονται περιστασιακά, τα δε κείμενα ποικίλλουν από πλευράς είδους, με έμφαση στην ποίηση.

Οι πιο συστηματικοί μεταφραστές είναι η Όλγα Βότση, η Μαργαρίτα Δαλμάτη, ο Φοίβος Δέλφης, ο Αρσένιος Δηλιγιάννης, η Βικτώρια Θεοδώρου, ο Νίκος Κάσιος, ο Νικόλαος Καταλάνος, ο Βύρων Ραΐζης, ο Νίκος Σπάνιας, ο Δημήτρης Σταύρου και ο Απόλλων Φιλύρας (=Ορέστης Χρηστίδης).

Η Όλγα Βότση συνεργάστηκε με τα *Κυπριακά Γράμματα*, όπου μετέφρασε (1954) μελέτη του Romano Guardini, και με την *Πνευματική Κύπρο*, όπου δημοσίευσε μεταφράσεις ποιημάτων Paul Celan και Ingeborg Bachmann (1961), Ricarda Huch, Paula Ludwig και Claire Goll (1962) και Ludwig Friedrich Barthel (1963).

Η Μαργαρίτα Δαλμάτη συνεργάστηκε με τα *Κυπριακά Γράμματα*, τα *Κυπριακά Χρονικά* και την *Πνευματική Κύπρο*. Στο πρώτο δημοσίευσε μεταφράσεις διηγημάτων των Elda Bossi, Ugo Moretti, Enzo Bettiza, Pietro Getzel, Remo Lugli, Ugo Betti (1954) και Anna Banti, Paolo Marletta, Maria Bellonci και Alberto Moravia (1955). Στα *Κυπριακά Χρονικά* μετέφρασε ποιήματα του Salvatore Quasimodo και της Christina Campo (1961) και στην *Πνευματική Κύπρο* πάλι ποιήματα των Boris Pasternak (1961), Eugenio Montale, Giuseppe Ungaretti (1962) και Fuzuli (1967). Αξίζει να σημειωθεί ότι η Δαλμάτη συνόδευε τις μεταφράσεις της με σημειώματα για τους συγγραφείς που μετέφρασε.

Οι μεταφράσεις του Φοίβου Δέλφη δημοσιεύτηκαν αποκλειστικά στην *Πνευματική Κύπρο* και περιλαμβάνουν ποιήματα των Χανς Γκερτ Σελλεντίν (1964), Giuseppe Gerini, Salvatore Quasimodo, Giuseppe Tympani, Agata Italia-Cecchini, Gaetano Salveti και Peter Thompson (1965), Massimo Grillandi, Ruth Finer Mintz, James E. Warren Jr. και Robert Graves (1966), Ignazio Calandrino, Enotrio Mastrolonardo και Vittorio Vicari (1967), Gaetano Salveti (1968), Vincenzo Mascaro, Gualtiero Amici και Alberto Mario Moriconi (1969), Vittorio Sereni, Antonio Corsaro και Irene Mauceri (1970), Alto Liotta (1971), Maria Grazia Lenisa (1972, 1973), Oscar Cecchi (1973), Elio Filippo Accroca, P. Billeci, Francesco Battiato, Rolando Certa και Gabriele-Aldo Bertozzi (1979) και Franco Riccio (1980).

Μελέτες θρησκευτικού περιεχομένου Άγγλων, Γάλλων και Ρώσων συγγραφέων, κυρίως του Μπουγώ, αλλά και των Σμυρνιώφ, Barnett και Β. Κάρπεντερ δημοσίευσε στον *Εκκλησιαστικό Κήρυκα* μεταξύ 1911 και 1919 ο Αρσένιος Δηλιγιάννης.

Μεταφράσεις ποιημάτων δημοσίευσε αποκλειστικά στη *Νέα Εποχή* η Βικτώρια Θεοδώρου. Πρόκειται για δημοτικό τραγούδι Κοσσυφοπεδίου (1980) και έργα των Κόστα Ράτσιν (1975), Μπλ. Κονέσκι, Μ. Αλέσκοβιτς, Μ. Ρέντζοφ και Μ. Μούγιακιτς (1980), Luiz Manuel και Stanislav Srokowski (1990).

Στα *Κυπριακά Γράμματα* (1949-1952) δημοσίευσε μεταφράσεις πεζών των Auguste Fontaine, André Maurois, Stefan Zweig και Oscar Wilde ο Νίκος Κάσιος.

Ο Νικόλαος Καταλάνος μετέφρασε μελέτες των M. Patin¹⁷⁰ και S. H. Butcher και διηγήματα των J. Sackville Martin,¹⁷¹ L.A. Talbot¹⁷² και Katharine Tynan¹⁷³ και τις δημοσίευσε (1909) στο περιοδικό του *Ζήνων*.

Ο Βύρων Ραϊζής δημοσίευσε στον *Κυπριακό Λόγο* (1974) μετάφραση ποιημάτων του Byron. Στη συνέχεια όλες οι μεταφράσεις του δημοσιεύτηκαν στην *Πνευματική Κύπρο*. Πρόκειται για ποιήματα των Byron (1974), Paul Valéry και William Butler Yeats (1975), Robert F. Brissenden (1983), John Keats (1984) και John Donne (1986) και απόσπασμα από το το λυρικό δράμα «Ελλάς» (1821) του Percy Bysshe Shelley (1984).

Ο Νίκος Σπάνιας δημοσίευσε στα *Κυπριακά Γράμματα* μεταφράσεις ποιημάτων Αμερικανών λογοτεχνών, τις οποίες συνόδευε με σημειώματα για τους συγκεκριμένους λογοτέχνες. Συγκεκριμένα, μετέφρασε Archibald Macleish, Edgar Lee Masters (1952), Robert Frost (1952, 1955) και Ezra Pound (1955). Στην *Πνευματική Κύπρο* εξάλλου δημοσίευσε μεταφράσεις ποιημάτων από διάφορες λογοτεχνίες. Υπάρχουν ποιήματα των Salvatore Quassimodo (1964), Archibald Macleish, Paul Valéry (1965), Carl Sandbury (1966, 1967), Μιχαήλ Άγγελου (1966, 1969), Στράτωνα (1967), Friedrich Hölderlin, Ανώνυμου,

¹⁷⁰ Βλ. Παπαλεοντίου 1998, 90.

¹⁷¹ Ο. π., 88.

¹⁷² Ο. π.

¹⁷³ Ο. π., 78.

Λουκίλιου (1968), Πλάτωνα (1969), Jorge Carrera Andrade (1970) και W. H. Auden (1973).

Μεταφράσεις ποιημάτων δημοσίευσε και ο Δημήτρης Σταύρου. Στην *Επιθεώρηση Λόγου και Τέχνης* «Ύμνο στον ήλιο», «Ύμνο στη Νέμεση», «Α' Δελφικό ύμνο», «Β' Δελφικό ύμνο» (1972) και ποιήματα των Eugene Field, Edgar Lee και Edgar Allan Poe (1974) και στην *Πνευματική Κύπρο* ποιήματα των Archibald Macleish, John Webster και Byron (1974).

Στο περιοδικό του *Φιλοσοφικά και Φιλολογικά Χρονικά* ο Απόλλων Φιλύρας (=Ορέστης Χρηστίδης) δημοσίευσε (1919) μετάφραση ποιημάτων των H. Heine,¹⁷⁴ Fr. G. Klopstock,¹⁷⁵ Jean Moréas,¹⁷⁶ Emmanuel Geibel,¹⁷⁷ Goethe¹⁷⁸ και B. von Fallerslebed,¹⁷⁹ καθώς και του θεατρικού του Rabindranath Tagor¹⁸⁰ (από το γερμανικό κείμενο του Πάουλ Κρέμερ).

Συστηματικοί επίσης μεταφραστές, σε μικρότερη όμως κλίμακα από τους προηγούμενους, ήταν και οι παρακάτω:

Ο Νάσος Βαγενάς δημοσίευσε στην *Ακτή* μεταφράσεις κειμένων Richard Burns, και Ίταλο Καλβίνο (1990 και 1991 αντίστοιχα).

Ο Τάκης Βαρβιτσιώτης δημοσίευσε στα *Κυπριακά Χρονικά* (1960) μετάφραση ποιήματος του Saint John Perse.

Κείμενα επώνυμων και ανώνυμων συγγραφέων μετέφρασε ο Νίκος Γραμμένοπουλος στην *Αρμονία* (1914).¹⁸¹

Στην *Επιθεώρηση Λόγου και Τέχνης* (1970) η Υπατία Δελή μετέφρασε ποίημα του Dylan Thomas και του Archibald Macleish.

Paul Eluard και Françoise Xenakis μετέφρασε ο Νάσος Δετζώρτζης στα *Κυπριακά Χρονικά* (1972).

¹⁷⁴ Ο. π., 170.

¹⁷⁵ Ο. π.

¹⁷⁶ Ο. π.

¹⁷⁷ Ο. π.

¹⁷⁸ Ο. π.

¹⁷⁹ Ο. π.

¹⁸⁰ Ο. π., 173.

¹⁸¹ Ο. π., 135.

Ο Άρης Δικταίος, εκτός από τη Σαπφώ, μετέφρασε Guillaume Apollinaire στην *Πάφο* (1946), Reiner Maria Rilke στα *Κυπριακά Γράμματα* (1953), και στους *Καιρούς της Κύπρου* (1961) Saint-John Perse και Rainer Maria Rilke.

Μεταφράσεις ποιημάτων P. B. Shelley, Christina Georgina Rossetti και Jean Moréas από την Ανθούλα Ζόλδερ δημοσιεύτηκαν στα *Κυπριακά Γράμματα* (1953 και 1955)

Στην *Πάφο* (1945) ο Α. Καλαμπούσης μετέφρασε ποίημα του Paul Verlain και στον *Αγωνιστή* (1949) ποιήματα του Pierre de Ronsard.

Η Σοφία Κεφάλα δημοσίευσε μετάφραση κειμένων των Henry Miller και Maurice Vintner και η Ελένη Κοντιάδη Rudolf Lange, Michael Guttenbrunner, Ingrid Priess και Idar Aarheim (*Πνευματική Κύπρος* 1984) και ο Τάσος Κόρφης μετάφραση ποιημάτων του Carl Sandburg και ποιήματος του Jacques Prevert (*Πνευματική Κύπρος* 1962 και 1985 αντίστοιχα).

Στην *Πάφο* δημοσιεύτηκαν μεταφράσεις από τον Π. Λέφα κειμένων του ΑΙ. Pushkin (1940), του Μ. Lermontov και του Πολόνσκυ (1941) και του Πέτρου Βέιμπεργ (1943).

Πεζά κείμενα Α. Κέπλερ και Σ. Γκολοβανίφσκη μετέφρασε στη *Σπίθα* ο Ν. Λυκιαρδόπουλος.

Ο Γεώργιος Ματσάκις μετέφρασε κείμενο μη αναφερόμενου συγγραφέα (*Εκκλησιαστικός Κήρυξ* 1915).

Η Σοφία Μπακανάκη δημοσίευσε στην *Πνευματική Κύπρο* μεταφράσεις ποιημάτων των Jacques Prevert (1972), Blaise Cendrass και Claude Roy (1973). Μεταφράσεις από τον Αντώνη Μυστακίδη υπάρχουν στην *Πνευματική Κύπρο* κειμένων των Einar Gjerstad και Cezar Petrescu (1965), της αρχαίας αιγυπτιακής ποίησης (1966) και της Anna Rydstedt (1966) και στον *Κύκλο* του Einar Gjerstad (1982).

Μετάφραση ποιήματος του Saint John Perse δημοσίευσε ο Τάκης Παπατσώνης στα *Κυπριακά Χρονικά* (1960) και του Paul Claudel στην *Πνευματική Κύπρο* (1970).

Στην *Πνευματική Κύπρο* ο Άγγελος Παρθένης δημοσίευσε μεταφράσεις ποιημάτων των Juan Ramon Jimenez (1965, 1971), Friedrich Nietzsche (1968), René Char (1970).

Η Λότη Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου δημοσίευσε μετάφραση μηνύματος της Διεθνούς Οργάνωσης Βιβλίων για τη Νεότητα και συγκεκριμένα του J. O. De Graft Hanson στην *Ανέμη* (1989).

Η Ανθούλα Πέτσα μετέφρασε στην *Αγάπη* ποίημα Alfred de Musset (1945) και στοχασμούς Jacques Bossuet.

Στην *Πνευματική Κύπρο* επίσης δημοσιεύτηκαν μεταφράσεις από τον Ελευθέριο Πλατή κειμένων των Martin Heidegger (1962), Friedrich Nietzsche και Rainer Maria Rilke (1965) και Γκουϊντο ντε Ρουτζιέρο (1977).

Διήγημα Ντέραλτ ντε Νερβάλ μετέφρασε ο Κοσμάς Πολίτης στους *Καιρούς της Κύπρου* (1960) και σελίδες από το «Δεκαήμερο» του Βοκκάκιου στην *Πνευματική Κύπρο* (1975).

Ο Ν. Ποριώτης μετέφρασε ποίημα του V. Fontana (*Κυπριακά Γράμματα* 1946).

Ο Π(αντελής) Π(ρεβελάκης) μετέφρασε κείμενα André Chamson, Jacques de Lacretelle, Peter A. Mackridge και Jacques de Ricaumont (*Πνευματική Κύπρος* 1984).

Στο *Παλλάδιον* (1928) δημοσιεύτηκε μετάφραση ποιήματος Shelley και ποιήματος Τοϋ Foy από τον Λεωνίδα Ραζελό.

Στην *Ακμή* δημοσιεύτηκαν μεταφράσεις του Γ. Π. Σαββίδη ποιημάτων Zbigniew Herbert (1991).

Ο Γιώργος Σεφέρης δημοσίευσε μετάφραση ποιήματος του Ευγένιου Μακκάρθου (*Κυπριακά Χρονικά* 1970).

Στην *Πνευματική Κύπρο* (1962) δημοσιεύτηκε μετάφραση ποιημάτων A. Chénier και στο *Συνεργατιστή* (1963) ποιήματος V. Hugo από τον Γιώργη Σημηριώτη.

Ο Π. Α. Σινόπουλος δημοσίευσε στην *Πνευματική Κύπρο* μετάφραση από το βιβλίο του Ιώβ (1962) και ύμνων Ρωμανού του μελωδού (1965, 1970).

Η Ειρήνη Σπανουδάκη μετέφρασε στη *Νέα Εποχή* κείμενα Βλαδιμήρ Σόποφ (1980) και Εουτζένιο ντε Αντράντε (1990).

Όλες οι μεταφράσεις του Μιχαήλ Στασινόπουλου δημοσιεύτηκαν στο *Κυπριόπουλο*. Πρόκειται για ποιήματα των Jean Aicard, Albert Montémont, Nioche (1949) και Desportes Valmore (1951).

Ποίημα François Coppée και ποίημα Maurice Maeterlinck δημοσίευσε στον *Αγωνιστή* (1949) ο Ν. Στρατάκης.

Οι μεταφράσεις Ιωάννη Συκουτρή αφορούν δυο μελέτες του G. Jeffery και μια του E. Oberhummer. Δημοσιεύτηκαν στα *Κυπριακά Χρονικά* οι δυο του Jeffery το 1923 και η άλλη το 1924.

Στα *Κυπριακά Γράμματα* (1954) ο Πάνος Ν. Τζελεπής μετέφρασε ποίημα του Oscar Wilde και ποίημα του Edgar Allan Poe.

Δημοσιεύτηκε μετάφραση έργων του A. J. Greimas από τον Σ. Ν. Φιλιππίδη (Ακτή 1991), του George Chehade (*Κυπριακά Γράμματα* 1955) και Ερρίκου φον Κλάιστ (*Η Αμαξα* 1984) από τον Θ. Δ. Φραγκόπουλο και Ερνέστου Κούρτιου (*Ζήνων* 1909) και Iulius Baumann (*Η Αγωγή* 1922) από τον Αθανάσιο Φυλακτό. Ο Θανάσης Χαράνας μετέφρασε κείμενο Umit Inatci στο *Καινούριο* (1991/1992) και ποίημα και μελέτη του ίδιου και ποίημα της Nese Yasin στη *Νέα Εποχή* (1992).

Άλλοι που περιστασιακά δημοσίευσαν σε κυπριακά περιοδικά μεταφράσεις κειμένων από ξένες γλώσσες είναι: Κ. Αναστασόπουλος του Karl Kerienyi (*Πνευματική Κύπρος* 1984), Ροδή Αντωνιάδου του Ιγνάτιου Μπριαντσιανίνωφ (*Απόστολος Βαρνάβας* 1983), Μάριος Βαϊάνος του Thomas Moore (*Παλλάδιον* 1929), Π. Βαλιανάτος του Ναϊμ Αττία (*Νέα Εποχή* 1989), Αντιγόνη Γαλανάκη-Βουρλέκη του Alphonse de Lamartine (*Ελλάς του Νότου* 1972), Αύρα Γιαννιώτη της Κλαίρης Μαρίας Καττ (*Πάφος* 1939), Κωνσταντίνος Γρόλλιος του Τολστόι (*Πάφος* 1936), Νικόλαος Θ. Δέρβης από τα γαλλικά (*Ζήνων* 1909), Ειρήνη Αθηναία του J. E. Lessing (*Παρθενών* (1907), Αχιλλέας Έξαρχος του M. H. Cottez (*Πνευματική Κύπρος* 1962), Παναγής Ευαγγελάτος του Samuel Beckett (*Επιθεώρηση Λόγου και Τέχνης* 1971), Μήτσος Ευαγγέλου του J. J. Brousseau (*Αβγή* 1925), Ελένη Ξ. Ζύγουρα του Paolo Mantegazza (*Παρθενών* 1906-1907), Αντώνης Ιννίνος του Bruno Lavagnini (*Κυπριακά Γράμματα* 1937), Κώστας Καιροφύλας του Αρθρούρου Γκραφ (*Παλλάδιον* 1933), Σωκράτης Κακούτας του Derwas J. Chitty (*Ορθόδοξη Μαρτυρία* 1986), Σπυρίδων Μ. Καλλιόφας από τα γερμανικά (*Αγωγή* 1925), Δέσποινα Καμπάνη του Marcel Augagneur (*Κυπριακά Γράμματα* 1946), Νίκος Καπετανάκης του V. Hugo (*Παλλάδιον* 1927), Ι. Καραγιαννάκης του Alfred Binet (*Η Αγωγή* 1922), Γιώργος Ν. Κάρτερ του Sabino d' Acunto (*Πνευματική Κύπρος* 1969), Λίνα Κάσδαγλη του Jose Gomes Ferreira και ανώνυμου Τσεχοσλοβάκου (*Κυπριακά Χρονικά* 1970), Εμμανουήλ

Κάσδαγλης ανώνυμου Τσεχοσλοβάκου (*Κυπριακά Χρονικά* 1970), Δ. Κάστος του John MacCrae (*Φωτεινοί Ορίζοντες* 1964), Χρ. Κατσιγιάννης του Bo Carstensen (*Ακτή* 1991), Ε. Κόσμος και Κύπρος Χρυσάνθης του André Chénier (*Πνευματική Κύπρος* 1962), Α. Κουλουριώτης του Ανταμπάσιεφ (*Νέα Εποχή* 1968), Αριστοτέλης Κουρτίδης του V. Hugo (*Εστιάδες* 1913, 1914), Συμεών Κούτσας του αρχιμανδρίτη Πλακίδα Deseille (*Ορθόδοξη Μαρτυρία* 1987), Τάκης Κωνσταντόπουλος του Joaquín Lorenzo Luaces (*Πνευματική Κύπρος* 1971), Ιωάννα Κωνσταντουλάκη-Χάντζου του Pierre Coanoux (*Πνευματική Κύπρος* 1984), Ηλίας Λεβής του Maksim Gorky (*Πάφος* 1939), Ελένη Λεοντιάδου-Κύρρη του Ρανολ Ρερκα (*Κυπριακός Λόγος* 1971), Τάκης Λιακέας του Henrik Ibsen (*Παλλάδιον* 1935), Ιάκωβος Μάινας του αββά Ισαάκ του Σύρου (*Ορθόδοξη Μαρτυρία* 1987), Αντώνης Μακρουδημήτρης του Omar Pound (*Ακτή* 1992), Α. Μαρπουτζόγλου του Henry van Dyke (*Φωτεινοί Ορίζοντες* 1963), Σωτήρης Μαρσέλλος και Κυρ. Σακαντάνης του Donato de Leonardis (*Ο Συνεργατιστής* 1970), Πάνος Μισερλής του Angelo Pendola (*Πνευματική Κύπρος* 1980), Ι. Μοσχάκης του M. Waddington (*Η Γνώσις* 1935), Καίτη Μπαχαρίου του Octave Merlier (*Πνευματική Κύπρος* 1976), Βασίλειος Ορφανόπουλος του μητροπολίτη Σουρώζ Αντώνιου (Μπλουμ) (*Ορθόδοξη Μαρτυρία* 1987), Π. Παϊδούσης του P. Menge (*Η Αγωγή* 1922), Ρόης Παναγιωτόπουλος του Χάιντς Ούβε Χάους (*Νέα Εποχή* 1985), Μαρία Ι. Παπαβασιλείου του Albert Samain (*Πάφος* 1937), Ελένη Α. Παπαγεωργίου του Χάινριχ Μπελ (*Επιθεώρηση Λόγου και Τέχνης* 1972), Γρηγόριος Παπαμιχαήλ του Π. Σβιετλώφ (*Εκκλησιαστικός Κήρυξ* 1916), Αριστέα Παρίση του Ρ. Γιάκομπσον (*Πνευματική Κύπρος* 1977), Μάριος Πλωρίτης του Rainer Maria Rilke (*Κρίκος* 1967), Λ. Πολυδεύκης του Charles Baudelaire (*Καιροί της Κύπρου* 1961), Ισιδώρα Ρόζενταλ Καμαρινέα της Μαργαρέτε Χάνσμαν (*Νέα Εποχή* 1973), Κωστής Σκαλιόρας του Jules Supervielle (*Καιροί της Κύπρου* 1958), Σπύρος Α. Σκιαδαρέσης του Paul Verlain (*Κυπριακά Γράμματα* 1936), Δέσποινα Σεβαστοπούλου του Charles Baudelaire (*Αγωνιστής* 1946), Θωμάς Σερμπίνης των Ιβάν Τσάνεφ και Νικολάι Κάτσεφ (*Κυπριακός Λόγος* 1982), Μανώλης Σκουτούλης του William Shakespeare (*Καιροί της Κύπρου* 1961), Μαρία Σπανουδάκη του Ματέα Ματέφσκι (*Νέα Εποχή* 1980), Τατιάνα Σταύρου του Ι. Π. Γιάκοφεν (*Επιθεώρηση Λόγου και Τέχνης* 1972),

Αγνή Σωτηροπούλου-Σχοινά του Joseph Hackett (*Πνευματική Κύπρος* 1977), Στέφανος Τσατσούλας του Lord Byron (*Καιροί της Κύπρου* 1961), Κ. Τσέλλος της Lylli Ortola (*Εκδρομική Ηχώ* 1957), Ν. Χάγερ Μπουφίδης του V. Hugo (*Πάφος* 1939), Δ. Χαμουδόπουλος του S. Sforza (*Κυπριακά Χρονικά* 1926),¹⁸² Γιώργος Μολέσκης και Κατερίνα Ψευτέλη του Mehmet Yasin (*Νέα Εποχή* 1992). Μερικοί μεταφραστές ασχολήθηκαν με ένα συγγραφέα. Η Σταυρούλα Καραγεωργιάδου με τον T. S. Eliot (ποιήματα, *Κυπριακά Γράμματα* 1950), η Σίτσα Καραϊσκάκη με τον Friedrich Hölderlin (ποιήματα, *Πνευματική Κύπρος* 1972), η Λίλα Καρακάλου-Καρανικόλα με τον Arthur Rimbaud (ποιήματα, *Πάφος* 1936, 1939), ο Αντρέας Καραντώνης με τον Zules Supervielle (ποιήματα, *Πνευματική Κύπρος* 1975), ο Λέων Κουκούλας με τον Heine (ποιήματα, *Νέοι Στοχασμοί* 1925, 1926), ο Απόστολος Π. Λεοντής με τον R. Tagor (ποιήματα, *Κυπριακά Γράμματα* 1944), ο Φοίβος Πιομπίνος με τον Guy de Maupassant (πεζά, *Ακτή* 1992), ο Νίκος Προεστόπουλος με τον Walt Whitman (ποιήματα, *Πάφος* 1938), ο Μαρίνος Σιγούρος Rudyard Kipling (*Κυπριόπουλο* 1948, *Ο Συνεργατιστής* 1975) και ο Αντώνης Ν. Συμιγδαλάς με τη Ρένα Τολκατσώφ (ποιήματα, *Μόρφωσις* 1972, 1973).

Περισσότεροι από ένας μεταφραστές ασχολήθηκαν με τη μετάφραση κειμένων των T. S. Eliot (Σταυρούλα Καραγεωργιάδου *Κυπριακά Γράμματα* 1950), Rainer Maria Rilke (Άρης Δικταίος *Κυπριακά Γράμματα* 1953 και *Καιροί της Κύπρου* 1961, Λευτέρης Αλεξίου *Καιροί της Κύπρου* 1961, Μάριος Πλωρίτης *Κρίκος* 1967), Saint John Perse (Τάκης Βαρβιτσιώτης *Κυπριακά Χρονικά* 1960, Άρης Δικταίος *Καιροί της Κύπρου* 1961), Charles Baudelaire (Κωστής Βελμύρας *Νέοι Στοχασμοί* 1925,¹⁸³ Δέσποινα Σεβαστοπούλου *Αγωνιστής* 1946), Victor Hugo (Ν. Χάγερ Μπουφίδης *Πάφος* 1937, Γιώργης Σημηριώτης *Ο Συνεργατιστής* 1963), Lord Byron (Στέφανος Τσατσούλας *Καιροί της Κύπρου* 1961, Σίμος Μενάρδος *Πνευματική Κύπρος* 1974, Μάριος – Βύρων Ραϊζης *Κυπριακός Λόγος και Πνευματική Κύπρος* 1974 και Δημήτρης Σταύρου *Πνευματική Κύπρος* 1974), Archibald Macleish (Νίκος Σπάνιας *Κυπριακά Γράμματα* 1952 και *Πνευματική Κύπρος* 1965, Υπατία Δελή *Επιθεώρηση Λόγου και Τέχνης* 1972 και Δημήτρης

¹⁸² Ο. π., 213.

¹⁸³ Ο. π., 209.

Σταύρου *Πνευματική Κύπρος* 1974), Simeon Natson (Θεόδωρος Βελλιανίτης *Αυγή* 1911, Άγγελος Δόξας *Πάφος* 1937).

Αρχαίοι συγγραφείς που μεταφράστηκαν είναι: Πίνδαρος (Σταμάτης Βάλβης, *Ζήνων* 1908, Παναγής Λεκατσάς, *Κυπριακά Γράμματα* 1936, Ιωάννης Γρυπάρης, *Πάφος* 1939, Κ. Ν. Κωνσταντινίδης, *Αγωνιστής* 1946, Θεόφιλος Βορέας, *Αγωνιστής* 1948), Βίων (Θ. Δογάνης, *Παλλάδιον* 1933), Θεόκριτος (Σπύρος Παναγιωτόπουλος, *Πάφος* 1938, 1940, Μαρία Παπίχη, *Πνευματική Κύπρος* 1974), Σαπφώ (Άρης Δικταίος, *Πάφος* 1939, Κώστας Θρακιώτης, *Κυπριακός Λόγος* 1970), Όμηρος (Άριστος Καμπάνης, *Παλλάδιον* 1934, Ι. Θ. Κακριδής και Νίκος Καζαντζάκης, *Κυπριακά Γράμματα* 1946 και 1948, Πέτρος Μαρκάκης, *Κυπριακά Γράμματα* 1947), Ευριπίδης (Ν. Ποριώτης, *Ελληνική Κύπρος* 1951), Σοφοκλής (Κώστας Θρακιώτης, *Πνευματική Κύπρος* 1961, Δημήτριος Σάρρος, *Πνευματική Κύπρος* 1969), Θουκυδίδης (Χριστόφορος Μηλιώνης, *Πνευματική Κύπρος* 1961, Ελευθέριος Βενιζέλος, *Ο Συνεργατιστής* 1970), Θέογνις (Κώστας Θρακιώτης, *Κυπριακός Λόγος* 1973), Ποσειδίππος (Βασίλης Λαζανάς, *Πνευματική Κύπρος* 1976).

Μεταφράσεις Λατίνων συγγραφέων καταγράφονται οι ακόλουθες: Βιργίλιου από την Αγγελική Πανωφοροπούλου-Σιγάλα (*Φωτεινοί Ορίζοντες* 1964) και Τίτου Λουκρήτιου Κάρου από τον Λευτέρη Αλεξίου (*Κυπριακά Γράμματα* 1955).

Μεταφράσεις εκκλησιαστικών συγγραφέων δημοσιεύτηκαν ως ακολούθως: Ο Βασίλειος Λαζανάς μετέφρασε στην *Πνευματική Κύπρο* 1976 Σωφρόνιο πατριάρχη και ο Νεκτάριος Σταυρονικητιανός στην *Ορθόδοξη Μαρτυρία* 1992 Γρηγόριο Θεολόγο.

Στη συνέχεια παρατίθεται κατάλογος με τα ονόματα των Ελλήνων που έγραψαν κείμενά τους σε ξένη γλώσσα και των μεταφραστών τους χωρισμένα με παύλα, καθώς και αναφορά στα περιοδικά, όπου δημοσιεύτηκαν οι μεταφράσεις, με το έτος δημοσίευσης. Κώστας Αξελός-Αλέκος Κωνσταντινίδης¹⁸⁴ (*Κυπριακά Χρονικά* 1963), Πελαγία Γέσιου-Φαλτσή-Ευαγγελία Ποδηματά (*Επιθεώρησις Κυπριακού Δικαίου* 1985), Αντώνης Δεκαβάλλης-Μαρίνα Κάσδαγλη (*Πνευματική Κύπρος* 1984), Αντώνης Δεκαβάλλης-Σόφη Κεφάλια και Αντώνης Δεκαβάλλης-Μαρίνα Ε. Κάσδαγλη (*Πνευματική Κύπρος* 1984), Αλ. Εμπειρίκος

¹⁸⁴ 1928-. Δημοσιογράφος.

Κουμουνδούρος-Μαρία Π. Αργυροπούλου (*Κυπριακά Γράμματα* 1950), Διονύσιος Ζακυθηνός-Φρίξος Π. Βράχας (*Ελληνική Κύπρος* 1950), Κωνσταντίνος Καβαρνός-Μαρία Πίπη¹⁸⁵ (*Ορθόδοξη Μαρτυρία* 1986, 1987 δυο κείμενα, 1988), Δημήτρης Κιτσίκης-Κώστας Π. Κύρρης (*Κυπριακός Λόγος* 1969, 1970, 1971), Ιωάννης Μαυρογορδάτος-Μ. Σαρής (*Κυπριακά Γράμματα* 1939), Φώτιος Κ. Μαλλέρος-Ιουλία Ιατρίδη (*Πνευματική Κύπρος* 1976), Δημήτριος Μιχάλαρος-Α...(*Παλλάδιον* 1929), Νίκος Α. Νησιώτης-Ανδρέας Αθην. Στυλιανίδης¹⁸⁶ (*Εκκλησιαστικός Κήρυκας* 1990, 1991), Α. Α. Πάλλης-Νίκος Α. Ρολάνδης¹⁸⁷ (*Κυπριακά Γράμματα* 1950), Νικόλας Σβορώνος-Θάλεια Τάσου (*Κυπριακά Χρονικά* 1971), Νικόλας Σβορώνος-Έλενα Τουμαζή¹⁸⁸ (*Κυπριακά Χρονικά* 1971), Ιωάννης Συκουτρής-Μαρία Κακισσοπούλου (*Κυπριακά Γράμματα* 1936), Ιωάννα Τσάτσου-Γιώργος Χατζηκωστής (*Πνευματική Κύπρος* 1977), Κίμων Φράιερ-Νανά Ησαΐα (*Πνευματική Κύπρος* 1975), Κίμων Φράιερ-Θωμάς Στραβέλης (*Κυπριακός Λόγος* 1981), Κίμων Φράιερ-Λίνα Κάσδαγλη (*Πνευματική Κύπρος* 1984), Μιλτιάδης Χρυσαιγής-Χρήστος Δημητριάδης¹⁸⁹ (*Ορθόδοξη Μαρτυρία* 1984).

2δ. Έκδοση περιοδικών εντύπων:

Μια από τις σημαντικές μορφές πολιτιστικής παρέμβασης ήταν η έκδοση περιοδικών και εφημερίδων, στην οποία η συμμετοχή ατόμων από τον ευρύτερο ελληνισμό υπήρξε αξιόλογη. Στο σημείο αυτό μπορεί να γίνει διάκριση μεταξύ εκείνων, που ήταν ουσιαστικά οι πρωτεργάτες, οι ιδρυτές και ιδιοκτήτες των περιοδικών, στους οποίους θα γίνει αναφορά στο σημείο αυτό και σ' εκείνους που πλαισίωναν την εκδοτική προσπάθεια ως διευθυντές, αρχισυντάκτες ή μέλη των εκδοτικών ομάδων, οι οποίοι μνημονεύονται πιο κάτω (2ιβ).

Όλοι όσοι ανήκουν στην πρώτη ομάδα ζούσαν στην Κύπρο το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα που εκδίδονταν τα περιοδικά, τα οποία έπαυσαν να

¹⁸⁵ 1950-. Καθηγήτρια των Αγγλικών.

¹⁸⁶ 1962-. Θεολόγος.

¹⁸⁷ 1935-. Βουλευτής, υπουργός.

¹⁸⁸ 1947-. Ψυχολόγος και ποιήτρια.

¹⁸⁹ 1955-. Οικονομολόγος.

λειτουργούν όταν οι ίδιοι έφυγαν από την Κύπρο ή έπαυσαν να ενδιαφέρονται γ' αυτά.

Κατά χρονολογική σειρά αυτοί ήταν: Παπαϊωάννης Μακούλης, ο οποίος εξέδωσε στη Λευκωσία το εβδομαδιαίο εκκλησιαστικό περιοδικό *Απόστολος Βαρνάβας* σε 52 τεύχη από τις 25/3/1901 ως τις 24/3/1902. Παύλος Κολεσίδης, που εξέδωσε το δεκαπενθήμερο εκκλησιαστικό περιοδικό *Χριστιανική Αλήθεια* σε 54 τεύχη από τις 15/7/1901 ως τις 15/11/1903. Νικόλαος Καταλάνος, εκδότης και διευθυντής της δεκαπενθήμερης φιλολογικής, επιστημονικής και εμπορικής επιθεώρησης *Ζήνων* (15/1/1906-15/10/1909) και διαφόρων εφημερίδων, στις οποίες έγινε μνεία προηγουμένως. Μητροπολίτης Κιτίου Μελέτιος Μεταξάκης, προνοία του οποίου εκδόθηκε το εκκλησιαστικό περιοδικό *Εκκλησιαστικός Κήρυξ* στη Λάρνακα σε 145 τεύχη από 15/1/1911 ως τις 15/4/1918. Ορέστης Ε. Χρηστίδης, ο οποίος εξέδωσε σε δυο τόμους στη Λευκωσία (1918-1919) τα *Φιλοσοφικά και Φιλολογικά Χρονικά*. Παντελής Γ. Μπίστης, ιδιοκτήτης/διευθυντής της δεκαπενθήμερης πολιτικής, κοινωνικής, πνευματικής και καλλιτεχνικής επιθεώρησης *Αγωνιστής* στη Λευκωσία, σε 124 τεύχη (1/10/1944-8/12/1949).

2ε. Συμμετοχή σε πνευματικά σωματεία:

Αναφέρονται ως μέλη του ΕΠΟΚ οι Κώστας Ανδρέου, Δημήτρης Ευαγγελίδης, Απόστολος Ζορμπάς, Αθανάσιος Μερεμέτης (υπήρξε και αντιπρόεδρος του), Μαρίνος Ξηρέας, Ζήσιμος Παλάσκας και Ιωάννης Παπαϊωάννου, του ΕΦΣΑ οι Ιωάννης Αναγνωστόπουλος, Σκεύος Συριώτης και του παραρτήματος Κύπρου του Συνδέσμου Ελλήνων Λογοτεχνών οι Νίκος Χιονίδης και Όλγα Βότση. Εξ άλλου οι Κωνσταντίνος Άμαντος και Γεώργιος Σακκάρης υπήρξαν πρόεδροι του Παγκυπρίου Διδασκαλικού Συνδέσμου. Οι Κωνσταντίνος Τσέλλος και Γεώργιος Γκαράνης υπήρξαν από τους πρωτεργάτες της εκδρομικής κινήσεως στην Κύπρο, με σημαντική συμβολή στον Εκδρομικό Σύνδεσμο Λευκωσίας.

2στ. Διαλέξεις:

Άτομα που υπηρετούσαν στην Κύπρο, κυρίως εκπαιδευτικοί, είτε άτομα που βρίσκονταν εδώ για άλλο σκοπό, αλλά και άλλα που προσκαλούνταν ειδικά από πολιτιστικούς φορείς έδωσαν διαλέξεις σε διάφορες πόλεις του νησιού για

ποικίλα θέματα. Στην καταγραφή που ακολουθεί, κάτω από τις διαλέξεις περιλαμβάνονται και ειδικές σειρές μαθημάτων, καθώς και ομιλίες που έγιναν σε σχολεία και ναούς ακόμη, αρκεί να παρουσίαζαν γενικότερο ενδιαφέρον και δεν ήταν απλά ενδοσχολικές δραστηριότητες ή κηρύγματα.

Η πρώτη αναφορά που απαντάται για διάλεξη με ομιλητή Έλληνα εκτός Κύπρου, ο οποίος ήρθε για το σκοπό αυτόν στην Κύπρο, είναι το 1909, όταν η εκδότρια της *Ελληνικής Επιθεωρήσεως* Ευγενία Ζωγράφου μίλησε στην Εμπορική Λέσχη Λευκωσίας,¹⁹⁰ αλλά και σε άλλες πόλεις.¹⁹¹

Οι επόμενες διαλέξεις του ίδιου τύπου έγιναν ταυτόχρονα το 1923 από τη Μυρτιώτισσα και τον Σωτήρη Σκίπη. Οι πληροφορίες για την πρώτη είναι πολύ μεταγενέστερες και περιλαμβάνονται στο σημείωμα του Κύπρου Χρυσάνθη «Η Μυρτιώτισσα στην Κύπρο»,¹⁹² ο οποίος σταχυολογεί στοιχεία από εφημερίδες της εποχής, ενώ για τη δεύτερη είναι σύγχρονες με το γεγονός. Η Μυρτιώτισσα απάγγειλε στο Ευρυβιάδειο Λάρνακας (25/1/1923) ποιήματα Παλαμά, Πάλλη, Δροσίνη, Γρυπάρη, Πολέμη κι έκλεισε με το γνωστό ποίημα του Παλαμά για την Κύπρο. Στις 30 Ιανουαρίου 1923 μίλησε στο θέατρο Παπαδοπούλου Λευκωσίας¹⁹³ με θέμα «Περί της νεοελληνικής ποιήσεως» κι απάγγειλε ποιήματα, ενώ αργότερα μίλησε στο θέατρο «Αισχύλος» με θέμα «Η δημοτική μας ποίηση» κι απάγγειλε δημοτικά τραγούδια. Ο Σκίπης μίλησε στην Εμπορική

¹⁹⁰ Τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα ήταν το κέντρο της πολιτικής και κοινωνικής ζωής της Λευκωσίας.

¹⁹¹ Βλ. *Αυγή*, έτος Β', τχ. 3 (1909), 4, όπου επαινείται η πρωτοβουλία της να περιοδεύσει στον έξω ελληνισμό, πράγμα που θα έπρεπε να κάμουν «πάντες οι γράφοντες της ελευθέρας Ελλάδος», και εξαιρείται το προσόν της ευγλωττίας της, «μιας ευγλωττίας πλήρους από ποίησιν και κρίσιν και παρατηρητικότητα σπανίας. Μιας ευγλωττίας θελγούσης, συγκινούσης και συναρπαζούσης τον ακροατήν. Εκ τούτου ο ενθουσιασμός του κοινού πανταχού όπου η δνις Ζωγράφου ωμίλησεν». Εξάλλου, ο Νικ. (Νίκος Χατζηγαβριήλ) στην εφ. «Φωνή της Κύπρου» 21/4/12/1909, σ. 1, σημειώνει ότι ποτέ δεν είχε ακούσει γυναίκα στην Κύπρο να μιλά από βήματος, εκτός από τις τυπικές λογοδοσίες των διευθυντριών των παρθεναγωγείων και ότι η μεγάλη κοσμοσυρροή που παρατηρήθηκε κατά την ομιλία (στην Εμπορική Λέσχη) οφειλόταν πιθανό στο παράδοξο του πράγματος.

¹⁹² *Πν. Κ.*, τχ. 109-110 (1969), προσάρτημα, σ. 4-5.

¹⁹³ Σύμφωνα με δημοσίευμα της εφ. «Ημερήσιος Κήρυξ», το οποίο παραθέτει ο Χρυσάνθης, ο γυμνασιάρχης του Παγκυπρίου Γυμνασίου Φυλακτός απαγόρευσε στους μαθητές να παρακολουθήσουν τη διάλεξη, με το δικαιολογητικό ότι τα παιδιά είναι ανάγωγα και θορυβούν, ενώ ο συντάκτης του δημοσιεύματος αποδίδει τη στάση του γυμνασιάρχη σε αντίθεσή του με την εφημερίδα, η οποία πρόβαλε την ομιλήτρια.

Λέσχη Λευκωσίας (26/1/1923) «Περί ποιήσεως και ποιητού» κι απάγγειλε ποιήματα του, με κατακλείδα τον «Χαιρετισμό στην Κύπρο». Τον ομιλητή εισήγαγε ο λόγιος δικηγόρος Γεώργιος Μαρκίδης και τη διάλεξη παρακολούθησαν ο αρχιεπίσκοπος, ο ηγούμενος Κύκκου και πυκνό ακροατήριο.¹⁹⁴ Για τις διαλέξεις/απαγγελίες του Σκίπη τόσο στη Λευκωσία όσο και στις πόλεις Λάρνακα, Λεμεσό, Πάφο και Αμμόχωστο λεπτομέρειες δίνει ο Χρυσάνθης στη μελέτη του «Μερικές σχέσεις του Σκίπη με την Κύπρο», με βάση δημοσιεύματα του τύπου της εποχής.¹⁹⁵

Οι διαλέξεις που προηγήθηκαν των διαλέξεων Μυρτιώτισσας και Σκίπη έγιναν από άτομα, τα οποία διέμεναν, έστω και προσωρινά, στην Κύπρο κι οργανώθηκαν από την «Αγάπη του λαού», όπως σημειώνεται στη συνέχεια. Επιπρόσθετα, πρέπει στο σημείο αυτό να αναφερθούν οι ομιλίες του Ιωάννη Σωροκιάδη στην Αμμόχωστο για το χορό (1914) και των γυμνασιάρχων του Παγκυπρίου Γυμνασίου Γεώργιου Σακκάρη και Σπυρίδωνα Δουκάκη, που μίλησαν ο μιν πρώτος στην εορτή των Τριών Ιεραρχών στο Παγκύπριο Γυμνάσιο με θέμα «Ο Ελληνισμός εν τη Μ. Ασία» (1915),¹⁹⁶ ο δε δεύτερος στον Ελληνικό Σύλλογο Νέων με θέμα «Περί ευσεβείας, σωφροσύνης και εγκρατείας κατά Σωκράτη» (5/3/1921).

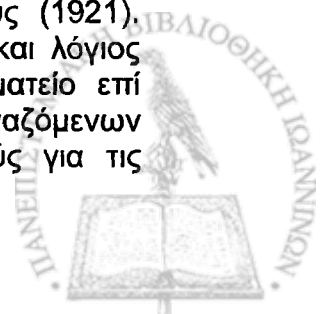
Μέσα από τις διαθέσιμες αναφορές οργανωτικοί φορείς των διαλέξεων αναδεικνύονται τα σωματεία «Αγάπη του λαού»,¹⁹⁷ «Ένωσις Νέων

¹⁹⁴ Απ. Β., έτος Ε' (1923), 224.

¹⁹⁵ Θ. Κρ., τχ. 1 (1966), 8-15. Τον ποιητή εισήγαγε στη Λευκωσία ο Γεώργιος Μαρκίδης, στη Λάρνακα ο μητροπολίτης Κιτίου Νικόδημος Μυλωνάς και στην Αμμόχωστο ο δάσκαλος και κοινωνικός παράγοντας Πολύβιος Παπαδόπουλος (1883-1975).

¹⁹⁶ Ο λόγος εκδόθηκε τον ίδιο χρόνο. Βλ. *Εστιάδες*, τχ. 32 (1915), 3. Περιλαμβάνεται στο Παπαδόπουλος 1985, 129-143 ως δείγμα της λογογραφίας του κυπριακού διαφωτισμού.

¹⁹⁷ Ιδρύθηκε το 1892 και διαλύθηκε το 1931, λόγω των ανελεύθερων μέτρων που επιβλήθηκαν από την αποικιακή κυβέρνηση μετά την εξέγερση του 1931. Πρώτος πρόεδρος (1892-1897) υπήρξε ο δήμαρχος Λευκωσίας και βουλευτής Αχιλλέας Λιασιίδης (1850-1924). Τον διαδέχτηκε ο Νικόλαος Καταλάνος (βλ. σχετικό λήμμα), ο οποίος παρέμεινε στην προεδρία ως την εξορία του από τους Άγγλους (1921). Τελευταίος πρόεδρος (1921-1931) ήταν ο νομικός, δήμαρχος Λευκωσίας και λόγιος Γεώργιος Μαρκίδης (1882-1970). Τη μεγαλύτερη ανάπτυξη είχε το σωματείο επί προεδρίας Καταλάνου. Είχε σε διάφορες περιοχές της Κύπρου δίκτυο συνεργαζόμενων αναγνωστηρίων, οργάνωνε διαλέξεις, θεατρικές παραστάσεις, εορτασμούς για τις

Τραστ»,¹⁹⁸ «Πνευματική Αδελφότης Ελληνίδων Κυριών Κύπρου»¹⁹⁹ και «Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου» (ΕΠΟΚ) στη Λευκωσία,²⁰⁰ το «Λύκειο Ελληνίδων Αμμοχώστου»²⁰¹ και ο «Επιστημονικός Φιλολογικός Σύλλογος Αμμοχώστου» (ΕΦΣΑ).²⁰² Τούτο δεν σημαίνει ότι δεν υπήρχαν και άλλα οργανισμοί και σωματεία στη Λευκωσία και στις άλλες πόλεις που οργάνωναν διαλέξεις του τύπου που ενδιαφέρουν τη μελέτη. Μπορούν ενδεικτικά να αναφερθούν, επειδή στη συνέχεια θα γίνει αναφορά σε διαλέξεις που

εθνικές επετείους και διέθετε θεατρικό τμήμα, μαντολινάτα και φιλαρμονική. Η τελευταία χρησιμοποιήθηκε για εθνικούς εράνους στην ύπαιθρο. Βλ. Κύπρου Χρυσάνθη «Η Λευκωσία» στο Διαλέξεις Λαϊκού Πανεπιστημίου 1986, 155-156.

¹⁹⁸ Ιδρύθηκε το 1924 και λειτουργεί ως σήμερα. Είχε δράση στον αθλητικό και πολιτιστικό τομέα. Σήμερα λειτουργεί μόνο ως εντευκτήριο των μελών.

¹⁹⁹ Ιδρύθηκε το 1925 με πρωτοβουλία της παιδαγωγού Περσεφόνης Παπαδοπούλου, η οποία υπήρξε και η πρώτη πρόεδρος του σωματείου. Η Πνευματική Αδελφότης λειτουργεί ως σήμερα. Από τις πρώτες ενέργειες της Αδελφότητας ήταν η λειτουργία απογευματινής σχολής πτωχών εργατριών, όπου διδάσκονταν ανάγνωση, γραφή, αριθμητική, ελληνική ιστορία και θρησκευτικά. Ανάμεσα στις δραστηριότητές του είναι η οργάνωση διαλέξεων και εκθέσεων και η λειτουργία της Παιδικής Εξοχής Λευκωσίας. Βλ. Πνευματική Αδελφότης 1950, 9-19. Πρόεδροι του σωματείου υπήρξαν η Περσεφόνη Παπαδοπούλου (1925-1936), η Αλεξάνδρα Ιακωβίδου (1936-1977), η Μαρία Μίτλεττον (1977-1999). Βλ. Πνευματική Αδελφότης 1997, 7-10. Πρόεδρος σήμερα είναι η Τζίλντα Κωνσταντινίδου (βλ. σχετικό λήμμα).

²⁰⁰ Ιδρύθηκε το 1947 από ομάδα καθηγητών του Παγκυπρίου Γυμνασίου με επικεφαλής το γυμνασιάρχη Κωνσταντίνο Σπυριδάκι, ο οποίος υπήρξε πρόεδρος ως το θάνατό του το 1976. Τον διαδέχτηκε ο Κύπρος Χρυσάνθης (1976-1998). Από το που πέθανε ο Χρυσάνθης πρόεδρος είναι ο Κώστας Χατζηστεφάνου.

²⁰¹ Ιδρύθηκε το 1930 από τη Μαρία Ιωάννου, η οποία υπήρξε πρόεδρος του ως το θάνατό της το 1970. Στις δραστηριότητές του περιλαμβάνονταν η λειτουργία Ωδείου, Χορωδίας, Παιδικού Θεάτρου, Παιδικής Εξοχής και Χορευτικού Συγκροτήματος. Ανάμεσα στα επίτιμα μέλη του συγκαταλέγονταν οι συγγραφείς Αντιγόνη Μεταξά και Αθηνά Ταρσούλη, η νομικός Νικολέττα Μαρινάκη και η Άννα Θεοφυλάκτου. Διέθετε από το 1964 καλλιμάρμαρο μέγαρο, το οποίο έκτισε με δική της δαπάνη η Ιωάννου, η οποία και το παρεχώρησε στο σωματείο το 1967. Την Ιωάννου διαδέχτηκε στην προεδρία (1971-1987) η οδοντίατρος Μαρίτσα Στρατηγού-Πετρίδου από τη Σμύρνη, σύζυγος του Κύπριου, επίσης οδοντίατρο, Κώστα Πετρίδη. Από το 1987 πρόεδρος είναι η πρώην υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού Κλαίρη Αγγελίδου. Το Λύκειο εξακολουθεί να λειτουργεί και στην προσφυγιά, με έδρα τη Λεμεσό και παραρτήματα στη Λευκωσία και Λάρνακα. Βλ. Λύκειο Ελληνίδων Αμμοχώστου 2000, 14, 15, 34, 37, 39, 47, 48.

²⁰² Ιδρύθηκε το 1960 με πρωτοβουλία του γυμνασιάρχη του Ελληνικού Γυμνασίου Αμμοχώστου Κυριάκου Χατζηϊωάννου και λειτούργησε ως τον Αύγουστο του 1974, όταν η Αμμοχώστος καταλήφθηκε από τα τουρκικά στρατεύματα. Ο Χατζηϊωάννου υπήρξε πρόεδρος όλα τα χρόνια της λειτουργίας του, εκτός από την περίοδο 1961-1963, που υπηρέτησε ως πρέσβης της Κύπρου στο Κάιρο. Στο διάστημα αυτό πρόεδρος ήταν ο Ιωάννης Αναγνωστόπουλος. Βλ. Χρονικόν 1970, 23-24.

οργάνωσαν, ο «Πεζοπορικός Όμιλος Λάρνακας» (ΠΟΛ),²⁰³ ο «Κινύρας» Πάφου,²⁰⁴ ΘΟΙ διαφόρων περιοχών,²⁰⁵ η Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση,²⁰⁶ η Εθνική Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου,²⁰⁷ η Πνευματική Στέγη Λευκωσίας,²⁰⁸ ο Γεωγραφικός Όμιλος Κύπρου,²⁰⁹ η Ένωση Λογοτεχνών Κύπρου²¹⁰ και οι «Ρίζες».²¹¹ Εκείνο όμως που βασικά διαφοροποιεί τους φορείς αυτούς είναι η έλλειψη συστηματικότητας και συνέχειας στις προσπάθειές τους, όπως τουλάχιστο φαίνεται από τις πηγές, στις οποίες στηρίχτηκε η έρευνά μας. Τα χαρακτηριστικά ακριβώς της συστηματικότητας και της συνέχειας συναντώνται σε σημαντικό βαθμό στη Μορφωτική Υπηρεσία του υπουργείου Παιδείας, που αργότερα μετονομάστηκε σε Πολιτιστικές Υπηρεσίες,²¹² στο Ελληνικό Πολιτιστικό Κέντρο, στο Λαϊκό Πανεπιστήμιο, στο Πολιτιστικό Κέντρο του Ιδρύματος Μακαρίου και στο Ελεύθερο Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

²⁰³ Αθλητικό σωματείο, με πολιτιστική δράση, ιδιαίτερα τα πρώτα χρόνια της ζωής του. Ιδρύθηκε το 1927 και συγχωνεύτηκε το 1932 με τον ΑΜΟΛ Λάρνακας, με αποτέλεσμα τη δημιουργία της ΕΠΑ. Ξαναδημιουργήθηκε το 1937 και τα τελευταία χρόνια συγχωνεύτηκε με την ΕΠΑ και συγκροτήθηκε η ΑΕΚ Λάρνακας.

²⁰⁴ Με διάρκεια ζωής δυο περίπου δεκαετίες. Ιδρύθηκε το 1932 από τον Λοΐζο Φιλίππου και ανέπτυξε αξιόλογη πολιτιστική δράση ως το 1949 που έπαψε να λειτουργεί.

²⁰⁵ Ιδρύθηκαν τη δεκαετία του '40 σε αγροτικές κυρίως κοινότητες.

²⁰⁶ Αλλιώς γνωστή ως Ελληνική Κοινοτική Βουλή ήταν το σώμα που ιδρύθηκε με βάση το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας για να χειρίζεται εκπαιδευτικά και πολιτιστικά θέματα των Ελλήνων της Κύπρου. Υπήρχε και αντίστοιχο σώμα για τους τουρκοκυπρίους. Το σώμα αυτό καταργήθηκε μετά την τουρκοκυπριακή ανταρσία και τις αρμοδιότητές του ανέλαβε το υπουργείο Παιδείας, το οποίο ιδρύθηκε το 1965.

²⁰⁷ Άρχισε να λειτουργεί το 1960, επίσημα όμως το έτος ίδρυσής της είναι το 1962. Λειτουργεί μέχρι σήμερα συνδεδεμένη με την Εθνική Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών.

²⁰⁸ Ιδρύθηκε το 1965 και παραμένει στη ζωή μέχρι σήμερα, παρόλο που τα τελευταία δέκα περίπου χρόνια αδρανεύει.

²⁰⁹ Ανήκει στα σωματεία που δεν λειτουργούν πια. Ιδρύθηκε το 1968.

²¹⁰ Ιδρύθηκε το 1978 και λειτουργεί ως σήμερα.

²¹¹ Ιδρύθηκε το 1982 με έδρα τη Λεμεσό.

²¹² Τμήμα του υπουργείου Παιδείας, που ιδρύθηκε όταν δημιουργήθηκε το υπουργείο το 1965. Οργανώνει δικές της εκδηλώσεις σ' όλες τις πόλεις, σε συνεργασία με τοπικά πνευματικά σωματεία, συνεργάστηκε στο Ελληνικό Πολιτιστικό Κέντρο με την ελληνική πρεσβεία και ήταν ο κεντρικός οργανωτικός φορέας για το Ελεύθερο Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Στο σωματείο «Αγάπη του λαού» έγιναν από τον Καταλόνο ομιλίες με τα παρακάτω θέματα, οι οποίες και δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό του *Ζήνων*: «Ο χριστιανισμός και η πλατωνική φιλοσοφία» (12/3/1906), «Η πατρής ιδέα ελληνική» (25/3/1906), «Εξευγενισμός και ανύψωσις του βίου διά της μουσικής» (12/11/1906), «Πολιτισμός και εμπορία. Η μεγάλη μετανάστευσις των εθνών» (19/11/1906), «Τω εθνικώ διδασκάλω Ανδρέα Θεμιστοκλέους» (23/5/1907 κατά τη δεξίωσι προς τιμήν του), «Υπερήφανον πένθος» (29/5/1907) και «Τι οφείλει ο κόσμος εις την Ελλάδα» (Οκτ. 1907). Στο συνεργαζόμενο με την «Αγάπη του λαού» αναγνωστήριο «Ομόνοια» Στροβόλου μίλησε στην ονομαστική γιορτή του βασιλιά Γεώργιου Α' (23/4/1906) με θέμα «Η βασιλεία εν τη συνειδήσει του Ελληνισμού» και κατά τα εγκαίνια του αναγνωστηρίου «Η Σαλαμίς» στα Βαρώσια (21/5/1906) με θέμα «"Ο Κωνσταντίνος" εν τη συνειδήσει του ελληνικού έθνους». Ομιλίες έκαμε ο Καταλόνος και σε άλλους χώρους, όπως στην εκκλησία του αγίου Λουκά Λευκωσίας για την επέτειο της 9^{ης} Ιουλίου 1821 με θέμα «Περί δυνάμεως του μαρτυρίου» και «Η ελληνική πατρής» (1906 και 1907 αντίστοιχα) και «Η σημασία της προσευχής» (22/10/1906). Άλλες ομιλίες του που αναφέρονται είναι «Η ευστάθεια της ορθοδόξου εκκλησίας και αι αιρέσεις» (στην εσπερίδα που οργάνωσαν τα αδελφά Αναγνωστήρια Λευκωσίας στον περίβολο της Λέσχης του ΓΣΠ στη Λευκωσία, 11/6/1906), «Η εθνική αλληλεγγύη» (στη Λέσχη του ΓΣΠ, 27/8/1906), «Εν αναμονή του κατάπλου του ευδρόμου "Ναύαρχος Μιαούλης" στην Κύπρο» και «Η εθνική σημασία της αλώσεως» (στο πολιτικό μνημόσυνο για την 29^η Μαΐου στο Ελληνικό Κοινοτικό Παρθεναγωγείο Λευκωσίας).

Άλλοι ομιλητές στην «Αγάπη του λαού» μνημονεύονται ο Ιωάννης Καραγιαννάκης με θέμα «Ο γάμος παρά τοις αρχαίοις Έλλησιν» (26/12/1921) και πανηγυρικός για την 25^η Μαρτίου (27/3/1923), ο Αναστάσιος Σακελλάριος με θέμα «Η ελληνική ψυχή και το ελληνικόν πνεύμα διά των αιώνων» (1930) και ο Αλέξης Κύρου την πρωτοχρονιά του 1931 με θέμα την ιδιωτική ζωή στο Βυζάντιο.

Στο «Τραστ» μίλησε ο Ιωάννης Καραγιαννάκης για τις μεγάλες αρετές του Ελληνισμού (1929), ο Στράτης Μυριβήλης με θέμα «Η ψηλή κορφή της 28ης Οκτωβρίου» (1947), ο Β. Σαμαρτζής με θέμα «Η ζωτικότητα του Ελληνισμού διά

μέσου των αιώνων» (3/6/1948), ο Παύλος Κυριαζής με θέμα «Το Έτος του Απόδημου Ελληνισμού» (1951) και ο Γιώργος Σταμπολής με θέμα «Ελληνικό Πάσχα» (Δευτέρα του Πάσχα 1951).

Στη σειρά των διαλέξεων της Πνευματικής Αδελφότητας μίλησε η Μαργαρίτα Ζορμπά με θέμα «Τα δημοτικά τραγούδια» (1953) και η Ελένη Φιλιππίδη με θέμα «Η λατρευτική αφετηρία της θρακιώτικης σαρακατσάνικης ποδιάς» (Ελληνικό Πολιτιστικό Κέντρο, 23/11/1979).²¹³

Για διαλέξεις στο Λύκειο Ελληνίδων Αμμοχώστου είναι καταγεγραμμένες οι παρακάτω πληροφορίες.²¹⁴ Οι Γιώργος Αρβανιτάκης και Σώτος Βασιλειάδης μίλησαν για συνθέτες και έργα μουσικής, ο Αθανάσιος Μερεμέτης «Ο Κοραής ως επιστήμων» (1948), ο Νίκος Χιονίδης για το δημοτικό τραγούδι (1953), ο Μιχαήλ και η Λιλή Πριονιστή (1954) και ο Γιάννης Γουδέλης (1967) για την ελληνική λογοτεχνική παραγωγή της τελευταίας εικοσαετίας. Επίσης ο Γιάννης Αναγνωστόπουλος έδινε (1953) μαθήματα για την «Ποιητική» του Αριστοτέλη κάθε Τετάρτη από τις 7 ως τις 8 το βράδυ.

Συστηματικότερη αναφορά σε διαλέξεις συναντούμε κυρίως στις περιπτώσεις του ΕΠΟΚ, του ΕΦΣΑ, της Μορφωτικής Υπηρεσίας (Πολιτιστικών Υπηρεσιών) του υπουργείου Παιδείας, του Ελληνικού Πολιτιστικού Κέντρου και του Πολιτιστικού Κέντρου του Ιδρύματος Μακαρίου, και τούτο γιατί τα μεν τρία πρώτα είχαν εκφραστικό όργανο, το ΔΕΠΟΚ, το ΔΕΦΣΑ και το *Cyprus Today*, όπου καταγράφονταν οι δραστηριότητές τους, το τέταρτο, επειδή συνεργαζόταν με το υπουργείο Παιδείας της Κύπρου, είχε βήμα δημοσιότητας το περιοδικό του

²¹³ Ασφαλώς οι διαλέξεις στην Πνευματική Αδελφότητα θα ήταν πολύ περισσότερες. Ένδειξη τούτου αποτελεί το γεγονός ότι το σωματείο γιορτάζει την Ημέρα της Γυναίκας, με ομιλήτρια κατά κανόνα από την Ελλάδα. Από το φωτογραφικό υλικό της έκδοσης Πνευματική Αδελφότης 1997, προκύπτουν στοιχεία για διαλέξεις από τις Γαλάτεια Σαράντη, Νάγια Ζαχαράκη, Νικολέττα Μαρινάκη, Έφη Καλλιγά, Μαριέττα Γιαννάκου-Κουτσίκου, Ρόδη Κράτσα.

²¹⁴ Φυσικά, δεν ήταν μόνο αυτοί που μίλησαν στο Λύκειο. Βλ. Λύκειο Ελληνίδων Αμμοχώστου 1962, 11, όπου μνημονεύονται και οι Στράτης Μυριβήλης, Μανώλης Καλομοίρης, Μιχαήλ Πριονιστής, Αθηνά Ταρσούλη, Χρυσάνθη Ζιτσαία και Αλίκη Νικολαΐδου. Επίσης βλ. Λύκειο Ελληνίδων Αμμοχώστου 2000, 24, όπου υπάρχει αναφορά για τις Νικολέττα Μαρινάκη, Μαρία Μαυρομμάτη, Κατερίνα Κορρέ, Ελένη Φιλιππίδου, Ρόδη Κράτσα, Άννα Θεοφυλάκτου και Ιωάννα Παπαντωνίου και τους πρέσβεις Ιωάννη Φωτόπουλο και Παύλο Αποστολίδη.

υπουργείου *Cyprus Today* και το πέμπτο, λόγω της σύνδεσής του με την αρχιεπισκοπή, είχε πρόσβαση στον *Απόστολο Βαρνάβα*.

Ο ΕΠΟΚ εφάρμοσε τα πρώτα τουλάχιστο χρόνια της λειτουργίας του ένα τρίπτυχο πρόγραμμα ομιλιών: πρώτο, εσωτερικές συγκεντρώσεις των μελών, όπου, έπειτα από εισήγηση ακολουθούσε συζήτηση, δεύτερο, διαλέξεις και φιλολογικά μνημόσυνα και τρίτο σειρά λαϊκών μαθημάτων για το ευρύτερο κοινό πάνω σε θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος. Ομιλίες έκαναν μέλη του Ομίλου, αλλά και προσκεκλημένοι, καθηγητές του Παγκυπρίου Γυμνασίου και άλλων σχολείων, καθώς και λογοτέχνες, μουσουργοί, επιστήμονες, πολιτευτές.

Από τους μη Κύπριους καθηγητές του Παγκυπρίου Γυμνασίου μίλησαν οι φιλόλογοι Αθανάσιος Μερεμέτης «Η τέχνη εις τα Δωδεκάνησα» με την ευκαρία της ενσωμάτωσής τους στον εθνικό κορμό, «Το περιεχόμενον της εννοίας της εθνικής συνειδήσεως εις τους αρχαίους Έλληνας» (1947), «Ο Κοραής ως επιστήμων» στο φιλολογικό μνημόσυνο με την ευκαρία της 200ετηρίδας από τη γέννησή του (1948), «Προσωκρατική φιλοσοφία» (9 ομιλίες 1950/1951), «Νοησιарχία στην ποίηση και αισθηματισμός στην Επιστήμη» (1952), «Επαγγελματικός και ιδίως πνευματικός προσανατολισμός των νέων» (1954) και «Η κάθαρσις των παθημάτων εις τον αριστοτελικόν ορισμόν» (1955), Δημήτριος Ευαγγελίδης «Η πολιορκία και η άλωσις της Κωνσταντινουπόλεως υπό των Τούρκων» (1947), «Η ελληνική ποίηση του 20ού αιώνα», «Ο Παλαμάς» (λαϊκά μαθήματα, 1948) και «Μάγια Δρόσου, το τελευταίο κορίτσι στη γη» (1954), Νίκος Βοσταντζής «Αδαμάντιος Κοραής, ο παιδαγωγός του Έθνους μας» στο φιλολογικό μνημόσυνο για τα 200 χρόνια από τη γέννηση του Κοραή και μάθημα για το δημοτικό τραγούδι (1948) και «Η αναγέννησις της Ελληνικής παιδείας επί Τουρκοκρατίας» (1949), Ιωάννης Παπαϊωάννου για την απελευθέρωση της Κρήτης (με τη συμπλήρωση 50 χρόνων από την απαλλαγή του νησιού από την τουρκική δυναστεία) (1949) και για την έξοδο του Μεσολογγίου (1953), Απόστολος Ζορμπάς σε φιλολογικό μνημόσυνο του Παλαμά (1951), Γρηγόριος Οικονομάκος «Αι περί Έθνους και οικογενείας ιδέαι εν τη Καινή Διαθήκη» (1954) και Γ. Ματζώρος «Η αξιολόγησις του 1821» (1955) και οι θεολόγοι Νικόλαος Πέτσας για τον εκχριστιανισμό της Ελλάδας με την

ευκαιρία της 1900ής επετείου (1949) και Κώστας Ανδρέου «Η θρησκευτική ποίηση του Κ. Παλαμά» (1954).

Από τους εκτός Παγκυπρίου Γυμνασίου καθηγητές μίλησαν ο φιλόλογος Ιωάννης Αναγνωστόπουλος για τα παιδικά και εφηβικά χρόνια του Σικελιανού (1952) και ο φυσικός Νικόλαος Τάνος με θέμα «Ατομική ενέργεια» (1955).

Μίλησαν ακόμη ο βουλευτής Πειραιώς και νήσων Δημήτριος Σφαέλος με θέμα «Η κρίσις των ηθικών αξιών και η Ελλάς» (1947), ο Στράτης Μυριβήλης «Νους και καρδιά» και «Η ζωή και το έργο της Πηνελόπης Δέλτα» (1947) και «Η πρώτη και τελευταία λάμπα του Παλαμά» (1952), ο Μανώλης Καλομοίρης «Ο άγνωστος ποιητής του δημοτικού τραγουδιού» (1950), «Παγκόσμιος ή εθνική μουσική» (1951), «Ο Παλαμάς και η μουσική» (1952) και «Το λαϊκό στοιχείο στη μουσική Μπετόβεν» (1954), η Αθηνά Ταρσούλη «Τέσσερις σταθμοί εις το ποιητικόν έργον του Παλαμά: Πατρίδα, φύση, παιδί, γυναίκα», «Ο ηρωισμός των Ελληνίδων διά μέσου των αιώνων» (1952) και «Η Άνοιξη και λουλούδια χαρά της ζωής μας», με προβολή φωτεινών εικόνων τοπίων της Αττικής και της Κύπρου (1953), ο Κωνσταντίνος Ι. Λιβαδεύς «Η χρήση του σιδήρου εις την αρχαίαν Ελλάδα και ιδιαιτέρως εις την οικοδομικήν του Παρθενώνος» (1952), ο Σωτήριος Αγαπητίδης «Αι εξελίξεις της ελληνικής βιομηχανίας», «Το μεταπολεμικόν ελληνικόν προσφυγικόν πρόβλημα» (1952) και «Αι τελευταίαι εξελίξεις της ελληνικής οικονομίας» (1954), ο Αντίοχος Ευαγγελάτος «Βασικές μορφές κλασικής μουσικής» (1953), ο Λίνος Πολίτης «Η λογοτεχνία της Αναγέννησης στην Ελλάδα» (1961) και ο Ηλίας Βενέζης «Το χρονικόν των Φιλικών» (1968).

Στον ΕΦΣΑ έδωσαν διαλέξεις οι παρακάτω: Το 1966 ο Αλέξανδρος Γ. Ξύδης για την ελληνική γλυπτική στον εικοστό αιώνα και ο Μενέλαος Αλεξανδράκης «Το Αρκάδι και η Κρήτη», το 1967 ο Σπυρίδων Σωτηρόπουλος «Κοσμάς ο Αιτωλός», ο Σωκράτης Καραντινός «Φύση, Τέχνη, Θέατρο», η Λύντια Στεφάνου «Σκέψεις γύρω από την ποίηση» και ο Στυλιανός Πελεκανίδης, καθηγητής της βυζαντινής αρχαιολογίας στο πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, «Τα ψηφιδωτά της Αγίας Σοφίας Θεσσαλονίκης, καλλιτεχνική τοποθέτησή τους και χρονολογία»,²¹⁵

²¹⁵ Μίλησε επίσης στη Λευκωσία με φροντίδα της Μορφωτικής Υπηρεσίας και στη Λεμεσό με οργανωτικό φορέα τον Πνευματικό Όμιλο Λεμεσού.

το 1968 η Ελένη Βακαλό «Η γλώσσα της Τέχνης», το 1969 ο Ιωάννης Κιτσάρας «Ο μεταπολεμικός άνθρωπος» και ο Τάκης Μουζενίδης «Ο σκηνοθέτης και το έργο του», το 1970 ο Γεώργιος Κουρνούτος «Το μήνυμα του ελληνικού χώρου στη σύγχρονη εποχή» και το 1971 ο Γιάννης Σιδέρης «Το Θέατρο στην προετοιμασία του 21».

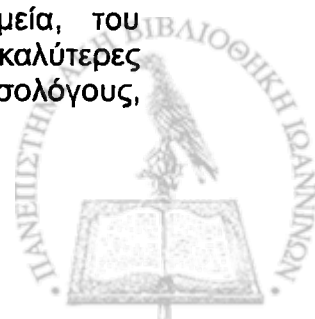
Οι διαλέξεις στο Λαϊκό Πανεπιστήμιο,²¹⁶ θεσμό που βρίσκεται ακόμη σε λειτουργία, έχουν τη μορφή εβδομαδιαίων μαθημάτων, που μεταδίδονται απ' ευθείας από το ραδιόφωνο και αναμεταδίδονται σε κατοπινότερο στάδιο. Στα πρώτα στάδια του θεσμού ένας ομιλητής κάλυπτε ένα κύκλο μαθημάτων, στη συνέχεια όμως τα μαθήματα οργανώθηκαν γύρω από θεματικούς κύκλους, στους οποίους διάφοροι ομιλητές εξέταζαν πτυχές του ίδιου γενικού θέματος.

Οι αναφορές σε περιοδικά για τις διαλέξεις αυτές είναι ισχνές και αποτελούν αποκλειστικά σχεδόν γενικό χαρακτηρισμό των απόψεων που διατυπώθηκαν από ομιλητές κατά τη διάρκεια των μαθημάτων τους. Έχουμε, έτσι, απλή αναφορά για διάλεξη/μάθημα του Γιάννη Κακριδή για τη γλώσσα (1977), αλλά έμμεση αναφορά μέσω σχολιασμού²¹⁷ σε διαλέξεις των Χρήστου Γιανναρά, Διονύση Σαββόπουλου, Γεώργιου Μπαμπινιώτη και Εμμανουήλ Κριαρά πάλι για τη γλώσσα (1986), ενώ δεν μνημονεύονται, για παράδειγμα, διαλέξεις των Φόρη, Γεωργουσόπουλου και Λιγνάδη, που έγιναν στο πλαίσιο του ίδιου κύκλου.

Πλήρη όμως κατάλογο των ομιλητών και των τίτλων των διαλέξεων, καθώς και των κύκλων, στους οποίους ήταν ενταγμένες, έχουμε μέσα από τη σειρά των εκδόσεων του Δήμου Λευκωσίας, με τον τίτλο *Διαλέξεις Λαϊκού Πανεπιστημίου*. Για την περίοδο 1977-1981 δεν υπάρχει το κείμενο των διαλέξεων, αλλά μόνο

²¹⁶ Άρχισε τη λειτουργία του το 1977 με τη συνεργασία του Δήμου Λευκωσίας και του ΡΙΚ και με τη χορηγία της Λαϊκής Τράπεζας. Χώρος όπου γίνονταν οι διαλέξεις κατά την υπό επισκόπηση περίοδο ήταν το Πολιτιστικό Κέντρο του Δήμου στην πύλη Αμμοχώστου.

²¹⁷ Βλ. *Εντός των Τ.*, τχ. 10 (1986), 14, όπου ο σχολιογράφος Λεύκιος Ζαφειρίου σημειώνει ότι οι απόψεις Γιανναρά είναι αποδεκτές σε αρκετά σημεία, του Σαββόπουλου «ατυχές καλαμπούρι», ότι ο Μπαμπινιώτης άφησε τις καλύτερες εντυπώσεις, έστω κι αν οι θέσεις του δεν βρίσκουν σύμφωνους άλλους γλωσσολόγους, και ο Κριαράς έδωσε με πειστικότητα την ιστορική εξέλιξη της γλώσσας μας.

κατάλογος θεμάτων και ομιλητών, με τις ημερομηνίες, στον πρώτο τόμο.²¹⁸

Τόσο ο κατάλογος των ομιλητών με τα θέματα που πραγματεύτηκαν, όσο και όλα σχεδόν τα κείμενα των διαλέξεων της περιόδου 1982-1992 βρίσκονται τυπωμένα στους τόμους που κυκλοφόρησαν.²¹⁹

²¹⁸ Το 1977 έγινε μάθημα του Ιωάννη Κακριδή για τη γλώσσα, το 1978 έχουμε δυο διαλέξεις του Ιάκωβου Τενεδιού σε θέματα Τουρκολογίας, το 1980 δυο διαλέξεις του Π. Ενεπεκίδη «Ο Μέττερνιχ και οι Έλληνες» και «Άγνωστες πηγές της ιστορίας του Μικρασιατικού Ελληνισμού, 1908-1918» και δυο του Τενεδιού «Ιστορική εξέλιξη της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής» (σε δυο μέρη) και το 1981 του Γιώργου Δερτιλή «Η γενιά του 1897 και η εξέγερση του 1909. Οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές στην πρώτη εικοσαετία του αγώνα», του Θάνου Βερέμη «Προβλήματα της νεοελληνικής πολιτικής ζωής κατά το μεσοπόλεμο», του Γιάννη Κολιόπουλου «Η Μεταξική δικτατορία και η Ελλάδα στο Β' παγκόσμιο πόλεμο» και του Νεοκλή Σαρρή «Φιλοσοφία και στοχοθεσία του Κεμάλ Ατατούρκ» και «Εισαγωγή στην ιστορία και κοινωνιολογία της νέας Τουρκίας». (Βλ. Διαλέξεις 1, 1984, 349, 351, 353, 355).

²¹⁹ Το 1982 μίλησαν οι Νικόλαος Σβορώνος με θέμα «Η οθωμανική αυτοκρατορία του 18^{ου} αιώνα» και Κωνσταντίνος Τσουκαλάς «Ο ελληνισμός της ανατολικής Μεσογείου το 19^ο αιώνα» (βλ. Διαλέξεις 1, 1984, 1), το 1983 ο Τενεδιός με θέμα «Ανασκόπηση του τουρκοκυπριακού τύπου» (βλ. Διαλέξεις 2, 1986, XXIII), το 1985 ο Νίκος Χολέβας «Αρχιτεκτονική χωριών της περιοχής Κερύνειας» (βλ. Διαλέξεις 4, 1994, XX) και το 1986 ο Βασίλης Κρεμμυδάς «Εκδηλώσεις διχόνοιας στην περίοδο 1821-1831: οι εμφύλιοι πόλεμοι και η δολοφονία του Καποδίστρια», ο Σαρρής «Η διχόνοια στα χρόνια 1912-1922», ο Βάσος Μαθιόπουλος «Η διχόνοια μετά την καταστροφή 1922-1950», ο Χρήστος Γιανναράς «Η γλώσσα, η αρχή», ο Διονύσης Σαββόπουλος «Η μουσική των λέξεων», ο Γεώργιος Μπαμπινιώτης «Σταθμοί στην ιστορία της ελληνικής γλώσσας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα», ο Εμμανουήλ Κριαράς «Από το Βυζάντιο μέχρι τη νεότερη εποχή», ο Βασίλειος Φόρης «Η διαμάχη για το γλωσσικό ζήτημα», ο Κώστας Γεωργουσόπουλος «Η διαμάχη για το γλωσσικό ζήτημα. Δημοτική ναι, αλλά όχι αποκομμένη από τις ρίζες» και ο Τάσος Λιγνάδης «Η αξία του μαθήματος των αρχαίων ελληνικών» (βλ. Διαλέξεις 5, 1997, XXI). Το 1987 ομιλητές ήταν: Ευάγγελος Χρυσός «Ιστορία της βυζαντινής αυτοκρατορίας» (δύο μέρη), Σπύρος Τρωϊανός «Βυζαντινό δίκαιο», Κωνσταντίνος Μανάφης «Κοσμική γραμματεία», Παναγιώτης Νικολόπουλος «Θρησκευτική γραμματεία», Νίκος Μουτσόπουλος «Βυζαντινή αρχιτεκτονική», Θεοφανώ Χατζηδάκι «Βυζαντινή τέχνη», Deno Giannakopoulos "Byzantium and the West", Ιωάννης Μάιεντορφ (βλ. Διαλέξεις 6, 1998, XX). Το 1988 έκαναν μαθήματα ο Νικόλαος Μάργαρης «Οικολογία, μύθος και πραγματικότητα» (βλ. Διαλέξεις 7, 2001, XXII), το 1989 ο Δημήτριος Γούτας «Ο πολιτισμός των Αράβων μέσα από το ιστορικό του πλαίσιο» (βλ. Διαλέξεις 8, 2001, XVII), το 1990 ο Στέλιος Αλειφαντής «Εξελίξεις στα Βαλκάνια στα πλαίσια των σχέσεων Ανατολής-Δύσης και η Ελλάδα», ο Βασίλης Κόντης «Α' παγκόσμιος πόλεμος και οι ευρωπαϊκές δυνάμεις», ο Ζαχαρίας Τσιρπανλής «Ο ελληνο-ιταλικός πόλεμος 1940-41 συγκρίσεις και προβληματισμοί», ο Θεμιστοκλής Χρυσανθόπουλος «Ελληνοτουρκικές σχέσεις από το 1940 μέχρι το 1990», η Δόμνα Δοντά «τα διπλωματικά έγγραφα στην υπηρεσία της ιστορίας» και ο Ιωάννης Χασιώτης «Αρμένιοι, ιστορία και πολιτισμός» (σε δύο μέρη) (βλ. Διαλέξεις 9, 2001, XVII-XVIII). Το 1991 έδωσαν διαλέξεις ο Γιανναράς «Πολιτεία και Εκκλησία», ο Ανδρέας Μπίστης «Γένεση των κρατών του αραβικού κόλπου, αιτίες και αφορμές για τη σημερινή κατάσταση», ο Αλέξανδρος Κούτσης «Διεθνοπολιτική δομή του διαμελισμού της Οθωμανικής αυτοκρατορίας», ο Αθανάσιος Δρούγος «Ισλαμισμός και η πολιτική του σημασία. Στρατιωτικά συμφέροντα στη Μέση Ανατολή και τον αραβικό κόλπο» και

Στο Ελληνικό Πολιτιστικό Κέντρο,²²⁰ με οργανωτικούς φορείς την ελληνική πρεσβεία και τη Μορφωτική Υπηρεσία, μίλησαν: Ο Παναγιώτης Ζέπος «Το δίκαιον της Κύπρου επί Φραγκοκρατίας» και ο Χρύσανθος Χρήστου «Σύγχρονη ελληνική και κυπριακή τέχνη» (1978), ο Αντώνης Σαμαράκης «Η ευθύνη του συγγραφέα στην εποχή μας», ο Δημήτρης Μαρωνίτης «Φόνος, λέξεις και αλήθεια», ο Αλέξανδρος Κοτζιάς «Ο Αλέξανδρος Κοτζιάς διαβάζει από το μυθιστόρημά του *Αντιποίησης αρχής* (οι τρεις μέρες του Πολυτεχνείου) και συζητά με το κοινό προβλήματα γραφής», και ο Ηλίας Σιμόπουλος «Η εποχή μας και το καθήκον του ποιητή» (1979), ο Κωνσταντίνος Κεραμεύς «Δικαιοσύνη και κοινωνία στον νεότερο Ελληνισμό» (1980), ο Μαρίνος Καλλιγιάς με θέμα «Η ελληνική Τέχνη διά μέσου των αιώνων», ο Σπύρος Βασιλείου με θέμα «Σκέψη του Μακρυγιάννη-χειρ του Παναγιώτη Ζωγράφου», ο Μανώλης Ανδρόνικος για τα ευρήματα της Βεργίνας, ο Δημήτρης Τομπαΐδης με θέμα «Ίσες ευκαιρίες εκπαίδευσης», ο Βάσος Μαθιόπουλος «Η σημασία της ελληνικής αντίστασης 1940-1944 στην όλη εξέλιξη του Β' παγκοσμίου πολέμου», ο Τάσος Αθανασιάδης «Πηγές δημιουργίας του μυθιστοριογράφου», (1981), ο Μανόλης Χατζηδάκης «Μνημειακή ζωγραφική στην Ελλάδα» ο Ιωάννης Κακριδής «Το μήνυμα του Ομήρου» (27/4/1982), ο Γιώργος Χειμωνάς «Η γλώσσα της σύγχρονης πεζογραφίας» (22/10/1982) και η Μίνα Χατζηαποστόλου «Το ελληνικό τραγούδι διά μέσου των αιώνων» (1982), ο Γεώργιος Κουμάκης «Καζαντζάκης. Θεωρία ζωής» (1983), ο Ματθαίος Μουντές «Αιγαίο·ρίζα και

ο Αλειφαντής «Ο ρόλος της Τουρκίας στη Μέση Ανατολή και τον αραβικό κόλπο» (βλ. Διαλέξεις 10, 1999, XVII-XVIII). Το 1992 ομιλητές ήταν: Κατερίνα Μανωλοπούλου-Βαρβιτσιώτη «Αλβανία και Βόρεια Ήπειρος, ιστορικές περιπέτειες και σημερινές εξελίξεις», Θανάσης Πλατιάς «Η στρατηγική αστάθεια στο νέο περιβάλλον ασφάλειας: επιπτώσεις στην Ελλάδα», Βλάσιος Φειδάς «Η Ορθοδοξία στις χώρες της ανατολικής Ευρώπης», Κωστής Σβωλόπουλος «Η Μακεδονία στο παλίσιο της σύγχρονης βαλκανικής πραγματικότητας», Γιάννης Καρτάλης «Ο ρόλος της Τουρκίας στο μεταβαλλόμενο ανατολικό κόσμο και οι επιπτώσεις του στον Ελληνισμό», Στέλιος Παπαθεμελής «Τα μεγάλα σύγχρονα προβλήματα και η θέση του ελληνισμού σ' αυτά», Ιωάννα Παπαντωνίου «Ελληνική ενδυματολογία» και Μιχάλης Μερακλής «λαογραφία και ζωή (βλ. Διαλέξεις 11, 2000, XVII-XVIII).

²²⁰ Ο χώρος του Ελληνικού Πολιτιστικού Κέντρου δεν ήταν τίποτε άλλο παρά το ελληνικό περίπτερο στη Διεθνή Έκθεση Κύπρου, που διαμορφώθηκε ειδικά το 1977, όταν πρέσβης ήταν ο Μιχάλης Δούντας, και χρησιμοποιήθηκε για πολιτιστικές εκδηλώσεις που οργανώνονταν από την πρεσβεία σε συνεργασία με τη Μορφωτική Υπηρεσία του υπουργείου Παιδείας της Κύπρου, παραχωρείτο όμως και σε σωματεία για δικές τους εκδηλώσεις.

διάρκεια» (25/1/1984), ο Γεώργιος Κουμάντος «Το νέο οικογενειακό δίκαιο στην Ελλάδα» (3/2/1984), ο Τάσος Λιγνάδης «Η ζωή και το έργο του Οδυσσέα Ελύτη» (15/3/1984), ο Αλέξανδρος Ξύδης «Νεοελληνική τέχνη-Μερικές σκέψεις» (12/4/1984), ο Χρήστος Ροζάκης «Μεσογειακή συνεργασία: Ιστορική ανάλυση και προοπτικές», ο Πέτρος Μώραλης για το Πολυτεχνείο και η καθηγήτρια Εγκληματολογίας στην Πάντειο Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου με θέμα «Η οικογένεια και η αντικοινωνική προσωπικότητα της νεολαίας» (1984) και ο Εμμανουήλ Μικρογιαννάκης «Ελευθερία και ευτυχία» (1989).

Το 1981 έγινε εδώ συζήτηση στρογγυλής τράπεζας με θέμα «Προβλήματα ύφους στο σύγχρονο ελληνικό θέατρο», στην οποία έλαβαν μέρος οι Κάρολος Κουν, Σπύρος Ευαγγελάτος, Μάνος Κατράκης, Ιάκωβος Καμπανέλλης, Κώστας Γεωργουσόπουλος και ο Κύπριος Εύης Γαβριηλίδης, διευθυντής του ΘΟΚ. Τον ίδιο χρόνο οργανώθηκε φιλολογικό μνημόσυνο του Άγγελου Σικελιανού για τα 30 χρόνια από το θάνατό του, με ομιλητές την Άννα Σικελιανού, τον Θεόδωρο Ξύδη και τον Ιωάννη Αναγνωστόπουλο.

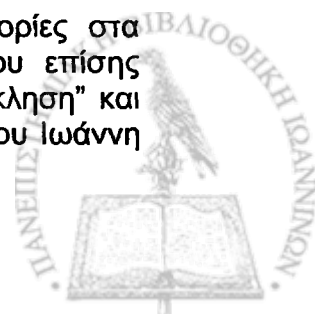
Τέλος, αναφορά υπάρχει και για ομιλίες στο Κέντρο από άλλους οργανωτικούς φορείς, όπως τη διάλεξη της Ελένης Φιλιππίδη (1979), που είχε οργανώσει η «Πνευματική Αδελφότης Ελληνίδων Κύπρου».

Στο Πολιτιστικό Κέντρο του Ιδρύματος Μακαρίου²²¹ οργανώνονται εορτασμοί για εθνικές επετείες, με ομιλητές πολλές φορές από την Ελλάδα, αλλά και διαλέξεις και άλλες εκδηλώσεις. Η αίθουσα εκδηλώσεων του παραχωρείται και σε σωματεία για την οργάνωση δικών τους δραστηριοτήτων.

Υπάρχει αναφορά για τις ακόλουθες ομιλίες:²²² «Η συμβολή της αρχαίας Ελλάδος στην επανάσταση του 1821» από τον Νικόλαο Λιβαδάρα (1987),

²²¹ Τα εγκαίνια του έγιναν στις 18 Ιανουαρίου 1982. Όπως ανέφερε ο αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος στο χαιρετισμό του κατά τα εγκαίνια, «το Πολιτιστικό και Πνευματικό τούτο Κέντρο με τη φύλαξη, προστασία και έκθεση των θησαυρών της πολιτιστικής και πνευματικής μας κληρονομιάς, με τη βιβλιοθήκη του, με τις εκδόσεις του και τις διαλέξεις που θα διοργανώνει, και με την ενίσχυση πολιτιστικών παραστάσεων και εκδηλώσεων στον τόπο μας, θα συμβάλει στην όλη εκπαιδευτική, πολιτιστική και πνευματική πρόοδο και ανύψωση του λαού μας». Βλ. Διαλέξεις, Ομιλίες, Εκδηλώσεις Α', 1994, 16.

²²² Μερικές από τις διαλέξεις αυτές, για τις οποίες υπάρχουν πληροφορίες στα περιοδικά, δημοσιεύτηκαν στο Διαλέξεις, Ομιλίες, εκδηλώσεις 1994, όπου επίσης βρίσκονται και οι ομιλίες «Μεταξύ σφύρας και άκμονος: Η ευρωπαϊκή "πρόκληση" και το πρόβλημα της ελληνικής ανεξαρτησίας στα χρόνια της τουρκοκρατίας» του Ιωάννη

εισήγηση κατά τον εορτασμό της 25^{ης} Μαρτίου από τον Αντώνιο Δαναοσσή-Αφεντάκη, για τις 28 Οκτωβρίου από τον πρέσβη Ιωάννη Φωτόπουλο (1989), «Αλώσεως διαθρύλησις» από τον Στέφανο Ήμελλο, «Η εξωτερική πολιτική της Τουρκίας και τα σύγχρονα μέσα για πολιτική προπαγάνδα» από τον Σπύρο Βρυώνη (1992).

Στην αίθουσα εκδηλώσεων του Κέντρου έγινε και η διάλεξη του Αθανάσιου Δεληκωστόπουλου «Η Ορθοδοξία συνδετικός κρίκος μεταξύ των λαών» (την οργάνωσε το Ίδρυμα Παπασταύρου Παπαγαθαγγέλου το 1992).

Στο πλαίσιο του Ελεύθερου Ανοικτού Πανεπιστημίου έγιναν πολλές διαλέξεις,²²³ οι δε πληροφορίες που έχουμε γι'αυτές, ιδιαίτερα τα πρώτα χρόνια, είναι δασιλείς, για το λόγο που εξηγήθηκε προηγουμένως.

Ο πρώτος ομιλητής στη σειρά αυτή ήταν ο Ανδρέας Λεντάκης (Λευκωσία, 6/12/1983) με θέμα «Ισότητα των φύλων». Τον ίδιο χρόνο μίλησε και ο επίκουρος καθηγητής παιδιατρικής Φραγκλίνος Παπαδέλλης (20 και 21/12/1983 στη Λευκωσία και Λεμεσό αντίστοιχα) με θέμα «Η ιατρική εν όψει της πυρηνικής απειλής». Το 1984 μίλησαν διαδοχικά στη Λευκωσία και Λεμεσό ο πολιτικός επιστήμονας Γιάννης Μεταξάς «Σύγχρονη πολιτική επιστήμη» (10 και 11/1/1984), ο καθηγητής της Νομικής Σχολής του πανεπιστημίου Θράκης Γιάννης Πανούσης «Το έγκλημα ως παράγωγο της καταναλωτικής κοινωνίας» (24 και 25/1/1984), ο ψυχίατρος Νίκος Βαϊδάκης «Εσφαλμένες ιδέες για το σεξ» (7 και 8/2/1984), ο βιολόγος Μίλτος Τύπας «Η εξέλιξη και ανάπτυξη της ζωής στον πλανήτη μας» (21 και 22/2/1984), ο αρεοπαγίτης Γιάννης Ντεγιάννης «Η

Χασιώτη και «Ο Σολωμός και ο Κάλβος και το πρόβλημα της ελληνικής ελευθερίας» του Κάρου Μητσάκη, που έγιναν στο Πολιτιστικό Κέντρο του Ίδρυματος Μακαρίου το 1983 και 1992 αντίστοιχα. Βλ. ό. π., 155 και 221.

²²³ Ο θεσμός, που λειτουργούσε στην Ελλάδα, εγκαινιάστηκε στην Κύπρο, μέσα στο πλαίσιο του Προγράμματος Πολιτιστικής Συνεργασίας Ελλάδας-Κύπρου, από την υπουργό Πολιτισμού Μελίνα Μερκούρη στο Ελληνικό Πολιτιστικό Κέντρο (6/12/1983). Τον πρώτο χρόνο λειτούργησε στη Λευκωσία και Λεμεσό, το δεύτερο χρόνο προστέθηκαν Λάρνακα και Πάφος και τον τρίτο οι αγροτικές περιοχές Παραλίμνι, Αθένου, Πόλις Χρυσοχούς και Κάτω Πύργος. Με βάση το θεσμό ομιλητές από την Ελλάδα έδιναν διαλέξεις σε διάφορες περιοχές της Κύπρου και ομιλητές από την Κύπρο μιλούσαν σε διάφορες κοινότητες της Ελλάδας. Αξιοσημείωτο από οργανωτικής πλευράς είναι το γεγονός ότι στην Κύπρο, εκτός από την κεντρική οργανωτική επιτροπή, λειτουργούσαν και τοπικές επιτροπές που είχαν τη δυνατότητα να επιλέγουν θέματα και ομιλητές.

αμυντική πολιτική των μικρών κρατών» (μόνο στη Λεμεσό, 7/3/1984), η ψυχολόγος Σούλα Παναγιωτοπούλου «Σχέσεις γονιών και παιδιών τους» (20 και 21/3/1984), ο καθηγητής της Νομικής Δημ. Παπαφιλίππου «Ανθρώπινα δικαιώματα» (16 και 17/10/1984), ο ποιητής Τίτος Πατρίκιος «Τα μέσα της μαζικής επικοινωνίας» (30 και 31/10/1984), ο πανεπιστημιακός Διονύσης Κλάδης «Μεταρρύθμιση στην εκπαίδευση» (27 και 28/11/1984) και ο Χριστόδουλος Σέγκος «Οικογενειακός προγραμματισμός» (11 και 12/12/1984). Εξάλλου την ίδια χρονιά μίλησαν διαδοχικά στην Πάφο και Λάρνακα οι Ανδρέας Λεντάκης «Η ιδεολογία των δύο φύλων. Είναι ο άντρας ανώτερος;» (23 και 24/10/1984), η παιδαγωγός Μαρία Ζαφρανά «Ανησυχία. Πώς εμφανίζεται και πώς επηρεάζει τη ζωή μας» (6 και 7/11/1984), ο παιδαγωγός Θανάσης Βακαλιός «Ανάπτυξη και εκπαίδευση» (20 και 21/11/1984), ο καθηγητής του Μετσόβιου Γιάννης Πολύζος «Προβλήματα της παραδοσιακής οικήσεως και η επίδραση της τουριστικής ανάπτυξης» (4 και 5/12/1984) και ο λαογράφος Κίτσος Μακρής «Πηγές και επιδράσεις στη λαϊκή μας τέχνη» (18 και 19/12/1984). Το 1985 έδωσαν διαλέξεις διαδοχικά στη Λευκωσία και Λεμεσό ο Χρήστος Γιανναράς «Έρωτας και γάμος» (2 και 3/4/1985), οι πανεπιστημιακοί Γεράσιμος Ρηγάτος «Κοινωνικοί και ψυχολογικοί παράγοντες στον καρκίνο» (16 και 17/4/1985), Αλέξης Μητρόπουλος «Δικαιώματα των συντεχνιών» (30/4 και 1/5/1985), και Παναγιώτης Πάσχος «Ελεύθερη οικονομία και κρατική παρέμβαση» (14 και 15/5/1985) και ο Μανώλης Γλέζος για την αυτοδιοίκηση. Τον επόμενο χρόνο γίνεται μνεία διάλεξης του αρχιτέκτονα πολεοδόμου Σπύρου Κοντόπουλου με θέμα «Η συμμετοχή των κατοίκων στην οργάνωση της πόλης» (8/4/1986).

Διαδοχικά στην Πάφο και Λάρνακα μίλησαν το 1985 οι Βασίλης Κρεμμυδάς «Σχέσεις ισχύος κατά τη διάρκεια της επανάστασης του 1821» (26 και 27/3/1985), Γιώργος Γιατρομανωλάκης «Ποίηση και πολιτική ή η πρόοδος τριών γενεών ποιητών και το πολιτικό τους δράμα» (23 και 24/4/1985) και Χριστόφορος Αργυρόπουλος «Τύπος και δημοκρατία: Η φύση και οι λειτουργίες της τέταρτης εξουσίας» (8 και 9/5/1985). Η Τ. Σιρμακεσιάν-Καρρά μίλησε στον προσφυγικό οικισμό Λατσιών (11/3/1985) με θέμα «Προληπτική ιατρική των

γυναικείων αναπαραγωγικών οργάνων και των μαστών». Τέλος, το 1991 στη Λάρνακα μίλησε ο Μιχάλης Μαδιανός με θέμα «Τα ναρκωτικά στη ζωή μας». Ο Ιωάννης Καραγιαννάκης μίλησε στα 70χρονα του Λιπέρτη σε εκδήλωση που οργάνωσε το ΑΠΟΕΛ²²⁴ στο Μαγικό Παλάτι (14/4/1935), στον «Κινύρα» έδωσε διάλεξη (2/2/1936) ο Πασχάλης Πασχαλίδης για τον άγιο Νεόφυτο, στον Πεζοπορικό ο Β. Σαμαρτζής με θέμα «Το ακριτικό πνεύμα της εποχής μας» (5/6/1948), στο ΘΟΙ «Αγάπη» ο Ν. Βοσταντζής με θέμα «Το πρόβλημα της εθνικής αγωγής» (1948) και στο ΘΟΙ «Άγιος Μάμας» Μόρφου η Α. Δεδούση για το έργο των θρησκευτικών οργανώσεων και της δράσεως των γυναικών (1949). Στην Εθνική Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου μίλησε τρεις φορές ο Ευστάθιος Λαγάκος κατά τη διάρκεια του 1963 στο χώρο της Παιδαγωγικής Ακαδημίας. Θέματα των διαλέξεων ήταν «Ο Σεφέρης και η σύγχρονη αισθητική» (26/1/1963, σε συνεργασία με τον ΕΠΟΚ), ο Ίωνας Δραγούμης (6/6/1963) και πάλι ο Σεφέρης, με την ευκαιρία της βράβεισής του με το Νόμπελ (8/11/1963). Στην Πνευματική Στέγη²²⁵ διαλέξεις έκαναν οι Γιάννης Γουδέλης (1967), Εμμανουήλ Πρωτοψάλτης (27/3/1973),²²⁶ Κωνσταντίνος Καλοκύρης με θέμα «Το νόημα και ο αληθινός χαρακτήρας της της βυζαντινής τέχνης» (25/6/1973), Ευστάθιος Λαγάκος για την 150ή επέτειο του θανάτου του Byron (30/4/1974) και Εμμανουήλ Μικρογιαννάκης με θέμα «Βασικά χαρακτηριστικά του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού» (1983). Στο πλαίσιο της Εβδομάδας Ελληνικού Χώρου, οργανωμένης από τον Γεωγραφικό Όμιλο Κύπρου (Λευκωσία, 8-15/7/1977), έδωσαν διαλέξεις οι Γιάγκος Σιώτης με θέμα «Το Κυπριακό σαν τοπικό, διμερές,

²²⁴ Ιδρύθηκε το 1926 και αρχικά είχε πολιτιστική και αθλητική δραστηριότητα. Εδώ και αρκετά χρόνια περιορίστηκε στην καλλιέργεια του αθλητισμού και κυρίως του ποδοσφαίρου και της καλαθόσφαιρας.

²²⁵ Εκτός από τις διαλέξεις αυτές έγιναν πολλές άλλες, όπως φαίνεται από τον κατάλογο που δημοσιεύεται στο Πνευματική Στέγη Λευκωσίας 1997, 33-45, 53-57. Μίλησαν οι Δ. Χρόνης για τη φυσιοθεραπεία και Δ. Μαγκριώτης «Η Βίβλος είναι μύθος ή αλήθεια;» (1966), Γ. Αρβανιτάκης «Η επίδραση του αγώνος του 1821 στη μουσική» (1971), Δημήτριος Σέρμπος «Η ελληνική ψυχή μέσα από το 1940» (1973), Ε. Μουτσόπουλος «Η παιδευτική προσπάθεια του μακαριωτάτου και η οικουμενικότητά του» (1977), Χρ. Ροζάκης «Η πολιτική της Ελλάδας και το Κυπριακό μετά το 1974» (1979), Κίμων Φράιερ για τον Καζαντζάκη και τον Ελύτη δυο ομιλίες, 1980), Αλέξανδρος Ξύδης για την κοινωνιολογία και ζωγράφο Σοφία Σβορώνου και Χρ. Ζαχαράκης για το 1940 (1983).

²²⁶ Το θέμα του ήταν «Ο διπλωματικός αγώνας των Ελλήνων κατά την επανάσταση του 1821. Βλ. Πνευματική Στέγη Λευκωσίας 1997, 34.

περιφερειακό και διεθνές πρόβλημα» και Βασίλειος Κιόρτσης με θέμα «Προστασία του ελλαδικού φυσικού περιβάλλοντος». Στην Ένωση Λογοτεχνών μίλησε ο Τάκης Καρβέλης (12/11/1991, Πολιτιστικό Κέντρο της Λαϊκής Τράπεζας)²²⁷ με θέμα «Ποίηση και ιστορία».

Όσον αφορά στις υπόλοιπες διαλέξεις, για κάποιες υπάρχουν στοιχεία ότι έγιναν από άλλους φορείς, που δεν μνημονεύτηκαν προηγουμένως, σε κάποιες άλλες όμως περιπτώσεις, επειδή οι πηγές σιγούν αναφορικά με τον οργανωτή, μπορεί να υποτεθεί ή ότι έγιναν από φορέα που περιλαμβάνεται σ' αυτούς που έχουν ήδη καλυφθεί - αφού είχαν στο ενεργητικό τους την οργάνωση διαλέξεων - ή ακόμη και από κάποιον άλλο φορέα. Συνήθης πρακτική ήταν κάποιος διανοούμενος που ερχόταν στην Κύπρο για ένα σκοπό, π.χ. συμμετοχή σε συνέδριο, να δίνει διαλέξεις είτε στην ίδια πόλη του προορισμού του είτε και αλλού, με αποτέλεσμα να έχουμε λεπτομέρειες για τη συμμετοχή του στο συνέδριο όχι όμως για τις διαλέξεις. Επίσης, ομιλίες που γίνονταν σε μια πόλη από ένα φορέα επαναλαμβάνονταν και αλλού ή ομιλητές έδιναν διαλέξεις πάνω σε διαφορετικά θέματα στην ίδια πόλη ή και αλλού, με αποτέλεσμα και οι σχετικές πληροφορίες να ποικίλλουν από πλευράς πληρότητας.

Ο Μυριβήλης μίλησε στην Κερύνεια με θέμα «Η ψηλή κορφή της 28^{ης} Οκτωβρίου» (24/7/1947), ο Σαμαρτζής, επιπρόσθετα προς τη Λευκωσία και Λάρνακα, και στις άλλες πόλεις με θέματα «Η ζωτικότητα του Ελληνισμού διά μέσου των αιώνων» και «Το ακριτικό πνεύμα της εποχής μας» (1948), το 1950 ο Απόστολος Ζορμπάς με θέμα «Η ζωή, το έργο και ο θάνατος του Παλαμά» στο Σύλλογο Κυριών Λεμεσού και ο Καλομοίρης έδωσε διαλέξεις στο Εθνικό Ωδείο Κύπρου.²²⁸ Ο Μυριβήλης παρέμεινε για ένα μήνα στην Κύπρο (από τις 20/1/1952) κι έδωσε διαλέξεις σ' όλες τις πόλεις με τα θέματα «Η πρώτη και τελευταία λάμπα του Παλαμά» «Ταϋγκετος, το αρσενικό βουνό» και «Ιερές τέχνες

²²⁷ Ιδρύθηκε το 1983 με σκοπό την ενίσχυση και προβολή της δημιουργίας στα Γράμματα και τις Τέχνες. Διατηρεί χώρο για εκθέσεις και άλλες εκδηλώσεις, τον οποίο παραχωρεί και σε άλλους πολιτιστικούς φορείς.

²²⁸ Ιδρύθηκε το 1947 στη Λευκωσία από τη Λουλού Συμεωνίδου με την επωνυμία Ωδείον Κύπρου και το 1948, με πρωτοβουλία Βύρωνα Κολάση, αναγνωρίστηκε από τον Μανώλη Καλομοίρη ως παράρτημα του Εθνικού Ωδείου (Κεντρικού) στην Αθήνα και λειτουργεί ως Εθνικό Ωδείο Κύπρου. Συνεχίζει τη συμβολή του στη μουσική παιδεία του τόπου. Διαθέτει χορωδία και ορχήστρα εγχόρδων.

του Έθνους μας». Τον ίδιο χρόνο ο Απόστολος Ζορμπάς έδωσε διάλεξη «Ο Παλαμάς πνευματικός φάρος του Έθνους» στην Πάφο και ο Δημήτριος Χρόνης έκαμε υπό την αιγίδα του Εκδρομικού Συνδέσμου Λευκωσίας²²⁹ δυο διαλέξεις στην πρωτεύουσα· με θέμα «Χειροπρακτική και επιστημονική σταφυλοθεραπεία και νηστειοθεραπεία» (4/10/1952) και την επομένη με θέμα «Η νέα επιστήμη διανοητική υγεία». Ο Νίκος Χιονίδης μίλησε (8/3/1953) για το δημοτικό τραγούδι στο «Αττικόν» Πάφου υπό την αιγίδα του Φυσιολατρικού Ομίλου²³⁰ και ο Γιώργος Σεφέρης (Δεκέμβριο 1953) μίλησε ή απάγγειλε ποιήματά του στο Παγκύπριο Γυμνάσιο, στο Αθηναϊδείο Γυμνάσιο Λεμεσού, στο Ελληνικό Γυμνάσιο Αμμοχώστου και στο Γυμνάσιο Κερύνειας. Το 1954 ο Καλομοίρης μίλησε στην Πάφο (8/5/1954) με θέμα «Το λαϊκό στοιχείο στη μουσική Μπετόβεν». Το 1959 ο Μυριβήλης μίλησε στο μνημόσυνο του ήρωα της ΕΟΚΑ Γρηγόρη Αυξεντίου στη γενέτειρά του Λύση και ο Θεμιστοκλής Τσάτσος στο Παγκύπριο Γυμνάσιο για τον Παλαμά. Το καλοκαίρι του 1960 οι Ιωάννης Θεοδωρακόπουλος, Κωνσταντίνος Σπετσιέρης και Ευάγγελος Παπανούτσος έδωσαν, με φροντίδα του ελληνικού κράτους, σειρά μαθημάτων στους Κυπρίους εκπαιδευτικούς και τον ίδιο χρόνο ο Κωνσταντίνος Χωρέμης έκαμε ομιλία στην αίθουσα των κατηχητικών σχολείων Βαρωσίων (6/12/1960) με θέμα «Σκέψεις τινές επί του εκπαιδευτικού και ειδικώτερον επί του γλωσσικού ζητήματος». Το 1961 ο Λίνος Πολίτης δίδαξε στα επιμορφωτικά μαθήματα που οργάνωσε για τους εκπαιδευτικούς το Γραφείο Παιδείας Κύπρου.²³¹ Τον ίδιο χρόνο (3 Οκτωβρίου) ομάδα συνεργατιστών από την Ελλάδα έδωσε στην αίθουσα συνεδριάσεων της Ελληνικής Κοινοτικής Συνελεύσεως σειρά επιμορφωτικών διαλέξεων: Μίλησαν οι Σωτήριος Αγαπητίδης με θέμα «Η ελληνική οικονομία», Θεόδωρος Τζωρτζάκης «Η συνεργατική κινήσις στην Ελλάδα», Ιωάννης

²²⁹ Ιδρύθηκε το 1943.

²³⁰ Ιδρύθηκε το 1951 κι ανάμεσα στις δραστηριότητές του ήταν από το 1958 η διοργάνωση των Παλαμικών Γιορτών.

²³¹ Ήταν η υπηρεσία που οργανώθηκε από το Ελληνικό Εκπαιδευτικό Συμβούλιο, το οποίο είχε διοριστεί κατά τη μεταβατική περίοδο εφαρμογής των συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου (1 Μαΐου μέχρι 15 Αυγούστου 1959), για να χειρίζεται τα εκπαιδευτικά θέματα των Ελληνοκυπρίων. Το Γραφείο Παιδείας επωμίστηκε την εφαρμογή της εκπαιδευτικής πολιτικής και κατά τη διάρκεια της ζωής της Ελληνικής Κοινοτικής Συνέλευσης. Μετά, το ρόλο αυτό ανέλαβαν τα διάφορα τμήματα και οι υπηρεσίες του υπουργείου Παιδείας.

Αφεντάκης «Τα σύγχρονα προβλήματα εμπορίας και οι ελληνικοί συνεταιρισμοί», Δημήτριος Πάνος «Τα ελληνικά συνεταιριστικά προβλήματα και ιδία η από κοινού κατεργασία και διάθεσις των αγροτικών προϊόντων», Αριστείδης Κλήμης «Η αγροτική πίστις και συνεργατική κίνησις στην Ελλάδα» και Φωτεινή Τζωρτζάκη «Σχολικοί συνεταιρισμοί». Το 1963 η Τατιάνα Γκρίση-Μιλλιέξ έδωσε διάλεξη στο Γαλλικό Μορφωτικό Κέντρο στη Λευκωσία με θέμα «Γυναίκες μέσα στη γαλλική λογοτεχνία», ο Ιωάννης Πεσμαζόγλου έδωσε σειρά διαλέξεων με θέμα «Η ΕΟΚ και τα προβλήματα που αφορούν στην ενοποίηση της Ευρώπης» (27-30/3/1963), ο Άγγελος Προκοπίου με τα θέματα «Η ζωγραφική του Αγίου Όρους» και «Τα τελευταία 40 χρόνια της ελληνικής ζωγραφικής» (15-29/4/1963) και ο Νικόλαος Ανδριώτης με οκτώ καθηγητές του πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης έδωσαν διαλέξεις (22-29/4/1963). Και στις τρεις περιπτώσεις η πρόσκληση προερχόταν από την Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση. Το 1965 ο Πεσμαζόγλου μίλησε στη Λευκωσία, Λεμεσό και Λάρνακα (25-27/1/1965) και ο Μενέλαος Αλεξανδράκης με θέμα «Ο Μακρυγιάννης και τα Νεοελληνικά Γράμματα». Το 1966 ο Μενέλαος Αλεξανδράκης μίλησε σε γιορτή του Εθνικού Συμβουλίου Νεολαίας με θέμα «Η επανάσταση του 1821», ο Δημήτριος Μάνος στην Κερύνεια με θέμα «Αρχαία ελληνική εποποιΐα» (27/3/1966), στη Λευκωσία «Η αρχαία ελληνική γραμματεία», «Νέοι δρόμοι και σκοποί της παιδείας» και «Ελληνικές εποποιΐες» (28, 30 Μαρτίου και 2 Απριλίου) και στη Λάρνακα και στην Πάφο «Ελληνική εποποιΐα» (29 και 30 Μαρτίου), ο αρχηγός της ΕΡΕ Παναγιώτης Κανελλόπουλος με θέμα «Το ιστορικόν νόημα του Ελληνικού Γένους» (Παιδαγωγική Ακαδημία 27/9/1966) και ο Αναστάσιος Σ. Πάγκαλος, φυσικός, σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, έδωσε (Δεκ. 1966) το μάθημα «Η διδασκαλία της Φυσικής εις τα σχολεία Μέσης Εκπαιδεύσεως» ενώπιον των καθηγητών των Φυσικών και των Μαθηματικών της Κύπρου. Τον επόμενο χρόνο (1967) ο Καραντινός έδωσε μαθήματα για την τέχνη της ομιλίας (ορθοφωνία), τον Απρίλιο 1969 ο Τάκης Μουζενίδης έδωσε στην Παιδαγωγική Ακαδημία διάλεξη με θέμα «Το σύγχρονο πρωτοποριακό θέατρο» και το Νοέμβριο η Μαργαρίτα Δαλμάτη, προσκαλεσμένη από τον πρόεδρο Μακάριο, έδωσε δύο διαλέξεις πάνω σε λογοτεχνικά θέματα στην Πάφο και στη Λεμεσό, με φροντίδα της Μορφωτικής Υπηρεσίας του υπουργείου

Παιδείας. Η διάλεξη της Λεμεσού με θέμα «Ο ηθοποιός και ο λόγος» έγινε από τον Πνευματικό Όμιλο της πόλης.²³² Το 1971 ο Νικόλαος Τωμαδάκης έδωσε διαλέξεις στην Λευκωσία, Αμμόχωστο, Πάφο και Λευκωσία σε θέματα της ειδικότητάς του. Η διάλεξή του στη Λευκωσία, με θέμα «Το Βυζάντιον ως ζώσα δύναμις του Νέου Ελληνισμού», έγινε στην παρουσία του αρχιεπισκόπου Μακαρίου στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (23 Απριλίου). Το 1973, με φροντίδα της Μορφωτικής Υπηρεσίας του υπουργείου Παιδείας, έδωσαν διαλέξεις οι Εμμανουήλ Πρωτοψάλτης σε διάφορες πόλεις (μεταξύ 23 και 28/3/1973) και Κωνσταντίνος Καλοκύρης στην Πάφο με θέμα «Το βάθος της ελληνορθόδοξης ζωγραφικής και πώς αυτή διαφέρει από την εικονογραφία στη Δύση» (23/6/1973). Το Φεβρουάριο του 1977 ο Ιωάννης Κακριδής παρέμεινε για τρεις εβδομάδες κι έδωσε διαλέξεις σε σχολεία και άλλα ιδρύματα σ' όλες τις πόλεις. Στην Εβδομάδα Σύγχρονης Ελληνικής Μουσικής (συνεργασία Ελληνικού Συνδέσμου Σύγχρονης Μουσικής και Μορφωτικής Υπηρεσίας, 10-15/3/1977) μίλησαν ο Στέφανος Βασιλειάδης για την ηλεκτρονική μουσική και ο Γιάννης Παπαϊωάννου για τη σύγχρονη ελληνική μουσική. Τον ίδιο χρόνο ο Κωνσταντίνος Παπακωνσταντίνου μίλησε κατά το παγκύπριο συλλαλητήριο καταδίκης της τουρκικής εισβολής και ο Κωνσταντίνος Τσάτσος εκφώνησε επικήδειο στην κηδεία του Μακαρίου. Ο υφηγητής του πανεπιστημίου Αθηνών Γεώργιος Πουρναρόπουλος έδωσε στο Ινστιτούτο Goethe Λευκωσίας (17/3/1978) τη διάλεξη «Νεώτερη εποχή στην ιστορία της ιατρικής», με την ευκαιρία Ιατρικού Δεκαήμερου που οργάνωσε το Ινστιτούτο Goethe σε συνεργασία με τον Ιατρικό Σύλλογο «Ιπποκράτης». Τον Απρίλη 1978 ο Ευάγγελος Παπανούτσος έδωσε με φροντίδα της Μορφωτικής Υπηρεσίας του υπουργείου Παιδείας διαλέξεις σε διάφορες πόλεις. Κατά τη διάρκεια Εβδομάδας Σύγχρονου Ελληνικού και Κυπριακού Θεάτρου (τελευταία εβδομάδα Δεκεμβρίου 1978), που οργανώθηκε από το Κυπριακό Κέντρο του Διεθνούς Ινστιτούτου Θεάτρου,²³³ ο Κώστας Γεωργουσόπουλος μίλησε στη Λευκωσία με θέμα «Ανάπτυξη του ελληνικού θεάτρου από το β' παγκόσμιο πόλεμο ως τις

²³² Είχε ιδρυθεί το 1960.

²³³ Ιδρύθηκε το 1977 και συμβάλλει ιδιαίτερα στον τομέα της μετάδοσης πληροφοριών από και προς την Κύπρο.

μέρες μας». Ο Ιωάννης Πεσμαζόγλου, με φροντίδα της Μορφωτικής Υπηρεσίας έδωσε διάλεξη στη Λευκωσία (11/7/1978) με θέμα «Λαϊκή κυριαρχία, ανθρώπινα δικαιώματα και διατήρηση της ειρήνης». Το 1979 ο Γεώργιος Τενεκίδης μίλησε στο φιλολογικό μνημόσυνο Μακαρίου στο Δημοτικό Θέατρο Λευκωσίας, με οργανωτή τη Μορφωτική Υπηρεσία, η Γαλάτεια Σαράντη στο χωριό Παλαιχώρι μπροστά στο άγαλμα της μάνας²³⁴ με θέμα «Η μητέρα της Κύπρου», ο Γιάννης Κάτρης, έπειτα από πρόσκληση του σωματείου «Αδούλωτη Κερύνεια»²³⁵ έδωσε διάλεξη στη Λευκωσία (11/6/1979) με θέμα «Κύπρος και ιμπεριαλισμός» και ο Χρήστος Ζαχαράκις στο Ροταριανό Όμιλο Λάρνακας (23/10/1979) για την επέτειο της 28^{ης} Οκτωβρίου. Το 1980 έγιναν οι ακόλουθες ομιλίες: Ο Αλέξανδρος Ξύδης μίλησε στο φιλολογικό μνημόσυνο Μακαρίου (18/1/1980) στο Δημοτικό Θέατρο Λευκωσίας, με οργανωτή τη Μορφωτική Υπηρεσία, ο Χρήστος Ζαχαράκις στο Ροταριανό Όμιλο Λευκωσίας για την επιστροφή των ολυμπιακών αγώνων στην Ελλάδα (7/2/1980), η Άλκη Κυριακίδου έδωσε διαλέξεις στη Λεμεσό με θέμα «Το ζήτημα της παράδοσης. Η ιστορική προοπτική» (27/5/1980) και στη Λευκωσία με θέμα «Λαογραφία, Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές Επιστήμες» (29/5/1980), με φροντίδα της Μορφωτικής Υπηρεσίας του υπουργείου Παιδείας, ο Οδυσσέας Ελύτης στο πολιτικό μνημόσυνο Μακαρίου στο αμφιθέατρο της Σχολής Τυφλών (4/8/1980), ο Κωνσταντίνος Κεραμεύς επανέλαβε, με φροντίδα της Μορφωτικής Υπηρεσίας τη διάλεξη που είχε κάμει στο Ελληνικό Πολιτιστικό Κέντρο με θέμα «Δικαιοσύνη και κοινωνία στον νεότερο Ελληνισμό» σε άλλες πόλεις και μίλησε (12/12/1980) στη Σχολή Τυφλών (Λευκωσία) με θέμα «Η δικονομία ως νομικό πρόβλημα στη σύγχρονη Ελλάδα» (σε συνεργασία με τον Παγκύπριο Δικηγορικό Σύλλογο),²³⁶ ο Δημήτριος Τομπαΐδης έδωσε διάλεξη στη Λευκωσία με θέμα «Η εισαγωγή της δημοτικής στην εκπαίδευση. Τα αποτελέσματά της στη γλωσσική διδασκαλία» (18/12/1980) (συνεργασία Μορφωτικής Υπηρεσίας και Ομίλου Παιδαγωγικών

²³⁴ Σύμφωνα με πληροφορία του Γ. Π. Σαββίδη, το μνημείο είναι έργο του Αθηναίου γλύπτη Θεόδωρου Βασιλείου και του Κυπρίου αρχιτέκτονα Χρ. Ζερμπύλα. Βλ. Το σπίτι της Μνήμης 1997, 12.

²³⁵ Σωματείο που ιδρύθηκε μετά την εισβολή των Τούρκων και την κατάληψη της Κερύνειας.

²³⁶ Λειτουργεί από το 1955.

Ερευνών²³⁷) και η Καλλιόπη Σφαέλλου μίλησε για τον Καβάφη σε συγκέντρωση του Συνδέσμου Ελλήνων Φιλολόγων «Στασίνοσ».²³⁸ Το 1981 η Χριστίνα Δεδούση έκαμε ομιλία στη Λευκωσία για την επέτειο της 28^{ης} Οκτωβρίου, ο Τάσος Αθανασιάδης επανέλαβε στη Λεμεσό το θέμα «Οι πηγές δημιουργίας του μυθιστοριογράφου», που κάλυψε στο Ελληνικό Πολιτιστικό Κέντρο (3/11/1981), και μίλησε στην Πάφο με θέμα «Η πολιτιστική άνθηση της δεκαετίας του '30». Η Ζωρζ Σαρή έδωσε στην Παιδαγωγική Ακαδημία διάλεξη (29/4/1982), που οργανώθηκε από τη Μορφωτική Υπηρεσία και τον ΚΣΠΝΒ²³⁹ με την ευκαιρία της Διεθνούς Ημέρας του Βιβλίου για Παιδιά και Νέους, με θέμα «Η θέση της γυναίκας στην παιδική λογοτεχνία από τα αρχαία παραδοσιακά παραμύθια μέχρι σήμερα» και ο Χρύσανθος Χρήστου μίλησε με θέμα «Η Τέχνη μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο (1945-1982)» στη Λευκωσία, Λάρνακα και Πάφο (4, 5 και 7/10/1982, αντίστοιχα) και «Μορφές και δημιουργοί της ελληνικής ζωγραφικής του 20ού αιώνα» στη Λεμεσό (8/10/1982). Τον ίδιο χρόνο οι Γιάννης Νεγρεπόντης, Φώντας Κονδύλης, Νίκος Μαραγκός με Κυπρίους συναδέλφους τους έλαβαν μέρος σε συζήτηση, που οργανώθηκε από τις Πολιτιστικές Υπηρεσίες του υπουργείου Παιδείας και το Σύνδεσμο Εκδοτών και Βιβλιοπωλών Αθηνών, με την ευκαιρία έκθεσης ελληνικού βιβλίου στην Κύπρο, με θέμα το λογοτεχνικό βιβλίο, το ρόλο και την αποστολή του στην Ελλάδα και στην Κύπρο. Το 1983 η Άννα Παπαμιχαήλ μίλησε (7/1/1983) στο ΚΕΕ²⁴⁰ με θέμα «Έθιμα του Δωδεκάμερου» και ο Ιωάννης Κακριδής στο φιλολογικό μνημόσυνο Μακαρίου στο Δημοτικό Θέατρο Λευκωσίας, με οργανωτή τη Μορφωτική Υπηρεσία. Ο Μ. Μ. Παπαϊωάννου ήρθε στην Κύπρο (1984), έπειτα από πρόσκληση της *Νέας Εποχής*, κι έδωσε διαλέξεις για τον Βάρναλη, με την ευκαιρία των 100 χρόνων από τη γέννηση του ποιητή στη Λευκωσία, Λάρνακα

²³⁷ Ιδρύθηκε το 1962. Ως το 1992 εξέδιδε Δελτίον του Ομίλου Παιδαγωγικών Ερευνών.

²³⁸ Ιδρύθηκε το 1961.

²³⁹ Σωματείο που ιδρύθηκε τον Απρίλη του 1974 κι αναπτύσσει πλούσια δραστηριότητα.

²⁴⁰ Ιδρύθηκε από το την Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση το 1962 και υπάγεται στο υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. Σκοπός του είναι η συλλογή, έρευνα και μελέτη των πηγών της ιστορίας του τόπου, η αποθησαύριση της διαλέκτου του, η συλλογή, έρευνα και μελέτη του λαογραφικού υλικού του και η συγγραφή επιστημονικών εργασιών στα θέματα αυτά.

και Λεμεσό (3, 4 και 5/12/1984 αντίστοιχα) και ο Χρύσανθος Χρήστου (Νοέμβριο 1984) έδωσε σειρά διαλέξεων για την ευρωπαϊκή τέχνη της περιόδου 15^{ος}-17^{ος} αιώνας. Ο Γιώργος Αρβανιτάκης έδωσε, στο πλαίσιο των εκδηλώσεων για το Έτος Μουσικής (1985) διάλεξη με θέμα «Μουσική εκπαίδευση στην Κύπρο». Το 1986 η Έφη Στρούζα μίλησε στην γκαλερί «Διάσπρο» με θέμα «Η πορεία του Δημήτρη Αληθινού, 1970-1986, ιδεολογικά σχήματα και το ήθος της ελεύθερης σκέψης» και η Διδώ Σωτηρίου (Πύλη Αμμοχώστου στη Λευκωσία, 8/10/1986), με φροντίδα της ΕΔΟΝ.²⁴¹ Το 1990 (Φεβρουάριο) ο Μιχάλης Δούντας έδωσε διάλεξη με θέμα «Οι εξελίξεις στην Ευρώπη και η Κύπρος» στο πλαίσιο του «Πανεπιστημίου της Τρίτης» που οργανώθηκε από το περιοδικό *Ενδοσκόπηση* στο Cyprus College (Λευκωσία), ο Κωνσταντίνος Δεσποτόπουλος έκανε την ομιλία «Κύπρου εγκώμιον» (4/4/1990) στους καθηγητές και σπουδαστές της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Κύπρου, ο Χρήστος Μανέας «Τι είναι η μασωνία» (15/5/1990) στο πλαίσιο του «Πανεπιστημίου της Τρίτης» που οργανώθηκε από το περιοδικό *Ενδοσκόπηση* στο Cyprus College (Λευκωσία) και ο Ευγένιος Τριβιζάς «Το χιούμορ και το παράλογο στην παιδική λογοτεχνία» κατά τη διάρκεια επίσκεψής του στην Κύπρο (23-26/9/1990) ως φιλοξενούμενος του Ομίλου Φίλων της Παιδικής Βιβλιοθήκης του Υπουργείου Παιδείας.²⁴² Τον επόμενο χρόνο ο Παντελής Πάσχος μίλησε στο Δημοτικό μέγαρο Λάρνακας με θέμα «Ο κυρ Αλέξανδρος ψάλτης της Ορθοδοξίας» και ο γιατρός Στέφανος Γερούλανος στον Παγκύπριο Ιατρικό Σύλλογο²⁴³ (Λευκωσία 16/5/1991) με θέμα «Αντιβιοτική προφύλαξη στη χειρουργική», το 1992 ο καθηγητής της Γλωσσολογίας στο πανεπιστήμιο Αθηνών Παναγιώτης Κοντός έδωσε διάλεξη (25/2/1992) στο Πολιτιστικό Ίδρυμα της Τράπεζας Κύπρου²⁴⁴ με θέμα «Η ελληνική γλώσσα στο πλαίσιο της Ηνωμένης Ευρώπης» και στον ίδιο χώρο η καθηγήτρια Ιστορίας του ίδιου πανεπιστημίου Ελένη Κούκκου «Ο Καποδίστριας

²⁴¹ Λειτουργεί από το 1959. Πρόκειται για την οργάνωση Νεολαίας του ΑΚΕΛ.

²⁴² Ιδρύθηκε το 1985 με σκοπό την ανάπτυξη της παιδικής λογοτεχνίας και καλλιέργεια της αγάπης των παιδιών για τα βιβλία και τις βιβλιοθήκες.

²⁴³ Ιδρύθηκε το 1967. Από το 1934-1966 υπήρχε ο «Ιπποκράτης» ως ιατρικός σύλλογος Λευκωσίας.

²⁴⁴ Ιδρύθηκε το 1984 με σκοπό τη διαφύλαξη και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου. Διαθέτει χώρο εκδηλώσεων, τον οποίο παραχωρεί και σε άλλους πολιτιστικούς φορείς.

και οι αγώνες του για την απελευθέρωση της Ελλάδας και της Κύπρου» (26/2/1992).

Θα ήταν παράλειψη αν δεν γινόταν αναφορά, έστω κι αν δεν υπάρχουν πιο συγκεκριμένα στοιχεία, στην πληροφορία, ότι ο αρχιτέκτονας πολεοδόμος Γεώργιος Κανδύλης επισκέφτηκε πολλές φορές την Κύπρο κι έδωσε διαλέξεις κι ότι ο καθηγητής της Φυσικής Θεόδωρος Κουγιουμζέλης, αποφασίστηκε (1960) να επισκεφτεί την Κύπρο για σειρά διαλέξεων (αρχές Ιανουαρίου 1961), σύμφωνα με το πρόγραμμα σχέσεων Ελλάδας-Κύπρου που εγκαινιάστηκε από τον καθηγητή Κ. Χωρέμη.

2ζ. Εκθέσεις:

Στις εκθέσεις εικαστικών τεχνών, για τις οποίες γίνεται αναφορά, δεν είναι πάντα εύκολο να διακριβωθεί αν υπήρχε φυσική παρουσία των καλλιτεχνών. Σε κάποιες περιπτώσεις υπάρχουν πληροφορίες για την παρουσία των ίδιων των καλλιτεχνών, σε κάποιες άλλες όμως δεν είναι βέβαιο αν παρίσταντο οι καλλιτέχνες. Κατά κανόνα στις ατομικές εκθέσεις, όπου γίνονταν και πωλήσεις, η παρουσία των καλλιτεχνών ήταν αναγκαία και για το στήσιμο των εκθέσεων, αλλά και για να προσδώσουν μεγαλύτερο κύρος στην έκθεση και να προσελκύσουν αγοραστές. Φυσικά, υπήρχαν και οι εκθέσεις, όπου ήταν αδύνατη η παρουσία των καλλιτεχνών, όπως οι μεταθανάτιες, αλλά και οι μεγάλες ομαδικές (π.χ. η έκθεση το Νοέμβριο του 1988 στην Πύλη Αμμοχώστου με 213 έργα 130 καλλιτεχνών), στις οποίες δεν ήταν εφικτή η παρουσία όλων των καλλιτεχνών. Όλες αυτές οι εκθέσεις συνεξετάζονται εδώ, γιατί δεν ήταν δυνατή η διάκρισή τους σ' εκείνες όπου ήταν παρόντες οι καλλιτέχνες και σ' εκείνες που απουσίαζαν, αλλά και γιατί το κύριο συστατικό της πολιτιστικής παρέμβασης στην περίπτωση των εκθέσεων δεν ήταν αυτή καθ' εαυτή η φυσική παρουσία των ίδιων των δημιουργών, αλλά η παρουσία των έργων και η ενημέρωση, συζήτηση και ζύμωση που ήταν δυνατό να προκληθεί από την έκθεσή τους σε δημόσιο χώρο.

Τα πρώτα χρόνια οι εκθέσεις δεν ήταν πολύ συχνές,²⁴⁵ επειδή γενικά στην Κύπρο δεν υπήρχε ενδιαφέρον για τις εικαστικές τέχνες, ο αριθμός των

²⁴⁵ Η πρώτη έκθεση έργων έγινε το 1897 στη Λεμεσό από τον Καλύμνιο καθηγητή Τέχνης Μιχαήλ Κουφό. Βλ. Πιλαβάκης 1997, 193. Για τις πρώτες σποραδικές ατομικές

καλλιτεχνών και των φιλότεχνων ήταν μικρός, αλλά και επειδή οι εκθέσεις προϋπέθεταν ειδικές αίθουσες, που δεν υπήρχαν ακόμη, αλλά και οργανωτική δουλειά με αρκετές δυσκολίες, για την οποία οι υπάρχοντες φορείς (σωματεία κυρίως) δεν είχαν την αναγκαία γνώση και υποδομή. Εκθέσεις άρχισαν να γίνονται πιο συστηματικά και πάνω σε βάση εμπορική μετά τη λειτουργία γκαλερί, οι οποίες φυσικά γεννήθηκαν όταν άρχισε να αναπτύσσεται η οικονομία και συνακόλουθα η επιθυμία για την απόκτηση έργων τέχνης και να καλλιεργείται πιο συστηματικά η αισθητική αγωγή στα σχολεία.

Ως χώροι εκθέσεων χρησιμοποιούνταν αρχικά διάφορες αίθουσες, π.χ. σωματείων,²⁴⁶ ιδρυμάτων και ξενοδοχείων και αργότερα επαγγελματικές γκαλερί²⁴⁷.

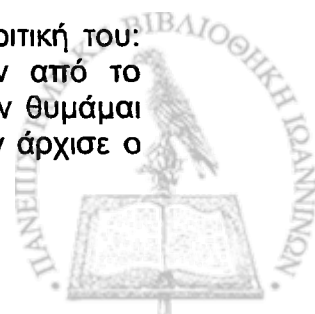
Η πρώτη έκθεση Έλληνα εκτός Κύπρου στην οποία γίνεται αναφορά είναι η έκθεση «Εφαρμοσμένης τέχνης» του Μάριου Αγγελόπουλου που άνοιξε στο Κυπριακό Μουσείο (τέλος Μαΐου 1948) και, όπως σημειώνεται, προκάλεσε μεγάλο ενδιαφέρον. Ακολούθησε η έκθεση της Ελένης Βούλγαρη-Γκατ στην αίθουσα της Φιλοπτώχου στη Λευκωσία (12-24/10/1951)²⁴⁸ και τον επόμενο

εκθέσεις Κύπριων κατά τις τρεις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα βλ. Νικήτα 1997, 12, 13, 15. Τη δεκαετία του '30 οργανώθηκαν οκτώ ατομικές εκθέσεις τριών Κυπρίων καλλιτεχνών, τη δεκαετία του '40 δυο και τη δεκαετία του '50 έγιναν 31 εκθέσεις 14 καλλιτεχνών. Βλ. ό. π., 30-53.

²⁴⁶ Εκτός από τις αίθουσες που μνημονεύονται εδώ ότι φιλοξένησαν εκθέσεις Ελλαδιτών καλλιτεχνών, πρέπει να αναφερθούν και οι ακόλουθοι χώροι, όπου είχαν κατά καιρούς γίνει εκθέσεις καλλιτεχνών που ζούσαν στην Κύπρο. Η Εμπορική Λέσχη, το Ωδείο Λευκωσίας, τα σωματεία Τραστ και ΑΠΟΕΛ, η Αγγλική Λέσχη, το Μέγαρο Παπαδοπούλου, το Βρετανικό Ινστιτούτο, η Παγκύπρια Ένωση Φιλοτέχνων στη Λευκωσία, τα σωματεία Λύκειο Ελληνίδων και Ανόρθωσις και το ξενοδοχείο Κωνσταντία στην Αμμόχωστο, οι λέσχες Ισότης και Ένωσις και το Δημοτικό Μέγαρο στη Λεμεσό, το ξενοδοχείο Φόρεστ Παρκ στις Πλάτρες και το ξενοδοχείο Ντόουμ στην Κερύνεια.

²⁴⁷ Η πρώτη προσπάθεια για τη δημιουργία επαγγελματικής γκαλερί τέχνης έγινε το 1955 από το δημοσιογράφο Άλεξ Ευθυβούλου, ο οποίος ίδρυσε στη Λευκωσία την «Αλάσια», η οποία εγκαινιάστηκε με έκθεση του Γεώργιου Πολ. Γεωργίου. Η προσπάθεια δεν κράτησε περισσότερο από ένα περίπου χρόνο, λόγω και της έναρξης του αγώνα της ΕΟΚΑ. Βλ. Νικήτα 1997, 50. Επαγγελματικές γκαλερί άρχισαν να εμφανίζονται από τη δεκαετία του '70.

²⁴⁸ Ο γνωστός Κύπριος ζωγράφος Αδαμάντιος Διαμαντής σημειώνει σε κριτική του: «Για την Κύπρο, μια έκθεση Ζωγραφικής από ζωγράφους, που ήλθαν από το εξωτερικό, ειδικά για αυτό το σκοπό, είναι πολύ ασύνηθες πράγμα. Εγώ δεν θυμάμαι ανάλογη περίπτωση και το γεγονός δεν μπορεί να περάσει ασχολίαστο. Αν άρχισε ο

χρόνο του Φώτη Τσακίρη στις αίθουσες του Εκδρομικού Συνδέσμου Λευκωσίας (22-30/11/1952). Το 1953 έγιναν στην αίθουσα της Πνευματικής Αδελφότητας Λευκωσίας δυο εκθέσεις: της Χρυσούλας Ζώγια και του Νίκου Ζωγράφου και το 1954 ο ΕΠΟΚ οργάνωσε έκθεση του Στέλιου Ορφανίδη στη Λευκωσία, στο οίκημα των Γυναικείων Οργανώσεων (15/4-4/5/1954). Αξίζει να σημειωθεί ότι στα εγκαίνια της έκθεσης αυτής παρέστησαν, μεταξύ άλλων, ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος και ο γενικός πρόξενος Α. Παππάς. Στο ξενοδοχείο Λήδρα Πάλας Λευκωσίας εξέθεσε το 1960 η Αθηνά Ταρσούλη, το 1963 ο Μάριος Γαρυφαλλάκης, το 1970 η Λούη Σηλυβρίδου-Πασαλάρη, το 1971 (15-20/5/1971) ο Κωνσταντίνος Φάσσος.

Στο ξενοδοχείο Χίλτον έγιναν οι ακόλουθες εκθέσεις: το 1967 του Γιάννη Σπυρόπουλου (6-16/4/1967), με οργανωτές την πρεσβεία της Ελλάδος και το υπουργείο Παιδείας Κύπρου, και του Σπύρου Βασιλείου (Ιούνιο), το 1968 του Γιώργου Βακαλό (6/3/68), το 1969 του Χρήστου Καρά, το 1970 του Χρήστου Δαγκλή, το 1971 της Σμαράγδας Βαλάτα-Παππά (21/1/1971), της Διοχάντης (Λουμίδη) (29/5-7/6/1971), του Ανατολή Λαζαρίδη (13/11/1971) και του Τάσσου, το 1977 του Γιάννη Θεοφίλη (21/3/1977), το 1979 του Θέμου Μάιπα (7/11/1979) και το 1981 ομαδική των Αχιλλέα Απέργη, Γιώργου Βαρλάμου, Σπύρου Βασιλείου, Κωνσταντίνου Γραμματόπουλου, Αχιλλέα Δρούγκα, Νίκου Εγγονόπουλου, Χρήστου Καρά, Κώστα Μαλάμου, Μιχάλη Μαρκουλάκη, Γιάννη Μιγάδη, Πάρι Πρέκα, Σωτήρη Σόρογκα και Τάσσου (5/3/1981).

Στην γκαλερί Αργώ οργανώθηκαν το 1971 έκθεση της Βάσως Κατράκη και αργότερα του Αχιλλέα Απέργη (27/11/1971), το 1972 του Μανώλη Πηλαδάκη, του Δημήτρη Σακελλαρίδη και αναδρομική του Κώστα Πλακωτάρη (Μάιο), το 1973 των Σπύρου Βασιλείου Δημήτρη Παπαγεωργίου και Κώστα Γραμματόπουλου (Απρίλη) και (5/6/1973) του Γιώργου Βακιρτζή, το 1974, του Δημήτρη Άνθη, του Κώστα Μαλάμου και του Γιώργου Σικελιώτη.

Στην γκαλερί Ζυγός Λευκωσίας εξέθεσαν το 1972 ο Θεόδωρος Μανωλίδης και το 1979 ο Κώστας Λολοσιδής, στο ξενοδοχείο Τσώρτσιλ Λευκωσίας το 1979 ο Γιάννης Γαϊτής, ο οποίος εξέθεσε και το 1986 στις γκαλερί Διάσπρο Λευκωσίας

έξω κόσμος να μας λαμβάνει υπόψη ή αν εμείς είμαστε πλέον ώριμοι για ανάλογες επαφές, μένει να αποδειχθεί. Βλ. Κ. Γρ., τχ. 197 (1951), 334.

και Πολύτοπο Λεμεσού. Η γκαλερί Γκλόρια στη Λευκωσία έκαμε το 1983 έκθεση της Κλάρας Ζαχαράκη-Γεωργίου και η Διάσπρω, επίσης στη Λευκωσία, δυο εκθέσεις το 1986, του Γιάννη Γαίτη και του Δημήτρη Αληθινού, και δυο το 1987, της Διοχάντης και του Γιάννη Φωκά.

Στο Ελληνικό Πολιτιστικό Κέντρο έγινε το φθινόπωρο του 1978 ομαδική έκθεση Ελλήνων ζωγράφων και (5/12/1983) έκθεση με 55 έργα Ελλήνων καλλιτεχνών, τα οποία είχαν δωρηθεί στην Κύπρο από την Ελλάδα.

Στο πλαίσιο του Φεστιβάλ του Δήμου Λευκωσίας (1986) έκαμαν έκθεση καλλιτέχνες από την Κύπρο και την Ελλάδα. Κατά τη διάρκειά της έγινε και συζήτηση, στην οποία έλαβαν μέρος οι Ελλαδίτες Γιάννης Αδαμάκος, Γιάννης Αντωνόπουλος, Γιάννης Γουρζής-Άννινος και Κυριάκος Μορταράκος. Την ίδια χρονιά οργανώθηκε, με πρωτοβουλία της Ένωσης Συντακτών Κύπρου (24-30/12/1986), έκθεση του Ανδρέα Καράμπελα στην αίθουσα Εργαστήρι του Δήμου Λευκωσίας. Στην Πύλη Αμμοχώστου του Δήμου Λευκωσίας έγινε τις δυο τελευταίες εβδομάδες του 1988 έκθεση με 213 έργα 130 Ελλαδιτών καλλιτεχνών, από τα οποία έξι έργα πέντε καλλιτεχνών ήταν εμπνευσμένα από την Κύπρο «Η Κυπριωτοπούλα» του Παναγιώτη Κανδρή, «Κύπρος, 1978» (γλυπτό)-της Μαρίας Λεδάκη, «Αγνοούμενοι I» και «Αγνοούμενοι II, 1976» του Φώτη Μαστιχιάδη, «Κύπρος 1981. Πενταδάκτυλος 1981» (ξυλογραφία) της Λιάννας Παπαϊωάννου και «Κύπρος, 1987» (τρίπτυχο) του Βίκτωρα Σκούταρη. Δυο άλλες σημαντικές εκθέσεις οργανώθηκαν το 1980 και 1989. Η πρώτη ήταν του Μέμου Μακρή και η άλλη μεταθανάτια του Τάσσου.

Δεν θα ήταν πλήρης η καταγραφή των εικαστικών εκδηλώσεων, αν δεν μνημονευόταν η Α΄ Πανελλήνια έκθεση φωτογραφίας του ελληνικού και κυπριακού υπαίθρου, που οργανώθηκε από τον Εκδρομικό Σύνδεσμο Λευκωσίας στο σχολείο Ελένιο (Πάσχα του 1951). Η σημασία που της αποδόθηκε ανατανακλάται στο γεγονός ότι την τίμησαν με την παρουσία τους ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος, ο μητροπολίτης Κυρηναίας Κυπριανός, ο γενικός πρόξενος της Ελλάδας Ανδρέας Παππάς, ο δήμαρχος Λευκωσίας Θεμιστοκλής Δέρβης, ο πρόεδρος της Ομοσπονδίας Εκδρομικών Σωματείων Ελλάδας Γ. Σταμπολής και άλλοι επίσημοι.

Για να ολοκληρωθεί όμως η αναφορά στα εικαστικά πρέπει να καλυφθεί και η δημιουργία σκηνικών και κοστούμιών, έστω κι αν δεν ήταν αυτόνομη, αλλά εντασσόταν στις διάφορες θεατρικές παραγωγές. Επειδή ήδη έγινε αναφορά στο είδος αυτό στο 1ε για τις περιπτώσεις των εντόπιων παραστάσεων, όπου προφανώς υπήρχε και το στοιχείο της φυσικής παρουσίας του καλλιτέχνη, στο σημείο αυτό θα μνημονευθούν οι εικαστικοί καλλιτέχνες που συνεργάστηκαν σ' εκείνες τις ελλαδικές θεατρικές παραγωγές που μεταφέρθηκαν και στην Κύπρο.

Ο Κλεόβουλος Κλώνης έκαμε στις παραγωγές του Εθνικού τα σκηνικά (π.χ. «Ο βασιλικός» του Μάτεσι και «Μαρία Στιούαρτ» του Σίλερ, 1965 και 1971 αντίστοιχα) και ο Αντώνης Φωκάς τα κοστούμια (π.χ. «Αίαντας» του Σοφοκλή, «Ελένη» του Ευριπίδη, 1963) και «Μαρία Στιούαρτ» (1971), ο Νίκος Νικολάου τα σκηνικά στα έργα «Λυσιστράτη» και «Ιφιγένεια η εν Αυλίδι» (Εταιρεία Αρχαίου Δράματος, 1963) και «Εκκλησιάζουσαι» (Εθνικό, 1972), ο Γιάννης Τσαρούχης τα κοστούμια στους «Όρνιθες» του Αριστοφάνη για το Θέατρο Τέχνης (1966), ο Βασίλης Ζιγιαννάκης, βοηθός στα σκηνικά των «Χοηφόρων» (Θεσσαλικό Θέατρο, 1992).

2η. Θεατρικές παραστάσεις:

Από την αρχή σχεδόν της περιόδου που εξετάζουμε έχουμε πληροφορίες για επισκέψεις ελλαδικών θιάσων στην Κύπρο για παραστάσεις. Είναι φυσικό οι αναφορές που συναντούμε στα εξεταζόμενα περιοδικά να μην είναι εξαντλητικές, να μην καλύπτουν, δηλαδή, όλους τους θιάσους που έδωσαν παραστάσεις κατά τη διάρκεια της περιόδου που εξετάζεται. Οι αναφορές όμως αυτές, δεδομένου ότι έχουμε περιοδικά για κάθε χρόνο μιας σχεδόν εκατονταετίας, είναι από μίαν άλλη άποψη αποκαλυπτικές. Καταπιάνονται πιθανό με τις σημαντικότερες εκδηλώσεις ή εν πάση περιπτώσει με εκείνες που έχουν κάποιο ενδιαφέρον για τα περιοδικά. Κάποιες επιπρόσθετες, έστω και γενικές πληροφορίες, για τα χρόνια ειδικά πριν από τη δεκαετία του '30 – για τα οποία, άλλωστε, οι ειδήσεις είναι πιο ισχνές – υπάρχουν σε κείμενο (1938) του ηθοποιού Θανάση Καββαδά, που βρέθηκε σε αντιπαράθεση με το διευθυντή της «Μουσικής Κωμωδίας» Κώστα Κροντηρά, που έδινε τότε παραστάσεις στο νησί. Συγκεκριμένα, ο Καββαδάς, αντικρούοντας τον Κροντηρά, που υποστήριξε ότι είχε εξαπατηθεί από προηγούμενους συναδέλφους του, οι οποίοι του είχαν

πει ότι το κυπριακό κοινό δεν καταλαβαίνει και πολύ από θέατρο και ότι προτιμά έργα ελαφρά και σόκιν, τον ψέγει ότι αφελώς βασίστηκε σε φήμες και δεν διάβασε για την ιστορία και τον πολιτισμό της Κύπρου προτού την επισκεφτεί ούτε ρώτησε γνωστούς ανθρώπους του θεάτρου που είχαν παίξει στο νησί. Καταλήγοντας, μνημονεύει μεγάλο αριθμό γνωστών ηθοποιών που είχαν κατά καιρούς έρθει και παίξει στην Κύπρο, πράγμα που αποδείκνυε, κατά τον Καββαδά, ότι είχαν δει καμπόσο θέατρο οι Κύπριοι, άρα η εκτίμηση και το κριτήριό τους για το θέατρο δεν ήταν χαμηλού επιπέδου.

Οι ηθοποιοί που μνημονεύονται συλλήβδην στο σημείωμα του Καββαδά ότι έπαιξαν πριν από τη δεκαετία του '30, είναι οι Ιωάννης Βαλέτας, Γεώργιος Βαμβάκης, Διονύσιος Βενιέρης, Αικατερίνη Βερώνη, Ευύχιος Βονασέρας, Ιωάννης Βονασέρας, Αλέξανδρος Γονίδης, Έλσα Έγκελ, Ευάγγελος Κουμαριώτης, Τηλέμαχος Λεπενιώτης Αντώνιος Λοράνδος, Εμμανουήλ Λοράνδος, Μήτσος Μυράτ, Ροζαλία Νίκα, Νικόλαος Παπαγεωργίου, Νικόλαος Παρασκευόπουλος, Ευαγγελία Παρασκευοπούλου, Γεώργιος Πετρίδης, Νικόλαος Ροζάν, Παναγιώτης Σταματόπουλος, Βασιλεία Στεφάνου, Σπύρος Σφήκας, Αριστόδημος Τσάμης και Εδμόνδος Φυρστ.

Οι επισκέψεις θιάσων επηρεάστηκαν, όπως ήταν φυσικό, από τις ιστορικές συγκυρίες. Περιορίστηκαν κατά τη διάρκεια των παγκοσμίων πολέμων και του αγώνα της ΕΟΚΑ, ενώ σημειώθηκε σημαντική αύξηση μετά την ανεξαρτησία της Κύπρου και ιδιαίτερα με την εισαγωγή του θεσμού του φεστιβάλ «Τα Κύπρια». Στο φεστιβάλ αυτό η συμμετοχή ελλαδικών θεατρικών σχημάτων τοποθετήθηκε πάνω σε συστηματική βάση, αφού μέρος της δαπάνης για την έλευσή τους στην Κύπρο καλυπτόταν από το υπουργείο Πολιτισμού της Ελλάδας.

Η κάθοδος των ελληνικών θιάσων, ιδιαίτερα των πιο σημαντικών, συνοδευόταν από θερμές, κάποτε ενθουσιώδεις εκδηλώσεις – κυρίως κατά τη διάρκεια της αγγλοκρατίας, επειδή εθεωρείτο ότι δυνάμωνε την εθνική περηφάνια - και από εισπρακτική επιτυχία. Φυσικά, όλοι οι θιάσοι που επισκέφτηκαν το νησί δεν ήταν ποιοτικοί και δεν έλειψαν τα παράπονα για εκμετάλλευση ούτε οι αρνητικές κριτικές για το ρεπερτόριο και το επίπεδο των παραστάσεων ούτε ακόμη οι αντιδράσεις από κυπριακούς θιάσους ότι επηρεαζόταν δυσμενώς η προσέλευση

θεατών στις δικές τους παραστάσεις.²⁴⁹ Σε ό,τι αφορά στο τελευταίο εφαρμόστηκαν κυρίως τη δεκαετία του '80 κάποια μέτρα, που αποσκοπούσαν στον περιορισμό της καθόδου μέτριων θεατρικών σχημάτων και ιδιαίτερα στη ρύθμιση της καθόδου των ελληνικών θιάσων σε χρονικές περιόδους, κατά τις οποίες οι κυπριακοί θιάσοι μπορούσαν να απορροφήσουν τις όποιες επιπτώσεις από την έλευση των ελλαδικών θεατρικών ομάδων.

Η πρώτη αναφορά ανάγεται στο 1903 όταν δραματικός και κωμειδουλιακός θιάσος υπό τη διεύθυνση της Ελένης Κουμαριώτου έδωσε παραστάσεις στην Κύπρο. Η επόμενη είναι για το δραματικό θιάσο Ξενοφώντος Ησαΐα με σύμπραξη Φιλίας Αγγελάκη, που έδωσε παραστάσεις στο καφενείο «Ακταίο» Λεμεσού (1906). Το 1923 έχουμε επίσκεψη του θιάσου Βεάκη, στον οποίο έπαιξε και ο Νίκος Δελούδης, ενώ το 1935 έχουμε παραστάσεις τριών θεατρικών συγκροτημάτων: του θιάσου Αποστολίδη-Ραυτόπουλου, του Μουσικού θιάσου Σύλβα-Δελούδη και του θιάσου Νέζερ-Βάζα.

Ο θιάσος πρόζας Αποστολίδη-Ραυτοπούλου, στον οποίο εκτός από τους θιασάρχες Ιωάννη Αποστολίδη και Κατίνα Ραυτοπούλου-Αποστολίδου, συμμετείχαν ο Νίκος Βάχλας, η Ξένη Δαμάσκου, ο Άγγελος Ευσταθίου, η Κατίνα Κολουβά, ο Θεόδωρος Κρίτας, ο Χριστόφορος Νέζερ, η Νίτσα Παπά, ο Ιωακείμ Ραυτόπουλος, η Ροδά και ο Χρήστος Σκαλτσάς, έπαιξε τα έργα: «Αρχισιδηρουργός», «Δημοπρασία» του Κύπριου λογοτέχνη Τεύκρου Ανθία, «Αυτός είμαι» και «Γνωρίζετε ότι» του Συναδινού, «Η εχθρά», «Ο δικηγόρος» του Κυπρίου Ευγενίου Ζήνωνος, «Μελτεμάκι» και «Φιντανάκι» του Παντελή Χορν, «Οθέλλος» του Σαίξπηρ, «Οιδίπους τύραννος» του Σοφοκλή, «Σονάτα του Κρόυτσερ» του Τολστόι και «Σαμψών».

Ανάμεσα στα έργα που έπαιξε ο Μουσικός θιάσος Σύλβα-Δελούδη, με μέλη τη Μαρίκα Δελούδη, τον Νίκο Δελούδη, τον Θανάση Καββαδά, τον Θεόδωρο

²⁴⁹ Είναι χαρακτηριστική επιστολή, την οποία υπογράφει Πολίτης Λευκωσίας, στην οποία γίνεται αναφορά στα παράπονα των δυο κυπριακών θεάτρων και διατυπώνεται η άποψη ότι δεν πρέπει με κανένα τρόπο να απαγορευθεί η κάθοδος ελληνικών θιάσων. Γίνεται ακόμη εισήγηση να συγχωνευθούν τα δυο (κυπριακά) θέατρα και να γίνει κάποια διευθέτηση με το φόρο δημοσίων θεαμάτων, ώστε το εισιτήριο να γίνει φθηνότερο, για να μπορέσουν έτσι οι κυπριακοί θιάσοι, οι οποίοι υπέφεραν κατά τη διάρκεια των έκτακτων μέτρων της αποικιοκρατίας κατά τον αγώνα της ΕΟΚΑ, να ανακουφιστούν οικονομικά. Βλ. *Καιρ. της Κ.*, τχ. 45 (1959), 53.

Καρέζο, τον Τάσο Κονταξή, τη Ρένα Ντόλη, τον Πάνο Ντόλη, την Τερέζα Ρακένα, τον Νικόλαο Σύλβα και τη Νίνα Σύλβα, ήταν το «Για την αγάπη της» του Μπλάσκο Ιμπάνιεθ. Το συγκρότημα Βάζα-Νέζερ (1935) αποτελούσαν το ζεύγος Βάζα και ο Χριστόφορος Νέζερ.

Το 1936 το ζεύγος Βάζα και ο Αθανάσιος Καββαδάς έπαιξαν σε σειρά πετυχημένων παραστάσεων την «Κασσιανή» του Αρ. Κυριακού. Τον ίδιο χρόνο δόθηκαν παραστάσεις από το θίασο Φιλοσόφου-Σύλβα, στον οποίο έπαιξαν η Δώρα Βος, ο Νικόλαος Θηβαίος, η Μαίρη Θηβαίου, ο Ιωάννης Ιωαννίδης, η Μερόπη Ιωαννίδου, ο Νικόλαος Κοντογιάννης, ο Ευάγγελος Κουμαριώτης, ο Φραγκίσκος Μανέλλης, η Κούλα Νικολαΐδου, ο Νικόλαος Σύλβας, η Νίνα Σύλβα, ο Τάκης Συράκος, ο μαέστρος Χρ. Τσολάκης και η Νίτσα Φιλοσόφου.

Επίσης το 1936 το Καινούργιο Θέατρο Νικολόπουλου έπαιξε, με μέλη την Υβόννη Βλαδιμήρου, τον Γιάννη Δούκα-Ασλανίδη, τον Τρύφωνα Κλοτσώνη, τον Τάσο Κονταξή, τη Μαίρη Κροντηρά, τη Σοφία-Ζωζώ Κυριαζίδη, τη Φλώρα Κωνσταντίνου και τον Μιχαήλ Νικολόπουλο, τα έργα «Βασιλιάς τζαπατζήδων» του Ζαχαρία Παπαντωνίου, «Ερωτική περιπέτεια» των Βεμπέρ και Εννεκέν, «Η γυναίκα που σκότωσε» του Σύννεϋ Γκάρριγκ, «Καραγκιόζης» του Θ. Συναδινού, «Ο Αντίβας προ των πυλών της Ρώμης» του Σέργουντ, «Ο μπαμπάς εκπαιδεύεται» του Σπύρου Μελά, «Όρκος του πεθαμένου» του Ζαχαρία Παπαντωνίου και «Τ' αρραβωνιάσματα» του Δ. Μπόγρη.

Το 1937 έχουμε το Μουσικό θίασο Σύλβα και το θίασο Μάριου και Ηώς Παλαιολόγου, ο οποίος έπαιξε, ανάμεσα σε άλλα, και το έργο του Παντελή Μπίστη «Έγκλημα ενός γιατρού» και το 1938 τη «Μουσική Κωμωδία» του Κώστα Κροντηρά και το θίασο Αλίκης. Ο θίασος Αλίκης, στον οποίο ανήκαν, εκτός από την ίδια, ο Γιώργος Βλαχόπουλος, η Ξένη Δαμάσκου, ο Γιώργος Κουκούλης, ο Γεώργιος Πλούτης, ο Μελέτης Ρούσος, η Λόλα Φιλιππίδου, η Πόπη Χατζηπαναγιώτου, ο Τάκης Χριστοφορίδης και η Στέλλα Χριστοφορίδου, παρουσίασε τα έργα «Άγνωστη» του Μπισσό, «Εδώ θα μείνουμε για πάντα» του Λιδωρίκη, «Είναι ένοχος ο Πάρκερ;» του Ράις, «Έτσι είναι ο κόσμος» του Ξενόπουλου, «Η αδελφή μου κι εγώ» του Βερνέιγ, «Κορίτσι του λιμανιού» του Μόλναρ, «Κουρέλι» του Νικοντέμι, «Μάριος» και «Φανή» του Πανιόλ, «Παντρεύτηκα έναν άγγελο» του Μαζάρυ και «Ρομάντζο» του Σέλνταν.

Η «Ελληνική Κωμωδία» του Βασίλη Αργυρόπουλου (1939), που αποτελούσαν, εκτός από το θιασάρχη, ο Γεώργιος Ανακτορίδης, η Γιώτα Λάσκαρη-Αργυροπούλου, ο Μιχαήλ Νικολόπουλος και ο Επαμεινώνδας Χέλμης, έπαιξε τα έργα: «Γυμνασιόπαις» και «Ο γυναικάς» του Στουρμ, «Έρωσ στο τετράγωνο» του Ιωαννόπουλου, «Η γυναίκα μου παρθένος» και «Σαν θέλει η νύφη κι ο γαμπρός» του Σβαστς, «Θα μ' αγαπήσεις» του Καγιά, «Ιώβ Πρετόριους» του Γκετς, «Όταν η σύζυγος κυβερνά» του Λεκόπουλου, «Συμμορίτες με φράκο» του Χέλερ και «Τριακόσιες εξήντα γυναίκες» του Βέντσελ.

Μετά τον πόλεμο και μέχρι την ανεξαρτησία της Κύπρου επισκέφθηκαν το νησί οι ακόλουθοι θίασοι: Μανωλίδου-Αρώνη-Χορν (τέλος Αυγούστου μέχρι 27 Οκτωβρίου 1945) και της Βέμπο (1945), της Αρώνη και των Κυριακού-Νταλμάς-Ραυτοπούλου (1946), Ελληνικόν Θέατρον (1947), Εθνικό Θέατρο και της Κατερίνας (1947), των Μανωλίδου-Παππά και ο «Ελληνικός Θίασος» των αδελφών Καλουτά (1948), των Βεάκη-Κατερίνας (1950), της Μαρίκας Κοτοπούλη (12-29/7/1951), των Χατζηαργύρη-Παππά (1952) και Μανωλίδου-Αρώνη (Απρίλη 1952 και 1953), του Δημήτρη Μυράτ, του Μίμη Φωτόπουλου, των Λαμπέτη-Παππά-Χορν, των Μαρίκας Κρεββατά-Ρένας Ντορ και της Κατερίνας (1954), του Γιώργου Οικονομίδα και του Μάνου Κατράκη (1959).

Με το θίασο Μανωλίδου-Αρώνη-Χορν έπαιξαν, εκτός από τους θιασάρχες, ο Θεόδωρος Αρώνης, ο Στέλιος Βόκοβιτς, η Δέσπω Διαμαντίδου, η Χριστίνα Καλογερίκου, ο Άγγελος Λάμπρου, ο Κώστας Οικονομίδης, ο Διονύσης Παπαγιαννόπουλος, ο Ανδρέας Φιλιππίδης και η Ναΐς Χατζούδη. Το περιοδικό *Το Θέατρο* αφιέρωσε το τεύχος αρ. 28 (1945) στο θίασο Μανωλίδου-Αρώνη-Χορν και σημειώνει, ανάμεσα σε λόγια ενθουσιώδη για το θίασο, ότι δυστυχώς οι καλλιτέχνες δεν έτυχαν επίσημης υποδοχής από σωματείο, άλλα θέατρα ούτε και από το ελληνικό προξενείο.

Το θίασο Βέμπο αποτελούσαν η ίδια και η αδελφή της Αλίκη, ο Μίμης Βερμάτος, η Καίτη Βλαχοπούλου, η Έλλη Γεωργίου, ο Τέλλος Δημητρίου, ο Γιάννης Ζαφειρόπουλος, ο Κώστας Κωνσταντίνου, ο Μένιος Μανωλιτσάκης, η Σοφία Μαργαρίτη, ο Γιώργος Νάκος, ο Γιώργος Πολίτης, η Ντίνα Σάντρη, ο Σταύρος Σταυρίδης και ο Μίμης Τραϊφόρος. Έπαιξε επιθεωρήσεις, αποκλειστικά σχεδόν του Μίμη Τραϊφόρου. Το ρεπερτόριο περιλάμβανε τα έργα: «Ραντεβού στην

Αθήνα», «Καρδιά του ναύτη», «Χειροκροτήστε μας», «Γκρεμισμένη φωλιά», «Τρεις ώρες γέλια», «Ρωμαίος και Ιουλιέττα».

Ο θίασος Αρώνη, με τα ζεύγη Αρώνη και Σπύρου Μουσούρη, έπαιξε τα έργα «Αρχισιδηρουργός», «Πρωτευουσιάνος», «Τελευταίος χορός», «Σονάτα του Κρόουσερ», «Τιμή», «Τρίλμπη», «Επιστροφή στη γη».

Το Ελληνικόν Θέατρον με τους Βουτεράκου, Αλεξάνδρα Δέλτα, Γιάννη Δούκα, το ζεύγος Ευαγγελίου, Ντόρα Καρυώτου, Κώστα Κορασίδη, Κώστα Κωνσταντίνου, Γιάννη Μπέρτο, Ντόρα Νούσα και Ηρώ Σπαθάρη έπαιξε τις επιθεωρήσεις «Γελάτε χωρίς βέτο» των Ασημακόπουλου-Σπυρόπουλου-Παπαδούκα και «Όλα για την Ελλάδα» των Κ. Βασιλειάδη-Κιούση και την οπερέτα του Χρ. Γιαννακόπουλου «Τρία αλλόκοτα κορίτσια».

Το Εθνικό Θέατρο υπό τον Δημήτρη Ροντήρη και μέλη τον Στέλιο Βόκοβιτς, τον Περικλή Γαβριηλίδη, τον Χρήστο Ευθυμίου, τον Δημήτρη Μυράτ, τον Χριστόφορο Νέζερ, τον Νίκο Παρασκευά, τον Ανδρέα Φιλιππίδη, τον Νίκο Χατζίσκο και τον Δημήτρη Χορν, ερμήνευσε τα έργα «Πέρσαι», «Πολύ σούσουρο για το τίποτε» του Σαίξπηρ, «Βαβυλωνία», «Βασιλικός» του Μάτεση, «Ρουϊ Μπλα».

Ο θίασος Κατερίνας, με την ίδια, τη Μαντώ Αραβαντινού, την Τζόλυ Γαρμπή, την Καίτη Λαμπροπούλου, τον Δημήτρη Νικολαΐδη και τον Λιάκο Χριστογιαννόπουλο, έπαιξε τα έργα «Έντα Γκάμπλερ» του Ίψεν, «2+2=5» και «Θα σε παντρευτώ τέρας» του Μωμ, «Κυρία δε με μέλλει» του Σαρδού, «Σουπιά» του Φαμπρ, «Επικίνδυνη στροφή» του Πρίστλεϋ, «Το κλειδί της ευτυχίας» της Παυλίνας Πετροβάτου και «Το πένθος ταιριάζει στην Ηλέκτρα» του Ο' Νήλ.

Ο θίασος Μανωλίδου-Παππά έπαιξε τα έργα: «Βαθιές είναι οι ρίζες» των Ντ' Ουσώ και Γκάου, «Πυγμαλίων», «Ρεβέκκα», «Τοπάζ», «Φιόρο του Λεβάντε», «Στραβόξυλο», «Σατανάς» και του Μάξουελ Άντερσον «Ιωάννα της Λωρραίνης». Τον «Ελληνικό Θίασο» των αδελφών Καλουτά απάρτιζαν οι αδελφές Καλουτά, ο Νίκος Δελούδης, η Αλεξάνδρα Δέλτα, ο Τάκης Κάσσης (τενόρος), ο Τάκης Μακρίδης, ο Γιάννης Μπέρτος, η Στέλλα Σάντρη, η Λέλα Σκορδούλη, ο Κούλης Στολίγκας και η Λόλα Φιλιππίδου. Έπαιξαν, ανάμεσα σε άλλα, τα έργα «Μην κλαις, μπαμπά» των Πετρά-Κιούση-Κατριβάνου, «Λούση και τα κοροϊδά της»

(οπερέτα του Θ. Σακελλαρίδη), «Ρωμείο γλέντι» (επιθεώρηση) και «Κυπριώτισσα» (επιθεώρηση των Κυπρίων Κώστα Μόντη, Γιώργου Ρώσσου με μουσική Αχιλλέα Λυμπουρίδη).

Ο θίασος Βεάκη-Κατερίνας ερμήνευσε τα έργα «Κατακτητές» του Σαρλ Μερέ, «Μάγδα» του Σούντερμαν και «Φθινοπωρινή παλίρροια» της Δάφνης ντε Μωριέ.

Από το θίασο Μαρίκας Κοτοπούλη, στον οποίο συμμετείχαν ο Τίτος Βανδής, ο Ντίνος Ηλιόπουλος, η Μελίνα Μερκούρη, ο Δημήτρης Μυράτ, η Κάκια Παναγιώτου και η Άννα Συνοδινού, ερμηνεύτηκαν τα έργα «Ελισάβετ» του Αντρέ Ζοσέ, «Η λαίδη Μπέτση εξοφλεί» του Σ. Μωμ, «Μις Μέιμπλ» του Σιέριφ, «Οθέλλος» του Σαίξπηρ, «Ο έρωσ αγρυπνάει» των Καγιαβέ και Ντε Φλερ, «Το επάγγελμα της κυρίας Γουώρρεν» του Μπέρναρντ Σω, «Σκιά» του Ντάριο Νικοντέμι, «Άννα των χιλίων ημερών» του Μάξουελ Άντερσον, «Καινούργια ζωή» του Μπόγρη και «Ορέστεια» του Αισχύλου, «Φλερ ντ' Αμούρ» των Γιαννακόπουλου-Σακελλάριου και «Μέθοδος των τριών» του Μελά. Στην επίσκεψη του θιάσου δόθηκε μεγάλη δημοσιότητα. Ο ΕΠΟΚ αποφάσισε να διαφωτίσει τον κυπριακό λαό για τη σημασία της επισκέψεως και της καλλιτεχνικής προσφοράς του θιάσου Κοτοπούλη και για το σκοπό αυτό δημοσιεύτηκαν στον τύπο από μέλη του Ομίλου διαφωτιστικά άρθρα αναφερόμενα ιδιαίτερα στην αρχαία τραγωδία. Ο γενικός πρόξενος της Ελλάδας δεξιώθηκε το θίασο στη μονή Χρυσοστόμου.

Ο θίασος Μανωλίδου-Αρώνη (Απρίλη 1952) έδωσε σειρά παραστάσεων στις κυριότερες πόλεις. Ο ΕΠΟΚ δεξιώθηκε το θίασο (26/4/1952) με γεύμα πασχαλινού χαρακτήρα στη μονή Χρυσοστόμου, στο οποίο παρέστησαν και ο γενικός πρόξενος Α. Παππάς με τη σύζυγό του και ο υποπρόξενος Ι. Πεσμαζόγλου επίσης με τη σύζυγό του. Τον επόμενο χρόνο ο ίδιος θίασος έδωσε παραστάσεις στη Λευκωσία και άλλες πόλεις με έργα νεοελλήνων και ξένων συγγραφέων.

Το θίασο Δημήτρη Μυράτ αποτελούσαν, εκτός από τον ίδιο, ο Δημήτρης Βεάκης, η Τζόλυ Γαρμπή, ο Γιώργος Δάνης, ο Παντελής Ζερβός, η Βούλα Ζουμπουλάκη, ο Στέφανος Ληναίος, ο Βύρων Πάλλης και η Ζωή Φυτούση. Έπαιξε ολόκληρο τον Ιούλιο του 1954 τα έργα «Οιδίπους τύραννος» (με χορό

από μαθητές του Παγκυπρίου Γυμνασίου), «Οθέλλος» του Σαίξπηρ, «Συρανό ντε Μπερζεράκ» του Ροσταν, «Δεσποινίς γυναίκα μου» του Βερνέιγ, «Βρώμικα χέρια» του Σαρτρ, «Θανασάκης ο πολιτευόμενος» και «Μακρουκωσταίοι και Κοντογιώργηδες» των Σακελλάριου-Γιαννακόπουλου. Προτού έρθει στην Κύπρο, αλλά και μετά τη συμπλήρωση της επισκέψεως, ο Φρίξος Βράχας έγραψε στα *Κυπριακά Γράμματα* δυο κατατοπιστικά σημειώματα. Στο δεύτερο, ιδιαίτερα, είναι εγκωμιαστικός για τον Μυράτ και διατυπώνει σημαντικές απόψεις για τη σημασία των επισκέψεων επιστημόνων, καλλιτεχνών και άλλων από την Ελλάδα. Γράφει, ανάμεσα σε άλλα: «ό,τι μας έρχεται από την Ελλάδα, σαν επιστημονική ή καλλιτεχνική προβολή, δεν έχει για μας τη σημασία της όποιας πνευματικής χαράς ή αισθητικής απόλαυσης μόνο. Μαζί του φέρνει και τη δροσιά της ελεύθερης Πατρίδας, που φτερώνει την περηφάνια και ζωογονεί την εθνική απαντοχή και την ελπίδα... Καθόλου απίθανο μερικοί σπουδαίοι να τα βλέπουν σαν αδιόρθωτους επαρχιωτισμούς όλα αυτά ή και σαν ξεπερασμένους ...αλυτρωτισμούς. Και όμως, αποτελούν ανάγκη ζυμωμένη με τη μοίρα μας, τις έγνοιες μας, τις πράξεις μας. Η Ελλάδα για μας στέκει πάνω κι από πραγματικότητα, κι από ιδέα. Είν' η πνοή μας. Κι' όσο καθαρότερο είναι το οξυγόνο που απλώνουν μέσα μας οι αύρες της τόσο υγιέστερη κι ασφαλέστερη αποβαίνει η ζωή μας. Τι τα θέλετε – η Ελλάδα είναι ολόκληρη θρησκεία εδώ. Κι ό,τι άξιο την έχει σαν προέλευση, προβάλλει σαν άγιο σύμβολο στα χώματά μας και τις ψυχές μας...».²⁵⁰ Ο θίασος Λαμπέτη-Παππά-Χορν έδωσε παραστάσεις (από τα μέσα Νοεμβρίου ως τέλος Δεκεμβρίου 1954) με τα έργα: «Αγαπούλα» του Σνίτσερ, «Γαλάζιο φεγγάρι» του Χέρμπερτ, «Έγκλημα και τιμωρία» του Ντοστογιέφσκι, «Η βαθιά γαλάζια θάλασσα» του Τέρενς Ράττιγκαν, «Ξενοδοχείο η ευτυχία» του Σωραγιόν, «Πεγκ, καρδούλα μου» του Τζων Μάννερς, «Τρεις άγγελοι» του Αλφρέντ Υσσόν και «Φτωχό σαν σπουργιτάκι» του Ludislaus Fodor. Ο Νίκος Κρανιδιώτης στα *Κυπριακά Γράμματα* παρατηρεί ότι έπρεπε για λόγους εθνικούς να υπάρχει στο ρεπερτόριο ελληνικό έργο. Ο θίασος απαρτιζόταν από τους θιασάρχες, τη Μαίρη Βούλγαρη, την Ελένη Ζαφειρίου, τον Ανδρέα Ζησιμάτο, τον Λυκούργο Καλλέργη, τη Μαίρη Λαλοπούλου, τον

²⁵⁰ Βλ. Κ. Γρ., τχ. 230 (1954), 351-353.

Γιάννη Μιχαλόπουλο, τον Διονύση Παγουλάτο, τον Κώστα Ρηγόπουλο και τον Ζώρα Τσάπελη.

Ο θίασος Κατερίνας, με την ίδια, τη Δάφνη Σκούρα και τον Δημήτριο Σταυρολέμη, έπαιξε, ανάμεσα σε άλλα, τα έργα «Βροχή» και «Ιερή φλόγα» του Σώμερσετ Μωμ, «Δεύτερη γυναίκα» του Α. Πινέρο, «Έκτο πάτωμα» του Ζερύ και «Η μπόρα πέρασε» της Μάργκαρετ Κέννεντυ. Για την επίσκεψη έγραψε ο Νίκος Κρασιδιδιώτης στα *Κυπριακά Γράμματα*, ο οποίος, ανάμεσα στα πολλά θετικά, βρίσκει αρνητικό το ότι ο θίασος δεν έπαιξε κανένα ελληνικό έργο. Για το ίδιο θέμα δημοσιεύτηκαν επικριτικά σχόλια στην εφημερίδα «Έθνος» της Λευκωσίας και «Έθνος» των Αθηνών.

Το Λαϊκό Θέατρο του Μάνου Κατράκη, με μέλη τον ίδιο, τον Νίκο Βασταρδή, τον Γιώργο Βλαχόπουλο, τον Ευστάθιο Γαβάκη, τον Θεόδωρο Καμενίδη, τον Αλέκο Κούρη, την Έλλη Ξανθάκη, την Ειρήνη Παπά, τον Κώστα Παππά, την Τάνια Σαββοπούλου, τον Ζώρα Τσάπελη και τη Μαίρη Χρονοπούλου, έπαιξε τα έργα «Ηλίθιος», «Βαθιές είναι οι ρίζες», «Αυλή των θαυμάτων», «Τέλος ταξιδιού», «Βασίλισσα Αμαλία», «Φουέντε Οβεχούνα», «Έμπορος της Βενετίας».

Με το θίασο Γιώργου Οικονομίδη εμφανίστηκαν ο ίδιος, η Λίντα Άλμα και ο Γιάννης Φλερύ και η τραγουδίστρια Μάριον Σίβα.

Από την ανεξαρτησία ως την τουρκική εισβολή έδωσαν παραστάσεις οι θίασοι Δημήτρη Μυράτ, Κώστα Χατζηχρήστου, Χατζίσκου-Νικηφοράκη και Τζένης Καρέζη (1960), Μαίρης Αρώνη, Μίμη Φωτόπουλου και Εθνικού Θεάτρου (1961), Αλίκης Βουγιουκλάκη, Ντίνου Ηλιόπουλου και Δημήτρη Παπαμιχαήλ (1962), Εθνικού Θεάτρου, Εταιρείας Αρχαίου Δράματος, Δημήτρη Χορν και Χριστίνας Σύλβα (1963), Εθνικού Θεάτρου (1964), Βίλμας Κύρου (1965), Αλέκου Αλεξανδράκη, Πειραιϊκού Θεάτρου και Θεάτρου Τέχνης (1966), Πέτρου Φουσσούν (1967), Εθνικού (1971 και 1972), Δημήτρη Μυράτ και Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος (1973).

Ο θίασος Μυράτ, με τον ίδιο, τον Γιάννη Αργύρη, τον Νάσο Κεδράκα, τον Λάμπρο Κοτσίρη, την Άννα Κυριακού και τον Βύρωνα Πάλλη, έπαιξε «Το κράτος του Θεού», ο θίασος Χατζηχρήστου (18-27/11/1960) τα έργα «Τα φώτα του Φώτη», «Δέκα μέρες στο Παρίσι», «Ευτυχώς τρελλάθηκα», «Όταν γυρίζουν

τα χελιδόνια» και «Φωτεινά σήματα». Ο θίασος Χατζηχρήστου δεν άφησε καλές εντυπώσεις και δέχτηκε κριτική ότι το ρεπερτόριο ήταν χαμηλού επιπέδου.

Ο θίασος Χατζίσκου-Νικηφοράκη έπαιξε στην Κύπρο τον «Καπετάν Μιχάλη» του Καζαντζάκη (θεατρική διασκευή Γεράσιμου Σταύρου-Κ. Κοτζιά) και ο θίασος Τζένης Καρέζη, ανάμεσα σε άλλα έργα, το «Ήταν ένα κουτό κορίτσι» του Ιάκωβου Καμπανέλλη.

Ο θίασος Μαίρης Αρώνη, με σκηνοθέτη τον Κωστή Μιχαηλίδη, έπαιξε «Διαβολεμένη μυλωνού» του Κασόνα, «Ένας ιππότης στον καιρό μας» του Λιδωρίκη, «Η Μαίρη τα λέει όλα» του Ψαθά, «Η Σούζη σας θέλει» του Βερνέιγ, «Κυρά της αυγής» του Κασόνα, «Μαντώ Μαυρογένους» του Γ. Ρούσου, «Σαράντα και...» των Σακελλάριου-Γιαννακόπουλου και «Σπουδή» του Κοκτώ.

Ο θίασος Μίμη Φωτόπουλου έπαιξε τα έργα «Ο καλός στρατιώτης Σβέικ», «Ο Ηλίας του δεκάτου έκτου» και «Ο Φανούρης και το σόι του».

Το Εθνικό Θέατρο, με σκηνοθέτη τον Τάκη Μουζενίδη και μέλη τον Γρηγόρη Βαφιά, την Ελένη Βοζικιάδου, τον Νίκο Καζή, τον Βασίλη Κανάκη, τον Θάνο Κωτσόπουλο, την Κάκια Παναγιώτου, την Άννα Ραυτοπούλου και την Άννα Συνοδινού, έπαιξε «Ιφιγένεια την εν Αυλίδι» και την «Ηλέκτρα» του Σοφοκλή.

Ο θίασος Ντίνου Ηλιόπουλου με τον ίδιο και την Άννα Φόνσου και ο θίασος Αλίκης Βουγιουκλάκη με την ίδια, την Τζόλυ Γαρμπή, τον Κλέαρχο Καραγιώργη, τη Δέσποινα Νικολαΐδου και τον Γιώργο Πάντζα δέχτηκαν επικριτικά σχόλια. Ο τρίτος θίασος του 1962, του Δημήτρη Παπαμιχαήλ, αποτελείτο από το θιασάρχη, τη Δέσπω Διαμαντίδου, τον Γιώργο Νέζο, τη Λίλυ Παπαγιάννη, την Ελένη Σταυροπούλου και τον Ανδρέα Φιλιππίδη.

Το Εθνικό έπαιξε «Αίαντα» και «Ελένη» με τον Βασίλη Κανάκη, την Ελένη Ζαφειρίου, την Πίτσα Καπιτσινέα, τον Θάνο Κωτσόπουλο, τον Νίκο Παπακωνσταντίνου και την Άννα Συνοδινού.

Η Εταιρεία Αρχαίου Δράματος (επικεφαλής ο Κωστής Μιχαηλίδης), με την Άλκηστη Γάσπαρη, τον Κώστα Καζάκο, την Αλέκα Κατσέλη, τη Μαρία Μοσχολιού, τον Στέλιο Παπαδάκη και την Άννα Πολυτίμου, έπαιξε «Λυσιστράτη» και «Ιφιγένεια την εν Αυλίδι».

Ο θίασος Δημήτρη Χορν από το θιασάρχη, τον Αντώνη Αντωνίου, τη Βέρα Ζαβιτσιάνου, τη Μάρω Κοντού, τον Λάμπρο Κοτσίρη, τον Σπύρο Μουσούρη,

την Έφη Ροδίτη, τη Σμάρω Στεφανίδου και τον Γιώργο Τσιτσόπουλο, έπαιξε τα έργα «Δειλός και τολμηρός» των Μακτούγκαλ και Άλλαν (διασκευή Γκαμπριέλ Αρού), «Μαθήματα γάμου» της Λέσλι Στήβενς, «Ο ανθρωπάκος» του Ελ. Αγνώστου, «Αλίμονο στους νέους» των Σακελλάριου-Γιαννακόπουλου και «Κορίτσι στον αέρα» της Μαίρης Καμολεττί.

Ο θίασος Χριστίνας Σύλβα, με την ίδια, τον Γιώργο Βρασιβανόπουλο, τον Κώστα Σαντοριναίο και την Παμφίλη Σαντοριναίου, παρουσίασε τα έργα «Άννα Λουκάστα» του Π. Γιόρνταν, «Εκείνη τη νύχτα» του Λάγιος Ζίλαχου, «Ερωτικό κυνήγι» του Ζαν Λετράζ, «Θέλω να μ' αγαπήσεις» του Πιέρ Βολφ, «Πύργος των καταιγίδων» της Έμιλυ Μπροντέ (Όλις Μπελ), «Φανή» του Μαρσέλ Πανιόλ.

Το Εθνικό έπαιξε το «Βασιλικό» του Μάτεσι, σε σκηνοθεσία Αλέξη Μινωτή και ο θίασος Βίλμας Κύρου «Το νησί της Αφροδίτης» του Αλέξη Πάρνη.

Ο θίασος Αλέκου Αλεξανδράκη, έδωσε παραστάσεις, με δική του σκηνοθεσία, των έργων «Φοιτηταί» του Ξενόπουλου, «Δειλός και τολμηρός» του Γκαμπριέλ Αρού και «Ήταν ένας από μας» του Μίχαελ Μάνσφελντ. Μέλη του θιάσου, εκτός από το θιασάρχη, ήταν η Φρύνη Αρβανίτου, η Νίκη Βορέα, ο Γιώργος Γεωγλήρης, ο Αντώνης Δωριάδης, η Ιλιάννα Λαμπρίδου, ο Αλέκος Ουδινότης, η Βιβέτα Τσιούνη και ο Δημήτρης Χρυσομάλλης. Ο κριτικός Χριστάκης Γεωργίου αναφέρεται στα δυο πρώτα έργα, τα οποία θεωρεί ψυχαγωγικά και ψέγει τη νοοτροπία ότι το επαρχιακό κοινό είναι βασικά δεύτερης κατηγορίας, άρα ο σκοπός του θιάσου πρέπει να είναι η παροχή φτηνής ψυχαγωγίας. Αντίθετα, ο Πυλιώτης αναφέρει και το τρίτο έργο, το και σημαντικότερο, και επαινεί το θίασο, επειδή σεβάστηκε το κοινό.

Το Θέατρο Τέχνης υπό τον Κουν παρουσίασε τα έργα «Όρνιθες» και «Πέρσαι» και το Πειραϊκό Θέατρο, υπό τη διεύθυνση του Ροντήρη, και μέλη τον Κωστή Γαλανάκη, τη Χαριτίνη Καρόλου, τον Νίκο Λυκομήτρο, τη Μαρία Μοσχολιού, τον Αντώνη Ξενάκη και την Ασπασία Παπαθανασίου, έπαιξε «Ηλέκτρα» του Σοφοκλή, «Ιππόλυτο» και «Μήδεια» του Ευριπίδη.

Ο θίασος Πέτρου Φυσσούν, με το θιασάρχη, την Κρινιώ Παπά, τον Νίκο Σκιαδά, τη Δώρα Φύτιζα, τον Μηνά Χρηστίδη και τον Ιάκωβο Ψαρά, έπαιξε τα έργα: «Ένα σταφύλι στον ήλιο» της Λώρραϊν Χάνσμπερ, «Η ηδονή της τιμιότητας» του Πιραντέλο και «Το πρώτο χάδι» του Τέννεσου Ουϊλλιαμς.

Το Εθνικό ανέβασε τη «Μαρία Στιούαρτ» του Σίλερ, όπου έπαιξαν η Μαίρη Αρώνη, ο Στέλιος Βόκοβιτς, η Τζόλυ Γαρμπή, η Βάσω Μανωλίδου, η Κάκια Παναγιώτου και ο Ζώρας Τσάπελης και τον επόμενο χρόνο τις «Εκκλησιάζουσες», με τον Παντελή Ζερβό και την Κάκια Παναγιώτου.

Ο θίασος Δημήτρη Μυράτ, με τον ίδιο και τη Βούλα Ζουμπουλάκη, ερμήνευσε την «Αντιγόνη» του Σοφοκλή και το ΚΘΒΕ, σε σκηνοθεσία Κωστή Μιχαηλίδη, τους «Βατράχους», όπου έπαιξαν ο Διονύσης Καλός και ο Σπύρος Λασκαρίδης. Μετά την εισβολή πυκνώνουν οι εμφανίσεις ελλαδικών θιάσων. Το 1975 έχουμε την Πνευματική και Καλλιτεχνική Εταιρεία «Δεσμοί», το 1976 το ΚΘΒΕ, το θίασο Καρέζη-Καζάκου και το θίασο Κατράκη, το 1978 το ΚΘΒΕ, το 1980 πάλι το Κρατικό Βορείου Ελλάδος και το θίασο Έλσας Βεργή. Ακολουθούν το 1985 συγκρότημα Σπύρου Ευαγγελάτου, το 1986 η Θεατρική Λέσχη Βόλου και το 1992 το Θεσσαλικό Θέατρο.

Η Πνευματική και Καλλιτεχνική Εταιρεία «Δεσμοί» με την Ασπασία Παπαθανασίου έπαιξε την «Ηλέκτρα» του Σοφοκλή στη Λευκωσία, Λεμεσό και σε προσφυγικούς καταυλισμούς. Τα έσοδα δόθηκαν στο Ταμείο Ανακουφίσεως Εκτοπισθέντων. Εκτός από την Παπαθανασίου, συμμετείχαν η Άννα Βαγενά, ο Γιάννης Βεάκης, ο Νίκος Γκλάβας, η Αρ. Ελληνούδη, ο Βύρων Κολάσης, η Μαρία Μοσχολιού, η Πίτσα Μπουρνόζου, η Ν. Νικολάου, ο Αντώνης Ξενάκης, η Μ. Τούντα και ο Γιώργος Χριστόπουλος.

Ο θίασος Καρέζη-Καζάκου έπαιξε το «Μεγάλο τσίρκο» του Καμπανέλλη, το ΚΘΒΕ την «Ηλέκτρα» του Σοφοκλή, σε σκηνοθεσία Μίνου Βολανάκη και με τη Συνοδινού στον ομώνυμο ρόλο, και ο θίασος Μάνου Κατράκη, στο πλαίσιο του Φεστιβάλ Λευκωσίας, τον «Χριστόφορο Κολόμβο» του Καζαντζάκη, με το θιασάρχη, τον Γιάννη Κοντούλη, τον Λάμπρο Κοτσίρη και την Άννα Μακράκη.

Το ΚΘΒΕ έπαιξε τον «Ιούλιο Καίσαρα» του Σαίξπηρ με τον Δημήτρη Παπαμιχαήλ στον κύριο ρόλο, και δυο χρόνια αργότερα την «Αντιγόνη» του Σοφοκλή σε σκηνοθεσία Ευαγγελάτου, ο δε θίασος Έλσας Βεργή τη «Θεοφανώ» του Τερζάκη.

Ο Σπύρος Ευαγγελάτος με το «Αμφιθέατρο» παρουσίασε το «Φορτουνάτο» του Μάρκου Αντώνιου Φώσκολου, σε δική του δραματουργική προσαρμογή στο

πλαίσιο του φεστιβάλ Λευκωσίας. Στο ίδιο φεστιβάλ η Θεατρική Λέσχη Βόλου έπαιξε την «Αντιγόνη», σε σκηνοθεσία Σπύρου Βραχωρίτη.

Στο πλαίσιο του φεστιβάλ «Τα Κύπρια» το «Θεσσαλικό Θέατρο» έπαιξε (1992) τις «Χοηφόρους». Με το Θεσσαλικό έπαιξαν ο Νίκος Αρβανίτης, η Λυδία Κονιόρδου και ο Κωνσταντίνος Κωνσταντόπουλος.

20. Μουσικές εκδηλώσεις:

Στις αρχές της περιόδου που εξετάζουμε η μουσική δραστηριότητα στην Κύπρο περιοριζόταν στη μελέτη, εκτέλεση και διδασκαλία της εκκλησιαστικής και δημοτικής μουσικής και στην εκτέλεση της ευρωπαϊκής μουσικής σε εσπερίδες στα σπίτια ξένων κατά κύριο λόγο και σε μικρό αριθμό καφενείων-κέντρων.²⁵¹ Η ευρωπαϊκή μουσική καλλιεργήθηκε αρχικά από ξένους σε ξενόγλωσσα σχολεία, στα σπίτια των προξένων και άλλων ξένων πρώτα στη Λάρνακα, όπου βρίσκονταν τα προξενεία, και από καλλιτέχνες που επισκέπτονταν την Κύπρο για εμφανίσεις ή για να διδάξουν τα μη παραδοσιακά όργανα.²⁵² Ανάμεσα στους μη Κυπρίους ήταν και μερικοί που προέρχονταν από τον ευρύτερο ελληνικό χώρο.²⁵³

Η πρώτη αναφορά που καταγράφεται σε περιοδικό για καλλιτέχνη από το χώρο της μουσικής ανάγεται στο 1906. Πρόκειται για τον Κ. Π. Βούλγαρη, κιθαρωδό και χορδιστή κλειδοκυμβάλων, γνωστό στην Κύπρο από προηγούμενες επισκέψεις, που έφτασε από την Αθήνα (1906) με τα δυο μικρά παιδιά του, καλούς τραγουδιστές, με τα οποία έλαβε μέρος στο μουσικό πρόγραμμα του εορτασμού για τις 25 Μαρτίου, που έγινε στο σωματείο «Αγάπη του λαού». Η επόμενη πληροφορία είναι για το δωδεκάχρονο Καλύμνιο βιολιστή Νίκο Καμπουράκη, ο οποίος έπαιξε σε δύο εσπερίδες στη Λευκωσία με την Κυπρία πιανίστα Ελένη Αθανασιάδου (1923). Τον επόμενο χρόνο έχουμε δυο ρεσιτάλ:

²⁵¹ Βλ. Η Μουσική 1985, 13.

²⁵² Ο. π., 14.

²⁵³ Η Κλεοπάτρα Ελευθεριάδου και η Πολυξένη Μιχαηλίδου από την Κωνσταντινούπολη, η Ελένη Αιγυπτιάδου από τη Σμύρνη, που δίδαξαν πιάνο, και αργότερα ο Ευάγγελος Λούβρης, που δίδαξε κιθάρα και μαντολίνο και μουσική σε σχολεία, και η Μαίρη Σμετοπούλου Τσίτσαρου από την Αθήνα, που δίδαξε φωνητική. Όλοι αυτοί παρέμειναν μόνιμα στην Κύπρο Βλ. ό. π., 15-16.

της κοντράλτο Μαρίας Γιαγκάκη και της σοπράνο Αλεξάνδρας Λαλαούνη, την οποία συνόδευσε ο Νίκος Γριμάλδης.

Το 1937 η Ελλάς Σπανδωνίδη έδωσε ρεσιτάλ πιάνου (1937) στη Λευκωσία (στο σπίτι της κυρίας Ζαρίφη και στο σχολείο «Ελένιο»), καθώς και στις κυριότερες άλλες πόλεις. Επίσης συγκέντρωσε δημοτικά τραγούδια, για τα οποία ενδιαφερόταν ιδιαίτερα.

Τον επόμενο χρόνο ο Τίτος (Σταύρος) Ξηρέλλης έδωσε ρεσιτάλ τραγουδιού στη Λευκωσία και άλλες πόλεις και το 1940 ο πιανίστας Τώνης Γεωργίου έδωσε στο δημοτικό σχολείο «Ελένιο» Λευκωσίας ρεσιτάλ. Στη Λευκωσία ο ίδιος καλλιτέχνης έπαιξε και το 1949 έργα Σοπέν για τα 100 χρόνια από το θάνατο του συνθέτη. Στο κέντρο «Όασις» Λεμεσού πραγματοποίησε εμφανίσεις (1946) το Τρίο Βάμπαρη (από το όνομα του επικεφαλής συνθέτη), το οποίο είχε εμφανιστεί στη Λεμεσό και το 1939. Το 1947 έχουμε εμφανίσεις δυο καλλιτέχνιδων του ελαφρού τραγουδιού: της Κούλας Γκιουζέπε, που τραγούδησε στο κέντρο «Σιαντεκλαίρ» Λευκωσίας, και της Σούλας Καραγιώργη στο κέντρο «Μαξίμ» Λεμεσού και δυο ρεσιτάλ βιολιού του Βύρωνα Κολάση στη Λευκωσία (7 και 15/5/1947). Το 1950 η Τζίνα Μπαχάουερ έδωσε (12/5/1950) ρεσιτάλ πιάνου στο θέατρο Παπαδοπούλου στη Λευκωσία, τον επόμενο χρόνο έγινε συναυλία στο «Ρόγιαλ» Λευκωσίας (15/5/1951) με έργα Μανώλη Καλομοίρη, τα οποία ερμήνευσαν στο πιάνο η κόρη του Κρινιώ και η Ναυσικά Βουτυρά-Γαλανού και ρεσιτάλ πιάνου του Γιώργου Θέμελη υπό την αιγίδα του Έλληνα προξένου Α. Παππά στο «Μαγικό Παλάτι» Λευκωσίας και το 1960 ρεσιτάλ του πιανίστα Μάριου Λάσκαρι.

Σημαντικό γεγονός ήταν το 1966 οι τρεις συναυλίες του Μίκη Θεοδωράκη στη Λευκωσία, Λεμεσό και Αμμόχωστο, τις οποίες παρακολούθησαν 20.000 περίπου άτομα. Την επόμενη χρονιά το Ελληνικό Τρίο Εγχόρδων (Βασίλειος Σταυριανός, βιολί, Σωτήρης Ταχιάτης, τσέλλο και Δημήτριος Βαρδάκης, βιόλα) έδωσε συναυλίες στη Λευκωσία και άλλες πόλεις και το 1968 η Ορχήστρα Δωματίου Αθηνών υπό τη διεύθυνση Βύρωνα Κολάση στη Λευκωσία, Λεμεσό και Λάρνακα. Το 1969 ήρθε στην Κύπρο η Μαργαρίτα Δαλμάτη ως προσκεκλημένη του Προέδρου της Δημοκρατίας αρχιεπισκόπου Μακαρίου κι έδωσε δύο ρεσιτάλ τσέμπλαου και το 1971 πραγματοποιήθηκαν ρεσιτάλ

τραγουδιού Αντώνη Κοντογεωργίου και Θάλειας Καραπάλη-Μισυρλή στη Λευκωσία, Λάρνακα, Λεμεσό και Αμμόχωστο.

Άλλο σημαντικό γεγονός αποτέλεσε η κάθοδος (1972) της Κρατικής Ορχήστρας Θεσσαλονίκης και για λόγους συναισθηματικούς, αφού στην ίδρυση και ανάπτυξή της ουσιαστική ήταν η συμβολή του Κύπριου μουσουργού Σόλωνα Μιχαηλίδη, αλλά και καλλιτεχνικούς. Την Ορχήστρα διηύθυνε στις εμφανίσεις της στην Κύπρο ο Γεώργιος Θυμής.

Το 1974 ο Βύρων Κολάσης έδωσε ρεσιτάλ με τη Λέλα Σταματοπούλου στη Λευκωσία και Λεμεσό με συνοδεία στο πιάνο από τον Γιώργο Αρβανιτάκη. Η Ορχήστρα Δωματίου Αθηνών, υπό τη διεύθυνσή του Κολάση, έδωσε συναυλίες το 1975, το 1977 (6/5/1977 στη Σχολή Τυφλών και 7/5/1977 στην Πάφο με το Φυσιολατρικό Όμιλο) και το 1978 στο Ελληνικό Πολιτιστικό Κέντρο. Στις συναυλίες του 1975 σολίστ ήταν η Λέλα Σταματοπούλου (τραγούδι), η Ιλεάνα Κωνσταντίνου και ο Σωτήρης Ταχιάτης (βιολοντσέλλο).

Η πιο φιλόδοξη μουσική εκδήλωση, με προέλευση την Ελλάδα, έγινε το 1978 με την κάθοδο της Εθνικής Λυρικής Σκηνής, υπό τη διεύθυνση Δημήτρη Χωραφά, η οποία ερμήνευσε την οπερέτα του Θεόφραστου Σακελλαρίδη «Ο βαφτιστικός» και την όπερα του Ροσίνι «Ο κουρέας της Σεβίλης».²⁵⁴

Το 1979 δόθηκαν στο Ελληνικό Πολιτιστικό Κέντρο ρεσιτάλ πιάνου της Ντόρας Μπακοπούλου και βιολοντσέλλου του Ελευθέριου Παπασταύρου, το 1982 στη Λευκωσία (7/12/1982) και στη Λεμεσό (9/12/1982) συναυλίες του Ντούο Τόμπρα (Σπύρος Τόμπρας, βιολί, και Χαρά Τόμπρα, πιάνο), το 1983 συναυλίες της «Οπισθοδρομικής Κομπανίας» (Ελευθερία Αρβανιτάκη, Βασίλης Γιαννίσης, Γιάννης Εμμανουηλίδης, Πέτρος Εξαρχάκος, Μανώλης Μεξαντωνάκης, Θόδωρος Παπαδόπουλος, Στράτος Στρατηγόπουλος, Άγγελος Σφακιανάκης, Ανδρέας Τσεκούρας και Δημήτρης Ψώνης), το 1984 (2-4/10/1984) συναυλίες του Μοντέρνου Τρίο Θεσσαλονίκης (με μέλη τον Κύπριο βιολονίστα Κώστα Πατσαλίδη, την πιανίστα Λόλα Τότσιου και τον τσελλίστα Ρένο Μπαλτά) και ρεσιτάλ (15-17/10/1984) του βιολονίστα Γιάννη Λάμπου, με συνοδεία στο πιάνο από την Ντόρις Καρπούζη και το 1985 συναυλίες του Τρίο Αθηνών (με μέλη τον

²⁵⁴ Αξιοσημείωτο για λόγους ιστορικούς είναι το γεγονός ότι τους κύριους ρόλους στον «Κουρέα της Σεβίλης» ερμήνευσαν οι Κύπριοι καλλιτέχνες Τζων Μοδινός και Αλεξάνδρα Παπατζάκου.

Κύπριο βιολονίστα Χάρη Χατζηγεωργίου, τη γυναίκα του Ντάνα, τσελλίστρια, και την πιανίστα Βίκυ Στυλιανού).

Το 1991 ο Γιώργος Νταλάρας και ο Διονύσης Σαββόπουλος τραγούδησαν στο στάδιο ΓΣΠ της Λευκωσίας σε συναυλία, στην οποία παρέστη και ο αρχιεπίσκοπος, και αποσκοπούσε στην ενίσχυση της άμυνας της Κύπρου (1991).

Πολιτιστική όμως παρέμβαση αποτελεί και η μουσική που ερμηνεύτηκε στα θεατρικά έργα που παίχτηκαν στην Κύπρο είτε από ελλαδικούς είτε από ντόπιους θιάσους είτε ακόμη και η μελοποίηση στίχων Ελλαδιτών και Κυπρίων ποιητών. Οι συνθέτες που έγραψαν μουσική για θεατρικά έργα είτε έστειλαν τη μουσική, όπως οι Ιωάννης Σακελλαρίδης και Θ. Πολυκράτης, είτε βρίσκονταν στην Κύπρο, όπως ο Αρβανιτάκης, είτε ήρθαν πιθανό για τους σκοπούς της συγκεκριμένης συνεργασίας, όπως, για παράδειγμα, ο Κηληδόνης, είτε, τέλος, έγραψαν τη μουσική για μια θεατρική παραγωγή στην Ελλάδα και αυτή χρησιμοποιήθηκε και στις παραστάσεις της Κύπρου, όπως έγινε, για παράδειγμα με τη μουσική του Μάνου Χατζιδάκι στους «Όρνιθες» του Αριστοφάνη στη γνωστή παραγωγή του Θεάτρου Τέχνης.

Εδώ γίνεται μνεία για για τη μουσική που γράφτηκε για θεατρικές παραγωγές στην Ελλάδα, η οποία χρησιμοποιήθηκε και όταν τα έργα παίχτηκαν στην Κύπρο, αφού για τις υπόλοιπες περιπτώσεις έγινε μνεία προηγουμένως. Ο Λ. Ραπίτης έγραψε τη μουσική για όλες τις επιθεωρήσεις που έπαιξε στην Κύπρο η Βέμπο με το θιάσό της (1945), ο Μενέλαος Παλλάντιος στην «Ηλέκτρα» του Σοφοκλή που έπαιξε, σε σκηνοθεσία Τάκη Μουζενίδη, το Εθνικό Θέατρο στην Κύπρο (1961), ο Μίκης Θεοδωράκης για το έργο «Αίας», που παίχτηκε στην Κύπρο το 1963 και ο Γιώργος Κουρουπός με τον Γιάννη Μαρκόπουλο στα έργα «Ιφιγένεια η εν Αυλίδι» του Ευριπίδη και «Λυσιστράτη» του Αριστοφάνη που παίχτηκαν στην Κύπρο από την Εταιρεία Δράματος υπό τον Κωστή Μιχαηλίδη (1963). Ο Μάνος Χατζιδάκις ήταν ο συνθέτης της μουσικής στους «Όρνιθες», που παίχτηκαν από το Θέατρο Τέχνης στην Κύπρο (1966) και ο Κωνσταντίνος Κυδωνιάτης στις τραγωδίες που ερμήνευσε το Πειραϊκό Θέατρο (1966). Το 1971 παίχτηκε μουσική Γιάννη Χρήστου στον «Αγαμέμνονα», το εναρκτήριο έργο του νεοσύστατου ΘΟΚ (1971), ο Νικηφόρος Ρώτας έγραψε τη μουσική στην

κωμωδία του Αριστοφάνη «Εκκλησιάζουσαι», που έπαιξε, σε σκηνοθεσία Καραντινού, στο αρχαίο θέατρο Σαλαμίνας το ΚΘΒΕ (1972) και ο Νίκος Μαμαγκάκης στους «Βατράχους» του Αριστοφάνη που παίχτηκαν στην Κύπρο το 1973 σε σκηνοθεσία Κωστή Μιχαηλίδη.

2ι. Εκδηλώσεις χορού:

Οι εκδηλώσεις στον τομέα του χορού περιορίζονταν στην Κύπρο για πολλά χρόνια σε δραστηριότητες των συγκροτημάτων λαϊκών χορών στο πλαίσιο κυρίως διαφόρων φολκλορικών φεστιβάλ. Έτσι και οι εκδηλώσεις στον τομέα του χορού, που προέρχονταν από την Ελλάδα, ανήκαν βασικά στο φολκλόρ και εξυπηρετούσαν ανάγκες των διαφόρων φεστιβάλ. Μόλις τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ανάπτυξη στο κλασικό και το μοντέρνο μπαλέτο στον τόπο μας με τη λειτουργία, ιδιαίτερα στη Λεμεσό, μεγάλου αριθμού σχολών μπαλέτου και τη συγκρότηση ομάδων χορού, που περιοδικά δίνουν παραστάσεις.²⁵⁵ Η πτωχή, επομένως, παρουσία εκδηλώσεων χορού από την Ελλάδα εξηγείται ως ένα βαθμό από την ανυπαρξία ενδιαφέροντος στην Κύπρο να φιλοξενηθούν τέτοιου είδους δραστηριότητες.

Το 1947 υπάρχει αναφορά για παραστάσεις του συγκροτήματος του Σταύρου Σπυρόπουλου, γνωστού ως Γκρέκο (εκτός από τον ίδιο συμμετείχαν οι Ηλέκτρα, Ηρώ και Μαρκίτα Γκρέκο), το 1953 σε εμφάνιση της Εταιρείας Ελληνικών Χορών και Τραγουδιού, στην οποία συμμετείχαν ο Αλέκος Καραβίτης και η Δώρα Στράτου, το 1960 σε εμφανίσεις του συγκροτήματος Μανώλη Καστρινού-Χρυσούλας Ζώκα και το 1973 του συγκροτήματος «Χορικά» της Ζουζούς Νικολούδη.

Όπως έγινε στις μουσικές εκδηλώσεις αναφορά στους συνθέτες που έντυσαν με τη μουσική τους τα θεατρικά έργα, θα γίνει και εδώ αναφορά στους χορογράφους. Ήδη έχουν μνημονευθεί οι χορογράφοι που επιμελήθηκαν τις χορογραφίες για τις εντόπιες παραγωγές, γι' αυτό στη συνέχεια αναφορά γίνεται στους χορογράφους ελλαδικών παραγωγών, που μεταφέρθηκαν και στην Κύπρο. Η Ραλλού Μάνου έκαμε τις χορογραφίες στα έργα «Λυσιστράτη» (Εταιρεία Αρχαίου Δράματος, 1963), η Ζουζού Νικολούδη στο έργο «Αίας» του

²⁵⁵ Βλ. Παναγιώτου 1998, 25.

Σοφοκλή (Εθνικό, 1963), η Λουκία ήταν η χορογράφος του Πειραιϊκού Θεάτρου (1966), η Τατιάνα Βαρούτη έκαμε τις χορογραφίες στην κωμωδία του Αριστοφάνη «Εκκλησιάζουσαι» (Εθνικό, 1972), η Κική Αγραφιώτη στους «Βατράχους» του Αριστοφάνη, που παίχτηκαν από το ΚΘΒΕ (1973) και η Ολυμπία Γελαδάρη στην «Ηλέκτρα» του Σοφοκλή που έπαιξε το 1975 η Πνευματική και Καλλιτεχνική Εταιρεία «Δεσμοί» (1975).

2ια. Συμμετοχή σε συνέδρια, συμπόσια, σεμινάρια:

Πέρα από τα συνέδρια, συμπόσια και σεμινάρια, που καταγράφονται πιο κάτω, έγιναν και άλλα, στα οποία υπήρχε συμμετοχή συνέδρων από τον ελληνισμό εκτός Κύπρου, τα οποία όμως δεν περιλαμβάνονται εδώ και τούτο γιατί στις αναφορές των περιοδικών δεν μνημονεύονται πρόσωπα, που, όπως έχει εξηγηθεί, αποτελούν το σημείο αναφοράς στη μελέτη. Για παράδειγμα έγινε στη Λευκωσία (11-12/9/1966) σεμινάριο οδοντιατρικής με τη συμμετοχή 60 οδοντογιατρών από την Κύπρο και 100 συναδέλφων τους από την Ελλάδα.²⁵⁶ Η αναφορά έχει μορφή γενική και κανένας από τους συνέδρους δεν μνημονεύεται. Τα πρώτα συνέδρια, στα οποία γίνεται αναφορά ως την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας, οργανώθηκαν από την Εκκλησία και αποσκοπούσαν στην επίμόρφωση των κληρικών. Το 1950 έγινε το Α΄ Ιερατικό Συνέδριο της αρχιεπισκοπής στην Αμμόχωστο (13/6/1950), στο οποίο έλαβαν μέρος οι αρχιμανδρίτες Πάμφιλος Παπαγιάννης και Διονύσιος Χαραλάμπους, ο οποίος μίλησε με θέμα «Το αγιαστικόν έργον του ιερέως», το 1954 ιερατικό συνέδριο που οργάνωσε η μητρόπολη Κυρηνείας (4/3/1954), στο οποίο έλαβαν μέρος ο αρχιμανδρίτης Ανάργυρος Σταματόπουλος, ο οποίος μίλησε με θέμα «Το βαθύτερον νόημα της θείας λειτουργίας και ο τρόπος της τελέσεως του μυστηρίου» και ο θεολόγος Λουκάς Κοκολιός με θέμα «Ο ιερεύς και η θρησκευτική μόρφωσις της ενορίας» και το 1960 πάλι της μητρόπολης Κυρηνείας, στο οποίο ο Κοκολιός ανέπτυξε το θέμα «Ο ιερεύς και τα εν τω ναώ τελούμενα».

Τα υπόλοιπα συνέδρια εκκλησιαστικού και θρησκευτικού περιεχομένου από την ανεξαρτησία, στα οποία καταγράφεται συμμετοχή εκτός Κύπρου Ελλήνων,

²⁵⁶ Βλ. C. Today, vol. IV, No. 5-6 (1966), 32.

μπορούν να καταταγούν σ' εκείνα που δεν οργανώνονται συστηματικά και κατά τακτά χρονικά διαστήματα και στα τακτικά (ετήσια ή περίπου ετήσια). Στην πρώτη κατηγορία μπορούν να ενταχθούν το Ιερατικό συνέδριο της αρχιεπισκοπής (εκκλησία μετοχίου Κύκκου, 15/2/1966), στο οποίο μίλησε ο χωρεπίσκοπος Τριμυθούντος Γεώργιος Παυλίδης, το Ιερατικό συνέδριο στην Πάφο (1987), στο οποίο μίλησε ο Κωνσταντίνος Σκουτέρης, καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του πανεπιστημίου Αθηνών, με θέμα «Ο άγιος Νεόφυτος ο έγκλειστος και ο κοινοτικός βίος» και το σεμινάριο «Θρησκεία και κοινωνία» (1987), στο οποίο μίλησε ο Κωστής Μοσκώφ.

Τα τακτικά συνέδρια έχουν ως φορέα την Παγκύπρια Ένωση Ελλήνων Θεολόγων (ΠΕΕΘ) και τη Χριστιανική Ένωση Κυπρίων Επιστημόνων (ΧΕΚΕ). Από συνέδρια της ΠΕΕΘ υπάρχει αναφορά για το Α' Συνέδριο Ελλήνων Θεολόγων Κύπρου (Ιερατική Σχολή, Λευκωσία, 12-13/7/1965), το οποίο προσφώνησε ο καθηγητής Γεράσιμος Κονιδάρης, το Ι' Θεολογικό Συνέδριο (Λευκωσία, 29/12/1983), στο οποίο μίλησε ο καθηγητής της Θεολογίας στο πανεπιστήμιο Αθηνών Ιωάννης Κορναράκης με θέμα «Η πνευματική ζωή υπό το φως της ψυχολογίας του ασυνειδήτου», το ΙΔ' (1989), στο οποίο μίλησε ο καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ιωάννης Φουντούλης με θέμα «Η ορθόδοξη λατρεία τροφός της χριστιανικής ζωής» και το ΙΕ' (1992), στο οποίο μίλησε ο καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Βασίλειος Γιούλτσης.

Όσον αφορά τα συνέδρια της ΧΕΚΕ²⁵⁷ υπάρχουν αναφορές για το Θ' (1990), στο οποίο μίλησαν ο καθηγητής της Φιλοσοφικής Σχολής του πανεπιστημίου Ιωαννίνων Ζαχαρίας Τσιρπανλής με θέμα «Η Κυπριακή Εκκλησία και η Ρωμαιοκαθολική Δύση στα χρόνια της Τουρκοκρατίας» και ο καθηγητής της Βυζαντινής Ιστορίας στο πανεπιστήμιο Αθηνών Ευάγγελος Χρυσός με θέμα «Η Εκκλησία της Κύπρου κατά την πρωτοβυζαντινή εποχή».²⁵⁸

²⁵⁷ Η Χριστιανική Ένωση Κυπρίων Επιστημόνων ιδρύθηκε το 1979 και συνεχίζει τη λειτουργία της. Από την ίδρυσή της ως το 1999 οργάνωσε 18 συνέδρια.

²⁵⁸ Πλήρης κατάλογος των τίτλων των εισηγήσεων και των ονομάτων των ομιλητών στα συνέδρια της ΧΕΚΕ ως το 1999, καθώς και πολλά από τα κείμενα των εισηγήσεων περιλαμβάνονται στο Χριστιανική Ένωση Επιστημόνων 1999. Έτσι στο Β' συνέδριο (1982) έγιναν οι εισηγήσεις «Ο ορθόδοξος χριστιανός επιστήμονας ως ηγέτης στη σύγχρονη κοινωνία» και «Κρίση στην ηγεσία-κρίση στην οικογένεια» από τον Γεώργιο

Η δεύτερη κατηγορία συνεδρίων, που ακολούθησε, ήταν τα πανελλήνια εκπαιδευτικά. Ήταν φυσικό αμέσως μετά την ανεξαρτησία να δοθεί προτεραιότητα στην εκπαίδευση και να επιδιωχθούν στενότεροι δεσμοί με την εκπαίδευση στην Ελλάδα, πράγμα που επιδιωκόταν σθεναρά τα χρόνια της αποικιοκρατίας, ιδιαίτερα στη μέση εκπαίδευση, η οποία βρισκόταν στα χέρια της ελληνικής κοινότητας, σε αντίθεση με τη δημοτική, η οποία είχε περιέλθει υπό τον πλήρη έλεγχο του Γραφείου Παιδείας της αποικιοκρατικής διοίκησης. Το βάρος επομένως έπρεπε λογικά να δοθεί στη δημοτική εκπαίδευση, γι' αυτό και τα πρώτα συνέδρια είχαν άμεση σχέση με το τμήμα αυτό του εκπαιδευτικού συστήματος.²⁵⁹

Το πρώτο εκπαιδευτικό συνέδριο ήταν το Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Παιδαγωγικών Ακαδημιών (Παιδαγωγική Ακαδημία Κύπρου, 11-14/4/1961), στο οποίο έστειλε χαιρετισμό ο υπουργός Παιδείας Γεώργιος Βογιατζής. Στο συνέδριο έλαβαν μέρος από την Ελλάδα οι ακόλουθοι: Στ. Γλύκας, διευθυντής της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου, Εμμ. Ζαμπετάκης, διευθυντής της

Χριστάκη (βλ. Χριστιανική Ένωση Επιστημόνων 1999, 56, 57, 63-70, 88-93), στο Γ΄ (1983) «Η κρίση της εποχής μας» και «Γνησιότητα της χριστιανικής ζωής» από τον Χριστόφορο Διακόπουλο και «Ο πνευματικός άνθρωπος και η εποχή μας» και «Η κρίση στη σύγχρονη κοινωνία» από τον Γεώργιο Δασκαρόλη (Ο. π., 104, 111-128, 141-156), στο Στ΄ (1987) «Η γενετήσια λειτουργία του ανθρώπου» από τον Σταύρο Μπαλογιάννη και «Η βιολογική σφαίρα της γενετήσιας εξόρμησης του ανθρώπου» από τον Ιωάννη Κουντουρά (σ. 202, 210-232), στο Ζ΄ (1988) «Ο θάνατος κατά τους Πατέρες της Εκκλησίας» από τον Αντώνη Παπαδόπουλο και «Ο βιολογικός θάνατος, η ευθανασία, η αθανασία και η μεταφυσική του ανθρωπίνου σώματος» από τον Σταύρο Μπαλογιάννη (σ. 234, 243-259), στο Η΄ (1989) «Η βίωση του θείου μέσα από την Τέχνη: Ο χριστιανικός ναός» από τον Νικόλαο Μουτσόπουλο και «Προφητικά κείμενα της καινής Διαθήκης και η αστρονομική έρευνα» από τον Βασίλειο Μπαρμπάνη (σ. 268), στο Ι΄ (1991) «Σύγχρονη βιολογία και χριστιανισμός» από τον Γεώργιο Μανιάτη, «Προβλήματα χριστιανικής κοσμοθεωρίας» από τον Γεώργιο Κοντόπουλο και «Ο λυτρωτικός διάλογος Ακτίστου και κτιστού» από τον Γεώργιο Μεταλληνό (σ. 324, 337-361), στο ΙΑ΄ (1992) «Ψυχολογικές και κοινωνικές αρχές της οικογενειακής ζωής» από τον Σταύρο Μπαλογιάννη και «Χριστιανική οικογένεια: Η κατ' οίκον εκκλησία» από τον ηγούμενο Σίμωνος Πέτρας Αιμιλιανό (σ. 364).

²⁵⁹ Ας μη λησμονείται ότι η εκπαίδευσή τους μετά τη διάλυση του Παγκύπριου Διδασκαλείου το 1935 και του Διδασκαλείου Φανερωμένης το 1937 βρισκόταν στα χέρια της αποικιοκρατικής διοίκησης, η οποία ίδρυσε για το σκοπό αυτό το Διδασκαλικό Κολλέγιο Μόρφου το 1937 και το Κέντρο Εκπαίδευσης Διδασκαλισσών το 1943. Την 1^η Μαΐου 1959 ο Άγγλος διευθυντής του Διδασκαλικού Κολλεγίου παρέδωσε το ίδρυμα στην ελληνική κοινότητα και από την 1^η Οκτωβρίου του ίδιου χρόνου το Κολλέγιο μετονομάστηκε σε Παιδαγωγική Ακαδημία, η οποία αναγνωρίστηκε ως ισότιμη με τις ελληνικές Παιδαγωγικές Ακαδημίες τον Ιούνιο του 1961. Βλ. Πολυδώρου 1995, 128, 129, 141.

Παιδαγωγικής Ακαδημίας Φλώρινας, Κ. Κουρβέλος, υποδιευθυντής της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ρόδου, Δ. Κουτάλος, διευθυντής της Μαρασλείου Παιδαγωγικής Ακαδημίας, Σ. Λώλης, διευθυντής της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ιωαννίνων, Γ. Ξύδης, υποδιευθυντής της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ιωαννίνων, Ν. Πετρουλάκης, υποδιευθυντής της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου, Αντ. Τσίριμπας, γενικός διευθυντής της Μαρασλείου Παιδαγωγικής Ακαδημίας και Κ. Χάρης, υποδιευθυντής της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Τριπόλεως. Όλοι έκαμαν εισηγήσεις, οι οποίες και δημοσιεύτηκαν. Ο Γλύκας «Η θέσις των Παιδαγωγικών Ακαδημιών εις την εθνικήν παιδείαν», «Διδακτική εξάσκησης, υποδειγματικά διδασκαλίας και πειραματικά σχολεία» και «Η επιμόρφωσις των σπουδαστών και η μετεκπαίδευσις των διδασκάλων», ο Ζαμπετάκης «Διδακτική εξάσκησης, υποδειγματικά διδασκαλίας και πειραματικά σχολεία», ο Κουρβέλος «Διδακτική εξάσκησης, υποδειγματικά διδασκαλίας και πειραματικά σχολεία», ο Κουτάλος «Η θέσις των Παιδαγωγικών Ακαδημιών εις την εθνικήν παιδείαν», ο Λώλης «Αναλυτικόν και ωρολόγιον πρόγραμμα Παιδαγωγικών Ακαδημιών», ο Ξύδης, «Η θέσις των Παιδαγωγικών Ακαδημιών εις την εθνικήν παιδείαν», «Αναλυτικόν και ωρολόγιον πρόγραμμα Παιδαγωγικών Ακαδημιών» και «Διδακτική εξάσκησης, υποδειγματικά διδασκαλίας και πειραματικά σχολεία», ο Πετρουλάκης «Αναλυτικόν και ωρολόγιον πρόγραμμα Παιδαγωγικών Ακαδημιών» και «Το συνέδριο Παιδαγωγικών Ακαδημιών ετήσιος θεσμός», ο Τσίριμπας «Αναλυτικόν και ωρολόγιον πρόγραμμα Παιδαγωγικών Ακαδημιών», «Διδακτική εξάσκησης, υποδειγματικά διδασκαλίας και πειραματικά σχολεία» και «Επιμόρφωσις σπουδαστών και μετεκπαίδευσις διδασκάλων» και ο Χάρης «Αναλυτικόν και ωρολόγιον πρόγραμμα Παιδαγωγικών Ακαδημιών» και «Επιμόρφωσις σπουδαστών και μετεκπαίδευσις διδασκάλων».

Το δεύτερο και το τρίτο στη συνέχεια εκπαιδευτικά συνέδρια αποτελούσαν ουσιαστικά συνέχεια του πρώτου και αναφέρονταν στη δημοτική εκπαίδευση. Πρόκειται για το Α΄ Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέδριο λειτουργιών στοιχειώδους εκπαιδύσεως (Παιδαγωγική Ακαδημία Κύπρου, 2-4/5/1962) και το Α΄ Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέδριο επιθεωρητών δημοτικής εκπαιδύσεως (Παιδαγωγική Ακαδημία Κύπρου, 18-20/9/1972).

Στο Α΄ Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέδριο λειτουργών στοιχειώδους εκπαίδευσης έλαβαν μέρος οι πιο κάτω εκπαιδευτικοί: Ν. Αδαλόγλου, εκπρόσωπος του Διδασκαλικού Συνδέσμου Βεροίας, Ευθ. Αναγνωστόπουλος, πρόεδρος του Διδασκαλικού Συνδέσμου Αττικής, Ν. Ανδρουλιδάκης, εκπρόσωπος του Διδασκαλικού Συνδέσμου Χανίων, Ευθ. Βισβέκη-Κοκκίνη, Θ. Διονυσόπουλος, εκπρόσωπος του Διδασκαλικού Συνδέσμου Ξάνθης, Γ. Εξαρχόπουλος, αντιπρόεδρος της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδος, Μ. Ζαχαριάδης, πρόεδρος του Διδασκαλικού Συνδέσμου Καβάλας, Ι. Κιτσολάμπρος, εκπρόσωπος του Διδασκαλικού Συνδέσμου Κομοτηνής, Χ. Κοκκίνης, εκπρόσωπος του Διδασκαλικού Συνδέσμου Θηβών, Β. Κοντούλης, πρόεδρος του Διδασκαλικού Συνδέσμου Ε΄ Αθηνών, Π. Κουμουτσίδης, εκπρόσωπος του Διδασκαλικού Συνδέσμου Μολάων, Δ. Κουτσουλέλος, διδάσκαλος Προτύπου Παιδαγωγικής Ακαδημίας Λαμίας, Γ. Κυριαζόπουλος, πρόεδρος του Διδασκαλικού Συνδέσμου Ιστιαίας, Δ. Μαυρόπουλος, αντιπρόεδρος της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδος, διδάσκαλος Πρεβεντορίου Κέρκυρας, Ν. Μούστος, διδάσκαλος 14^{ου} δημοτικού σχολείου Θεσσαλονίκης Β΄, Ι. Μπαλαφούτας, εκπρόσωπος του Διδασκαλικού Συνδέσμου Καλαμπάκας, Ι. Μπουροζίκας, εκπρόσωπος του Διδασκαλικού Συλλόγου Πιερίας, Ν. Πανταζής, διδάσκαλος Α΄ δημοτικού σχολείου Καλαμπάκας, Αρ. Πεκλάρης, πρόεδρος του Διδασκαλικού Συνδέσμου Α΄ Αθηνών, Π. Πολυχρονάκης, εκπρόσωπος του Διδασκαλικού Συνδέσμου Σύρου, Σπ. Ράλλης, διευθυντής του 37^{ου} δημοτικού σχολείου Πειραιώς, Γ. Σίμος, πρόεδρος του Διδασκαλικού Συνδέσμου Αμφιλοχίας, Α. Σωτηρόπουλος, πρόεδρος του Διδασκαλικού Συνδέσμου Α΄ Ρόδου, Ι. Χαραλαμπόπουλος, εκπρόσωπος του Διδασκαλικού Συνδέσμου Μεσογείων-Λαυρίου και Κ. Χατζής, εκπρόσωπος του Διδασκαλικού Συνδέσμου Μεσογείων Αθηνών.

Κατά τη διάρκεια του συνεδρίου ανακοινώσεις, οι οποίες και δημοσιεύτηκαν, έκαναν οι Κουτσουλέλος «Κατευθύνσεις στοιχειώδους εκπαίδευσης εις τον σύγχρονον κόσμον», Μαυρόπουλος «Προβλήματα δημοτικού σχολείου εν Ελλάδι», Μούστος «Προβλήματα δημοτικού σχολείου εν Ελλάδι», Μπουροζίκας «Τρόποι συσφίξεως σχέσεων Ελλήνων και Κυπρίων διδασκάλων», Πανταζής

«Μόρφωσις και επιμόρφωσις του διδασκάλου» και Ράλλης «Σχολείον δημιουργικής δραστηριότητος» και «Η γλώσσα στο δημοτικό σχολείο».

Στο Α΄ Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέδριο επιθεωρητών δημοτικής εκπαιδεύσεως (1972) έλαβαν μέρος: Χρ. Ανδρέου, νομαρχιακός επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως Β΄ Αττικής, Β. Αρβανίτης, επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως Στ΄ περιφέρειας Αθηνών, Α. Αργυρός, νομαρχιακός επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως Σάμου, Ν. Γεραμάνης, επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως Γ΄ περιφέρειας Πιερίας, Χρ. Γκόγκας, επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως περιφέρειας Φιλιατών, Δ. Ελευθερόπουλος, νομαρχιακός επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως Έβρου, Ι. Θάνος, επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως Ναυπακτίας, που έκαμε την εισήγηση «Οι σκοποί της αγωγής και το μέλλον του ελληνικού δημοτικού σχολείου», η οποία δημοσιεύτηκε, Κ. Θεοδοσόπουλος, νομαρχιακός επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως Γ΄ Αττικής, Δ. Καρατζίνας, επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως Α΄ Αττικής, που έκαμε την εισήγηση «Το έργο του επιθεωρητού δημοτικής εκπαιδεύσεως», η οποία δημοσιεύτηκε, Ν. Καραχάλιος, επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως Γ΄ περιφέρειας Λαρίσης, Λ. Κούλας, νομαρχιακός επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως Αττικής, Δ. Κουτσουλέλος, νομαρχιακός επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως Πειραιώς, του οποίου δημοσιεύτηκαν οι ομιλίες «Εις το Α΄ Πανελλήνιον Εκπαιδευτικόν Συνέδριον Επιθεωρητών Δημοτικής Εκπαιδεύσεως» και «Επί τη λήξει του συνεδρίου», Δ. Κυριακόπουλος, επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως Β΄ περιφέρειας Αττικής, Αδ. Λαζαρίδης, επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως περιφέρειας Γιαννιτσών, Αντ. Μαδούρος, επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως Β΄ περιφέρειας Πρέβεζας, Γ. Μητρόπουλος, επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως Γ΄ περιφέρειας Αττικής, Γ. Παπαγιαννόπουλος, νομαρχιακός επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως Λασιθίου, Δ. Παπαδημητρίου, επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως Α΄ περιφέρειας Άρτας, Δ. Παπανικολάου, επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως Β΄ περιφέρειας Φθιώτιδας, Π. Παπαποστόλου, νομαρχιακός επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως Κέρκυρας, Κ. Σπηλιωτόπουλος, επιθεωρητής δημοτικής εκπαιδεύσεως Μεγαλοπόλεως, που έκαμε την εισήγηση «Τα προβλήματα του δημοτικού σχολείου», η οποία δημοσιεύτηκε, Ι. Σταυρόπουλος,

νομαρχιακός επιθεωρητής δημοτικής εκπαίδευσης Εύβοιας, Β. Σωτηρόπουλος, επιθεωρητής δημοτικής εκπαίδευσης Α΄ περιφέρειας Πύργου, Δ. Τσιάνος, επιθεωρητής δημοτικής εκπαίδευσης περιφέρειας Λεβαδιάς και Δ. Τσιατάς, επιθεωρητής δημοτικής εκπαίδευσης Δ΄ περιφέρειας Πειραιώς.

Άλλα εκπαιδευτικά συνέδρια, στα οποία υπήρξε καταγεγραμμένη συμμετοχή Ελλαδιτών ήταν το συνέδριο, που οργάνωσε η ΟΕΛΜΕΚ (29/4-1/5/1976) με θέμα «Μεταρρυθμίσεις-Εκδημοκρατισμός της Εκπαίδευσης», στο οποίο έλαβαν μέρος οι Ι. Αναστασιάδης, καθηγητής Μαθηματικών και πρύτανης του πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Παντελίδης, διευθυντής Ανωτέρας Εκπαίδευσης, Λίνος Πολίτης και Τρομβούκης, πρόεδρος της ΟΛΜΕ και το Συμπόσιο Εκπαιδευτικής Έρευνας (Λευκωσία, 19-21/12/1980), που οργανώθηκε για τα 20χρονα του Ομίλου Παιδαγωγικών Ερευνών, στο οποίο ο Δ. Τομπαΐδης έκαμε την ανακοίνωση «Secondary Education Problems in Greece, Regarding the Pupil. The Educational System and Curriculum Content».

Μια άλλη σημαντική κατηγορία συνεδρίων αποτελούν τα αρχαιολογικά, ιστορικά και φιλολογικά. Το 1966 (9 Δεκ.) πραγματοποιήθηκε συμπόσιο κριτικής του περιοδικού *Θέματα Κριτικής*, στο οποίο έλαβαν μέρος από την πρεσβεία οι Αλεξανδράκης και Γ. Χριστογιάννης, η Σμ. Πρωτογέρου, ο Ι. Αναγνωστόπουλος και η Φ. Πετροπούλου, που υπηρετούσαν στην Κύπρο.²⁶⁰ Στο Α΄ Κυπριολογικό συνέδριο (14-19/4/1969)²⁶¹ έκαμε ανακοίνωση ο Δ. Βαγιακάκος με θέμα «Η κυπριακή διάλεκτος και το Ιστορικόν Λεξικόν», αλλά και πολλοί άλλοι,²⁶² για

²⁶⁰ Θ. Κρ., τχ. 2 (1967), 42-43.

²⁶¹ Εκτός από αυτό έγιναν και το Β΄ (20-25/4/1982) και το Γ΄ Κυπριολογικό συνέδριο (16-20/4/1996), αλλά δεν υπάρχουν γι' αυτά αναφορές.

²⁶² Πλην του Βαγιακάκου, ανακοινώσεις έκαναν, σύμφωνα με τα Πρακτικά Α΄ 1972, Πρακτικά Β΄ 1972, Πρακτικά Γ΄, μέρος Α΄ 1973 και Πρακτικά Γ΄, μέρος Β΄ 1973 οι ακόλουθοι: Γ. Τζεδάκης «Κυπριακή κεραμική στη Δ. Κρήτη», Γ. Παπαντωνίου «Some Conclusions from Herodotus' Information about Cyprus», Κ. Γρόλλιος «Μία προσπάθεια πρακτικής εφαρμογής της Πολιτείας των "Σπουδαίων"», Ι. Θεοδωρακόπουλος «Η φιλοσοφία του Ζήνωνος», Β. Τατάκης «La Logique Stoicienne et la Nouvelle Logique Contemporaine», Μ. Κοκολάκης «Ο Ισοκράτους "Ευαγόρας" και η χρονολόγηση των Κυπρ. Λόγων», Θ. Τζαννετάτος «Οι προς Κυπρίους Λόγοι του Ισοκράτους. Κριτική και ερμηνευτική έκδοσις αυτών», Μ. Γαρίδης «La peinture Chypriote de la fin du Xve-début du XVIe siècle ..», Ελ. Γρηγοριάδου «Affinités iconographiques de décors peints en Chypre et en Grèce au XIe siècle», Γ. Κονιδάρης «Η θέσις της Εκκλ. της Κύπρου εις τα Εκκλησ. Τακτικά από του η΄ μέχρι και του ιη΄ αι.», Ο. Λαμψίδης «Eine Cypriotische Handschrift der Chronik von K. Manasses», Θ.

τους οποίους τα ερευνηθέντα περιοδικά σιγούν. Στο Διεθνές Αρχαιολογικό Συμπόσιο (Λευκωσία, 27-31/3/1972) ο Γεώργιος Μυλωνάς έκανε εισήγηση με τίτλο «Contribution to the Religion of the Achaeans»,²⁶³ κι ευχαρίστησε, εκ μέρους των συνέδρων, την οργανωτική επιτροπή.

Μοσχονάς «Η Κύπρος και η Πατρ. Βιβλ. Αλεξανδρείας», Ν. Οικονομάκης «Η εν Κ. Αραβοκρατία κατά τας αραβ. πηγάς», Μ. Σωτηρίου «Βυζ. τοιχογραφία Μοναστικής Τέχνης της Κ.», Ι. Τσικνόπουλλος «Ιδιάζοντα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του αγίου Νεοφύτου», Ν. Τωμαδάκης «Κρήτη και Κ. κατά την βυζ. και μεταβυζ. περίοδο», Απ. Βακαλόπουλος «Une Reine Grecque mal comprise par les historiens, Hélène Paléologine», Α. Αλιβιζάτος «Το αυτοκέφαλον της Εκκλησίας της Κύπρου εν περιπτώσει ενώσεως της Κ. μετά της μητρός Ελλάδος», Δ. Δελιβάνης «The Prospects of the Economic Development of Cyprus on the Basis of Greek Experience», Κ. Δημαράς «Αθησαύριστο έγγραφο του αρχιεπισκόπου Κύπρου Κυπριανού», Π. Ενεπεκίδης «Neues über die Familie Ralli in Österreich auf Grund von ungedruckten wiener und pariser Archivbeständen», Ι. Κουμουλίδης «An Attempt for the Liberation of Cyprus during the Struggle for Greek Independence», Ε. Κωφός «Η εκχώρησις της Κ. εις την Αγγλίαν βάσει ελληνικών προξεν. και διπλωματ. εγγράφων», Σπ. Λουκάτος «Κυπριακαί σελίδες της ελληνικής εθνεγερσίας», Χ. Μαλτέζου «Νέαι ειδήσεις περί Ευγενίου Συγκλητικού εκ των Κρατικών Αρχείων Βενετίας», Ε. Μπελιά «Ελληνικά προξενεία εις την τουρκοκρατούμενην Κ. (1834-1878)», Χ. Ριζόπουλος «Η Κ. και ο τεκτονισμός του ιθ' αι.», Δ. Σερεμέτης «Η απονομή της δικαιοσύνης εν Κ. κατά την βυζ. και μεταβυζ. περίοδο», Β. Σφυρόερας «Συμμετοχή Κυπρίων εις την Ιώνιον Φάλαγγα του 1821», Κ. Τριανταφύλλου «Ο Κύπριος ιεράρχης Αγαθάγγελος Μυριανθούσης εις Πάτρας (1830-1832)», Ε. Φραγκίσκος «Παρατηρήσεις στην Αυτοβιογραφία Σαμουήλ του Κυπρίου», Έ. Βρανούση «Ο ιεροδιδάσκαλος της Κ. Εφραίμ και τα βιβλία του», Λ. Βρανούσης «Λαυρέντιος Παλαιολόγος, ένας άγνωστος αρχιεπίσκοπος Κ. στις ηγεμονικές αυλές της Ευρώπης κατά τα τέλη του ιστ' αι.», Χ. Φραγκίστας «Νομοθετική προσέγγισις της Κ. προς την Ελλάδα εις το ιδιωτικόν δίκαιον», Ν. Ανδριώτης «Σημασιολογικά των γλωσσικών ιδιωμάτων της Κ.», Σ. Αντωνιάδου «Ονόματα Κυπρίων στο βιβλίον της Προθέσεως του Αγ. Γεωργίου των Ελλήνων της Βενετίας το 1640», Ρ. Αργυροπούλου «Το ελληνικό βιβλίον κατά το ιθ' αι.», Λ. Δρούλια «Από την αλληλογραφία του Ι. Ν. Οικονομίδη του Κυπρίου», Δ. Ηλιάδου «Un pèlerin Tchèque à Chypre en août 1598», Ι. Καμαρινέα «Die Stellung der zeitgenössischen zyprischen Literatur innerhalb der neugriechischen Literatur», Γ. Κουρμούλης «Επιβιώσεις της αρχαίας Χιμαίρας εν Κ.», Γ. Μέγας «Αι κυπριακαί παραλλαγαί του περί Έρωτος και Ψυχής παραμυθίου», Π. Νικολόπουλος «Μετάφρασις ομιλίας Ιωάννου του Δαμασκηνού περί των εν πίστει κεκοιμημένων εις την Κυπραίων γλώτταν», Δ. Οικονομίδης «Δημώδεις παραδόσεις περί κερασφόρων όφρων», Ε. Φραγκάκι «Ένα δημοτικό τραγούδι στην Κρήτη για την εξορία του αρχιεπισκόπου Μακαρίου», Ι. Χατζηφώτης «Το "Ανακάλημα της Κωνσταντινούπολης" και η πολιτιστική ενότητα του ελληνικού νότου από την Κρήτη ως την Κ.», Γ. Βαλέτας «Η λογογραφία του Ν. Ροδιού», Άννα Παπαμιχαήλ «Κυπρ. τινες παραδόσεις περί τιμωρίας ιεροσύλων υπό αγίων».

²⁶³ Στο συνέδριο με θέμα «The Mycenaean in the Eastern Mediterranean» έκαναν επίσης ανακοίνωση οι Σπυριδών Μαρινάτος «Αι νήσοι των Μακάρων εις την ιστορίαν του μεσογειακού πολιτισμού» και Σπ. Ιακωβίδης «Rhodes and Ahihiiana». Βλ. για τη συμβολή Μαρινάτου, Μυλωνά και Ιακωβίδη Acts 1993, 3-18, 101-104 και 189-192 αντίστοιχα.

Τον ίδιο χρόνο (15-18/9/1972) έγινε Διεθνές Ομηρικό Συμπόσιο, όπου έκαναν ανακοινώσεις οι Ελευθέριος Μαμούνας με θέμα «Διεθνής ομηρική κίνηση», Θησεύς Τζαννετάτος «Ο Όμηρος και το όρος Άθως», Κάρολος Μητσάκης «Ο Όμηρος και η νεοελληνική λογοτεχνία» και Κίμων Φράιερ «Η "Οδύσσεια" του Καζαντζάκη».

Τον επόμενο χρόνο έγινε το Α΄ Παγκύπριο Συνέδριο Ελληνικού Πολιτισμού «Η Ελληνιστική περίοδος», που οργανώθηκε με πρωτοβουλία του Συνδέσμου Κυπρίων Φιλολόγων «Στασίνο» (21-23/12/1973). Σ' αυτό έλαβαν μέρος οι καθηγητές Ευάγγελος Μουτσόπουλος και Φώτιος Πέτσας και ο Παναγιώτης Γεωργούντζος.²⁶⁴ Από το υπουργείο Παιδείας, σε συνεργασία με το «Στασίνο», έγινε το σεμινάριο Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Ιστορίας (Παιδαγωγική Ακαδημία, 3-4/1/1977), στο οποίο μίλησαν οι Νικόλαος Λιβαδάρας με θέμα «Ιστορία και τραγικός χαρακτηρισμός», Κωνσταντίνος Μανάφης «Βυζαντινή ιστοριογραφία και ιστορική αντικειμενικότητα» και Ευάγγελος Μουτσόπουλος «Ιστορία και Επιστήμη».

Τον επόμενο χρόνο (2-25/5/1978) έγινε από το Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών, τη Μορφωτική Υπηρεσία του υπουργείου Παιδείας και το Λαογραφικό Όμιλο Λεμεσού το Α΄ Συμπόσιο Λαογραφίας, στο οποίο ο Δημήτριος Λουκάτος απηύθυνε χαιρετισμό.²⁶⁵ Το ίδιο έτος έγιναν άλλα τρία συνέδρια. Οργανώθηκε από το Διεθνές Συμβούλιο Ομηρικών Σπουδών και το «Στασίνο» Διεθνές Ομηρικό Συμπόσιο (Παιδαγωγική Ακαδημία, 4-9/1/1978), το οποίο χαιρέτισαν ο πρέσβης Μ. Δούντας και ο Ελευθέριος Μαμούνας, ιδρυτής της Διεθνούς

²⁶⁴ Στα πρακτικά που κυκλοφόρησαν για το συνέδριο περιλαμβάνονται οι ανακοινώσεις Γεωργούντζου «Χαρακτηριστικά τινά της ελληνιστικής εποχής», Πέτσα «Η Μακεδονία ως κοιτίς και μητρόπολις του Ελληνισμού» και Μουτσόπουλου «Από του δογματισμού εις τον σκεπτικισμόν: Η σημασία της Ακαδημίας και ο ρόλος της Στοάς», αλλά και του Ν. Τωμαδάκη «Ελληνιστικά επιδράσεις επί την βυζαντινήν φιλολογίαν» και του Δ. Ανδριόπουλου «Basic Concepts in Epicurus Epistemology». Βλ. Πρακτικά 1974, 3-15, 27-51, 157-166, 83-96 και 167-177, αντίστοιχα.

²⁶⁵ Στον τόμο που κυκλοφόρησε, βλ. Πρακτικά 1985, περιλαμβάνονται και οι ανακοινώσεις Στ. Ήμελλου «Από την επίσκεψιν της Αγίας Ελένης εις την Κύπρον» (σ. 25-29), Άλκης Κυριακίδου-Νέστορος «Η παραδοσιακή τεχνολογία της Κύπρου» (σ. 47-53), Μαρίας Μηλίγκου-Μαρκαντώνη «Κυπριακά χειρόγραφα του Σπουδαστηρίου λαογραφίας του Πανεπιστημίου Αθηνών» (σ. 113-118), Μ. Μερακλή «Το θαύμα της Κύπρου» (σ. 119-125) και Δ. Λουκάτου «Κοινά παραδοσιακά μοτίβα στην κυπριακή και ελλαδική στιρική ποίηση» (σ. 127-138).

Εταιρείας Ομηρικών Σπουδών, ο οποίος έκαμε και την ανακοίνωση «Όμηρος, Χίος και ξένοι περιηγητές». Επίσης ο ΚΣΠΝΒ οργάνωσε (Παιδαγωγική Ακαδημία, 8-9/4/1978) με τη Μορφωτική Υπηρεσία του υπουργείου Παιδείας και με συμμετοχή του Κύκλου Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου σεμινάριο Παιδικής Λογοτεχνίας, το οποίο προσφώνησε ο πρόεδρος του Κύκλου Κωνσταντίνος Δεμερτζής και ο πρέσβης Μ. Δούντας και στο οποίο έλαβε μέρος με άλλα μέλη του Κύκλου η Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου.²⁶⁶ Το τρίτο συνέδριο ήταν το Διεθνές Αρχαιολογικό Συμπόσιο (Λευκωσία, 16-22/4/1978) με θέμα «Κύπρος και Κρήτη περίπου 2000-500 π.Χ.», στο οποίο ο Νικόλαος Πλάτων έκαμε προσφώνηση και την ανακοίνωση «L' exportation du cuivre de l' île de Chypre à la Crète et les installations métallurgiques de la Crète minoëenne» και ο Γιάννης Τζεδάκης την ανακοίνωση «Cypriote "influences" on the Geometric Pottery of Western Crete».²⁶⁷

Τη δεκαετία του '80 έγιναν Συμπόσιο Ποίησης και Κριτικής, Διεθνές Συμπόσιο Ελληνικού Πολιτισμού, Α' Διεθνές Συμπόσιο Μεσαιωνικής Κυπριακής Παλαιογραφίας, Συμπόσιο «Σύγχρονη κυπριακή πεζογραφία και κυπριακή πραγματικότητα», «Συμπόσιο Ποίησης και Κριτικής», Α' Συμπόσιο Σεφέρη, Διεθνές Αρχαιολογικό Συνέδριο και Συνέδριο του ΚΣΠΝΒ.

Το 1980 (Ελληνικό Πολιτιστικό Κέντρο, 19-20/2/1980) έγινε από την Εθνική Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου Συμπόσιο Ποίησης και Κριτικής, στο οποίο, ανάμεσα σε άλλους, έλαβαν μέρος ο Πέτρος Γλέζος και η γυναίκα του Διαλεχτή,²⁶⁸ τον επόμενο χρόνο οργανώθηκε Διεθνές Συμπόσιο Ελληνικού Πολιτισμού (Λευκωσία, 11-14/12/1981), στο οποίο καταγράφεται συμμετοχή του καθηγητή Αριστόξενου Σκιαδά και το 1984 στο ΚΕΕ (3-5/9/1984) το Α' Διεθνές Συμπόσιο Μεσαιωνικής Κυπριακής Παλαιογραφίας, στο οποίο έκαμαν

²⁶⁶ Ανακοινώσεις έκαμαν ο Δεμερτζής «Τάσεις και ρεύματα στη σύγχρονη ελληνική παιδική λογοτεχνία» και η Γιολάντα Πατεράκη «Τι διαβάζουν τα παιδιά στην Ελλάδα». Βλ. Παιδική Φιλολογία 1979, 24-38 και 59-64.

²⁶⁷ Οι ανακοινώσεις Πλάτωνος και Τζεδάκη στο Acts 1979, 101-110 και 192-198.

²⁶⁸ Η πληροφορία είναι έμμεση. Λεπτομέρειες για το συμπόσιο υπάρχουν στο Συμπόσιο 1980, όπου και οι ανακοινώσεις των συνέδρων. Συγκεκριμένα, υπήρξαν ανακοινώσεις Ανδρέα Καραντώνη «Τα όρια της κριτικής», Διαλεχτής Ζευγώλη-Γλέζου «Πώς αισθάνομαι την ποίηση», Γιάννη Κορίδη «Ποίηση κι ανθρώπινα δικαιώματα», Πέτρου Γλέζου «Η κριτική για την ποίηση», Νέστορα Μάτσα «Άσπονδη αναμέτρηση: Ποιητής-κριτικός». Βλ. σ. 17-24, 35-37, 43-45, 46-48 και 74-79, αντίστοιχα.

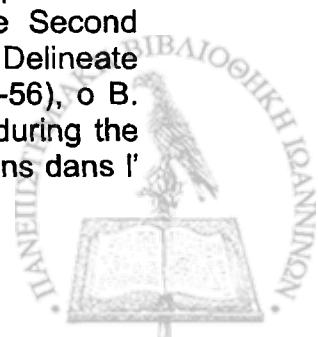

ανακοινώσεις η Όλγα Γκράτζιου «Η διακόσμηση στα χειρόγραφα του Λουκά Ουγγροβλαχίας, του Κυπρίου», η Μ. Πολίτη-Σακελλαρίδη «Λειτουργικά χειρόγραφα της σχολής Μποέζου στην Κύπρο», ο Αγαμέμνων Τσελίκας «Η διαθήκη του Petro de Cafrano και οι Πράξεις εκλογής Κυπρίων φοιτητών για το Πανεπιστήμιο της Πάδοβας (1393, 1436-1569)» και ο Ν. Χιονίδης «Συμβολή στη στεμματική». Το 1986 η ΕΔΟΝ οργάνωσε το Συμπόσιο «Σύγχρονη κυπριακή πεζογραφία και κυπριακή πραγματικότητα» (Λευκωσία, 5/10/1986), στο οποίο έλαβε μέρος η Διδώ Σωτηρίου. Για το «Συμπόσιο ποίησης και κριτικής» (1988) της Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου έχουμε τις επιστολές Σαράντου Παυλέα και Κώστα Σαρδελή, που αδυνατούσαν να παραστούν. Στο Α΄ Συμπόσιο Σεφέρη (14-16/4/1988) στην Αγία Νάπα (από την οποία ο ποιητής είχε εμπνευστεί διάφορα ποιήματα) έλαβαν μέρος μελετητές του έργου του από την Ελλάδα²⁶⁹ και την Κύπρο και 20 φοιτητές από την Ελλάδα που ασχολούνταν με το έργο του.²⁷⁰ Τα τρία τελευταία συνέδρια της δεκαετίας ήταν το Διεθνές Συμπόσιο «Οι πολιτισμοί του Αιγαίου και η εξάπλωσή τους στην Κύπρο και την Ανατολική Μεσόγειο», το οποίο οργανώθηκε από το Ίδρυμα Πιερίδη (18-24/9/1989), όπου μίλησε ο Κ. Δεσποτόπουλος με θέμα «Η Κύπρος και το ελληνικό πνεύμα»,²⁷¹ συνέδριο του ΚΣΠΝΒ, που οργανώθηκε

²⁶⁹ Στον τόμο που κυκλοφόρησε, βλ. Πρακτικά 1991, περιλαμβάνονται οι ανακοινώσεις Γ. Π. Σαββίδη «Ο γνωμικός Σεφέρης» (σ. 33-42), Γιάννη Δάλλα «Το ποίημα-ιστορία ως εξέλιξη του έργου του Σεφέρη» (σ. 43-50), Ερατοσθένη Καψωμένου «Η μυθολογία του φωτός στην ποίηση του Σεφέρη» (σ. 63-78), Φώτη Δημητρακόπουλου «Η αλληλογραφία Γ. Σεφέρη και Α. Καραντώνη» (σ. 151-169), Δημήτρη Δασκαλόπουλου «Μες στο σκοτάδι της καρδιάς»-Δυο φίλοι. Η αλληλογραφία Γιώργου Σεφέρη-Τίμου Μαλάνου» (σ. 171-178), Κατερίνας Κωστίου «"Κυπριακά"» Γράμματα του Σεφέρη. Από την αλληλογραφία του με το Γ. Π. Σαββίδη (σ. 179-186), Ξενοφώντα Κοκόλη «Το έργο του Γιώργου Σεφέρη και τα εκδοτικά μας ήθη» (σ. 207-216), Γιώργου Κεχαγιόγλου «Προτάσεις για την "Εγκωμη" του Σεφέρη» (σ. 253-272), Παναγιώτη Μαστροδημήτρη «Ο Κωστής Παλαμάς στις "Δοκιμές" του Γιώργου Σεφέρη» (σ. 273-281), Αλέξη Αργυρίου «"Η Απόφαση της Λησμονιάς". Ένα "κρυφό" ποίημα από το "Ημερολόγιο καταστρώματος Α΄"» (σ. 283-295) και ανακοίνωση φοιτητών του πανεπιστημίου Ιωαννίνων (σ. 297-304).

²⁷⁰ C. Today, vol. XXVII, No. 1-2 (1988), 56.

²⁷¹ Στο Proceedings 1991 περιλαμβάνονται και οι ανακοινώσεις που έκαναν ο Κ. Δούμας «Thera and the East Mediterranean during the First Half of the Second Millennium» (σ. 25-27), οι Ε. Μαντζουράνη και Α. Θεοδώρου «An Attempt to Delineate the Sea-Routes between Crete and Cyprus during the Bronze Age» (σ. 39-56), ο Β. Αραβαντινός «Agricultural Production and Subsistence Economy in Cyprus during the Late Cypriot II Period» (σ. 57-65), η Α. Ξενάκη-Σακελλαρίου «Éthos mycéniens dans l'

(Λευκωσία, 25-26/11/1989) με θέμα «Τα δεκαπεντάχρονα του ΚΣΠΝΒ. Παρελθόν, παρόν και μέλλον της κυπριακής παιδικής λογοτεχνίας», στο οποίο έλαβε μέρος η Μαρία Μιράσγεζη και το Β' συνέδριο του Συνδέσμου Ελλήνων Κυπρίων Φιλολόγων ΟΕΛΜΕΚ «Νεοελληνική Πεζογραφία» (Λευκωσία, 12-14/9/1989). Σ' αυτό μίλησε, ανάμεσα σε άλλους, ο Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος με θέμα «Τα βάσανα της "Φόνισσας"».²⁷²

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει για τα Σεμινάρια Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, που οργανώνει από το ακαδημαϊκό έτος 1988-1989 ως σήμερα ο καθηγητής της Φιλοσοφικής Σχολής του πανεπιστημίου Αθηνών Φώτης Δημητρακόπουλος σε προαιρετική βάση για φοιτητές της Φιλοσοφικής Σχολής, τα οποία αναφέρονται σε θέματα της λογοτεχνίας της Κύπρου. Εργασίες των φοιτητών στα σεμινάρια αυτά παρουσιάστηκαν και στην Κύπρο. Για μερικές από τις εργασίες έχουμε αναφορά, επειδή δημοσιεύτηκαν στα περιοδικά που καλύπτει η έρευνά μας. Πλήρης όμως κατάλογος των ομιλητών και των τίτλων των εργασιών ως το έτος 1993-1994, με στοιχεία για το πού είχαν ως τότε δημοσιευτεί οι εργασίες και ποιες παρέμεναν αδημοσίευτες, δημοσιεύτηκε από τον Δημητρακόπουλο στην *Ακτή*²⁷³ και από την *Πνευματική Κύπρο*.²⁷⁴ Οι εργασίες που καταγράφονται στη συνέχεια παρατίθενται κατά τη χρονολογική σειρά που έγιναν (ως το 1992) και

art chypriote» (σ. 73-78), η Ν. Κούρου «Aegean Orientalizing versus Oriental Art: the Evidence of Monsters» (σ. 111-123) και ο Η. Κυριελέης «The Relations between Samos and the Eastern Mediterranean. Some Aspects» (σ. 129-132).

²⁷² Του συνεδρίου αυτού προηγήθηκε με τον ίδιο οργανωτή συνέδριο Σύγχρονης Ελληνικής Ποίησης. Στο συνέδριο Πεζογραφίας έγιναν από Ελλαδίτες οι πιο κάτω ανακοινώσεις, για τις οποίες βλ. Νεοελληνική Λογοτεχνία 1991. Φώτη Δημητρακόπουλου, «Η πρωτοποριακή κίνηση του 30. Η περίπτωση της πεζογραφίας» (σ. 185-205) και «Κοσμά Πολίτη, "Στου Χατζηφράγκου", πρόταση διδακτικής προσέγγισης» (297-301), Νίκου Τριανταφυλλόπουλου, «Α. Παπαδιαμάντη, "Η Φόνισσα" (απόσπασμα)» (207-214) και «Σταυραναστάσιμο-Διδακτικό δοκίμιο για το τελευταίο κεφάλαιο του "Κατάδικου" του Κωνσταντίνου Θεοτόκη» (309-318), Κώστα Μπαλάσκα, «Γ. Θεοτοκά, "Η Αργώ" (προτάσεις διδασκαλίας)» (215-223) και «Μαργαρίτας Λυμπεράκη, "Τα ψάθινα καπέλα"», Γιώργη Γιατρομανωλάκη, «Άγγελου Τερζάκη, "Ταξίδι με τον Έσπερο"» (225-234), Γιώργου Δ. Παγανού, «Δημήτρη Χατζή, "Το φονικό της Ιζαμπέλας Μόλναρ". Μια ποιητική του Δημήτρη Χατζή» (303-307) και «Στράτη Τσίρκα, "Μνήμη. Μια προωθημένη αφήγηση χωρίς περιγραφή"» (335-339), Χριστόφορου Μηλιώνη, «Γιάννη Μπεράτη, "Στην ελεύθερη ορεινή Ελλάδα"» (319-325) και «Μάριου Χάκκα, "Το φαράκι της γυάλας"» (341-352).

²⁷³ τχ. 18 (1994), 242-244.

²⁷⁴ τχ. 375 (1994), 115-116.

με τον τίτλο της δημοσίευσης, που δεν είναι κατ' ανάγκη ο ίδιος με εκείνο που έφεραν κατά την παρουσίαση. Σοφίας Μπόρα «Το υδάτινο πρόσωπο του Θεού. Μια παρουσίαση των ποιητικών συλλογών του Κυριάκου Χαραλαμπίδη», Μαρίας Ζορμπά «Η ποιητική παρουσία της Νίκης Λαδάκη-Φιλίππου, Μαρίας Ανδρομιδά «Παντελής Μηχανικός: "Η αγωνία του ποιητή"», Λίλυς Δάκα «Το ποιητικό έργο του Θεόδωση Πιερίδη», Αγγελικής Κουκουτσάκη «Ο Κώστας Μόντης πεζογράφος», Μαρίας Μπουζινέλου «Τα "Πεπραγμένα" και οι "Εικόνες" του Θεόδωση Νικολάου», Θανάση Πολύζου «Πίσα Γαλάζη: Η ποίηση των σιωπών», Σοφίας Ξανθάκου «Εικόνες από την πραγματικότητα στην ποίηση του Γιώργου Μολέσκη», Γιάννη Ξούρια «Μόνα Σαββίδου-Θεοδούλου: Τ' όνομά μου Αξιοθέα, είμαι μια γυναίκα της Κύπρου».²⁷⁵

Πέρα από τα πιο πάνω, έγιναν συνέδρια ιατρικά, νομικά, πολιτικά, αρχιτεκτονικής, χημείας, θεατρικά, και άλλα.

Ιατρικά συνέδρια αναφέρονται τα πιο κάτω: Ελληνικό Επιμορφωτικό Σεμινάριο, το οποίο οργανώθηκε από το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού σε συνεργασία με τον Παγκύπριο Ιατρικό Σύλλογο «Ιπποκράτης» (Λευκωσία, 29-31/5/1970) και στο οποίο απηύθυναν χαιρετισμό ο Μ. Δούντας και ο Σπύρος Δοξιάδης, διευθυντής της Παιδιατρικής Κλινικής του Νοσοκομείου Παίδων «Η Αγία Σοφία» και πρόεδρος του Ιδρύματος Ερευνών για το Παιδί.

²⁷⁵ Επιπρόσθετα προς τις εργασίες αυτές, παρουσιάστηκαν: Σεμινάριο Α' 1988-1989: «Γιώργου Σεφέρη, Νεόφυτος ο Έγκλειστος, Τρεις μούλες, Ο δαίμων της πορνείας: παρουσίαση των αυτογράφων και των ποιημάτων» (Σπυριδούλα Κωσταρά, Διαμάντω Φιλιππάτου, Όλγα Καλοντζοπούλου), «Ο ποιητής Νίκος Κρασιδάκης» (Δέσποινα Δούκα, Μαριέττα Καλαμαρά), «Ανθολογίες "Κυπριακής λογοτεχνίας"» (Δήμητρα Ιωάννου, Ευσταθία Βατικιώτη), «Τα διηγήματα του Γιάννη Κατσούρη» (Πολυξένη Μπίλλα), «Το λογοτεχνικό έργο του Κλείτου Ιωαννίδη» (Αθηνά Σπυροπούλου), «Το λογοτεχνικό έργο του Νίκου Ορφανίδη» (Χριστίνα Λεωνοδοπούλου, Θεοδώρα Μιχελοπούλου), «Ο ποιητής Λεύκιος Ζαφειρίου» (Διονυσία Παρασκευοπούλου), «Ο ποιητής Γιώργος Μοράρης» (Δημοσθένης Θεοδωρέσκος). Σεμινάριο Β' 1989-1990: «Το αφηγηματικό έργο του Πάνου Ιωαννίδη» (Ιωάννα Τσώνου), «Η εξέλιξη της πεζογραφίας της Ήβης Μελεάγρου» (Νίκος Κακολιάς), «Αναζητήσεις στην παραγωγή του Κύπρου Χρυσάνθη» (Ελισάβετ Λαλουδάκη). Σεμινάριο Γ' 1990-1991: «Ο άγιος Νεόφυτος ο Έγκλειστος στη νεοελληνική ποίηση» (Ευστάθιος Στυλίδης), «Ο ποιητής Θεοκλής Κουγιάλης» (Ιωάννα Σπηλιοπούλου). Σεμινάριο Δ' 1991-1992: «Ο άγιος Λάζαρος στην Κύπρο» (Μαρίνα Δετοράκη), «Η αγωνία και το ανθρώπινο: το αφηγηματικό έργο του Λουκή Ακρίτα» (Καλλιρρόη Φρούντζου), «Η persona του Ριμάκο» (Φωτεινή Φραντζή), «Η ταξιδιωτική λογοτεχνία για την Κύπρο» (Κώστας Τσίπρας), «Το κρασί της Κύπρου» (Αριάδνη Κλωνιζάκη).

Τον επόμενο χρόνο έγινε το Ελληνικό Χειρουργικό Συμπόσιο (Λευκωσία, 11-13/11/1971), στο οποίο έλαβαν μέρος συνεργάτες της Β΄ Χειρουργικής Κλινικής του πανεπιστημίου Αθηνών υπό τον καθηγητή Κ. Τούντα. Ανακοίνωση, περίληψη της οποίας και δημοσιεύτηκε, έκαναν: Σωκράτης Αθανασιάδης «Οξεία κοιλία», Γεώργιος Ανδρουλάκης «Αρτηριακά έμβολαί των άκρων», Νικόλαος Γαζετόπουλος, καρδιολόγος, καθηγητής του πανεπιστημίου Αθηνών «Μονάδες εντατικής παρακολουθήσεως εμφραγματιών», Ιπποκράτης Γιατζίδης «Μέθοδοι τεχνητής υποκαταστάσεως της νεφρικής λειτουργίας», Στ. Καμίνης «Θεραπεία νεφρικής ανεπάρκειας», Ηλίας Καραπιστόλης «Η χειρουργική θεραπεία της στεφανιαίας νόσου», Ζ. Καψαλάκης «Χειρουργική θεραπεία οξείας κρανιοεγκεφαλικής κακώσεως», Δ. Κεζένης «Η εκλεκτική αρτηριογραφία του αλλιρείου τρίποδος και άνω μεσεντερίου εις τας παθήσεις του ήπατος και σπληνός», Αν. Μανδρέκας «Νεώτεροι διαγνωστικά μέθοδοι επί παθήσεων του στομάχου», Γ. Μεταξάς «Μικταί κακώσεις οστών και αγγείων», Ιωάννης Παπαδημητρίου, καθηγητής της Χειρουργικής στο πανεπιστήμιο Αθηνών. «Φλεβοθρόμβωσις-Πνευμονική έμβολή» και «Ραδιοϊσότοπα εις την διαγνωστικήν εν τη χειρουργική», Μελέτης Παππάς, υφηγητής της Ιατρικής Σχολής του πανεπιστημίου Αθηνών, «Τεχνητή βηματοδότησις της καρδίας», Γεώργιος Παρασκευάς «Σύγχρονος αντιμετώπισις του καρκίνου του μαστού», Α. Πισίδης «Μαζικά αιμορραγία εκ του ανωτέρω πεπτικού», Ι. Σακκάς «Αποφρακτικά νεφροπάθειαι», Β. Σάμιος «Παθολογικά καταστάσεις υποδύμεναι την οξείαν χειρουργικήν κοιλίαν» και Χ. Τσικλάκος «Κρανιοεγκεφαλικά κακώσεις. Διάιρεσις-Στατιστικά στοιχεία-Συντηρητική αγωγή».

Ακολούθησε Σεμινάριο για το σακχαρώδη διαβήτη (Λευκωσία και Λεμεσός, 13-14/4/1977), στο οποίο μίλησαν γιατροί από το Διαβητολογικό Κέντρο της Β΄ Παθολογικής Κλινικής του πανεπιστημίου Αθηνών και το «Ιπποκράτειο» Γενικό Νοσοκομείο, και συγκεκριμένα οι Γ. Αδαμόπουλος, Β. Καραμάνος, Π. Κωνσταντόπουλος, Σπύρος Μαρκέτος, Γεώργιος Μερίκας, Χ. Τούντας, Π. Τσιμπίδας, Σ. Χατζηγιάννης και Π. Χριστακόπουλος. Τον ίδιο χρόνο ο Ιατρικός Σύλλογος Λεμεσού με τη συνεργασία μελών της Β΄ Χειρουργικής Κλινικής του πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης με επικεφαλής τον αγγειοχειρουργό, καθηγητή

της Ιατρικής Σχολής του πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ορθόδοξο Παπάζογλου, οργάνωσαν (7-8/5/1977) Ιατρικό Συμπόσιο, του οποίου τα θέματα ήταν Παθήσεις του στομάχου-12δακτύλου, Χειρουργικά παθήσεις περιφερικών αγγείων. Ο Β. Λεουτσάκος, υφηγητής Χειρουργικής του πανεπιστημίου Αθηνών, έκανε την ανακοίνωση «Κακοήθεις όγκοι του θυρεοειδούς αδένος», η οποία δημοσιεύτηκε, και ο καθηγητής Παπάζογλου παρουσίασε τα συμπεράσματα του συμποσίου.

Το επόμενο συνέδριο ήταν το ΙΓ΄ Πανελλήνιο Χειρουργικό Συνέδριο (Λευκωσία, 26/9-3/10/1982), στο οποίο ο Ηλίας Τσαρδάκας, πρόεδρος της Χειρουργικής Εταιρείας της Ελλάδας. Έκανε τη διάλεξη «Μια έρευνα στη φιλοσοφική και ηθικοκοινωνική θέση της σύγχρονης ιατρικής» στο πλαίσιο του, από την οποία δημοσιεύτηκαν αποσπάσματα.

Την επόμενη χρονιά οργανώθηκε το Α΄ Παγκύπριο Ιατρικό Συνέδριο (Λευκωσία, 19-20 Μαρτίου 1983), στο οποίο ο καθηγητής Χειρουργικής στο Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Ζυρίχης Στέφανος Γερουλάνος έκανε την ανακοίνωση «Αντιβιοτική προφύλαξη στη χειρουργική: Σύγχρονες αντιλήψεις», που δημοσιεύτηκε.

Στο Συνέδριο Αιμορροφιλικών Κύπρου (1986) η Α. Γιαλεράκη και η Τιτίκα Μανδαλάκη του Β΄ Περιφερειακού Κέντρου Αιμοδοσίας-Κέντρο Αιμορροφιλικών, Λαϊκό Νοσοκομείο Αθηνών, έκαναν την ανακοίνωση «Προγεννητικός έλεγχος αιμορροφιλίας».

Ο Ορθόδοξος Παπάζογλου έκανε στο Ι΄ Ιατρικό Συμπόσιο (Λεμεσός, 20-23/5/1988) την εισήγηση «Πρόοδοι και προοπτικές στην αγγειοχειρουργική», η οποία και δημοσιεύτηκε.

Ακούθηκε δυο χρόνια αργότερα το Β΄ Παγκύπριο Χειρουργικό Συνέδριο (Λευκωσία, 26-27/5/1990), όπου ο Γ. Μηνόπουλος έκανε εισήγηση, η οποία δημοσιεύτηκε. Με βάση την εισήγηση αυτή έγινε συζήτηση στρογγύλης τράπεζας με θέμα «Νεοπλάσματα θυρεοειδούς. Ενδείξεις, προβληματισμοί και αποτελέσματα χειρουργικής θεραπείας», στην οποία εκτός από τον εισηγητή έλαβε μέρος ο Ν. Λυρατζόπουλος με συντονιστή τον καθηγητή της Χειρουργικής Ιατρικής στο πανεπιστήμιο Θράκης Κωνσταντίνο Μανωλά.

Στην κατηγορία των νομικών συνεδρίων έχουμε το διήμερο επιστημονικό συνέδριο (Λευκωσία, 8-9/10/1992), για την οργάνωση του οποίου συνεργάστηκαν η Εταιρεία Δικαστικών Μελετών και η Ένωση Ελλήνων Συνταγματολόγων με τη Γενική Εισαγγελία, το Ανώτατο Δικαστήριο και το Υπουργείο Δικαιοσύνης της Κύπρου, τέθηκε δε υπό την αιγίδα του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Γιώργου Βασιλείου. Σ' αυτό έκαμε την εισήγηση, η οποία και δημοσιεύτηκε, «Η δημοκρατική νομιμοποίηση του δικαστή» ο καθηγητής του Συνταγματικού Δικαίου στη Νομική Σχολή του Δημοκρίτειου πανεπιστημίου Θράκης Κώστας Μαυριάς.

Πολιτικά συνέδρια αναφέρονται τα ακόλουθα: Σεμινάριο με θέμα «Ο λαός στον αγώνα για την απελευθέρωση των κατεχομένων», το οποίο οργάνωσε η ΕΝΕΚ (Λευκωσία Δεκ.1976) και στο οποίο έκαμε την εισήγηση «Δυνατότης μικρών λαών για αντίσταση» ο Αθανάσιος Πέτσας²⁷⁶.

Ακολούθησε το συνέδριο «Πνευματικοί άνθρωποι και κυπριακό πρόβλημα» (Ελληνικό Πολιτιστικό Κέντρο, 26-27/4/1979), το οποίο προσφώνησε ο Μιχαήλ Στασινόπουλος.

Το σοσιαλιστικό κόμμα ΕΔΕΚ οργάνωσε (Λευκωσία, 1984), με την ευκαιρία των 100 χρόνων από τον θάνατο του Καρλ Μαρξ, σεμινάριο με θέμα «Σοσιαλισμός. Πορεία και εξέλιξη», στο οποίο έκαμαν εισηγήσεις, οι οποίες και δημοσιεύτηκαν, οι Λευτέρης Ελευθερίου, μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ εσωτερικού, με θέμα «Σοσιαλιστικά κινήματα» και Γιάννης Παπαδάτος, μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ, με θέμα «Σοσιαλισμός. Πορεία και εξέλιξη» και συμπόσιο (30/6-1/7/1990) με θέμα «Ο σοσιαλισμός στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα», όπου έκαμαν εισηγήσεις, οι οποίες επίσης δημοσιεύτηκαν, η Σύλβα Ακρίτα «Με κέντρο τη γυναίκα!», και ο Παρασκευάς Αυγερινός «Δυο στρατηγικές για την Ευρώπη, ένα το δικό μας όραμα..».

²⁷⁶ Άλλοι μη Κύπριοι εισηγητές ήταν ο Σπύρος Ζερβός «Ελευθερία της Κύπρου και εθνική ανεξαρτησία της Ελλάδος», ο Περικλής Κοροβέσης «Ο αγώνας στην Κύπρο και την Ελλάδα», ο Γιώργος Γιαννόπουλος «Κοινότης του αγώνα Ελλάδας-Κύπρου», ο Δημήτριος Χονδροκούκης «Το πρόβλημα της άμυνας της Κύπρου» και ο Ιάκωβος Τενεδιός «Η πολιτική κατάσταση και πολιτικές τάσεις Τουρκοκυπρών στα κατεχόμενα». Βλ. ΕΝΕΚ 1977, 43-52, 59-65, 66-69, 147-152 και 154-158, αντίστοιχα. Η ανακοίνωση Πέτσα στις σ. 103-107.

Το ΑΚΕΛ οργάνωσε διεθνές συμπόσιο «Ο σοσιαλισμός σαν ιδεολογία και ο ρόλος της Αριστεράς στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα» (Λευκωσία, 20/10/1991), στο οποίο έκαναν εισηγήσεις, που δημοσιεύτηκαν, ο Γιάννης Παπαδάτος, ο Δημήτρης Κουτσουμπάς, μέλος της Κεντρικής Γραμματείας της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ και ο Γιάννης Τόλιος, μέλος του Κεντρικού Πολιτικού Συμβουλίου του Συνασπισμού της Αριστεράς και της Προόδου.

Συνέδρια αρχιτεκτονικής, πολιτικής μηχανικής, πολεοδομίας και συναφών κλάδων μπορούν να περιληφθούν τα παρακάτω: Σεμινάριο για το Επιμελητήριο και το ρόλο του μηχανικού (1988), στο οποίο έλαβε μέρος ο Κώστας Λιάσκας, πολιτικός μηχανικός, πρόεδρος του ΤΕΕ, με αντιπροσωπία του ΤΕΕ. Τον ίδιο χρόνο ο Σύνδεσμος Πολιτικών Μηχανικών και Αρχιτεκτόνων Κύπρου και το σωματείο «Φίλοι του Πανεπιστημίου» οργάνωσαν (26/11/1988) από κοινού Σεμινάριο με σκοπό να αναζητηθεί η ορθή λύση για τη θέση που έπρεπε να καταλάβει το πανεπιστήμιο Κύπρου. Η Αδελαΐς-Μαίρη Τσαπάλου-Μίχα έκανε την εισήγηση «Για ένα σύγχρονο πανεπιστημιακό όραμα: με οδηγό είκοσι χρόνια ωραίων σχεδίων και κακών εφαρμογών νέων πανεπιστημίων».

Στο Σεμινάριο που οργάνωσε ο Σύνδεσμος Πολιτικών Μηχανικών και Αρχιτεκτόνων Κύπρου (Λευκωσία, 25/2/1989) με θέμα τους αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς μίλησε ο Τάσος Μπίρης, αρχιτέκτονας, επίκουρος καθηγητής στο Μετσόβιο.

Συνέδριο Χημείας οργανώθηκε από την Παγκύπρια Ένωση Επιστημόνων Χημικών και την Ένωση Ελλήνων Χημικών, το Γ' συνέδριο Χημείας Κύπρου-Ελλάδας (Λευκωσία, 30/9-4/10/1992) το οποίο απασχόλησε ιδιαίτερα το θέμα «Υγιεινή και ασφάλεια στο χώρο εργασίας» και σ' αυτό ελαβαν μέρος με ανακοινώσεις: Γεώργιος Παπαθανασόπουλος, Αθανάσιος Βαλαβανίδης, Ν. Κατσαρός, πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Χημικών, του οποίου δημοσιεύτηκε η ομιλία «Χημεία και υγεία», ο ομότιμος καθηγητής πανεπιστημίου Νικόλαος Οικονόμου και ο Αθανάσιος Νικολαΐδης. Οι δυο τελευταίοι παρουσίασαν την κοινή ανακοίνωση «Χρήση ασφαλικών γαλακτωμάτων για εξοικονόμηση ενέργειας και μείωση της ρύπανσης του περιβάλλοντος». Στο πλαίσιο του συνεδρίου αυτού έγινε συζήτηση στρογγυλής τράπεζας με θέμα «Ο ρόλος του χημικού σε θέματα υγείας και η προσαρμογή στην Πολιτική Ένωση της

Ευρώπης», όπου έκαναν εισηγήσεις, οι οποίες και δημοσιεύτηκαν, η μεν Αγγελική Παπαθανασοπούλου με τίτλο «Ο ρόλος του χημικού στο φάρμακο», ο δε Παναγιώτης Σίσκος με τίτλο «Η αλληλεξάρτηση χημείας και υγείας». Στην άλλη συζήτηση στρογγυλής τράπεζας με θέμα «Ο ρόλος της χημικής εκπαίδευσης και παιδείας στην αντιμετώπιση των προβλημάτων υγείας», η οποία έγινε στο πλαίσιο του ίδιου συνεδρίου, ο Πέρδικας Παπακώστας έκανε εισήγηση και ο Ανδρέας Παπαγεωργίου παρέμβαση στη συζήτηση.

Το 1992 ο Αλέξης Στασινόπουλος ήταν βασικός εισηγητής στο σεμινάριο με θέμα «Συσκευασία και περιβάλλον. Οι απαιτήσεις στον ευρωπαϊκό χώρο», που οργανώθηκε στη Λευκωσία (9/12/1992) από τον ΚΟΠΕΠ και την ΠΕΧ.

Σ' αυτό βασικός εισηγητής ήταν ο Αλέξης Στασινόπουλος, που ασχολήθηκε με το θέμα «Το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα για την εισαγωγή οικολογικών κριτηρίων στο σχεδιασμό, την επιλογή, τη χρήση και τη διαχείριση των συσκευασιών».

Μια άλλη κατηγορία μπορούν να θεωρηθούν τα θεατρικά συνέδρια. Στο Α' Παγκύπριο Θεατρικό Συνέδριο (14/11/1982) έκανε εισαγωγική ομιλία ο Αναστάσιος Βαρβαρήγος. Στο Β' Παγκύπριο Θεατρικό Συνέδριο και Εβδομάδα Νεοελληνικού Θεάτρου (1-7/11/1987) η Ελένη Βαροπούλου έκανε την εισήγηση «Νεοελληνικά έργα από τον Κάρολο Κουν στο Θέατρο Τέχνης» και η Αλίκη Μπακοπούλου-Χωλς «Τάσεις στη σύγχρονη ελληνική δραματουργία».

Άλλα συνέδρια είναι, κατά χρονολογική σειρά, τα πιο κάτω:

Α' Πανελλήνιο Σεμινάριο Ξενοδόχων (Φεβρ. 1972), που οργανώθηκε από το Κέντρο Παραγωγικότητας Κύπρου και τον Παγκύπριο Σύνδεσμο Ξενοδόχων, στο οποίο έλαβε μέρος 40μελής ομάδα, στην οποία συμμετείχαν οι Θ. Καψής και Μ. Φωκάς.

Α' Συμπόσιο Τέχνης, που οργανώθηκε από το ΕΚΑΤΕ (Λευκωσία, 15-27/7/1973) και στο οποίο μίλησε η Δ. Μουρίκη, ιστορικός Τέχνης στο Μετσόβιο.

Το 1977 έγινε το συμπόσιο «Ο νέος στη σύγχρονη κοινωνία» που οργανώθηκε από τον Όμιλο Πνευματικής Ανανεώσεως και τη Συνομοσπονδία Συνδέσμων Γονέων Κοινοτικών Σχολείων Μέσης Εκπαιδεύσεως (Παιδαγωγική Ακαδημία, 28-29/12/1977), στο οποίο έλαβαν μέρος ομάδα συνεργατών του περιοδικού *Ευθύνη*, μεταξύ των οποίων ο Πέτρος Γλέζος, Διαλεχτή Γλέζου και η Μελισσάνθη.

Πολύ σημαντικό και για το θέμα του, αλλά και για την ευρεία συμμετοχή πολλών προσωπικοτήτων από διάφορους κλάδους ήταν το συνέδριο «Το νεοελληνικό πρόσωπο από το 1821 και εξής» (Ελληνικό Πολιτιστικό Κέντρο, 17-21/9/1979), το οποίο ήταν υπό την αιγίδα του προέδρου της Δημοκρατίας Σπύρου Κυπριανού και του πρέσβη Χρήστου Ζαχαράκι. Σ' αυτό έλαβαν μέρος 30 επιστήμονες και διανοούμενοι από την Ελλάδα και την Κύπρο. Αναφορά γίνεται στον Γεώργιο Τενεκίδη, καθηγητή του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου στην Πάντειο, και τον ακαδημαϊκό Γεώργιο Βλάχο, ο οποίος συνόψισε τις εργασίες του συνεδρίου.

2ιβ. Συμμετοχή σε άλλες εκδηλώσεις και δραστηριότητες:

Πολλές ήταν οι εκδηλώσεις και δραστηριότητες φορέων της Κύπρου, στις οποίες υπήρξε συμμετοχή εκτός Κύπρου Ελλήνων, η οποία κυμαινόταν από απλή παρουσία ως την ενεργό ανάμιξη και συμβολή.

Ο Ηλίας Βενέζης παρέστη (8/6/1960) στην έκθεση ελληνικού βιβλίου που οργανώθηκε από το ελληνικό προξενείο και το 1968, με την ιδιότητα του διοικητικού διευθυντή του Εθνικού Θεάτρου, παρέστη στα εγκαίνια του Δημοτικού Θεάτρου Λευκωσίας, ο Ν. Κιτσικής έλαβε μέρος στο 11ο συνέδριο του ΑΚΕΛ (1966) και ο Μίκης Θεοδωράκης στην Πορεία Ειρήνης (1969). Στο πλαίσιο της Εβδομάδας Φοιτητικών Εκδηλώσεων (24-31/7/1972) έλαβαν μέρος στις συζητήσεις που οργανώθηκαν οι Τάσος Λιγνάδης και Κωστής Μεραναίος, οι Νικηφόρος Βρεττάκος και Μανόλης Αναγνωστάκης έλαβαν μέρος στην Ποιητική Βραδιά του Φεστιβάλ Λευκωσίας (1/7/1977), το 1982 ο υπουργός Πέτρος Μώραλης αντιπροσώπευσε την ελληνική κυβέρνηση στην κηδεία του υπουργού Παιδείας της Κύπρου Πάνου Ιωάννου, το 1984 η Άννα Συνοδινού μίλησε σε εκδήλωση (19-21/11/1984) για τον Αιμίλιο Χουρμούζιο και ο βουλευτής και αρχηγός της ΕΔΑ Μανώλης Γλέζος προσφώνησε (18/7/1986) αντικατοχική πορεία που οργάνωσε το σοσιαλιστικό κόμμα ΕΔΕΚ.

Το καράβι Κερύνεια 2, το οποίο είχε κατασκευαστεί από το Ελληνικό Ινστιτούτο Προστασίας Ναυτικής Παράδοσης στο πρότυπο του αρχαίου караβιού των αλεξανδρινών χρόνων «Κερύνεια», που παραμένει στην κατεχόμενη από τους Τούρκους εισβολείς πόλη της Κερύνειας, έφτασε στο λιμάνι της Πάφου

(2/10/1986), όπου το υποδέχτηκαν πλήθη λαού με επικεφαλής τον πρόεδρο της Δημοκρατίας Σπύρο Κυπριανού και την υπουργό Πολιτισμού Μελίνα Μερκούρη. Ο πρύτανης του πανεπιστημίου Αθηνών Πέτρος Γέμτος παρέστη στην εναρκτήρια τελετή στο Πολιτιστικό Ίδρυμα της Τράπεζας Κύπρου (25/2/1992) για το θεσμό του Ανοικτού Πανεπιστημίου, ο Διονύσης Σαββόπουλος μίλησε (20/5/1992) στο Λήδρα Πάλας σε αντικατοχική εκδήλωση και οι Διονύσης Ζήβας, πρόεδρος του Τμήματος Αρχιτεκτόνων του Μετσόβιου και Παναγιώτης Τουλιάτος, λέκτορας αρχιτεκτονικής του Μετσόβιου, μίλησαν στην εκδήλωση για τον εορτασμό των 10χρονων του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Κύπρου (1992), κατά την οποία τιμήθηκε και το Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Μετσόβιου.

Ιδιαίτερα αξιόλογη υπήρξε η συμμετοχή κάποιων σε εκδοτικές ομάδες περιοδικών ή επιτροπές διαγωνισμών, οι οποίοι είτε υπηρετούσαν εδώ ή έρχονταν ειδικά στο νησί για τη συγκεκριμένη αποστολή είτε παρείχαν τη συνδρομή τους από το εξωτερικό. Σε μερικές περιπτώσεις επιλέγονταν απλά ως εκπρόσωποι της μητέρας πατρίδας και σε άλλες η επιλογή τους οφειλόταν στη σοβαρή γνώση του αντικειμένου και στο κύρος τους.

Στους φιλολογικούς διαγωνισμούς του αρχιεπισκόπου Κυρίλλου²⁷⁷ μέλη υπήρξαν, εκτός από Κυπρίους κοινωνικούς παράγοντες, κατά καιρούς πρόξενοι, γυμνασιάρχες του Παγκυπρίου Γυμνασίου και διαπρεπείς πανεπιστημιακοί. Πρόξενοι αναφέρονται ο Ζήσης Χατζηβασιλείου, στον Α' διαγωνισμό, ο Μ. Σακελλαριάδης στον έκτακτο όπως και στον επόμενο Γ' διαγωνισμό (1926) (άλλα μέλη της επιτροπής ήταν: ο αρχιεπίσκοπος (πρόεδρος), ο καθηγητής Ι. Παπαπορφυρίου, ο δήμαρχος Λευκωσίας Γ.

²⁷⁷ Για το διαγωνισμό βλ. Ανδρέα Βίττη, «Κύριλλος Γ': Ο άγιος και λόγιος αρχιεπίσκοπος, *Επετ. Κ. Ιστ. Σπ.*, τ. Ε', 2001, 38, ο οποίος αναφέρει: «Το 1918 (12 Νοεμβρίου) προκήρυξε [ο αρχιεπίσκοπος Κύριλλος Γ'] το "Φιλολογικό Διαγώνισμα" που έφερε το όνομά του, με προσωπικό κληροδότημα £500, το 1922 εξέδωσε τον Κανονισμό του Διαγωνισμού (Άρθρα 20, 19/3/1922), ενώ το 1929 συστάθηκε από τον ίδιο "Κανονισμός κληροδοτήματος εκδόσεων" (Κεφάλαι 5, 5/4/1929) με κεφάλαιο £1000, ποσά πολύ σεβαστά για την εποχή. Από το φιλολογικό αυτό διαγώνισμα και κληροδότημα εκπονήθηκαν, βραβεύτηκαν ή και εκδόθηκαν οι πρώτες και αξιόλογες κυπρολογικές διατριβές που καθιστούν τον Κύριλλο Γ' πατέρα των Κυπρολογικών σπουδών στην Κύπρο...Δυστυχώς, το "Κληροδότημα εκδόσεων" του Κυρίλλου Γ' που λειτουργούσε επί Λεοντίου και υπήρχε επί Μακαρίου Β' και Μακαρίου Γ', σήμερα έχει εκλείψει». Αξίζει να σημειωθεί ότι το 1932 το έπαθλο ήταν £30 και η αμοιβή £5 στο κάθε μέλος της επιτροπής Βλ. σχετικά *Απ. Β.*, περίοδος Β', τ. Δ' (1932), 150.

Μαρκίδης και ο πρόεδρος του Γυμναστικού Συλλόγου Παγκύπρια, ο Λουδοβίκος Σκάρπας το 1934, το 1935 και το 1936, ο Ελευθέριος Μαυροκέφαλος στο δέκατο και στον έκτακτο, ο Ανδρέας Κουντουριώτης στο ΙΒ΄ (1944) και ΙΓ΄ (1946) (της κριτικής επιτροπής και των δύο διαγωνισμών προήδρευε ο τοποτηρητής Λεόντιος Πάφου, με μέλη τους Θεμιστοκλή Δέρβη, πρόεδρο του Γυμναστικού Συλλόγου «Παγκύπρια», και Κωνσταντίνο Σπυριδάκι, γυμνασιάρχη του Παγκυπρίου Γυμνασίου, για δε τον ΙΓ΄ επιπρόσθετα τον Ιωάννη Κληρίδη, δήμαρχο Λευκωσίας), Αλέξης Λιάτης στο δέκατο τέταρτο και στον έκτακτο και Ανδρέας Παππάς στο δέκατο πέμπτο. Από τους γυμνασιάρχες του Παγκυπρίου Γυμνασίου συμμετείχαν ο Σπυρίδων Δουκάκης, πρόεδρος της κριτικής επιτροπής (1919) και Αθανάσιος Φυλακτός μέλος της επιτροπής (1922). Από τους διαπρεπείς επιστήμονες που χρησιμοποιήθηκαν για το διαγωνισμό μνημονεύονται ο Ιωάννης Συκουτρής στον Α²⁷⁸ (υπηρετούσε τότε στην Κύπρο), ο οποίος ήταν ο εισηγητής (την επιτροπή απάρτιζαν ο μητροπολίτης Κιτίου Νικόδημος, ως πρόεδρος, και ο Γεώργιος Μαρκίδης), ο Γεώργιος Αναγνωστόπουλος, εισηγητής, και Σίμος Μενάρδος (μαζί με τον Κύπριο φιλόλογο Γ. Ι. Ιωαννίδη) στον Ε΄ διαγωνισμό (1932),²⁷⁹ ο Αντώνιος Κεραμόπουλος, εισηγητής, Κωνσταντίνος Άμαντος και Σωκράτης Κουγέας στο διαγωνισμό (1934).²⁸⁰

²⁷⁸ Του διαγωνισμού αυτού κυκλοφόρησε (1924) η *Έκθεσις της κριτικής επιτροπείας* στη σειρά των δημοσιευμάτων του περιοδικού *Κυπριακά Χρονικά*

²⁷⁹ Βλ. *Απ. Β.*, περίοδος Β΄, τ. Δ΄ (1932), 149-150, όπου παρέχονται ενδιαφέρουσες πληροφορίες για το διαγωνισμό γενικά, αλλά και για το συγκεκριμένο. Η τελετή της ανακοίνωσης της κρίσης της Κριτικής Επιτροπής και η απονομή των βραβείων, σύμφωνα με τον Κανονισμό, γινόταν κατά την τέλεση των Παγκυπρίων Αγώνων ή σε συγκέντρωση στο μέγα συνοδικό της αρχιεπισκοπής. Το έτος όμως αυτό δεν έγιναν Παγκύπριοι αγώνες ούτε ήταν δυνατή συγκέντρωση στην αρχιεπισκοπή, λόγω των μέτρων που είχαν επιβληθεί μετά την εξέγερση του Οκτωβρίου 1931, σύμφωνα με τα οποία απαγορεύονταν οι συγκεντρώσεις. Έτσι, εγκρίθηκε από την επιτροπή να γίνει τόσο η τελετή της ανακοίνωσης των αποτελεσμάτων όσο και η απονομή του βραβείου στην Ακαδημία στην πρώτη της συνεδρία, πράγμα για το οποίο ενημερώθηκε από τον αρχιεπίσκοπο ο Μενάρδος, ο οποίος και παρακλήθηκε να μεριμνήσει σχετικά. Ο Μενάρδος, εκτός από μέλος της επιτροπής του διαγωνισμού, ήταν και γραμματέας της Ακαδημίας.

²⁸⁰ Η επιτροπή είχε οριστεί από την Ακαδημία Αθηνών, έπειτα από παράκληση της επιτροπής Κύπρου.

Σε άλλους διαγωνισμούς βοήθησαν οι εκπαιδευτικοί που υπηρετούσαν τότε στην Κύπρο, ο Ιωάννης Συκουτρής στον Α΄ διαγωνισμό του περιοδικού *Κυπριακά Χρονικά*, ο Νικόλαος Καταλάνος (1920) μέλος της κριτικής επιτροπής για το Σεβέριο βραβείο, ο Πασχάλης Πασχαλίδης για το Ιακώβειο βραβείο (1934), ο Νίκος Βοσταντζής στον ποιητικό διαγωνισμό Γ. Ν. Ρωσσίδη (1948) και Κώστας Ανδρέου στο διαγωνισμό που προκήρυξε η αρχιεπισκοπή (1949) για δυο υποτροφίες για θεολογικές σπουδές.

Συμμετοχή εκτός Κύπρου Ελλήνων παρουσιάστηκε σε αξιόλογο βαθμό και στην έκδοση περιοδικών. Ήδη έχει γίνει λόγος για τους πρωτεργάτες, ιδρυτές και ιδιοκτήτες περιοδικών. Εδώ η αναφορά μας θα καλύψει εκείνους που πλαισίωναν την εκδοτική προσπάθεια ως διευθυντές, αρχισυντάκτες ή μέλη των εκδοτικών ομάδων, οι οποίοι ή βρίσκονταν στην Κύπρο κατά τη διάρκεια της περιόδου ζωής των περιοδικών ή μέρους αυτής ή έρχονταν στο νησί περιοδικά για τους σκοπούς έκδοσης των περιοδικών, χωρίς να αποκλείεται το ενδεχόμενο να ασκούσαν κάποτε τα καθήκοντά τους εξ αποστάσεως, χωρίς να είναι, δηλαδή, και φυσικά παρόντες.

Στην ομάδα αυτή εντάσσονται κατά χρονολογική σειρά ο Γεώργιος Βοόζεμπεργ, αρχισυντάκτης από το τχ. 16 του περιοδικού *Ο Χριστιανός*, ο Ιωάννης Συκουτρής, γραμματεύς διευθύνων του περιοδικού *Κυπριακά Χρονικά* ως το τέλος της υπηρεσίας του στην Κύπρο, ο Σπυρίδων Σπυριδάκης, προσωρινός διευθυντής του *Απόστολου Βαρνάβα* (26/9/1929 – 3/4/1930), Κώστας Τσέλλος, με φροντίδα του οποίου εκδόθηκε στη Λευκωσία σε 23 τεύχη η *Εκδρομική Ηχώ*, όργανο της Εκδρομικής Κινήσεως Κύπρου από το 1954 ως το 1962, ο χωρεπίσκοπος Τριμυθούντος Γεώργιος Παυλίδης, που, παρόλο που δεν αναφέρεται, ήταν η κινητήρια δύναμη του περιοδικού *Φωτεινοί Ορίζοντες*, η Μαίρη Ροδίου-Σταύρου και η Ελένη Λεοντιάδου-Κύρρη από τα βασικά στελέχη, η Μαρία-Λουκοπούλου Παττίχη, μέλος για κάποιο διάστημα, και η Χρυσάνθη Ζιτσαία από το τχ. 49-50 ως αντεπιστέλλον μέλος της εκδοτικής ομάδας του *Κυπριακού Λόγου*, η Μαρία Παττίχη από το τχ. 13 ως το τχ. 36 μέλος της εκδοτικής ομάδας του περιοδικού *Επιθεώρησις Λόγου και Τέχνης*, ο Ιωάννης Αθανασόπουλος, μέλος στα αρχικά στάδια, της συντακτικής επιτροπής των *Χρονικών της Λαπήθου*, ο Νάσος Βαγενάς, (τχ. 7 – 20), ο Δημήτρης

Δασκαλόπουλος (τχ. 9-20) και ο Φώτης Δημητρακόπουλος (τχ. 7 ως σήμερα), μέλη της σύνταξης της *Ακτής* και ο Αλέξης Ζήρας, μέλος της σύνταξης του *Σημείου*.

2ιγ. Βιβλία (και ανάτυπα) για την Κύπρο που εκδόθηκαν στην Κύπρο ή και εκτός Κύπρου, με υλικό που συγκεντρώθηκε στην Κύπρο ή που εκδόθηκαν στην Κύπρο, επειδή έτυχε ο συγγραφέας να ζει εκείνο το διαστημα στην Κύπρο:

Είναι γνωστό ότι η Κύπρος ενέπνευσε Ελλαδίτες λογοτέχνες που έγραψαν βιβλία για το νησί. Ενδεικτικά αναφέρονται τα έργα *Κύπρον, ου μ' εθέσπισεν...* του Σεφέρη, *Η Χάλκινη Εποχή* του Ρόδη Ρούφου και *Αποχαιρετισμός και Ύμνος και Θρήνος για την Κύπρο* του Γιάννη Ρίτσου.²⁸¹ Άλλοι περιέλαβαν κεφάλαια για την Κύπρο σε βιβλία τους.²⁸² Σχετικά αποσπάσματα δημοσίευσε ο Κώστας Ασημακόπουλος στο βιβλίο του *Κύπρος, Αφιέρωμα τιμής, αγάπης και οδύνης*.²⁸³ Πέρα από τους λογοτέχνες, Έλληνες πολιτικοί και διπλωμάτες που είχαν ανάμιξη στο κυπριακό εξέδωσαν βιβλία για την Κύπρο και την πορεία του εθνικού προβλήματος²⁸⁴ και μελετητές

²⁸¹ Βλ. επίπρσθετα Παύλου 2000, 27 και σημ. 2.

²⁸² Ο. π., 23, σημ. 2 και 24, σημ. 1.

²⁸³ Βλ. Ασημακόπουλος 1974. Περιλαμβάνονται: Κώστα Ασημακόπουλου «Τα καμπαναριά της Κύπρου», Κωστή Παλαμά τα δυο γνωστά ποιήματα με τίτλο «Κύπρος», Αθηνάς Ταρσούλη, από το βιβλίο *Κύπρος*, Νίκου Καζαντζάκη από το βιβλίο *Ταξιδεύοντας. Ιταλία-Αίγυπτος-Σινά-Ιερουσαλήμ-Κύπρος-Μοριάς*, Γιώργου Σεφέρη από τη συλλογή *Κύπρον, ου μ' εθέσπισεν*, Κώστα Ουράνη από το *Γλαυκοί δρόμοι*, Θανάση Πετσάλη από το *Η κυρά της Ύδρας* το «Εξαρσις της γλυκείας χώρας Κύπρου», Στράτη Μυριβήλη από το *Απ' την Ελλάδα*, Μαρίας Π. Ράλλη από το *Στην Κύπρο φέγγει...*, Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου από το *Η Κύπρος, ένα ταξίδι*, Άγγελου Σικελιανού το ποίημα «Αναδυομένη» από το *Λυρικό Βίο*, Δημητρίου Λουκάτου «Τα δικαιώματα των τόπων. Η λαογραφική πλευρά του κυπριακού δράματος», Μενέλαου Λουντέμη από τη συλλογή *Τραγουδώ για την Κύπρο*, Ανδρέα Καραντώνη «Κερύνεια» και Γιάννη Ρίτσου από τα *Αποχαιρετισμός και Ύμνος και θρήνος για την Κύπρο*.

²⁸⁴ Ενδεικτικά αναφέρονται: Ευάγγελος Αβέρωφ-Τοσίτσας, *Ιστορία των χαμένων ευκαιριών* (Κυπριακό, 1950-1963), τ. Α'+Β', Αθήνα, Βιβλιοπωλείο της «Εστίας», 1981, Μενέλαος Αλεξανδράκης-Βύρων Θεοδωρόπουλος-Ευστάθιος Λαγάκος, *Το Κυπριακό 1950-1974. Μια ενδοσκόπηση*, Αθήνα, Ευρωεκδοτική, 1987, Άγγελος Σ. Βλάχος, *Δέκα χρόνια Κυπριακού*, Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 1980, Δημήτρης Μπίτσιος, *Κρίσιμες ώρες*, Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Κωνσταντίνος Π. Παναγιωτάκος, *Στη πρώτη γραμμή αμύνης ...*, Αθήνα 1982 και *Κύπρος. Ο Φάκελλος της μεγάλης προδοσίας*, Αθήνα, εκδόσεις Φιλιππότη, 1986. Επίσης στο *Κυπριακό αναφέρεται σημαντικό μέρος των βιβλίων Αλέξης Αδ. Κύρου, Ελληνική εξωτερική πολιτική*, Αθήνα,

ασχολήθηκαν με διάφορες πλευρές της πνευματικής δημιουργίας στο νησί ή με ανθρώπους που είχαν στενές σχέσεις με αυτό.²⁸⁵

Η αναφορά θα περιοριστεί εδώ στις συμβολές εκείνες που ήταν ως ένα τουλάχιστο βαθμό απόρροια της παραμονής στο νησί για κάποιο χρονικό διάστημα ή τακτικών ή ακόμα και ειδικών επισκέψεων. Δεν περιλαμβάνονται εκδόσεις από πρόσωπα που παρέμειναν στην Κύπρο μόνιμα²⁸⁶ ούτε, φυσικά, από Ελλαδίτες που δεν περιλαμβάνονται στους 5.652, οι οποίοι μνημονεύονται στα περιοδικά.²⁸⁷

Στη σειρά των εκδόσεων του Συλλόγου προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων, περίοδος δευτέρα, εκδόθηκε το 1956 στην Αθήνα, ως πρώτο βιβλίο στη σειρά, η *Σύντομος Ιστορία της Κύπρου* του Κωνσταντίνου Άμαντου. Όπως εξηγεί στο εισαγωγικό σημείωμα ο συγγραφέας, όταν του προτάθηκε από το Σύλλογο η συγγραφή, δέχτηκε με προθυμία και για λόγους εθνικούς και γιατί αισθανόταν προσωπική υποχρέωση, επειδή είχε υπηρετήσει ως γυμνασιάρχης του Παγκυπρίου Γυμνασίου και ενθυμείτο με συγκίνηση τον εθνικό παλμό της κυπριακής κοινωνίας και των μαθητών. Στη συνέχεια του σημειώματος μιλά για την πρόοδο που παρατηρήθηκε στο νησί στον τομέα της πνευματικής δημιουργίας, πράγμα που αποδεικνύει παρακολούθηση και ενημερότητα γύρω από τις εξελίξεις στην Κύπρο.

Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 1984 και Άγγελος Σ. Βλάχος, *Μια φορά κι ένα καιρό ένας διπλωμάτης...*, τ. Δ', Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 1986.

²⁸⁵ Βλ. ενδεικτικά Πάνος Παναγιωτούνης, *Ιστορία Κυπριακής Λογοτεχνίας*, Αθήνα, Ινστιτούτο Διαδόσεως Ελληνικού Βιβλίου, 1981, *Δώδεκα κείμενα για τον Κ. Μόντη*. Επιμέλεια Γιώργου Κεχαγιόγλου-Μιχάλη Πιερή. Αθήνα, Ερμής, 1984, *Ο Σεφέρης στην πύλη Αμμοχώστου* (με ομιλίες Κυπρίων και Δ. Μαρωνίτη και Γ. Π. Σαββίδη), έκδοση του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης Ελλάδος 1987, Φώτης Δημητρακόπουλος, *Από την αλληλογραφία Σεφέρη-Λουΐζου (1953-1971)* (έκδ. 1989), *Για τον Σεφέρη και για την Κύπρο* (έκδ. 1992), *Σεφέρης, Κύπρος, Επιστολογραφικά και Άλλα*. Αθήνα, εκδόσεις Καστανιώτη, 2000, *Το Σπίτι της Μνήμης. Ανθολογία Κυπριολογικών δημοσιευμάτων Γ. Π. Σαββίδη* (επιμέλεια Μανόλη Σαββίδη). Αθήνα, Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού, 1997.

²⁸⁶ Δεν περιλαμβάνονται, για παράδειγμα, βιβλία των Δημήτρη Γκότση, Γεώργιου Διαγκούση, Ιωάννη Καραγιαννάκη, Δημήτρη Καραγιάννη, Γιώργου Λέρνη, Σπύρου Μυλωνά, Ευφροσύνης Ριζοπούλου-Ηγουμενίδου, Άννας Τενέζη, Ιωάννη Τσικνόπουλου, Καίτης Χρίστη.

²⁸⁷ Π.χ. *Σκέψεις της Αικατερίνης Ανδρεστίνου*, Λευκωσία 1993.

Ο Γιάννης Αναγνωστόπουλος εξέδωσε το 1951 την ποιητική συλλογή *Θέμα και παραλλαγές* και το 1959 το βιβλιαράκι *Οι Χαιρετισμοί της Παναγίας* (κείμενο και απόδοση στη νεοελληνική).

Ο Μιχαήλ Βολονάκης εξέδωσε στη Λευκωσία το 1908 το βιβλίο *Αγωγή του Πολίτου προς χρήσιν των σχολείων της Μέσης Εκπαιδεύσεως και των Διδασκαλείων*. Αποτελείται από δύο μέρη και παράρτημα. Στο πρώτο, το γενικό, εξετάζονται θέματα, όπως η γένεση της ανθρώπινης κοινωνίας, κοινωνία και δίκαιο, ερμηνεία του δικαίου και άλλα, στο δεύτερο, το ειδικό, θέματα γύρω από την ελληνική πολιτεία και το Σύνταγμα της Ελλάδας και στο παράρτημα θέματα για την κυπριακή πολιτεία. Το βιβλίο πραγματοποίησε διάφορες εκδόσεις. Όταν επρόκειτο να κυκλοφορήσει την τρίτη έκδοση ο Βολονάκης ενημέρωσε τον αρχιεπίσκοπο και τον παρακάλεσε να μεριμνήσει για τη διάδοσή του στο νησί. Ο αρχιεπίσκοπος επικοινωνήσε σχετικά με τους καθηγητές που δίδασκαν το μάθημα.²⁸⁸ Η τρίτη έκδοση του 1933 είναι η πληρέστερη, όπως σημειώνεται στη μεταγενέστερη έκδοση του 1939, γιατί περιλάμβανε το σύνταγμα της ελληνικής πολιτείας, τον καταστατικό χάρτη της Εκκλησίας της Ελλάδας και το σύμφωνο της Κοινωνίας των Εθνών. Άλλο βιβλίο του Βολονάκη που εκδόθηκε στην Κύπρο ήταν οι *Παλμοί της Κύπρου*, εν Λευκωσία Κύπρου, 1913. Τούτο εκδόθηκε από ομάδα φίλων και μαθητών του, έπειτα από συνεννόηση μαζί του. Τόσο ο τίτλος του βιβλίου, όσο και η αφιέρωση στο διάδοχο Κωνσταντίνο και η πρόταση του λόγου του στον Κυπριακό Σύλλογο με την ευκαιρία της γιορτής του Μεγάλου Κωνσταντίνου (21/5/1910) έγιναν έπειτα από παράκληση του ίδιου του Βολονάκη. Λίγους μήνες αργότερα το βιβλίο επανεκδόθηκε «εν Αθήναις, παρά τω εκδότη Μιχαήλ Μαντζεβελάκη, 1913» και πρόσφατα (2002) ξανατυπώθηκε στη Λευκωσία από τις εκδόσεις Αιχμή, με πρόλογο Κωστή Κοκκινόφτα. Περιλαμβάνει λόγους (σ. 9-113),²⁸⁹ διαλέξεις (σ. 115-166), προσφωνήσεις (σ. 117-222) και πραγματείες (σ. 223-317).

Η Τατιάνα Γκρίση-Μιλλιέξ εξέδωσε το έργο *Κριτική Κυπριακής Λογοτεχνίας*, Λευκωσία, εκδόσεις Α-Ω, 1970, στο οποίο περιλαμβάνονται κριτικές της για

²⁸⁸ Απ. Β., τ. Ε' (1933), 152.

²⁸⁹ Ο λόγος του στην εορτή των Γραμμάτων στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (30/1/1897) περιλήφθηκε ως χαρακτηριστικό κείμενο του Κυπριακού Διαφωτισμού στο Παπαδόπουλος 1985, 55-63.

βιβλία ποίησης (Πίτσας Γαλάζη, Παντελή Μηχανικού, Κώστα Μόντη, Μιχάλη Πασιαρδή και Ανδρέα Χριστοφίδη), μυθιστορήματος (Ήβης Μελεάγρου, Ρήνας Κατσελλή και Λίνας Σολομωνίδου), διηγήματος (Πάνου Ιωαννίδη, Αχιλλέα Αιμίλιου και Γιώργου Φιλίππου Πιερίδη) και δοκιμίου (Ανδρέα Χριστοφίδη).²⁹⁰

Το 1991 κυκλοφόρησε ως ανάτυπο από το περ. *Ακτή*, στη σειρά λογοτεχνικής μελέτης, το *Οι Κύπριοι λογοτέχνες της Αιγύπτου* του Δημήτρη Δασκαλόπουλου.

Ο Φώτης Δημητρακόπουλος μόνος ή με τη συνεργασία φοιτητριών του δημοσίευσε διάφορες εργασίες στην *Ακτή*, από την οποία έκαμε τις πιο κάτω ανατυπώσεις: *Εννιά γράμματα του Γιώργου Σεφέρη: 1953-1967*, 1989 (ανατ. από το περ. *Ακτή*, στη σειρά λογοτεχνικής μελέτης), *Από την αλληλογραφία Σεφέρη-Λουίζου (1953-1971). Δώδεκα γράμματα του Λουίζου προς το Σεφέρη*, 1989 (ανατ. από το περ. *Ακτή*, στη σειρά λογοτεχνικής μελέτης), *Από την αλληλογραφία Σεφέρη-Λουίζου: Δεκαπέντε γράμματα του Λουίζου προς τον Σεφέρη*, 1992 (ανατ. από το περ. *Ακτή*, στη σειρά λογοτεχνικής μελέτης).

Από τα σεμινάρια του Φώτη Δημητρακόπουλου προέκυψε η έκδοση Ελισάβετ Λαλουδάκη, *Αναζητήσεις στην ποιητική παραγωγή του Κύπρου Χρυσάνθη*, 1990, στη σειρά των εκδόσεων του περ. *Πνευματική Κύπρος*.

Βιβλία του Φίλιου Ζαννέτου είναι: α. *Ιστορία της νήσου Κύπρου από της αγγλικής κατοχής μέχρι σήμερα μετά εισαγωγής περιλαμβανούσης βραχείαν περιγραφὴν της ὅλης ιστορίας αὐτῆς*, εν Λάρνακι, τ. Α', 1910, τ. Β', 1911, τ. Γ', 1912. Ο πρώτος τόμος από 1213 σελίδες καλύπτει την περίοδο από την αρχαιότητα ως το 1878, οπότε αρχίζει η αγγλοκρατία, ο δεύτερος από 1007 σελίδες την περίοδο 1878-1897 και ο τρίτος από 608 σελίδες την περίοδο από το 1898 ως το 1904. Έγινε φωτοστατική ανατύπωση του έργου το 1997 από τις εκδόσεις Κ. Επιφανίου, με εισαγωγή του Θεόδωρου Παπαδόπουλου,²⁹¹ ο οποίος εξηγεί τη σημασία του έργου (σ. III-XI του πρώτου τόμου), β. *Ο Κωνσταντάκης* (εις πράξιν), Λάρνακα 1916, μονόπρακτο στην κυπριακή διάλεκτο, βασισμένο στο ομώνυμο τραγούδι της συλλογής του Σακελλάριου στα Κυπριακά, γ. *Η Κύπρος κατά τον αιώνα της Παλιγγενεσίας 1821-1930*, Αθήνησι

²⁹⁰ Στον τόμο περιλαμβάνονται και κείμενά της για Ελλαδίτες λογοτέχνες (Ελένη Βακαλό, Δημήτρη Παπαδίτσα, Μίλτο Σαχτούρη και Οδυσσέα Ελύτη).

²⁹¹ 1921-. Διευθυντής του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών και συντονιστής στο Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' για τη συγγραφή Ιστορίας της Κύπρου.

1930. Τη συγγραφή του βιβλίου αυτού ανέλαβε με εντολή της συνόδου, στο πλαίσιο της συμμετοχής της Κύπρου στους εορτασμούς για την εκατονταετηρίδα της ιδρύσεως του ελληνικού κράτους. Σκοπός του βιβλίου ήταν να περιγράψει τις θυσίες της Κύπρου στον αγώνα για την εθνική ανεξαρτησία και γενικά την εθνική της δράση κατά τη διάρκεια της περιόδου που ερευνάται.

Η Χρυσάνθη Ζιτσαία εξέδωσε τα εμπνευσμένα από την Κύπρο ποιητικά βιβλία *Προσκύνημα στην Κύπρον* (έκδ. 1960), *Ψηφίδες της γλυκείας χώρας Κύπρου* (έκδ. 1973), *Γράμμα στην Κυρήνεια* (έκδ. 1974) (ποίημα χειρόγραφο σε φωτοτυπημένη έκδοση), *Πορεία γυναικών προς την Αμμόχωστο* (έκδ. 1975) και *Ωρα της Κύπρου* (έκδ. 1978), καθώς και τη μελέτη *Κύπριες Λογοτέχνιδες*, Θεσσαλονίκη 1972, όπου παρουσιάζει γυναίκες του μύθου και της ιστορίας, γυναικεία σωματεία με πνευματική δραστηριότητα, παλαιότερες και σύγχρονες λογοτέχνιδες.

Βιβλία του Νικόλαου Καταλάνου είναι: α. *Κυπριακόν Λεύκωμα «Ο Ζήνων»*. Έτος Α', εν Λευκωσία (Κύπρου) 1914, β. τ. Β', εν Λευκωσία (Κύπρου) 1918 και γ. *Κοινωνικός σύντροφος*, Λευκωσία 1925.

Στον πρόλογο του πρώτου Λευκώματος ο συγγραφέας σημειώνει ότι το Λεύκωμα απευθύνεται στους Κυπρίους στην Κύπρο και στο εξωτερικό και παρέχει στοιχεία για την πολιτεία, την παιδεία, τη γεωργία, το εμπόριο, τη βιομηχανία, τη ναυτιλία, τους πλουτοπαραγωγικούς πόρους, τις τέχνες και τις επιστήμες στο νησί. Πέρα από τα στοιχεία αυτά δίνει πληροφορίες για την κίνηση στον ελεύθερο και στον υπόδουλο ελληνισμό και, τέλος, συνοπτική περίληψη για την κατάσταση διεθνώς. Ανάμεσα στα περιεχόμενα του δεύτερου Λευκώματος περιλαμβάνονται στοιχεία για τον πληθυσμό, τα θρησκευτικά καθιδρύματα, την παιδεία, τους επιστήμονες, τον προϋπολογισμό του έτους 1916-1917, τη γεωργία, τις τράπεζες και τα πολιτικά γεγονότα 1914-1918 στην Κύπρο, τον παγκόσμιο πόλεμο, τη θέση της Ελλάδας στον ευρωπαϊκό πόλεμο, τη ρωσική επανάσταση και τις περιπέτειες της Ιερουσαλήμ διά μέσου των αιώνων ως την απελευθέρωσή της.

Ο *Κοινωνικός Σύντροφος*. Βίος Ιδιωτικός, Βίος Κοινωνικός, Βίος Δημόσιος, Εορταί, Θαλία, Πένθη, Προπόσεις, Προσηγορίες, Λόγοι Πανηγυρικοί, Εγκαινιστήριοι, Επικήδειοι, Επιμνημόσυνοι, Εν όλω 52 εκδόθηκε στη Λευκωσία,

παρόλο που ο Καταλάνος βρισκόταν από το 1921 εξόριστος στην Αθήνα, όπως, άλλωστε, φαίνεται και από τον πρόλογο, που φέρει την ένδειξη Αθήνησι, Αύγουστος 1925. Το βιβλίο στο εξώφυλλο φέρει έτος έκδοσης το 1926, ενώ στη σελίδα του τίτλου το 1925. Πρόκειται για συλλογή υποδειγμάτων λόγων σε διάφορες ευκαιρίες, που μπορεί να χρησιμεύσουν σε οποιοδήποτε βρεθεί σε ανάλογη περίπτωση. Παρατίθενται μερικά παραδείγματα α. Από τον Ιδιωτικό βίο: Χαιρετιστήριο των εγγόνων προς τον πάππον επί τη πρώτη του νέου έτους, Πρόποσις συγγενούς ή φίλου οικογενείας υπέρ μνηστευθέντων, Απάντησις του νυμφίου, Πρόποσις συγγενούς ή φίλου οικογενειακού επί τη ονομαστική εορτή, και άλλα, Πένθη: Λόγοι επικήδειοι (εις νεκρόν εφήβου, πατρός, εφημερίου, κοινοτικού ευεργέτου κλπ.) και Λόγοι επιμνημόσυνοι (εις πεσόντας εν πολέμω κλπ.), β. Από τον Κοινωνικό βίο: Λόγος επί τοις εγκαινίοις εργοστασίου, ενώπιον της α' συνελεύσεως Συνεργατικής Εταιρείας Καταναλώσεως, Προσφωνήσις διευθυντού ή γυμνασιάρχου προς τελειοφοίτους, Πανηγυρικός εις την εθνικήν εορτήν και άλλα, γ. Από τον Πολιτικό βίο: Προεκλογική ομιλία βουλευτικών εκλογών κ.ά.

Η Μαρία Λουκοπούλου-Παττίχη εξέδωσε τα ακόλουθα βιβλία στη Λευκωσία. α. *Σεμέλη*, 1970 (ποιητική συλλογή), β. *Φωτεινή πορεία*, 1971 (ταξιδιωτικό), γ. *Μέτρον ισορροπίας*, 1972, (δοκίμια), δ. *Αίθουσα αναμονής*, 1973 (νουβέλα), ε. *Δαυλός*, 1975 (ποίηση).

Η Μαρία Μαρκετάκη-Χατζημιχελάκη, σύζυγος του διπλωμάτη Γεώργιου Χατζημιχελάκη, που υπηρέτησε στην Κύπρο, εξέδωσε την ποιητική συλλογή *Αμφικύρτη. Ποιήματα*, 1989.

Βιβλία του Σίμου Μενάρδου, τα οποία έχουν σχέση με την Κύπρο, μπορούν να αναφερθούν α. *Θρήνος της Κύπρου*, εν Αθήναις 1906, β. *Τοπωνυμικόν*, εν Αθήναις 1907, γ. *Η εν Κύπρω Ιερά Μονή της Παναγίας του Μαχαιρά*, εν Αθήναις 1914, δ. *Η εν Κύπρω Ιερά Μονή της Παναγίας του Μαχαιρά. Ιστορικόν διάγραμμα, Νείλου Τυπική διάταξις και άλλα έγγραφα*, εν Πειραιεί 1929.

Στη σειρά των εκδόσεων του ΕΠΟΚ εκδόθηκε το 1990 η μελέτη του Κάρουλη Μητσάκη *Η συμβολή της Κύπρου στη νεοελληνική λογοτεχνία. Ο ποιητής Κύπρος Χρυσάνθης*.

Ο Μυστακίδης (Μεσεβρινός) συνδέθηκε με την Κύπρο από το 1963, όταν πρωτοήρθε στο νησί με ομάδα Σουηδών και με την τουρκοανταρσία, που επακολούθησε, ταυτίστηκε με την τραγωδία του ελληνισμού της Κύπρου γιατί γνώριζε, λόγω προέλευσης, τους καημούς της διασποράς. Το 1965 εξέδωσε στην Αθήνα τη συλλογή *Δώδεκα ποιήματα για την Κύπρο* και από το 1968 άρχισε να εκδίδει διάφορα βιβλία στο πλαίσιο της σειράς «Τα τετράδια του Ρήγα», με πρώτο το *Η βασιλεία στην Ελλάδα*. Από το τρίτο βιβλίο η έκδοση εστοιχειοθετείτο στη Λευκωσία και από το τέταρτο ως το δέκατο τρίτο τόπος έκδοσης δηλωνόταν Λευκωσία/Lund. Από τα 18 τετράδια που εκδόθηκαν μεταξύ 1975 ως το 1983 οκτώ έχουν άμεση σχέση με την Κύπρο. Στις συλλογές του *Επιστροφή στη Μεσημβρία*, 1983, *Επιστροφή στη Μεσημβρία β'*, 1985 και *Η θλίψη των 80 μοιρών*, 1988 υπάρχουν αναφορές και στην Κύπρο. Τέλος, το *Πνευματικό ημερολόγιο ή Το ανατολικό φυλάκιο* (έκδ. 1987, κριτ. 1989) αποτελείται από 54 σύντομα κείμενα που είχε δημοσιεύσει στον εφημερίδα «Ο Ανεξάρτητος» Λευκωσίας, 1978-1980.

Το βιβλίο του Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου *Κύπρος, ένα ταξίδι* (έκδ. 1961) επικρίθηκε γενικά στην Κύπρο. Υπάρχουν τρεις κριτικές γ' αυτό: του Αλέκου Κωνσταντινίδη στα *Κυπριακά Χρονικά* (1962), του Μιχαλάκη Κολοκασίδη στο ίδιο περιοδικό την ίδια χρονιά και του Ανδρέα Χριστοφίδη στους *Καιρούς της Κύπρου* και στην *Πνευματική Κύπρο* (1962). Ο πρώτος βρίσκει ότι «ο ενθουσιαστικός ρητορισμός κι η κάποια επίδειξη θαυμαστικής συγκίνησης είναι τα κυριότερα μειονεκτήματα» του βιβλίου, ο δεύτερος το θεωρεί προχειρογραμμένο κι ο Χριστοφίδης, ιδιαίτερα στην κριτική του στην *Πνευματική Κύπρο*, επικρίνει έντονα τον Παναγιωτόπουλο για προχειρότητα κι ανευθυνότητα και χαρακτηρίζει το βιβλίο έργο σκοπιμότητας, που δεν γράφτηκε από ανάγκη, παρόλο που ο συγγραφέας το χαρακτηρίζει βιβλίο αγάπης.

Κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας του στην Κύπρο ο χωρεπίσκοπος Τριμυθούντος Γεώργιος Παυλίδης εξέδωσε τα βιβλία α. *Τα δύο φτερά*, Λευκωσία 1962 (20 άρθρα που είχε δημοσιεύσει στην εφημερίδα «Εκκλησιαστική Ζωή» το 1960 και 1961), β. *Λύχνος τοις ποσί μου*, Αθήνα 1965 (κηρύγματα σ' όλες τις Κυριακές του χρόνου), γ. *Προς τις κορυφές*, Θεσσαλονίκη 1967 (θέματα

νεολαίας), δ. *Αίμα και στέμμα*, Λευκωσία 1967 (θέματα που αφορούν τη νεολαία).

Ο γιατρός και λογοτέχνης Γεράσιμος Α. Ρηγάτος εξέδωσε *Η ιατρική στο λογοτεχνικό έργο του Κύπρου Χρυσάνθη*, Λευκωσία 1992.

Ο Ρόδης Ρούφος, που είχε υπηρετήσει στο ελληνικό προξενείο στη Λευκωσία, εξέδωσε το μυθιστόρημα *Χάλκινη Εποχή*, Αθήνα 1960, που αναφέρεται στον απελευθερωτικό αγώνα της Κύπρου κατά των Άγγλων. Όταν κυκλοφόρησε το βιβλίο δημοσιεύτηκε (1961) κριτική στα *Κυπριακά Χρονικά* από τον Αλέκο Κωνσταντινίδη, ο οποίος το έκρινε ευνοϊκά, και στην *Πνευματική Κύπρο* από τον Ανδρέα Χριστοφίδη, ο οποίος βρήκε σ' αυτό αρκετές αδυναμίες. Πολύ αργότερα (1990) ο Πρόδρομος Προδρόμου στο σημείωμα «Χάλκινη εποχή» στην *Ακτή*²⁹² εισηγήθηκε τη διάδοση του έργου ανάμεσα στους λυκειόπαιδες της Κύπρου ή ακόμη τη διδασκαλία του στα σχολεία μας. Η Μαίρη Ρούσσου-Sinclair στο σημείωμα «Με αφορμή τα παραλειπόμενα της "Χάλκινης Εποχής" του Ρόδη Ρούφου: μικρό σχόλιο στις στρατηγικές της μετα-αποικιακής λογοτεχνίας»²⁹³ αναφέρει ότι το μυθιστόρημα του Ρούφου για τον κυπριακό αγώνα *Η Χάλκινη Εποχή* πρωτοεκδόθηκε στα αγγλικά από τον οίκο Heinemann το 1960 και ότι έξι δακτυλόγραφες σελίδες του κειμένου δεν περιλήφθηκαν στην αγγλική αλλά ούτε και στη μεταγενέστερη ελληνική έκδοση. Οι σελίδες αυτές αναφέρονται στον L. Duggell και στο βιβλίο του *Bitter Lemons (Πικρολέμονα)* και αφαιρέθηκαν έπειτα από την απαίτηση του Άγγλου εκδότη, για να μη δοθεί η δυνατότητα στον θιγόμενο να καταφύγει στην αγγλική δικαιοσύνη.

Βασικό έργο υποδομής για την κυπριολογία αποτελεί το έργο του Αθανάσιου Σακελλάριου *Τα Κυπριακά* σε δύο τόμους. Ο τ. Α', εκδ. 1890, αναφέρεται στη «Γεωγραφία, Ιστορία, Δημόσιο και Ιδιωτικό Βίο» και ο τ. Β', εκδ. 1891, στην «εν Κύπρω γλώσσαν». Σημειωτέον ότι υπάρχει προηγούμενη έκδοση των *Κυπριακών*, πάλι σε δυο τόμους, τον Α' («Γεωγραφία της νήσου και τα περί προϊόντων αυτής»), εκδ. 1854 και το Γ' («Τα περί της γλώσσης της Κύπρου»), εκδ. 1868. Ο Σακελλάριος είχε υπηρετήσει ως σχολάρχης Λάρνακος (1849-1854). Τη σημασία του έργου του Σακελλάριου αξιολογεί ο Θεόδωρος

²⁹² Τχ. 3 (1990), 342-343.

²⁹³ *Μικροφιλ.*, τχ. 2 (1997), 43-46.

Παπαδόπουλλος στον τόμο των *Κυπριακών Σπουδών*, τον αφιερωμένο στον Σακελλάριο.²⁹⁴

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο Γιώργος Σεφέρης εμπνεύστηκε από την Κύπρο και πρωτοδημοσίευσε ποιήματα στην Κύπρο. Η συλλογή του *...Κύπρον, ου μ' εθέσπισεν...*, Αθήνα, Ίκαρος, 1955 αποτελείται, όπως άλλωστε σημειώνει ο ίδιος, από ποιήματα (εκτός από δύο (Μνήμη) που του δόθηκαν το φθινόπωρο του '53 όταν ταξίδεψε πρώτη φορά στην Κύπρο.

Η Μαίρη Σταύρου εξέδωσε στην Αθήνα δυο μυθιστορήματα α. *Η πέμπτη σφραγίδα*, 1970 και β. *Ένοχος*, 1977. Το πρώτο πήρε το Κρατικό Βραβείο μυθιστορήματος της Κύπρου.

Η Έκθεσις της κριτικής επιτροπείας του Α' Φιλολογικού Διαγωνισμού της Α. Μ. του αρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Κυρίλλου Βασιλείου του από Κυρηνείας, εν Λευκοσία 1924, που καταλαμβάνει 176 σελίδες, παρόλο που δεν φέρεται ως προσωπικό έργο του Συκουτρή, είναι σίγουρο ότι ανήκει σε αυτόν, αφού υπήρξε ο εισηγητής στην επιτροπή,²⁹⁵ αλλά και γιατί περιλαμβάνει λεπτομερείς παρατηρήσεις και σχόλια, που φανερώνουν επιστημοσύνη και ευρυμάθεια, χαρακτηριστικά του μεγάλου αυτού φιλόλογου. Ο ίδιος σύνταξε και το φυλλάδιο «Οδηγίαί προς συλλογήν γλωσσικού και λαογραφικού υλικού χάριν του Κυπριακού γλωσσικού και λαογραφικού αρχείου».

Στη σειρά των Πραγματειών της Ακαδημίας Αθηνών εκδόθηκε το 1935 στην Αθήνα ο τόμος του Γ. Σωτηρίου *Τα Βυζαντινά Μνημεία της Κύπρου. Α', Λεύκωμα*, όπου παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των ερευνών του στην

²⁹⁴ Τ. ΛΒ' (1968), 7. Γράφει συγκεκριμένα: «Εμμένοντες επί της καθαρώς επιστημονικής πλευράς του έργου του Σακελλαρίου, είναι ανάγκη να εξάρωμεν, πρώτον, τον ολοκληρωμένον χαρακτήρα της Κυπριολογικής του συνθέσεως, ήτις ουδεμίαν πλευράν, συμπεριλαμβανομένης και αυτής της οικονομικής γεωγραφίας, παραμελεί, δεύτερον, την εξαιρετικώς ενημερωμένην διά την εποχήν του εθνογραφικήν μέθοδον την οποίαν εφήρμοσε, τρίτον, το πολύτιμον γλωσσικόν και λαογραφικόν υλικόν το οποίον διέσωσε. Το τελευταίον τούτο θα παραμείνη ίσως το σημαντικότερον μέρος της συμβολής του Σακελλαρίου, διά τον λόγον ότι κατά την εποχήν, κατά την οποίαν συνελέγη, ο αγροτικός πληθυσμός της Νήσου δεν είχεν υποστή εις ουσιαστικόν βαθμόν τας επιδράσεις του τεχνικού πολιτισμού και κατά συνέπειαν τα αποθησαυρισθέντα μνημεία του λόγου και των λοιπών εκδηλώσεων του βίου του λαού παρουσιάζουν σχετικώς αρχαϊκά χαρακτηριστικά του λαϊκού πολιτισμού».

²⁹⁵ Τα άλλα μέλη ήταν ο μητροπολίτης Κιτίου Νικόδημος (πρόεδρος) και ο δικηγόρος και λόγιος Γεώργιος Μαρκίδης.

Κύπρο, όπου ήρθε (1931) έπειτα από πρόσκληση του αρχιεπισκόπου. Το βιβλίο σε μεγάλο μέγεθος αποτελείται από μζ'+57 σελίδες και 162 πίνακες με σχέδια των μνημείων.

Η Αθηνά Ταρσούλη, η οποία δημιούργησε ισχυρούς δεσμούς με την Κύπρο, την οποία επισκέφτηκε πολλές φορές, έδωσε διαλέξεις, έγιναν προς τιμήν της εκδηλώσεις και δόθηκαν δεξιώσεις, ανέλαβε, με ανάθεση από την Εκκλησία της Κύπρου τη συγγραφή έργου για την Κύπρο. Το μνημειώδες βιβλίο της *Κύπρος* κυκλοφόρησε σε δυο τόμους, που εκδόθηκαν στην Αθήνα το 1955 και 1963 αντίστοιχα. Το βιβλίο χαρακτηρίζεται σε σχετικό εισαγωγικό σημείωμα ως «μια γενική σύνθεση... όπου το ιστορικό στοιχείο συνδυάζεται με το περιγραφικό, το καλλιτεχνικό με λαογραφικό – μπορούμε να προσθέσουμε, και με το οδοιπορικό». Εκτός από τα κείμενα που αποτυπώνουν εντυπώσεις της συγγραφέως και πληροφορίες που συγκέντρωσε κατά τα ταξίδια της στο νησί, περιλαμβάνει και εικονογράφηση με σχέδια και έγχρωμες εικόνες της συγγραφέως, φωτογραφικούς πίνακες αρχαίας, βυζαντινής και λαϊκής τέχνης, απόψεις από εκκλησίες, μοναστήρια, κτήρια, τοπία, σκηνές αγροτικές και άλλα, που προσδίδουν στο έργο όψη καλλιτεχνικού λευκώματος. Ο πρώτος τόμος περιλαμβάνει τα κεφάλαια Γενική μορφή του νησιού, Το ιστορικό χρονικό της Κύπρου, Γράμματα-Τέχνες και τις επαρχίες Λευκωσίας, Πάφου και Κερύνειας και ο δεύτερος τις επαρχίες Αμμοχώστου, Λάρνακας και Λεμεσού, το εκτενές κεφάλαιο Λαογραφικά, Βιβλιογραφία και Ευρετήριο. Το έργο βραβεύτηκε από την Ακαδημία²⁹⁶ και με το βραβείο «Πουρφίνα».²⁹⁷

Λόγοι τριών γυμνασιαρχών που εκφωνήθηκαν σε διάφορες ευκαιρίες στα σχολεία που διήθυναν εκδόθηκαν ξεχωριστά. Συγκεκριμένα, η μελέτη του

²⁹⁶ Κ. Γρ., τχ. 247-252 (1956), 257 και 260-261. Στην τελευταία παραπομπή αναφέρεται ότι είχε τιμηθεί δυο φορές προηγουμένως από την Ακαδημία: το 1935 για το βιβλίο της *Κάστρα και Πολιτείες του Μωριά* και το 1947 για τα *Δωδεκάνησα*. Επίσης, καταγράφεται το σκεπτικό της βραβεύσεως: «Με πλήρη γνώσιν του θέματός της και αγάπην προς αυτό, και με λογοτεχνικήν χάριν εικονίζει εν πρώτοις την ιστορίαν της Κύπρου, την πνευματικήν και καλλιτεχνικήν της κίνησιν, τα μνημεία της, ιδίως τας εκκλησίας και τα άλλα μνημεία. Καλλιτεχνικώτατα εκτυπωμένον το βιβλίον με ολοσελίδους πίνακας μνημείων και σχεδιογραφήματα λαϊκής τέχνης, παρέχει πλουσιώτατον λαογραφικόν υλικόν. Εν τέλει καταχωρίζεται Κυπριακή βιβλιογραφία. Το βιβλίον αποτελεί πολύτιμον βοήθημα διά την κατανόησιν της ιστορίας και του πολιτισμού της μεγαλονήσου».

²⁹⁷ Πν. Κ., τχ. 63 (1965), 81.

γυμνασιάρχη του Κιπιακού Γυμνασίου Δημήτριου Σάρρου *Περί Ζήνωνος του Κιτιέως και της φιλοσοφίας αυτού* απαγγέλθηκε στις τελικές εξετάσεις του σχολείου (17/6/1901) και εκδόθηκε τον ίδιο χρόνο στη Λάρνακα.

Ο Αθανάσιος Φυλακτός εξέδωσε τρεις λόγους: α. *Λόγος εναρκτήριοσ εκφωνηθείς εν τω Παγκυπρίω Γυμνασίω επί τη θρησκευτική τελετή της ενάρξεως των μαθημάτων τη 28^η Σεπτεμβρίου 1908*, εν Λευκωσία (Κύπρου) 1908, β. *Λόγος πανηγυρικός εκφωνηθείς εν τω Κοινοτικώ Παρθεναγωγείω επί τη επετείω των Τριών Ιεραρχών τη 30ή Ιανουαρίου 1909*, εν Λευκωσία (Κύπρου) 1909 και γ. *Λόγος πανηγυρικός εκφωνηθείς επί τη επετείω των Τριών Ιεραρχών*, εν Λευκωσία (Κύπρου) 1910.

Ο λόγος του Γεώργιου Σακκάρη *Ο Ελληνισμός εν τη Μικρά Ασία*. Πανηγυρικός λόγος απαγγελθείς επί τη εορτή των Τριών Ιεραρχών εν τω Παγκυπρίω Γυμνασίω εκδόθηκε στη Λευκωσία το 1915.

Είναι χαρακτηριστικό ότι όλοι οι πιο πάνω λόγοι θεωρήθηκαν ως δείγματα του κυπριακού διαφωτισμού και περιλήφθηκαν στον τόμο *Λογογραφία του Κυπριακού Διαφωτισμού*²⁹⁸ από τον Θεόδωρο Παπαδόπουλλο, ο οποίος παρέχει και τη σχετική θεωρητική θεμελίωση: «Η λειτουργική σημασία της κυπριακής λογογραφίας του διαφωτισμού προκύπτει εκ της απλής καλλιέργειας αξιών και ιδεών περιεχουσών σιωπηρώς, αν όχι πάντοτε ρητώς, το συμπέρασμα της ελευθερίας και της εθνικής αποκαταστάσεως. Το όλον εθνικόν κίνημα περιέχεται δυνητικώς εις τα λογογραφικά κείμενα, κατά τον ίδιον τρόπον κατά τον οποίον η νεοελληνική λογογραφία του ΙΘ΄ αιώνος προοιμιάζει θεωρητικώς την θεμελίωσιν του νεοελληνικού έθνους».

Ο καθηγητής Χρύσανθος Χρήστου εξέδωσε στη σειρά των εκδόσεων της Μορφωτικής Υπηρεσίας του υπουργείου Παιδείας (των μετέπειτα Πολιτιστικών Υπηρεσιών) το έργο *Σύντομη Ιστορία της Νεώτερης και Σύγχρονης Κυπριακής Τέχνης*, Λευκωσία 1983.

²⁹⁸ Βλ. Παπαδόπουλλος 1985, 64-77, 86-128 και 129-143 αντίστοιχα. Στον τόμο περιλήφθηκαν επίσης δημόσιο μάθημα Σίμου Μενάρδου στο Σύλλογο «Ισότης» Λεμεσού (31/3/1891), λόγος του Μιχαήλ Βολονάκη στην εορτή των Γραμμάτων στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (30/3/1897) και λόγοι των Κυπρίων Ιωάννου Παυλίδη, Ευστάθιου Κωνσταντινίδη, Ελένης Χρήστου, Ευέλθοντος Γλυκύ και Χαράλαμπου Παπαδόπουλλου.

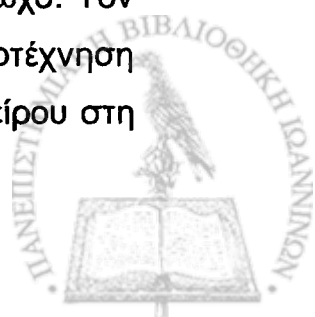
Τέλος, από το Πολιτιστικό Κέντρο της Λαϊκής Τράπεζας εκδόθηκε στη Λευκωσία το 1990, με πρόλογο, σχεδιασμό και γενική επιμέλεια Ε. Χ. Κάσδαγλη το λεύκωμα *Κύπρος. Μνήμη και αγάπη με το φακό του Γιώργου Σεφέρη*, με φωτογραφίες που είχε τραβήξει ο Σεφέρης κυρίως στα δυο πρώτα ταξίδια του στην Κύπρο.

2ιδ. Έργα Ελλήνων καλλιτεχνών που στήθηκαν στην Κύπρο:

Πολιτιστική παρέμβαση αποτελεί οπωσδήποτε και η ανέγερση μνημείων σε δημόσιους χώρους της Κύπρου, τα οποία είχαν φιλοτεχνηθεί από Έλληνες καλλιτέχνες. Λόγος εδώ γίνεται μόνο για τα γλυπτά, γιατί αυτά είχαν γίνει κυρίως με ανάθεση, επομένως η εμπλοκή των συγκεκριμένων καλλιτεχνών ήταν αποτέλεσμα επιλογής από τοπικούς φορείς, πράγμα που σημαίνει αμφίδρομη επικοινωνία στη διαδικασία της πολιτιστικής διεργασίας, οι καλλιτέχνες σε κάποιο στάδιο της όλης διαδικασίας (σύλληψη, εκτέλεση και ανέγερση) είχαν φυσική παρουσία στον τόπο και γιατί τα έργα μπορούν διαχρονικά να προκαλούν αισθητικά ερεθίσματα σε κατά το δυνατό πλατιά στρώματα του λαού

Για τα υπόλοιπα έργα έγινε γενική αναφορά, με όσες πληροφορίες ήταν δυνατό να συλλεγούν, στο κεφάλαιο για τις εικαστικές εκθέσεις, ειδικά δε για τα έργα που εικονογραφούν σελίδες των περιοδικών και υποδηλούν σε κάποιο βαθμό εκτίμηση και αναγνώριση των συγκεκριμένων καλλιτεχνών γίνεται λόγος σε κατοπινό σημείο της μελέτης.

Τα μνημεία που ανεγέρθηκαν είναι κατά χρονολογική σειρά τα παρακάτω: Το πρώτο ήταν το μαυσωλείο των ηρωομαρτύρων του 1821, έργο του Γεώργιου Δημητριάδη, που στήθηκε (1930) στον περίβολο της εκκλησίας της Φανερωμένης στη Λευκωσία. Στη συνέχεια στον Αντώνη Σώχο ανατέθηκε (1949) από το μητροπολίτη Κιτίου Μακάριο η κατασκευή μαρμάρινης προτομής του μητροπολίτη Κιτίου Νικόδημου Μυλωνά. Στις 20 Μαΐου 1951 έγιναν στην πλατεία Παλαμά στην Πάφο τα αποκαλυπτήρια προτομής του Παλαμά, έργου του Μ. Τόμπρου Το 1952 παραλήφθηκε προτομή του Βασίλη Μιχαηλίδη, που είχε παραγγελθεί από τη Δημοτική Επιτροπή Λεμεσού στον Αντώνη Σώχο. Τον ίδιο χρόνο ανατέθηκε στον Ιωάννη Νοταρά από τον ΕΠΟΚ η φιλοτέχνηση προτομής του Δ. Σολωμού, η οποία στήθηκε (1954) στην πλατεία Ηπείρου στη

Λευκωσία. Στον ίδιο καλλιτέχνη ανήκει και το μνημείο της Ελευθερίας επίσης στη Λευκωσία (1973). Στον Βασίλη Φαληρέα ανήκουν ο ανδριάντας του Παλαμά που στήθηκε (27/2/1974) δίπλα από το Δημοτικό Θέατρο Λευκωσίας, η προτομή Σολωμού τον ίδιο χρόνο στην Πάφο και η προτομή Μακαρίου στη γενέτειρα του αρχιεπισκόπου (1982). Ο Κώστας Βαρώτσος έστησε το γυάλινο γλυπτό του «Ποιητής», το οποίο είχε χαρίσει στο Δήμο Λευκωσίας το Ίδρυμα ΔΕΣΤΕ του Κυπρίου επιχειρηματία και συλλέκτη έργων τέχνης Δάκη Ιωάννου (1985).

